

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐՎԵՍՏԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏԱ ՌՈՒԽԿՅԱՆ

ԿՈՆՍԱՄԱՆՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Հայերեն թարգմանությունը՝
արվեստագիտության թեկնածու Լիլիթ ԱՐՏԵՄՅԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
2018

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE
REPUBLIC OF ARMENIA
INSTITUTE OF ARTS
COMPOSERS UNION OF ARMENIA

MARGARITA RUKHKYAN

THE WORLD OF KONSTANTIN PETROSSIAN

English translation by Tatevik Khoja-Eynatyan

YEREVAN
“GITUTIUN” PUBLISHING HOUSE OF THE NAS RA
2018

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ИСКУССТВ
СОЮЗ КОМПОЗИТОРОВ АРМЕНИИ

МАРГАРИТА РУХКЯН

МИР
КОНСТАНТИНА ПЕТРОСЯНА

ЕРЕВАН
ИЗДАТЕЛЬСТВО «ГИТУТЮН» НАН РА
2018

ՀՏԴ 78.07
ԳՄԴ 85.31
Ռ 873

Հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ
Հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ խմբագրական-հրատարակչական
խորհրդի որոշմամբ

Издаётся по решению Ученого совета Института искусств НАН РА
Издаётся по решению Редакционно-издательского совета НАН РА

Published by the decision of the Scientific Council of NAS RA Institute of Arts
Published by the decision of the Editorial and Publishing Council of NAS RA

Պատասխանատու խմբագիր՝
Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆ

ՌՈՒԽԿՅԱՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏԱ

Ռ 873 Իր գործի վարպետը. Կոնստանտին Պետրոսյանի աշխարհը /Մ.Ռուխկյան,
Պատ. խմբագիր՝ Աննա Ասատրյան. - Եր.: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատա-
րակչություն, 2018. 214 էջ + 42 էջ նկար:

Մենագրությունը նվիրված է կոմպոզիտոր, դիրիժոր, դաշնակահար և երաժշտա-
կան-հասարակական գործիչ Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործական գործու-
նեության ուսումնասիրությանը: Հեղինակն առաջին անգամ ներկայացնում է երաժշտի
կյանքի ուղին և ստեղծագործությունը: Հավելվածում ներկայացնում է կոմպոզիտորի
ստեղծագործությունների ցանկը, որը կազմել է արվեստագիտության թեկնածու, դաշ-
նակահար Լիլիթ Արտեմյանը:

Հասցեագրված է արվեստագետներին, երաժիշտներին և ընթերցող լայն շրջաննե-
րին:

Монография посвящена творческой деятельности композитора, дирижера, пиа-
ниста и музыкально-общественного деятеля Константина Грантовича Петросяна. Автор
впервые освещает жизненный и творческий путь музыканта. В приложении представлен
список произведений композитора, составленный кандидатом искусствоведения, пиа-
нисткой Лилит Артемьян.

Книга адресована искусствоведам, музыкантам и широкому кругу читателей.

The monograph is devoted to the research of creative activities of composer, con-
ductor, pianist and musical-public figure Konstantin Petrossian. For the first time the author
presents the life and work of the musician. The appendix includes the list of composer's
works compiled by Lilit Artemyan, pianist, Ph.D. in Arts.

The monograph is addressed to art critics, musicians and wide circle of readers.

ISBN 978-5-8080-1347-6
© ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտ, 2018
© Կոնստանտին Պետրոսյան, 2018

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

«Կոնստանտին Պետրոսյանը պատկանում է հայ կոմպոզիտորների այն սերնդին, ովքեր իրենց վառ անհատականությամբ և վարպետությամբ բնորոշում են հայ ժամանակակից երաժշտությունը»:

Նրա «Հայրենի դղանջներ» ժողովրդական երգերի շարը, որոնց գողտրիկ մշակումներն իրականացված են կոմիտասյան ավանդույթներով, սակայն ժամանակակից ստեղծագործական մոտեցումով, անկասկած, ունի գեղարվեստական բարձր արժեք և զգալի երևույթ է մեր երգչախմբային արվեստում»:

Էդվարդ ՄԻՐՉՈՅԱՆ

Սիրելի՛ ընթերցող:

2003 թվականին Երևանում, Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանում տեղի ունեցած հեղինակային համերգի ընթացքում, «Կոմիտաս» երգչախմբի կատարմամբ, Հովհաննես Միրզոյանի ղեկավարությամբ տեղի ունեցավ պրեմիերան կոմպոզիտոր Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործության երգչախմբային ժանրը ներկայացնող «Հայրենի դղանջների», որն a cappella կանոնաց երգչախմբի համար ստեղծվել էր հենց 2003-ին: Հենց Երևանում 2006-ին «Հայրենի դղանջները» ձայնագրվեց ձայնասկավառակի վրա, իսկ 2016-ին «Կոմիտաս» հրատարակչությունը հրատարակեց «Հայրենի դղանջների» նոտաները¹:

Բազմաժանր է Կ. Պետրոսյանի ստեղծագործությունը. նա ոչ միայն երգչախմբային, այլև սիմֆոնիկ, կամերային, գործիքային և վոկալ բարձրարժեք ստեղծագործությունների (դրանցից շատերը ձայնագրվել են ու հրատարակվել աշխարհի տարբեր երկրներում), կինոերաժշտության և թատերական ներկայացումների համար գրված երաժշտության հեղինակ է²:

Ու դժվար թե Հայաստանում գտնվի գեթ մեկը, ում ծանոթ չլինի Կոնստանտին Պետրոսյանի՝ մենակատարի, երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար գրված «Հայաստան» երգը, որն ստեղծվել է 1984 թվականին՝ Նանսեն Միքայելյանի տեքստով: «Հայաստանի» պրեմիերան կայացավ 1984թ. հունիսի 21-ին, կոմպոզիտորի և Ռուսլան Գալստյանի՝ Հայֆիլհարմոնիայի մեծ համեր-

¹ **Պետրոսյան Կոնստանտին**, «Հայրենի դղանջներ», ժողովրդական երգերի շար կանոնաց երգչախմբի համար a cappella, Երևան, «Կոմիտաս», 2016, 100 էջ:

² Կ. Պետրոսյանի ստեղծագործությունների լիակատար ցանկը տե՛ս Հավելվածում:

գասարահում տեղի ունեցած հեղինակային համերգի ընթացքում, Ռուբեն Մաթևոսյանի ու Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ՝ Մելիք Մավիսակալյանի ղեկավարությամբ: Ընդ որում, ինչպես պատմում է հեղինակը, այս երգի ստեղծման գաղափարն իրեն հուշել էր իր հին բարեկամ, հայկական ռադիոյի հայ երաժշտության խմբագիր Կարինե Հալաջյանը:

«Հայաստանը» հնչեց նաև 1984 թվականի տարեվերջին՝ դեկտեմբերի 11-17-ին Հայաստանի կոմպոզիտորների միության կազմակերպած Սովետահայ երաժշտության փառատոնի բացման համերգին՝ Հայաստանի հեռուստառադիոպետկոմի սիմֆոնիկ նվագախմբի (դիրիժոր՝ Ռաֆայել Մանգասարյան), Հայաստանի երգչախմբային ընկերության երգչախմբի (խմբավար՝ Էմմա Ծատուրյան) և Ռուբեն Մաթևոսյանի կատարմամբ: «Հայաստան» իր հաստատուն տեղը գրավեց Ռուբեն Մաթևոսյանի երգացանկում, իսկ 1985-ին արժանացավ տարվա լավագույն երգի համար Հանրապետական մրցանակին:

Եվ իսկապես՝ շոալ մեղեդայնությամբ ու հայրենասիրական բարձր շնչով գրված «Հայաստանը» կոմպոզիտորի Ձոնն է առ Հայրենիք: Երգը տարածվեց շատ արագ և մեր օրերում էլ, չնայած իր պատկառելի տարիքին, ապրում է և թևածում ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ՝ Հայաստանի սահմաններից դուրս: Այն այսօր էլ սիրով են կատարում հայ երգիչներն ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ՝ արտասահմանում. թե՛ մեծ, թե՛ փոքր: Վստահ եմ, որ բոլորս հաստատ՝ գիտենք այդ երգը: Սակայն վստահ եմ նաև, որ շատ քչերը գիտեն, թե ո՛վ է երգի հեղինակը:

Մեր երաժշտության պատմության մեջ քիչ չեն ստեղծագործությունները, որոնք այնքան են սիրվել ժողովրդի կողմից, որ այդ սիրո ճանապարհին «կորցրել են» իրենց հեղինակներին: Որպես ասվածի ապացույց վկայակոչեմ «Զեյթունցիների քայլերգը», որը գիտե յուրաքանչյուր հայ մարդ: «Զեյթունցիների քայլերգը», որպես հայ ժողովրդական երգ, արժանացել է հայ և օտարազգի կոմպոզիտորների ուշադրությանը: Մ.Եկմալյանը քայլերգի հիման վրա արական երգչախմբի համար ստեղծել է a cappella խրոխտ խմբերգը՝ «Կեցցե Զեյթուն» վերնագրով³, իսկ 1974թ. Ալեքսանդր Հարությունյանը դաշնամուրի, լարային նվագախմբի և հարվածայինների համար գրված «Մեր հին երգերը»

³ Որպես վերնագիր կոմպոզիտորն ընտրել է քայլերգի բանաստեղծական տեքստի վերջին քառյակի առաջին երկու բառերը, որն, իրականում, երգի իսկական ապոֆեոզն է, տրամաբանական շեշտը:

ռապսոդիայում, ի թիվս այլ երգերի («Բլբուն Ավարայրի», «Արաքսի արտասուքը»), օգտագործել է քայլերգը՝ ստեղծելով սիմֆոնիզացված վարիացիաների նմուշ: Գրիգորի Կազաչենկոն «Ձեյթունցիների քայլերգի» մեղեդին օգտագործել է մեներգչի, երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար գրված առաջին «Հայկական սյուիտում», իսկ Միխայիլ Իպոլիտով-Իվանովը երգի մեղեդին 1894թ. օգտագործել է օր. 10 «Կովկասյան էսքիզներ» N 1 նվագախմբային սյուիտի առաջին շարքում՝ որպես «Սարդարի երթի» գլխավոր թեմա: Բոլորը գիտեն «Ձեյթունցիների քայլերգը», բայց հաստատ քչերը գիտեն, որ երգի մեղեդին հեղինակ ունի: Երգի մեղեդու հեղինակը Տիգրան Չուխաճյանն է. «Ձեյթունցիների քայլերգը» կյանքի կոչվեց 1862-ի Ձեյթունի դյուցազնամարտի կապակցությամբ կոմպոզիտորի և զեյթունցի հերոս բանաստեղծ Հարություն Չազրյանի համագործակցությամբ:

Նման ճակատագիր ունեցավ նաև «Որսկան ախպերը»: Շատերին է հայտնի այս ժողովրդական երգը, բայց բոլորը չէ, որ գիտեն, թե ո՞վ է բանաստեղծական տեքստի հեղինակը: Իսկ բանաստեղծության հեղինակն Ավետիք Իսահակյանն է...

Ինչևէ... Նույն ճակատագրին արժանացավ նաև «Հայաստան» երգը, որի երաժշտության հեղինակն է երևանցի, սակայն հանգամանքների բերումով՝ այսօր փրովիդենսցի կոմպոզիտոր, դաշնակահար, դիրիժոր, մանկավարժ, երաժշտական-հասարակական գործիչ Կոնստանտին Պետրոսյանը:

Ի՞նչ իմանար Կ.Պետրոսյանը, որ «Հայաստանի» ստեղծումից ընդամենը մի քանի տարի անց՝ 1995-ին, պիտի աշխատանքի հրավիրվեր հեռավոր ԱՄՆ, անդամակցեր ԱՄՆ կոմպոզիտորների լիգային: Սակայն Հայաստանից հեռու էլ պիտի շարունակեր գործել հանուն **ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ** ու ի շահ հայ երաժշտության: Պիտի համերգներ ունենար Նյու-Յորքի Կարնեգի հոլլում, Լինքոլն կենտրոնում, իսկ 1991-ին ՄԱԿ-ի Նյու-Յորքի կենտրոնական գրասենյակի սրահում ղեկավարեր Հայաստանի անկախության հռչակմանը նվիրված առաջին պատվո համերգը...

Ի՞նչ իմանար սրանից ճիշտ 72 տարի առաջ՝ 1946թ. օգոստոսի 12-ին, լույս աշխարհ եկած Կոնստանտին Պետրոսյանը, որ 1986-ին գրելու է աշխարհում առաջին ու դեռևս միակ Կոնցերտը ծայնի և ջազ-նվագախմբի համար, որը պիտի նվիրեր Խորհրդային Միությունում ջազի լավագույն կատարող Տաթևիկ Հովհաննիսյանին և որի պրեմիերան պիտի տեղի ունենար հենց նույն թվականին Վիլնյուսում՝ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի և Վիլնյուսի կոնսերվատորիայի բիզ-բենդի կատարմամբ՝ հայտնի ջազային երաժիշտ, դիրիժոր, տար-

բեր ժանրերի ստեղծագործությունների հեղինակ, սաքսոֆոնահար և կլառնետահար Վլադիմիր Չեկասինի ղեկավարությամբ: Կոնցերտն ունեցավ մեծ հաջողություն Վիլնյուսում, Կաունասում, Ռիգայում և Թբիլիսիում, հաջողությամբ հնչեց 1986թ. ապրիլի 1-5-ը Մոսկվայում կայացած կոմպոզիտորների համամիութենական համագումարի ապրիլի 3-ի համերգին⁴:

1986-ին “Мелодия” ֆիրմայի թողարկած ծայնասկավառակի կազմի վրա կարդում ենք երաժշտագետ Լյուդաս Շալտյանիսի հետևյալ կարծիքը. «Ձայնի և ջազ-նվագախմբի Կոնցերտի ժանրը դեռևս չէր հանդիպել խորհրդային երաժշտական գրականության մեջ, այդ ստեղծագործությունը նմանօրինակը չունի նաև համաշխարհային ջազային պրակտիկայում: Կոմպոզիտոր Կոնստանտին Պետրոսյանին գյուտարարի ստեղծագործական դժվարություններն օգնեցին հաղթահարել մի քանի գործոններ: Առաջինը՝ հայ հնագույն ֆոլկլորի նրա խոր ընկալումն ու սերը դրա, շարականի արվեստի հանդեպ, ինչը դարձավ Կոնցերտի հիմքը: Երկրորդ՝ բիզ-բենդի հետ աշխատանքի մեծ փորձը, ինչը կոմպոզիտորի գիտելիքները հարստացրել էր ժամանակակից վերադաշնակման բնագավառում, օգնեց գտնել տեմբրային վառ գույներ, նվագախմբային կատարման նոր հնարներ: Եվ երրորդ գործոնը՝ համագործակցությունը տաղանդավորագույն երգչուհի Տաթևիկ Հովհաննիսյանի հետ: Տաթևիկի երգեցողության մեջ լսվում են շարականների հայ միջնադարյան երգեցողության արձագանքները, նա, ասես, իր հնագույն երկրին և նրա մարդկանց է փոխանցում իր քնքշությունը, սերը, իսկ նրա ձայնի մաքրությունն ու ինքնատիպությունը կարելի է համեմատել լեռնային Հայաստանի օդի մաքրության հետ»⁵.

Ինձ մնում է Լյուդաս Շալտյանիսի թվարկած երեք գործոններին ավելացնել նաև չորրորդը՝ միգուցե ամենագլխավորը: Կոնցերտի հաջողության հիմքում ընկած էր Կ.Պետրոսյանի գենետիկան՝ չէ՞ որ նրա հայրը՝ Հրանտ Պետրոսյանը, կանգնած էր Հայաստանում ջազի ակունքներում, և ջազը երիտասարդ կոմպոզիտորը գիտեր ծննդյան օրվանից...

Ինչևէ: Կոնցերտի հաջող դեբյուտից մեկ տարի անց՝ 1987-ին այն հա-

⁴ Ст'я Вестник Союза композиторов Армении, 1986, 1, Ереван, 1986, стр. 3. Հայաստանի կոմպոզիտորների միություն, X համագումար: Համագումարից համագումար. 1984-1990, Երևան, 1990, էջ 4:

⁵ **Константин Петросян**, Концерт для голоса и оркестра, Татевик Оганесян и биг бенд Владимира Чекакина, “Мелодия”, 1986. **Гомцян Наталия**, Мы недостаточно используем свой потенциал, “Голос Армении”, 29 марта, 2017.

սավ հեռավոր Կուբա՝ հնչեց Հավանայում: Եվս մեկ տարի անց՝ 1988-ին, Կոնցերտի նոտաները Մոսկվայում հրատարակում է “Советский композитор”-ը, իսկ քսան տարի անց՝ 2008-ին, արդեն վերաձայնագրվում ձայնասկավառակի վրա հեռավոր ԱՄՆ-ում:

Այդ ամենը՝ հետո:

Իսկ մինչ այդ...

Մինչ այդ Կոնստանտին Պետրոսյանը Երևանում ստանում է փայլուն կրթություն՝ Երևանի Ռ.Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում աշակերտում Էդուարդ Բաղդասարյանին, իսկ կոնսերվատորիայում՝ Գրիգոր Եղիազարյանին: Ի դեպ՝ Էդուարդ Բաղդասարյանը Գրիգոր Եղիազարյանի սանն էր, իսկ վերջինս էլ ավարտել էր Մոսկվայի կոնսերվատորիան՝ Ն.Յա.Մյասկովսկու դասարանը:

Կոնստանտին Պետրոսյանն իր համերգային գործունեությունը սկսում է տակավին 19 տարեկանում: 1965-1970թթ. նա Երևանի «Մոսկվա» կինոթատրոնի նվագախմբի ղեկավարն էր, իսկ 1976-1980թթ.՝ Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախմբի դիրիժորը, ինչպես նաև՝ Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության գեղարվեստական խորհրդի անդամ: Կատարողական համերգային գործունեությանը զուգընթաց զբաղվում է մանկավարժությամբ՝ 1976-1985թթ. դասավանդում է իր հարազատ՝ Երևանի Ռ.Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում:

Վաղ է ի հայտ գալիս Կ.Պետրոսյանի վարչական – կազմակերպական ձիրքը: 1973-1976 թթ. նա ՀԽՍՀ կուլտուրայի մինիստրության ժողովրդական ստեղծագործության տան գեղարվեստական ղեկավարն էր ու տնօրենի տեղակալը, իսկ 1985-1990 թվականներին ղեկավարում է Հայաստանի կոմպոզիտորների միության Երաժշտական լրատվության և պրոպագանդայի կենտրոնը, որի գլխավոր նպատակն էր հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների պրոպագանդումը տարբեր միջոցառումների՝ երաժշտական փառատոների, շաբաթների, օրերի, համերգների, հեղինակային համերգների, հոբելյանական երեկոների, ստուգատեսների, սեմինարների միջոցով, ինչպես նաև ազդագրային, լրատվական կատալոգների, բուկլետների և անոտացիաների ստեղծումը, հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների ձայնագրությունը “Мелодия” ֆիրմայում ևն:

1990–1993 թվականներին Կ.Պետրոսյանը Հայաստանի Խաղաղության ֆոնդի փոխնախագահն էր (նախագահն էր Էդվարդ Միրզոյանը). նրա անմիջական ջանքերով կազմակերպվում էր արտասահմանյան նյութական աջակ-

ցություն հայ մշակույթի գործիչներին, երիտասարդ երաժիշտներին հատկացվում էին խաղաղության ֆոնդի կրթաթոշակներ: Կազմակերպվեց անկախ Հայաստանում առաջին կինո-փառատոնը (Հարություն Խաչատրյանի հետ)...

Կ.Պետրոսյանի գործունեության բոլոր ոլորտները սերտորեն միահյուսված են ու դրանք դժվար է իրարից բաժանել: Նա միաժամանակ և՛ տաղանդավոր բազմաժանր կոմպոզիտոր է, և՛ շնորհալի դաշնակահար, և փայլուն դիրիժոր, և՛ անխոնջ երաժշտական-հասարակական գործիչ, և՛ հմուտ մանկավարժ:

20-րդ դարավերջից Կ.Պետրոսյանն իր բազմակողմանի երաժշտական գործունեությունը շարունակում է ԱՄՆ-ի Ռոդ Այլենդ նահանգում, մասնավորաբար՝ նահանգի մայրաքաղաք Փրովիդենսում: Այստեղ նա հիմնում է «Հայկական երաժշտական փառատոն» հայկական մշակութային կազմակերպությունը, որի ղեկավարն է մինչ օրս. իր կազմակերպած բազմաթիվ համերգներով նա ԱՄՆ-ում իրականացնում է ժամանակակից հայ երաժշտության պրոպագանդան շատ կարևոր ու շնորհակալ գործը: Նա Փրովիդենսի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ հայկական առաքելական եկեղեցու մշակութային և երաժշտական բաժինների տնօրենն է: Ի դեպ՝ Փրովիդենսի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին Ռոդ Այլենդ նահանգի ամենահին հայկական եկեղեցին է, հնագույններից մեկը՝ ողջ ԱՄՆ-ում:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի սրբատառ կոնդակով, «Ի գնահատանք հայ մշակույթի, երաժշտության ասպարեզում, ինչպես նաև Ամերիկայի հայ համայնքի ազգային, եկեղեցական կյանքում երկար տարիների նվիրյալ ծառայությունների և վաստակի համար» Կ.Պետրոսյանը պարգևատրվեց Հայ Առաքելական եկեղեցու բարձրագույն պարգևով՝ «Սուրբ Սահակ – Սուրբ Մեսրոպ» շքանշանով, որը Փրովիդենսի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցու 100-ամյակին նվիրված հանդիսավոր համերգի օրը կոմպոզիտորին հանձնեց Հայ Առաքելական եկեղեցու Ամերիկայի Արևելյան թեմի առաջնորդ, Գերաշնորհ Տ. Խաժակ արքեպիսկոպոս Պարսամյանը:

Կոմիտասի մրցանակի դափնեկիր Կ.Պետրոսյանը Ռոդ Այլենդի հայկական երգչախմբի և Մասսաչուսեթս նահանգի Մեծ Վուստերի հայկական երգչախմբի հիմնադիրը և ղեկավարն է (պարգևատրվել է քաղաքի պատվավոր բանալիով), ինչպես նաև Բոստոնի հանրահայտ «Երևան» երգչախմբի և նվագախմբի երաժշտական ղեկավարը, Բոստոնում գտնվող Ամերիկայի հայկական թանգարանի երաժշտական ծրագրերի համակարգողը...

Միևնույն ժամանակ՝ նրա երաժշտությունը չի դադարում հնչել Հայաստանում: Բավական է նշել, որ Հայաստանի կոմպոզիտորների միության կազմակերպած «Հայ ժամանակակից երաժշտության փառատոնի» շրջանակներում 2014թ. հոկտեմբերին Հայաստանում առաջին անգամ հնչեց Կ.Պետրոսյանի «Վոկալիզը» թավջութակի և նվագախմբի համար՝ Արամ Թալալյանի և Հայաստանի պետական երիտասարդական նվագախմբի կատարմամբ՝ Սերգեյ Սմբատյանի դեկավարությամբ:

Հայաստանի կոմպոզիտորների միության կազմակերպած «Պրեմիերա» փառատոնի շրջանակներում 2016թ. ապրիլին Երևանում Արտաշես Գրիգորյանի կատարմամբ տեղի ունեցավ պրեմիերան Կ.Պետրոսյանի՝ մենանվագ ֆլեյտայի համար գրված Սոնատի, որը գրվել էր 2014-ին, ինչպես նաև հնչեցին «Հայրենի դոդանջներ» շարքից երեք՝ «Թամզարա», «Սոնա յար» և «Էսօր ուրբաթ պիտեր» a cappella խմբերգերը (2003):

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի բարձր հովանու ներքո Երևանում 2018թ. մարտի 5-9-ը կայացավ Հայ կոմպոզիտորական արվեստի IX փառատոնը, որը նվիրված էր Գրիգոր Եղիազարյանի ծննդյան 110-ամյակին: Բնականաբար՝ իր սիրելի Ուսուցչին նվիրված փառատոնի համերգներից մեկում հնչեց Կ.Պետրոսյանի փայտյափողային կվինտետը:

Հայրենիքը բարձր է գնահատել իր զավակի վաստակը. ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի հրամանագրով 2013-ի մայիսին Կ.Պետրոսյանը պարգևատրվել է «Մովսես Խորենացի» մեդալով:

Վերջին տարիներին նկատելիորեն աշխուժացել է Հայաստանի կոմպոզիտորների միության և Կ.Պետրոսյանի՝ ՀԿՄ արտասահմանյան հանձնախմբի համանախագահի, համագործակցությունը: Դա պայմանավորված է նաև այն հանգամանքով, որ 2013-ին Հայաստանի կոմպոզիտորների միության ղեկավարությունը ստանձնեց նրա համակուրսեցին, ընկերն ու համախոհը՝ տաղանդավոր կոմպոզիտոր Արամ Սաթյանը: Նրանց բարեկամությունը սկիզբ է առնում հեռավոր 1961 թվականից, երբ միասին կոմպոզիցիայի կախարդական աշխարհում առաջին, բայց խոստումնալից ու հեռանկարային քայլերն էին կատարում Երևանի Ռ.Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում՝ ՀՍՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, կոմպոզիտոր ու հմուտ մանկավարժ Էդուարդ Բաղդասարյանի դասարանում: Նրանց մարդկային ու ստեղծագործական բարեկամությունն անցավ տասնամյակների միջով, և այսօր էլ նպաստում է հայ ժամանակակից երաժշտության պրոպագանդային, որին ծառայում են երկուսն էլ՝ ինքնամոռաց ու սիրով: Եվ ինչպես խոստովանում է Ա.Սաթյանը.

«Կ.Պետրոսյանը շատ մեծ գործ է կատարում ԱՄՆ-ում ժամանակակից հայ երաժշտության պրոպագանդման գործում: Լինելով ՀՀ քաղաքացի՝ նա ԱՄՆ-ում ներկայացնում է Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունը, կազմակերպում է հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործություններին նվիրված համերգներ՝ հանդես գալով որպես դիրիժոր»⁶:

Ու թեև, ինչպես տեսանք, Կոնստանտին Պետրոսյանը Հայաստանում և ԱՄՆ-ում ծավալել և շարունակում է ծավալել ստեղծագործական, կատարողական, համերգային և երաժշտական-հասարակական բազմակողմանի ու բազմաբնույթ գործունեություն, դարձել է հայ երաժշտության դեսպանն ու պրոպագանդիստն Ամերիկյան մայրցամաքում, նրա մասին հոդվածներ են տպագրվել հայաստանյան և ամերիկյան տարբեր թերթերում և պարբերականներում («The New York Times», «Առավոտ», «Новое время», «Голос Армении», «The Armenian Mirror-Spectator», «KNAR Cultural News», «Observer», «The Armenian Reporter Int'l», «Apaga», «The Providence Journal» ևն), սակայն մինչ օրս հայ երաժշտագիտության մեջ անդրադարձ չէր եղել նրա ստեղծագործության ուսումնասիրությանը:

Ահավասիկ այդ բացն է լրացնում ներկա աշխատասիրությունը, որի հեղինակն է ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի առաջատար գիտաշխատող, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ և գիտական աստիճանաշնորհման «Արվեստագիտության» Օ16 մասնագիտական խորհրդի անդամ, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության վարչության անդամ, Հայկական երաժշտական համաժողովի հիմնադիր անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, իր գիտական ողջ կյանքը ժամանակակից հայ երաժշտության ուսումնասիրությանը նվիրած երաժշտագետ Մարգարիտա Ռուֆսյանը⁷:

Ի դեպ՝ դեռևս հայ երաժշտագիտության մեջ առաջին քայլերը կատարող Մ.Ռուֆսյանը 1980-ին լույս տեսած իր անդրանիկ՝ «Հայկական սիմֆոնիա: Հետազոտական ակնարկներ»⁸ գրքում (ռուսերեն), որտեղ տրված է հայ սիմֆոնիկ երաժշտության զարգացման ուղին, բուռն վերելքն ապահովող

⁶ Արամ Սաթյանի հետ անձնական զրույցից:

⁷ Մ.Ռուֆսյանի կյանքի և գործունեության մասին տե՛ս Հայ արվեստաբանների կենսամատենագիտություն N 5, Մարգարիտա Ռուֆսյան, ներածականը՝ Աննա Ասատրյանի, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2017, 50 էջ:

⁸ **Рухян Маргарита.** Армянская симфония. Исследовательские очерки (Отв. ред. К. Э. Худабашян), Ереван, Изд.-во АН Арм. ССР, 1980, 138 стр.

ակունքներն ու արմատները, առանձին ակնարկներով ներկայացրել է Արամ Խաչատրյանի Առաջին սիմֆոնիան՝ հայկական սիմֆոնիզմի հիմնաքարը, Գրիգոր Եղիազարյանի, Զիվան Տեր-Թադևոսյանի, Էդգար Հովհաննիսյանի, Կոնստանտին Օրբելյանի, Էդվարդ Միրզոյանի սիմֆոնիաները, ուսումնասիրել հայկական սիմֆոնիզմի նոր միտումները՝ դիտարկելով Էմին Արիստակեսյանի, Գրիգոր Հախինյանի, Լևոն Աստվածատրյանի սիմֆոնիաները՝ կենտրոնական տեղ հատկացնելով արդեն 5 սիմֆոնիաների հեղինակ Ավետ Տերտերյանի սիմֆոնիաներին, անդրադարձել Ալեքսանդր Աճեմյանի սիմֆոնիկ ստեղծագործության ուսումնասիրությանը ևս:

2002-ին ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ լույս է տեսել Մ.Ռուֆսյանի «Ավետ Տերտերյան: Ստեղծագործությունը և կյանքը»⁹ գիրքը (ռուսերեն), որը լայն արձագանք գտավ նաև Հայաստանի սահմաններից դուրս: Իսկ 2009-ին ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ պետական պատվերի շրջանակներում հրատարակված «Դիմանկարներ»¹⁰ գրքում (ռուսերեն) առանձին ակնարկներով ներկայացված են 1994-ին հիմնադրված Հայկական երաժշտական համաժողովի միջուկը կազմող կոմպոզիտորներ Լևոն Չաուշյանի, Վահրամ Բաբայանի, Երվանդ Երկանյանի, Ռուբեն Սարգսյանի և Դավիթ Սաքոյանի ստեղծագործական դիմանկարները:

2015-ին ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ պետական պատվերի շրջանակներում հրատարակված «Վարդան Աճեմյանի հնչյունի թատրոնը»¹¹ աշխատության մեջ (ռուսերեն) հեղինակն իրեն բնորոշ կենդանի լեզվով ընթերցողի առջև բացում է վարագույրը և թերթում կոմպոզիտոր Վարդան Աճեմյանի կյանքի ու ստեղծագործության էջերը:

Մ.Ռուֆսյանը հեղինակ է Հայաստանում և արտասահմանում տպագրված բազմաթիվ գիտական հոդվածների, որոնցում անդրադարձել է ինչպես արդի հայ կոմպոզիտորական դպրոցի առանձին ներկայացուցիչների՝ Արամ Խաչատրյանի, Ալեքսանդր Հարությունյանի, Էդվարդ Միրզոյանի, Ղազարոս Սարյանի, Ադամ Խուդոյանի, Էդգար Հովհաննիսյանի, Էդուարդ Խաղազործ-

⁹ **Рухкян Маргарита.** Авет Тертерян. Творчество и жизнь (Отв. ред. А. А. Пахлеванян), Ереван, “Наири”, 2002, 248 стр., 8 ст. вкл.

¹⁰ **Рухкян Маргарита.** Портреты армянских композиторов. Очерки, Ереван, “Наири”, 2009, 236 стр.

¹¹ **Рухкян Маргарита.** Театр звука Вардана Аджемяна, Ереван, “Амроц груп”, 2015, 86 стр.

յանի, Զիվան Տեր-Թադևոսյանի, Լևոն Ասովաճատրյանի, Ալեքսեյ Հեքիմյանի, Գեղունի Չթյանի, Մարտին Վարդազարյանի, Կոնստանտին Պետրոսյանի, Էդուարդ Հայրապետյանի, Էդուարդ Սադոյանի, Սոֆա Ազնաուրյանի և այլոց ստեղծագործությանը, այնպես էլ երաժիշտ-կատարողների՝ դիրիժորներ Հովհաննես Չեքիջյանի, Արամ Ղարաբեկյանի, Վահան Մարտիրոսյանի, դաշնակահարներ Սվետլանա Նավասարդյանի, Արթուր Փափագյանի, Վարդան Մամիկոնյանի, Վահագն Պապյանի, երգիչներ Գոհար Գասպարյանի, Ժակ Դովալյանի, ջութակահար Անահիտ Յիցիկյանի, թավջութակահարներ Ալեքսանդր Չաուշյանի, Մեղեա Աբրահամյանի, Արամ Թալալյանի, խմբավար Սարինա Ավթանդիլյանի, ինչպես նաև դիրիժորներ Մուրադ Աննամամեդովի և Վալերի Գերգիևի կատարողական գործունեությանը:

Իր հողվածներով և տարբեր համերգների ու օպերային ներկայացումների մասին բազմաթիվ գրախոսականներով Մ.Ռուսկյանը դարձել է իր ապրած ժամանակաշրջանի երաժշտական տարեգիրը՝ լինելով միաժամանակ դրավկան ու ականատեսը:

Եվ խորհրդանշական է, որ 2017-ին ապրիլի 15-ին, իր երաժշտագիտական գործունեության կեսդարյա ճանապարհին վաստակաշատ երաժշտագետը հաղթող ճանաչվեց Հայաստանի կոմպոզիտորների միության կազմակերպած «Տարվա լավագույն ստեղծագործություն – 2016» մրցանակաբաշխության «Երաժշտագիտություն» անվանակարգում՝ Մոսկվայում և Սանկտ Պետերբուրգում լույս տեսած հողվածների համար:

Բնականաբար՝ Կոնստանտին Պետրոսյանի մասին առաջին հետազոտությունը պիտի գրեր հենց ինքը՝ հայ ժամանակակից երաժշտության տարեգիր երաժշտագետը, ում աչքի առաջ էլ անցել է իր ուսումնասիրության հերոսի ողջ կյանքն ու գործունեությունը: Հեղինակն իր հերոսի կերպարը կերտել է խնամքով, սիրով ու ջերմությամբ, փորձել ընթերցողին ժամանակագրական կարգով ներկայացնել կոմպոզիտորի բազմակողմանի ողջ գործունեությունը: Եվ դա նրան հաջողվել է. երաժշտասեր ընթերցողը կլանված հետևում է Կ.Պետրոսյանի կյանքի ուղուն, նրա առջև հառնում է վերջինիս անցած ստեղծագործական, կատարողական, համերգային և երաժշտական-հասարակական բեղմնավոր ճանապարհը, կատարած նշանակալի աշխատանքը, և յուրաքանչյուր պարագրաֆ նոր վրձնահարվածով առավել լիարժեք ու ամբողջական է դարձնում Երաժշտի կերպարը:

Հավելեմ նաև, որ մենագրությունը հրատարակության է երաշխավորվել ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի 2018թ. հունիսի 14-ի նիստում:

Մ.Ռուսկյանն իր հետազոտությունը կատարեց իր աշխատանքային լեզվով՝ ռուսերեն: Սակայն անհրաժեշտություն առաջացավ գիրքը հրատարակել երեք լեզուներով՝ հայերեն, անգլերեն և ռուսերեն: Սա, իմ կարծիքով, միանգամայն տրամաբանական էր ու արդարացված, քանի որ Կ.Պետրոսյանին ճանաչում են նաև ռուսալեզու ընթերցողները՝ նկատի ունեմ նախկին Խորհրդային Միության երաժշտասերներին. չէ՞ որ ժամանակին կոմպոզիտորի ստեղծագործությունները հնչել են ոչ միայն Մոսկվայում և Լենինգրադում, այլև Օդեսայում, Սոչիում, Կիևում՝ բավական ընդգրկուն աշխարհագրությամբ: Իսկ այսօր, հանգամանքների բերումով, Կ.Պետրոսյանն իր գործունեությունը ծավալում է անգլախոս միջավայրում՝ միաժամանակ սերտ կապեր պահպանելով մայր հայրենիքի հետ:

Այս կապակցությամբ հատուկ ուզում եմ նշել տեքստի հայերեն գիտական թարգմանությունն իրականացրած երաժշտին, ով, գրքի հերոսի նման, նույնպես բազմաշնորհ երաժիշտ է: Խոսքը ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի ավագ գիտաշխատող, ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական աստիճանաշնորհման «Արվեստագիտության» 016 մասնագիտական խորհրդի անդամ, ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի երիտասարդ արվեստաբանների խորհրդի նախագահի տեղակալ, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության անդամ, արվեստագիտության թեկնածու, երիտասարդ հետազոտող Լիլիթ Արտեմյանի մասին է, ով, չնայած իր երիտասարդ տարիքին, ուշագրավ արդյունքների է հասել երաժշտագիտության բնագավառում: Երիտասարդ գիտնականների աջակցության ծրագրի շրջանակներում, ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ, Երիտասարդ գիտնականների աջակցության ծրագրի շրջանակներում և Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամի ֆինանսավորմամբ 2015-ին հրատարակվել է նրա «XX դարի նոր կոմպոզիցիոն տեխնոլոգիաներով գրված հայկական դաշնամուրային երաժշտության կատարողական խնդիրները» մենագրությունը: ՀՀ ԿԳՆ Գիտության պետական կոմիտեի «Երիտասարդ գիտաշխատողների հետազոտությունների աջակցության ծրագիր - 2016» մրցույթի արդյունքում «Արվեստագիտություն» անվանակարգում ֆինանսավորման է երաշխավորվել նրա «Հայաստանի Հանրապետության երաժշտական մշակույթը (1991-2016թթ.)» գիտական թեման: Լ.Արտեմյանը զեկուցումներով հանդես է եկել հանրապե-

տական և միջազգային գիտաժողովներում: Հեղինակ է մենագրության և շուրջ 30 գիտական հոդվածների:

Ասեմ Նաև, որ դրան զուգահեռ, իսկ միգուցե՝ առաջին հերթին, Լիլիթը տաղանդավոր դաշնակահարուհի է, միջազգային մրցույթների դափնեկիր: Նա տասնյակ համերգներով և մենահամերգներով հանդես է եկել Երևանում՝ ներկայացնելով տարբեր ոճերի երաժշտություն, նաև ժամանակակից կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները:

Տաղանդավոր դաշնակահարուհու կատարողական գործունեության կարևոր ուղղությունն է հայ դասական և ժամանակակից կոմպոզիտորների դաշնամուրային ստեղծագործությունների պրոպագանդան:

Մեծ է Լ.Արտեմյանի վաստակը հատկապես հայկական դաշնամուրային երաժշտության հիմնադիր Տիգրան Չուխաճյանի դաշնամուրային ստեղծագործության պրոպագանդան գործում: Նա Չուխաճյանի մի շարք պիեսների, այդ թվում՝ Թուրքիայի հայոց պատրիարք՝ 47-ամյա Ներսես Վարժապետյանի մահվան առիթով հորինված «Արտուր Ի շիրիմ» Մահանուագի՝ հայոց անդրանիկ «Marche funèbre»-ի, «Grande Valse Fantastique»-ի, «Illusions»-ի և «Mazurka de salon (Mignon)»-ի առաջին կատարողն է Հայաստանում: Մյուս կողմից՝ Լ.Արտեմյանը Հայաստանում առաջին անգամ կատարել է օտարազգի կոմպոզիտորների դաշնամուրային գործերը: Դրանց թվում են՝ Ջ.Շելլիի՝ «4 Illustrations», Մ.Կապիչինիի՝ «Պրելյուդ N 1» և այլն:

Գրքի տեքստի անգլերեն թարգմանության հեղինակը՝ Տաթևիկ Խոջաեյնաթյանը, ակտիվ երաժիշտ է և մանկավարժ, ում գործունեությունը ոգեշնչված է արվեստը որպես խաղաղության գործիք օգտագործելու գաղափարով: Նա դասընթացներ և սեմինարներ է կազմակերպել Հայաստանի, Բելգիայի և ԱՄՆ-ի հարյուրավոր երաժիշտների և ոչ երաժիշտների համար: Ներկայումս նա դասավանդում է Բալթիմորի սիմֆոնիկ նվագախմբի OrchKids ծրագրում և Baltimore արվեստի դպրոցում: Որպես կատարող, նրա ուշադրությունը բևեռված է երաժշտական և սոցիալական ուսումնասիրությունների սահմանների ընդլայնմանը: Իր QuaQuaQua եռյակի հետ նա աշխատում է նոր նվագացանկի ստեղծման վրա, որը ներգրավում է երաժշտական եւ թատերական ներկայացումների խաչմերուկում գտնվող երկիմաստ տարածքը:

Տաթևիկը Վաշինգտոնում՝ բազմաթիվ մրցանակների դափնեկիր «Նարեկյան զանգակներ» խմբի հիմնադիր անդամն է և խմբի կազմում բազմաթիվ ելույթներ է ունեցել Ամերիկայի Արևելյան ափում, Ավստրալիայում, Ֆրանսիայում, Մեծ Բրիտանիայում և Հայաստանում: 2012-ին Տաթևիկը, որպես Հայկական

Բարեգործական Ընդհանուր Միության (ՀԲԸՄ) ապագա երաժիշտների ծրագրի լավագույն կրթաթոշակակիր, ելույթ է ունեցել Նյու Յորքի Carnegie Hall-ում:

Տաթևիկն ավարտել է Peabody Կոնսերվատորիայի հարվածային գործիքների բաժինը (պրոֆ. Ռոբերտ Վան Սայզ), ինչպես նաև ստացել է երաժշտագիտության մագիստրոսի աստիճան: Նա Միջազգային ուսուցման դպրոցում ուսումնասիրել է խաղաղաշինության և կոնֆլիկտների վերափոխման գործընթացը և մասնակցել «Երաժիշտներ առանց սահմանների» միության ղեկավարների նախապատրաստման դասընթացին: Տաթևիկն ունի նաև միջազգային հումանիտար կազմակերպություններում (Հայ օգնության ֆոնդ, Այո եւ Ֆոկալ Չանգ) աշխատանքի փորձառություն:

Սիրելի՛ ընթերցող:

Ինձ մնում է ջերմորեն շնորհավորել մեր հերոսին՝ Կոնստանտին Պետրոսյանին, այս գրքի ծննդյան կապակցությամբ, որի վրա աշխատեց լուրջ պրոֆեսիոնալների թիմ, և մաղթել հետագա հաջողություններ իր համակողմանի և բազմաթիվ գործունեության մեջ՝ ի շահ հայ երաժշտության առաջընթացի, ի նպաստ ժամանակակից հայ երաժշտության պրոպագանդման...

Հատուկ ուզում եմ առանձնացնել Կ.Պետրոսյանի մարդկային նկարագրի երկու տիրական գծերը՝ նրա նվիրվածությունն իր Հայրենիքին և համեստությունը, հատկանիշներ, որոնք այսօր մեզ անհրաժեշտ են օդի ու ջրի պես և բնորոշում են նրան որպես իսկական Մարդու:

Այսօր էլ Կ.Պետրոսյանը նույն եռանդով շարունակում է իր ստեղծագործական բազմաժանր գործունեությունը: Վերջերս ավարտել է դաշնամուրային մի քանի գործեր, որոնցից մեկը՝ «For Lilit», նվիրել է պիեսի առաջին կատարողին՝ Լիլիթ Արտեմյանին, իսկ այժմ աշխատում է Ֆլեյտայի, կլառնետի և դաշնամուրի համար Տրիոյի վրա: Հուսանք, որ Տրիոն շուտով կլսենք Երևանում:

Դե ուրեմն՝ միասին թերթենք Կոնստանտին Պետրոսյանի կյանքի և ստեղծագործության էջերը...

Աննա ԱՍԱՏՐՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի տնօրենի տեղակալ,
Երաժշտության բաժնի վարիչ,
Տիգրան Չուխաճյան հիմնադրամի նախագահ,
ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

28 հունիսի 2018թ.

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Հայ երաժշտական հանրությանը քաջ ծանոթ է Կոնստանտին Պետրոսյանի անունը: Միևնույն ժամանակ՝ նա առեղծված է, քանզի նրա կենսագրությունը կերտվեց այն աշխարհում, որն այժմ գոյություն չունի՝ Սովետական Հայաստանում: Եվ շարունակվում է ԱՄՆ-ում՝ Փրովիդենս քաղաքում, որտեղ նա հայկական սփյուռքի շրջանակներում ստեղծեց ազգային երաժշտական արվեստի ակտիվ գործող օջախ և դրան հաղորդեց իսկական ամերիկյան մասշտաբ:

Դեռևս 1997-ին Կոնստանտին Պետրոսյանը հիմնադրել է Ռոդ Ալլենդի հայկական միջազգային երաժշտական փառատոնը, որն անց է կացվում յուրաքանչյուր տարի՝ տոնական մթնոլորտում: Փառատոնը միտված է երաժշտության միջոցով միավորելու տարբեր երկրների երաժիշտներին՝ ինքնագործ կոլեկտիվների և պրոֆեսիոնալների հավասարազոր մասնակցությամբ: Փառատոնի համերգներին, որտեղ իրենց ձեռքբերումներով ներկայանում են տարբեր երկրների և ժողովուրդների ներկայացուցիչները, հնչում են և՛ ազգային, և՛ ակադեմիական ավանդական՝ դասական և ժամանակակից երաժշտությունը, և՛, անշուշտ, Կոնստանտին Պետրոսյանի հայաստանյան գործընկերների ստեղծագործությունները: Այս փառատոնը դարձել է կոմպոզիտորի երազանքների մարմնավորումը:

Ի՞նչն է մարդուն դարձնում պահանջված: Ոմանք կասեն՝ բնավորությունը, ոմանք էլ՝ հաջողությունը և ճակատագիրը, իսկ ես կարծում եմ, որ մարդուն պահանջված է դարձնում պրոֆեսիոնալիզմը: Հենց այդ որակն է կանխորոշում մարդու, ավելի լայն իմաստով՝ մարդկության ճակատագիրը: Կա այսպիսի հասկացություն՝ վարպետ: Սա է, ըստ էության, ընկած արվեստի, մասնավորապես՝ երաժշտության հիմքում: Մայստերզինգերներ... Եվրոպայում վոկալ և անսամբլային պրոֆեսիոնալ արվեստի հիմքերը դրեցին Վերածննդի դարաշրջանի այդ վարպետ երգիչները: Մեզ մոտ՝ Հայաստանում ժողովրդապրոֆեսիոնալ վոկալ և գործիքային վարպետության ավանդույթները սկզբնավորեցին աշուղներն ու գուսանները: Հոգևոր երաժշտության բնագավառում՝ ինչպես Արևմուտքում, այնպես էլ Հայաստանում, հոգևոր հիմների և գրիգորյան խորալի ստեղծողները կերտեցին սրբազան տեքստերի ընթերցման կանոնները... Ավելի ուշ՝ XVII դարի կեսերին, Եվրոպայում ծնվում է սիմֆոնիզմի մեծ ավանդույթը, որը տարածվեց ողջ աշխարհում: Սրանում նույնպես եղել են ու կան իր

վարպետները, որոնք հաստատեցին պրոֆեսիոնալ երաժշտության բարձր չափանիշները:

Երաժշտական ստեղծագործության ավանդույթների՝ թե՛ Հայաստանում, թե՛ Արևմուտքում և թե՛ Արևելքում, հիմքում ընկած է կատարելության, գեղեցկության և ներդաշնակության ձգտումը, ինչը պատմության զարգացման ընթացքում ձևավորում է գեղարվեստական տարբեր ուղղություններ. մի կողմից՝ արմատավորում է ինքնատիպ ավանդույթները, մյուս կողմից՝ ընդլայնում մշակույթների փոխազդեցությունը, ի հայտ բերում զարգացման նոր միտումներ, խիստ շերտավորում ինքնատիպ երաժշտական աշխարհը և, միևնույն ժամանակ, այդ բարդության մեջ այն դարձնում ամբողջական:

Վարպետությունը մարդուն «թևեր» է տալիս, ինքնավստահություն ներշնչում: Դրա ապացույցն է Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործական կյանքը, ով ստանալով երաժշտական փայլուն կրթություն՝ իր երաժշտական բազմակողմանի գործունեության ընթացքում պրոֆեսիոնալիզմ և վարպետություն ձեռք բերելու ճանապարհին դրսևորել է հաստատակամություն և կամքի ուժ: Դառնալով վարպետ՝ նա չի դադարում ճանաչել նորը, ձգտել կատարելության, սովորել սրընթաց զարգացող կյանքից՝ գիտակցելով իրեն որպես երաժշտական արվեստի լավագույն ավանդույթների միջնորդ և հանրահռչակող: Նրա ռոմանտիզմը՝ զուգակցված գործնական խելքի և ստեղծագործական աշխատանքի խիստ կարգապահության հետ, տալիս է հրաշալի պտուղներ: Մենք սիրում ենք նրա երգերը, զմայլվում նրա անխոնջ եռանդով, հիանում երեք հրացանակիրների՝ «մեկը բոլորի և բոլորը մեկի համար» սկզբունքով առաջնորդվող նրա ռոմանտիկ ընկերասիրությամբ ու մարդ լինելու տաղանդով: Ո՞վ է նա՝ այս ժամանակակից հայը, ով համառորեն հոգևոր միասնության ուղիներ է փնտրում ԱՄՆ-ում սփռված իր հայրենակիցների և Հայաստանի քաղաքացիների միջև, ապրում է ամերիկյան Սահմանադրության օրենքներով և հանդիսանում իր պատմական հայրենիքի հայրենասեր, ով իր ստեղծագործությամբ բոլորին ապացուցում է մարդկանց մտածողության վրա երաժշտության ազդեցության հսկայական ուժը:

ԸՆՏԱՆԻՔԸ, ԴՊՐՈՑԸ, ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Կոնստանտին Պետրոսյանը ծնվել է 1946թ. օգոստոսի 12-ին հանրահայտ երաժիշտ, Հայաստանի Էստրադային նվագախմբի (գեղարվեստական ղեկավարը և գլխավոր դիրիժորը լեգենդար Արտեմի Այվազյանն էր) մենա-

կատար, շեփորահար Հրանտ Պետրոսյանի ընտանիքում: Նոր նախագծերով և հույսերով լի հետպատերազմյան առաջին տարին նշանավորվեց ... որդու ծնունդով: Հայաստանը, Հայրենական մեծ պատերազմում հաղթանակած ամբողջ երկրի (Սովետական Միություն – Լ.Ա.) հետ միասին, ապրում էր հաղթանակի բերկրանքի և կորուստների դառնության խառնված զգացմունքներով՝ հետպատերազմյան դժվարին պայմաններում կրկին գիտակցելով բազմազգ մեծ տերության կազմում իր պատմական ուղին: Հետպատերազմյան ժամանակաշրջանը հույսերի և մեծ խանդավառության շրջան էր: Հազարավոր ընտանիքներ դեռևս ռազմաճակատից տեղեկություններ էին սպասում իրենց հարազատների վերաբերյալ, իսկ շատերն այդպես էլ տուն չվերադարձան: Այդուհանդերձ, ստեղծագործելու եռանդն ընդգրկել էր ողջ երկիրը, որն անդադար կառուցվում էր իր յուրաքանչյուր առանձին հատվածում: Երկրի և հասարակության տրամադրությունը միշտ ավելի ստույգ է արտացոլում երաժշտության հուզական տարերքը: Հետպատերազմյան այդ տարիներին ծնվում են հրաշալի լուսավոր երգեր, որոնք երգվում են ամենուր, որտեղ կար դաշնամուր, ակորդեոն, կիթառ, լսվում ամենուրեք, որտեղ կար պատեֆոն, բեմ և դահլիճ: Ուշագրավ է, որ պատերազմյան և, հատկապես, հետպատերազմյան ժամանակահատվածը, ամերիկյան ձայնապնակների ու ռադիոհաղորդումների, ինչպես նաև սովետական էկրանը ողողած ֆիլմերի միջոցով սովետական ունկնդրի առջև բացում է ամերիկյան ջազի աշխարհը: Զազային ռիթմերը և ամերիկյան ջազի կերպարն ինքը, որպես կյանքի էներգիայի կենսահեղուկ, ներթափանցում է մեծ բազմազգ պետության արվեստի աշխարհ: Եվ կարելի է ասել, որ փոքրիկ Կոնստանտինը՝ հայտնի ջազ շեփորահար և հայկական առաջին ջազ նվագախմբի մենակատար Հրանտ Պետրոսյանի որդին, հասակ է առնում Հայաստանում ջազ երաժշտության ակունքներում: Ու թեև Կոնստանտինի մայրը՝ Իմսա Պետրոսյանը, մասնագիտությամբ ինժեներ էր, որն այդ տարիներին պահանջված և հարգված, որդու համար էլ՝ շատ ցանկալի մասնագիտություն էր, այդուհանդերձ ընտանիքում գիտակցում են. Կոնստանտինը ծնվել է երաժիշտ դառնալու առաքելությամբ:

Եվ ահա մի գեղեցիկ օր Կոնստանտինը հայտնվում է Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցում, որը ղեկավարում էր լեգենդար Պյոտր Ասատուրի Հայկազյանը: Գործիքի ընտրության հարցում Կոնստանտին Պետրոսյանը նախապատվություն վաղուց տվել էր ջազի պատմությանը մոտ գործիքին՝ դաշնամուրին: Երաժշտական դպրոցում իրեն դասավանդող Նինել Սուրենովնա Խաչատրյանի մասին նա պահպանել է ամենաջերմ հիշողություն-

ները: Ի դեպ՝ այդ տարիներին երաժշտական դաստիարակությունը բազմակողմանի էր. դասավանդում էին և՛ կատարողական արվեստ, և՛ երաժշտության տեսություն, և՛ երգչախմբային արվեստ, գործում էր նաև կոմպոզիցիայի դասարանը: Կոնստանտին Պետրոսյանը համատեղում է դաշնամուրի և ստեղծագործական դասարանները: Վաղ հասակից նա սերտորեն շփվում էր ջազ նվագախմբի կոլեկտիվի հետ, քանի որ հայրը որդուն ուղղորդում էր ոչ միայն համերգներին, այլև փորձերին: Հոր ընկերների միջավայրում Կոնստանտինը յուրացնում է հայկական ջազի ողջ պատմությունը, համակ ուշադրությամբ ունկնդրում հետաքրքիր խոսակցությունները, հիացած հետևում տարեց մեծն մասետրո Արտեմի Այվազյանի (1902-1975) ղեկավարած փորձերին, տանը փորձում ջազի ոճով վերադաշնակել սիրելի մեղեդիները: Զազի հանդեպ ուրույն նախապատվություն ունեցող սկսնակ երաժիշտի համար մեծ իրադարձություն դարձավ հայտնի շեփորահար Էդդի Ռոզների ղեկավարած ջազ նվագախմբի ժամանումը ԽՍՀՄ:

Կոնստանտինը, սովորելով երաժշտական դպրոցում և մշտապես գտնվելով երաժիշտների միջավայրում, լսում և հիշողության մեջ դրոշմում էր պատմությունները Երևանի Ա. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնի խաղացանկում ներառված «Ալմաստ» օպերայի հեղինակ Ալեքսանդր Սպենդիարյանի և Կոմիտասի մասին: Սիմֆոնիկ համերգներից մեկի ընթացքում լսում է Գրիգոր Եղիազարյանի ստեղծագործությունը և համակվում նրա ռոմանտիկ գրելաոճով: Կոնստանտինին չէր մտահոգում, թե ինչն է իրեն ավելի շատ գրավում. մանկության և պատանեկության տարիների և՛ դասական, և՛ ժողովրդական, և՛ ջազ երաժշտական տպավորությունները մեծ ու գեղեցիկ երևույթի մասն էին կազմում:

Այսպիսով, հասակակիցների շրջանում ջազ ոճում հեշտ իմպրովիզացիա անելու կարողությամբ առանձնացող Կոնստանտին Պետրոսյանը, գերազանցությամբ ավարտելով երաժշտական դպրոցը, ընդունվում է Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարան՝ դաշնամուր և կոմպոզիցիա մասնագիտությամբ՝ ներկայացնելով սեփական մի շարք ստեղծագործություններ, այդ թվում՝ «Մանկական քայլերգը»՝ դաշնամուրի համար, մի քանի երգերի մեղեդիներ և դաշնամուրային պիեսներ:

Ինչ իմանար Կոնստանտինը, որ ուսումնարանում իրեն բախտ է վիճակվելու հանդիպել տաղանդավոր, բազմակողմանի զարգացած, ակտիվ և կարեկից, խիստ և, միևնույն ժամանակ, ընկերասեր դասախոսի, ում մասին կարելի էր միայն երազել: Խոսքը Էդուարդ Բաղդասարյանի մասին է, ով բա-

ցահայտեց պատանու երաժշտական տաղանդը՝ բոլոր դրսևորումներով: Է. Բաղդասարյանը հումորի սուր զգացողությամբ, վառ և հետաքրքիր անձնավորություն էր: Նա փայլուն դաշնակահար էր և, միևնույն ժամանակ, դաշնամուրային բազմաթիվ երկերի հեղինակ: Սիրում էր և զգում էստրադային երաժշտությունը՝ հավատարիմ մնալով դասական երաժշտական արվեստի ավանդույթներին: Հայտնի է Է. Բաղդասարյանի դաշնամուրի համար գրված «24 պրելյուդներ» շարքը, իսկ 1960-ականների սկզբին գրված «Ռապսոդիան» ջութակի և նվագախմբի համար կատարվում է առ այսօր: 1956-1966թթ. Է. Բաղդասարյանը ՀԽՍՀ հեռուստառադիոպետկոմի էստրադային գործիքային կմիտեստի գեղարվեստական ղեկավարն էր, նաև՝ հայկական կինոյի պահանջված երաժիշտներից: Է. Բաղդասարյանի գրչին են պատկանում նաև մի շարք էստրադային երգեր: Նրա կոմպոզիտորական ոճը սահմանվում էր հենց այդ սկզբունքով՝ միավորել դասական կերպարը և ժամանակակից էստրադային երաժշտության ռոմանտիկ տրամադրությունը: Այդ յուրօրինակ համադրությունը ստեղծագործություններին հաղորդում էր կենդանի հաղորդակցություն, ինտոնացիոն թարմություն և սյուժետային արդիականություն: Հայկական ժողովրդական պարերի ռիթմիկ պլաստիկայի նուրբ զգացողությունը Է. Բաղդասարյանին թույլ է տվել դաշնամուրի համար 40 պարային մեղեդիներ փոխադրել: Է. Բաղդասարյանն իր ստեղծագործական և գործնական գիտելիքները շոայլորեն փոխանցում էր աշակերտներին, որոնցից շատերը դարձան հիանալի և հեղինակավոր կոմպոզիտորներ:

Է. Բաղդասարյանի սերնդին բնորոշ էր բարձր պրոֆեսիոնալիզմը, ինչը հնարավորություն էր ընձեռում պատկերացում կազմել անցյալ դարերի և ժամանակակից երաժշտության վերաբերյալ: Կոնստանտին Պետրոսյանը հիշում է. «Էդուարդ Իվանովիչը ճիշտ էր ուղղորդում ստեղծագործական ուսումնառությունը: Առաջինը՝ նա պահանջում էր մանրազնին ուսումնասիրել Կոմիտասի ստեղծագործությունները, որպեսզի, ինչպես ինքն էր ասում. «մաքրվի լսողությունը և երաժշտական լեզուն»: Նա մեր ուշադրությունը հրավիրում էր այն ամենին, ինչը հիացնում էր իրեն Կոմիտասի երաժշտության մեջ, այն է՝ երաժշտական լեզվի նրբությունը, ֆրազավորման հստակությունը, հարմոնիկ ուղղահայացի գունեղությունը և այլն: Մենք պարտադիր կատարում էինք Կոմիտասի մեղեդիների, ժողովրդական երգերի մշակումները և միաժամանակ հաղորդակցվում տարբեր ժանրերի, այդ թվում՝ խոշոր կտավի ստեղծագործությունների (սոնատ, կվարտետ, սիմֆոնիա) երաժշտատեսական օրինաչափություններին»:

Կոնստանտին Պետրոսյանը շատ դյուրըմբռնող և հետաքրքրասեր աշակերտ էր, ով նախ եռանդով սովորում էր, ապա՝ ստեղծագործում: Է. Բաղդասարյանի դասարանում գրված առաջին ստեղծագործություններից էր Սկերցոն շեփորի և դաշնամուրի համար: Պարզ էր, որ այն նվիրելու էր հորը: Հրանտ Պետրոսյանը, գովեստի խոսքեր շոայլելով որդուն, նրան հորդորում է ծանոթանալ Ավետիք Իսահակյանի պոեզիային և ձեռնամուխ լինել ռոմանսների շարքի ստեղծմանը: Ինչպիսի՜ իմաստուն խորհուրդ: Դրանով նա ընդգծում է, որ անհրաժեշտ է սովորել դասականներից, գիտենալ հայ գրականությունը, խորասուզվել բանաստեղծական խոսքի և ազգային պոեզիայի տարերքի մեջ, սկզբից ընթանալ ավանդական հունով, հետո միայն դիմել ջազին՝ որպես հայ ժամանակակից երաժշտության նոր ճյուղի: Ավետիք Իսահակյանի բանաստեղծությունների հիման վրա վոկալ շարքը Կոնստանտինը գրելու էր ավելի ուշ՝ կոնսերվատորիայում, սակայն հոր հորդորը նրա համար մտորումների և պոեզիայում մեծ խանդավառությամբ ոգեշնչում փնտրելու աղիթ էր:

Պատանեկության տարիներ... Երազանքներ, որոնումներ և հոյսեր: Կոնստանտին Պետրոսյանին հավասարապես գրավում էին երաժշտական բոլոր ոճերը, միաժամանակ հիացնում էին անցյալ դարերի երաժշտական նմուշները, որոնք որպես յուրահատուկ շնորհ հավերժ կպահպանվեն որպես իդեալ: Իսկ ի՞նչ պետք է լիներ հետագայում: Հաջորդիվ ժամանակակից դարաշրջանին միակցված արվեստն էր՝ Մալերից՝ Շոտալկովիչ, Ստրավինսկուց՝ Պրոկոֆև և Խաչատրյան: Այդ պատմական ուղիները Կոնստանտին Պետրոսյանի համար հավերժ կծառայեն որպես մտորումների և նոր բացահայտումների թեմաներ:

Սակայն երիտասարդ կոմպոզիտորին հանգիստ չէր տալիս ծգտումը դեպի ջազ արվեստը: Ակադեմիական ուսումնառության շրջանում այդ նախասիրությունը չէր խրախուսվում: Սակայն Կոնստանտին Պետրոսյանն այն երջանիկներից էր, ում բախտ էր վիճակվել սովորել ջազի և ժամանակակից էստրադային երաժշտության մեծ գիտակ Էդուարդ Բաղդասարյանի դասարանում: Ավելին, այդ բնագավառում հաջողությամբ աշխատում էին նրա գործընկերներն ու ընկերները, այնպիսի վարպետներ, ինչպիսիք էին Առնո Բաբաջանյանը և Կոնստանտին Օրբելյանը:

Բաղդասարյանի դասարանը Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի լավագույն դասարաններից էր, որտեղ հավաքվել էր տաղանդավոր երիտասարդություն՝ Տիգրան Մանսուրյան, Աշոտ Զոհրաբյան, Մարտուն Իսրայելյան, Արամ Սաթյան: Երիտասարդների համագոր ունակու-

թյունների շնորհիվ ստեղծվել էր պրոֆեսիոնալ մրցակցություն, սերմանվում էր արտիստիզմի զգացողություն, ներշնչվում ստեղծագործական իսկական եռանդ: Կոնստանտին Պետրոսյանը հիշում է ամբողջ դասարանի մասնակցությունը նոր ստեղծագործությունների ունկնդրմանը, որոնք հնչում էին կա'մ կոմպոզիտորների, կա'մ հրավիրյալ ուսանողների կատարմամբ: Հենց այդ ստեղծագործական մթնոլորտը ձևավորեց այնպիսի որակական հատկանիշներ, ինչպիսիք են միասնականությունը և, միևնույն ժամանակ, ստեղծագործական անհատական լուծումները պաշտպանելու ունակությունը:

Ակնհայտ է, որ ուսումնարանում տեսական գիտելիքների ձեռքբերումը ամուր հենարան դարձավ հետագա ուսումնառության համար: Կոնստանտին Պետրոսյանին դասավանդում էին իսկական նվիրյալներ, ովքեր ուսանողների շրջանում համակրանք էին առաջացնում երաժշտագիտության հանդեպ: «Հարմոնիա» առարկան դասավանդում էր Էդուարդ Փաշինյանը, ով հայտնի էր լադային համակարգի, դրա ծագման և զարգացման վերաբերյալ նոր տեսակետով և անգամ մշակել էր «ունիվերսալ լադային համակարգի» հայեցակարգը: «Պոլիֆոնիա» և «Երաժշտական ձևի վերլուծություն» առարկաների դասընթացները վարում էր բանիմաց երաժիշտ և փիլիսոփայության հանդեպ մեծ հետաքրքրություն ցուցաբերող Նովալիս Դերոյանը: Համաշխարհային սիմֆոնիկ երաժշտության մեծ գիտակ, կոմպոզիտոր Բորիս Սակկիլարին դասավանդում էր «Գործիքավորում» առարկան: Ուսումնարանը ղեկավարում էր մասնագիտությամբ դիրիժոր Գոհար Հարությունյանը՝ պատասխանատվության մեծ զգացումով օժտված, աշխատանքին, երաժշտությանն ու հայրենիքին նվիրված անձնավորություն: Վերոնշյալ դասախոսներն իրենց ուսանողների մեջ սերմանում էին երաժշտական արվեստի հանդեպ իսկական սեր, սովորեցնում էին ինքնուրույն մտածել, յուրացնել երաժշտական գործունեության տարբեր ոլորտները, գիտակցել ազգային երաժշտական ավանդույթների էությունը, համակվել հարազատ ժողովրդին ծառայելու զգացումով:

Ուսումնառության տարիներն անցնում են աննկատ: Եվ ահավասիկ Կոնստանտին Պետրոսյանը մի քանի երկերի հեղինակ է, որոնք դառնալու էին ստեղծագործական կայացման ճանապարհի հիմնասյուները: Դրանք են մեծ հետաքրքրություն առաջացրած Տրիոն ֆլեյտայի, ֆագոտի և դաշնամուրի համար (1964), վոկալ շարքերը՝ Հ. Սահյանի, Վ. Դավթյանի, Հ. Շիրազի խոսքերով և Սոնատը ջութակի ու դաշնամուրի համար (1965)՝ կոմպոզիտորի դիպլոմային աշխատանքը, որն ավարտական քննության ժամանակ կատարեցին

տաղանդավոր և խոստումնալից դաշնակահարուհի Սվետլանա Նավասարդյանը և ջութակահարուհի Ալլա Բերբերյանը:

Ուսումնարանն ավարտելուց հետո Կոնստանտին Պետրոսյանն անմիջապես ընդունվում է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիա, սովորում դեռ այդ տարիներին ճանաչված, հայ երաժշտության դասական Գրիգոր Իլլիչ Եղիազարյանի դասարանում, ում ստեղծագործությունները պարբերաբար հնչում էին եթերում և համերգներում:

Երաժշտական արվեստում պրոֆեսիոնալ մակարդակը տալիս է դպրոցը՝ որպես կրթության համակարգված ձև: Փաստորեն, Կոնստանտին Պետրոսյանն ստացավ այդ կրթությունը XX դարի հայ երաժշտության առաջատարների ղեկավարությամբ:

ԿՈՆՍԵՐՎԱՏՈՐԻԱ: ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՁԵՌՔԵՐՈՒՄՆԵՐ

«Ներս մտա դասարան և տեսա նրան՝ նշանավոր, դյուրամոտ և բարի մարդուն,- հետագայում կասի Կոնստանտին Պետրոսյանը՝ Գրիգոր Եղիազարյանի մասին,- Հատկանշական է, որ առաջին տպավորությունը հաստատվում էր յուրաքանչյուր նոր հանդիպման ընթացքում: Ակնհայտ էր ուսանողների հանդեպ նրա սրտացավ վերաբերմունքը. դասավանդում էր մեծ ոգևորությամբ, հրճվում մանկան պես»:

Ուսումնառությունը Կոնստանտինի համար դյուրին էր: Համակրելի շրջապատը, ստեղծագործական անհանգիստ մտքերը, առաջին հաջողությունները և խրախուսանքները. այս ամենը ներդաշնակորեն զուգակցվում էր պատանու շփվող և ջերմ բնավորության հետ: Ուսումնական պրոցեսն ընթանում էր մեծ ոգևորությամբ, քանի որ նվիրելու էր գիտելիքներ և կյանքի փորձ: Կոնստանտին Պետրոսյանն առ այսօր անսահման երախտագիտությամբ է հիշում իր ուսուցիչներին. Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի «Երաժշտության տեսության» և «Սոլֆեջիոյի» դասախոս Միքայել Տերյանին, «Հարմոնիայի» դասախոս, Կոմիտասի ստեղծագործության մեծ գիտակ Ռոբերտ Աթայանին, «Սիմֆոնիկ պարտիտուրների ընթերցում» առարկայի դասախոս, դիրիժոր Գևորգ Բուդաղյանին, «Պոլիֆոնիայի» դասախոս, կոմպոզիտոր Գայանե Չերտառյանին, ով խստապահանջորեն էր վարում «Պոլիֆոնիայի» դասընթացը, «Երաժշտության պատմության» դասախոսներ Մարգարիտա Հարությունյանին և Աննա Բարսամյանին, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում Ժողովրդական երաժշտության ստեղ-

ծագործության կաբինետի հիմնադիր Մարգո Բրուտյանին: Ժողովրդական և հոգևոր երաժշտության լուրջ ուսումնասիրությունը ստեղծագործական արդյունքի նախապայման էր. Կոնստանտին Պետրոսյանը մշակում է ինչպես ժողովրդական, այնպես էլ հոգևոր երաժշտության հայտնի նմուշներ, իսկ որոշ շարականների մշակումներ ծայնագրում Ռադիոյում: Դրանք հնչում են հայ հոգևոր երգերի խորաթափանց կատարումներով Հայաստանն այդ ժամանակաշրջանում հափշտակած հանրահայտ երգչուհի Լուսինե Զաքարյանի կատարմամբ՝ երգեհոնի նվագակցությամբ: Կոնստանտինի հավաստմամբ՝ երգեհոնի նվագամասը գրել էր Ռոբերտ Աթայանի անմիջական ղեկավարությամբ, ում նվագակցությամբ էլ կատարվել էր ծայնագրությունը: Արդեն պատանեկության տարիներին Կոնստանտին Պետրոսյանին գերել էր կրոնական խոր զգացմունքներ արտահայտող հայ հոգևոր մոնոդիաների գեղեցկությունը: Իհարկե, հետագայում ճակատագիրը նրան հնարավորություն էր ընձեռելու ծանոթանալու Փրովիդենսի (ԱՄՆ) Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ հայ առաքելական եկեղեցու գրադարանում կենտրոնացված հայ հոգևոր երգերի հարուստ ընտրանուն: Նա էլ, որպես հմուտ երաժիշտ, հետևելով մեծն Կոմիտասի պատգամներին, այդ մոնոդիաները փոխադրելու էր բազմաձայն երգչախմբի համար:

Սակայն մինչ այդ՝ պատանեկության շրջանում, ավելի ու ավելի հստակ գիտակցելով իր կոչումը, երիտասարդ երաժիշտը ձեռնամուխ է լինում պրոֆեսիոնալ խոր գիտելիքների ձեռքբերմանը: Կոմիտասի ստեղծագործության ուսումնասիրությունը նրան հիմնավոր տեղեկություններ էր հաղորդում հայ երաժշտության յուրօրինակության վերաբերյալ: Նրա մտորումները կապված էին ինչպես հայ, այնպես էլ ռուս և եվրոպական երաժշտության մեջ կոմպոզիտոր-ֆոլկլոր փոխառնչությունների և այդ կապի տարբեր դրսևորումների հետ: Այդ մտորումների առիթով կոմպոզիտորի մոտ մի այսպիսի միտք է հասունանում. չէ՞ որ կոմպոզիտորի ուղին, ըստ էության, դեպի ակունքներ, դեպի ազգային մշակույթի ավանդույթներ և արմատների իմացություն ճանապարհն է... Նմանատիպ գաղափարները նպաստում են տեսական օրենքների հանդեպ մեծ հետաքրքրության առաջացմանը: Կոմպոզիտորը հստակ գիտակցում է, որ երաժշտական արվեստի հիմնարար գիտելիքների իմացությունը պրակտիկայում ազատ ստեղծագործելու հնարավորություն է ընձեռնում: Այնուհետև կոմպոզիտորը սկսում է ըմբռնել ստեղծագործական աշխատատարությունը, հրապուրվել ստեղծագործական որոնումներով, որի ընթացքում յուրաքանչյուր ֆրագի և հարմոնիկ կառուցվածքի հետ աշխատելիս տարբերակներ փորձելով ձգտում է ոճի մաքրությանը և ֆակտուրայի անաղարտությանը: Դրա շնորհիվ

ուսումնառության տարիներին գրված ստեղծագործություններն օրինակելի են: Պատանու ստեղծագործական գաղափարները շատ են, և դրանք նա ստուգում է Գրիգոր Եղիազարյանի՝ նրբաճաշակ երաժշտի, արձագանքով: Ջազի հանդեպ իր հետաքրքրություններով Կոնստանտինը չի ծանրաբեռնում Մ. Ռավելի և Կ. Դեբյուսիի երկրպագու իր Ուսուցչին՝ այդ թեման արծարծելով սեփական «ես»-ի շրջանակում: Փոխարենը՝ խելացի և դիվանագետ պատանին նախընտրում է Գ. Եղիազարյանի հետ զրուցել նրան հետաքրքրող թեմաների շուրջ՝ ձեռք բերելով հետաքրքիր և բանիմաց զրուցակցի: «Ինչքան սովորեցի ես իմ Ուսուցչից և էլի ինչքան կարող էի սովորել, եթե ավելի ուշադիր լինեի նրա նախասիրությունների հանդեպ», - խոստովանում է Կոնստանտին Պետրոսյանը: Երախտապարտ սանն իր Ուսուցչի ստեղծագործության ջերմ երկրպագուն էր, ինչն էլ ավելի էր ամրապնդում նրանց բարեկամությունը:

Գրիգոր Եղիազարյանի կոմպոզիտորական դասարանն իր արգասաբերությամբ առանձնահատուկ ստեղծագործական դարբնոց էր, որը տասնամյակներ շարունակ հարստացնում էր հայ նոր երաժշտությունը: Իրեն բնորոշ պրոֆեսիոնալիզմով այն հայ երաժշտության մեջ ներմուծեց իմպրեսիոնիզմի ինքնատիպ ճյուղը: Երաժշտություն, ուր խորհրդավոր կերպով փոխանցվում է տեսանելի աշխարհի ներդաշնակությունը, լավել և լավում է բնության շունչը: Գրիգոր Եղիազարյանի երաժշտությունը հիացնում էր ամենքին: Ժամանակին հաճախ էր հնչում ռադիոհաղորդումներում, կատարվում սիմֆոնիկ մեծ համերգներում: 1970-ականներին Երևանի Ալեքսանդր Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնում ներկայացվում էր կոմպոզիտորի «Սևան» բալետը, իսկ 1980-ականների կեսերին մեծատաղանդ բալետմայստեր Աշոտ Ասատուրյանը նույն բեմում բեմադրեց «Արա Գեղեցիկ և Շամիրամ» բալետը...

Սա XX դարի երկրորդ կեսի հայ երաժշտության կենդանի և հիանալի պատմությունն էր: Եթե թվարկենք Գրիգոր Եղիազարյանի սաներին, ապա կարելի է պատկերացում կազմել նրա ստեղծագործական դպրոցի և կոմպոզիտորական ավանդույթների մեծ նշանակության մասին: Գրիգոր Եղիազարյանի սաներն են Էդուարդ Բաղդասարյանը, Ալեքսանդր Աճեմյանը, Գրիգոր Հախինյանը, Գագիկ Հովունցը, Վադիլեն Բալյանը, Ալեքսանդր Օհանյանը, Վաղարշակ Կոտոյանը, Գեղունի Չթյանը, Էդգար Հովհաննիսյանը, Էմին Արիստակեսյանը, Խաչատուր Մարտիրոսյանը, Դավիթ Սաքոյանը, Մարտուն Իսրայելյանը, Աշոտ Զոհրաբյանը, Էդուարդ Հայրապետյանը, Երվանդ Երկանյանը, Վահրամ Բաբայանը, Ռոբերտ Պետրոսյանը, Էմմա Միհրանյանը, Ստեփան

Բաբաթորոսյանը, Արշակ Իկիլիկյանը, Նուբար Ասլանյանը, Ջեննի Ասատրյանը, Նարինե Զարիֆյանը, Սոֆա Ազնավուրյանը: Եվ այսօր էլ Գ. Եղիազարյանի սաներին կարելի է անվրեպ ճանաչել նուրբ և զգուշավոր ծայնաներդանակությամբ և բնության հնչյուններին միտված խողովքամբ:

Դավիթ Սաքոյանը պատմում էր. «Լսելով Գրիգոր Եղիազարյանի «Սևան» բալետային սյուիտը՝ առաջին անգամ հասկացա, թե ինչ է նվագախումբը»:

Գեղունի Չթյանը հետագայում կգրի. «Նա նոր էջ բացեց հայկական բալետում և բալետային երաժշտության մեջ: Իսկ ժողովրդական երգերով և պարային դիմերով հագեցած գունեղ նվագախումբը գերում էր և՛ պրոֆեսիոնալներին, և՛ երաժշտասեր լայն հանրությանը»:

Երվանդ Երկանյանի հիշողություններում պահպանվել են դասերի ավարտին Ուսուցչի՝ հաճախ ասած հետևյալ խոսքերը. «Կոմպոզիտորները օրինակ են վերցնում մեկը մյուսից, հարց է առաջանում, իսկ ումի՞ց նրանք կարող են էլի սովորել: Դեռ ոչ մի կոմպոզիտոր գրքերով կոմպոզիտոր չի դարձել»:

Դասավանդման ընթացքում Ուսուցիչն իր սաներին ներկայացնում էր Մ. Պ. Մուսորգսկու, Ն. Ա. Ռիմսկի-Կորսակովի, Կ. Դեբյուսիի և Մ. Ռավելի երաժշտության օրինակները, որոնց կարելի էր հետևել, ինչպես նաև Ա. Շյոնբերգի, Ա. Բերգի, Ի. Ստրավինսկու և Ա. Վեբերնի պարտիտուրները, որոնց չէ՛ր կարելի հետևել... Դա նրա անձնական կարծիքն էր, նրա՝ ճանաչված վարպետի, իրավունքը:

Ուսանողների հետ պարտիտուրների քննարկումը և այդ օրինակներով սովորեցնելու մեթոդն ապահովում էր Գ. Եղիազարյանի դասավանդման արդյունավետությունը: Նա կարծում էր, որ հնարավորության սահմաններում երաժշտության առավելագույն իմացությունն անհրաժեշտ է երիտասարդ կոմպոզիտորին: Իսկ դասերը դաստիարակում էին ոճ և աշխարհահայացք, որը պայմանավորված էր շրջակա աշխարհի և բնության հանդեպ կոմպոզիտորի վերաբերմունքով: Նրա ստեղծագործական իմպրեսիոնիզմը հագեցած էր բնության պաթետիկ գովերգմամբ, որում նա տեսնում էր ամեն ինչի սկիզբը: Ինքն իրեն նույնպես ընկալում էր իբրև բնության մի մասնիկ, ինչն այս անհատականությանը դարձնում էր դյուրահավատ, խանդավառ և փոքր-ինչ ցրված: Կոմպոզիտորի աշխարհահայացքն անցնում էր բնության պրիզմայի միջով: Իհարկե, նա թողնում էր տարօրինակ մարդու տպավորություն, սակայն այդ

տարօրինակությունը բնական էր, հիանալի և անհրաժեշտ՝ իր և ուսանողների համար. տարօրինակություն՝ ներթափանցված երաժշտականությամբ:

Իսկ ինչպե՞ս առավել հստակ սահմանել Գ. Եղիազարյանի երաժշտության իմաստային բովանդակությունը, այն ստեղծագործական հավատամքը, որը նա այդպես կրքոտ հանրահռչակում էր... Ինքս էլ, լինելով Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի տեսական-կոմպոզիտորական ֆակուլտետի ուսանողուհի, հաճախել եմ նրա գործիքավորման դասերին և հիացել այդ կոմպոզիտորի ինքնատիպությամբ: Նրա երաժշտությունն անաղարտ էր, ինչպես աղբյուրի ջուրը, իսկ ավելի ստույգ՝ էկոլոգիական էր:

XX դարի կեսերին, երբ ձևավորվել էր հայկական փայլուն կոմպոզիտորական դպրոցը, Գրիգոր Եղիազարյանը Հայաստանի ամենասիրված և կատարվող կոմպոզիտորներից էր:

«Գլխավորը, ինչ ես յուրացրեցի նրա դասերին,- համեստորեն խոստովանում է Կ. Պետրոսյանը,- գրագետ կատարված պարտիտուրն էր, որտեղ, ըստ դասախոսի, չպետք է լիներ ոչ մի ավելորդ նոտա»: Այս հակիրճ և, միևնույն ժամանակ, բազմանշանակ խոստովանությունը վկայում է, որ երիտասարդ կոմպոզիտորը վերահսկում էր իր երևակայությունը և խառնվածքը, սովորում տիրապետել գործիքի երանգներին, գնահատել և հասկանալ կատարողին: Կոնստանտին Պետրոսյանի երաժշտության մեջ լսում ենք երաժշտական գաղափարի հղկվածությունը, հնչողության նրբագեղությունը, ճիշտ գտնված տեմբրային կոլորիտը, սահմանափակ արտահայտչամիջոցների կիրառմամբ հարմոնիկ լիակատար հնչողությունը, անկեղծ հուզմունքը, ոգևորվածության պոռթկումը, լսողությունը լարող ինտոնացիայի ասերգայնությունը, վերջապես այն «թոփշը», երբ թեման՝ մեղեդին, հասնում է այն նոտային, որը փոխանցում է հոգու և հնչյունի փոխառնչությունը:

Կոնսերվատորիայում ուսումնառության տարիներին Կոնստանտին Պետրոսյանը գրում է Լարային կվարտետը (1967), Սիմֆոնիկ պոեմը (1971), «Rechitativ»-ը սիմֆոնիկ նվագախմբի համար (1972), N 1 Կվինտետը՝ փայտյափողային գործիքների համար (1971), բազմիցս կատարված և 1994թ. «Мелодия» ֆիրմայում ձայնապնակով թողարկված՝ Ավ. Իսահակյանի և Վ. Տերյանի խոսքերով վոկալ շարքերը, Կոնցերտը կամերային նվագախմբի համար (1973)՝ նրա դիպլոմային աշխատանքը, տարբեր գործիքների համար գրված սոնատներ, ռոմանսներ, խմբերգեր:

Դժվար չէր կռահել հայ դասական երաժշտության ավանդույթներին հավատարիմ կոմպոզիտորի կերպարը: Նա նախընտրում էր հայ երաժշտության

մեջ արմատավորված դասական ժանրերը, որոնք, փաստորեն, դարձել էին «ազգային» կվարտետ, կվինտետ, կոնցերտ կամերային նվագախմբի համար, սիմֆոնիկ պոեմ...

Այսպիսով, հետաքրքրությամբ համատեղելով աշխատանքը և՛ ավանդական ակադեմիական, և՛ ջազ երաժշտության ժանրերում, Կոնստանտին Պետրոսյանը զգալի հաջողությունների է հասնում երկու բնագավառներում: «Мелодия» ֆիրման (Մոսկվա) 1976-ին թողարկում է փողային գործիքների համար գրված N 1 Կվինտետի, իսկ 1987-ին՝ ջութակի և թավջութակի համար գրված «Երկխոսություններ» պիեսի ձայնապնակները: 1990-ին Լարային կվարտետի համար գրված «Չորս մանրանվագները» նույն թվականին կատարվում է Պրահայում: Ձևով կոմպակտ և տրամադրության հստակ շեշտարումներով «Չորս մանրանվագները» զարգացնում է հայ կվարտետային երաժշտության յուրօրինակ ուղղությունը:

Ինչո՞վ է պայմանավորված այս ավանդույթի ինքնատիպությունը: Իհարկե, հայ կոմպոզիտորների կվարտետների դրամատուրգիան հենվում է կլասիցիզմի ավանդույթների՝ տեմպերի և տրամադրությունների փոփոխությունների, վրա: Սակայն հայ կոմպոզիտորների կվարտետներում մեծ դեր է կատարում իմաստային բաղադրիչը՝ մելոսը, մեղեդային գիծն ու զարգացումը: Կոնստանտին Պետրոսյանի Կվարտետը համակում է այդպիսի արտահայտիչ մեղեդայնությամբ, որը կոմպակտ տեղավորվում է մանրանվագի ձևում և ավարտվում կենդանի մեղեդային ռեչիտացիայով:

Վարպետորեն է գրված Կոնստանտին Պետրոսյանի քառամաս N 2 Կվինտետը՝ փողայինների համար, որտեղ յուրաքանչյուր գործիք՝ մի բնավորություն է և կերպար, ու դառնում է երաժշտական կենդանի և հետաքրքիր ներկայացման մասնակից: Կվինտետում որսվում են ջազի ինտոնացիաներ, Կոնստանտին Պետրոսյանի համար տիպիկ մի երևույթ՝ իբրև կյանքի որևէ ակնթարթի ձայնագրություն...

Այո՛, ջազը ոչ մի վայրկյան հանգիստ չի տալիս կոմպոզիտորին, և դա լուր հրապուրանք չէր, այլ կլանող աշխատանք: Դեռևս Ռ. Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի առաջին կուրսում Կոնստանտինը նվագում էր «Սասունցի Դավիթ» կինոթատրոնի ջազային անսամբլում:

«Մոսկվա» կինոթատրոնի էստրադային նվագախմբի ղեկավար, կոմպոզիտոր Հրաչյա Մելիք-Մուրադյանի մահից հետո Կոնստանտին Պետրոսյանը փոխարինում է նրան և գլխավորում այդ հանրահայտ և շատ պրոֆեսիոնալ ջազ կոլեկտիվը: Դա 1965 թվականն էր: Գեղարվեստական ղեկա-

վարի, դիրիժորի, ինչպես նաև գործիքավորողի պաշտոնում աշխատում է 5 տարի՝ մինչև 1970-ը, ինչն անգնահատելի փորձ էր ստեղծագործողի համար։ Այդ տարիներին «Մոսկվա» կինոթատրոնի ջազ նվագախումբը վայելում էր լայն լսարանի համակրանքը. գնում էին կինո՝ համերգ լսելու։ Ջազ նվագախմբում ժամանակակից ջազ ոճով նվագում էին հիանալի երաժիշտներ և երգում բավականին լավ երգիչներ ու երգչուհիներ։ Օրերից մի օր Կոնստանտին Պետրոսյանին, որպես նվագախմբի ղեկավարի, այցելում է սիմֆոնիկ նվագախմբի և մենակատարների համար գրված «Հայրենիք» կանտատով և «Կրակե օղակ» օպերայով ճանաչված կոմպոզիտոր Ավետ Տերտեռյանը, ով նախ առաջարկում իր էստրադային երգերից մեկը, ապա հաջորդաբար՝ երկրորդը, երրորդը։ Կոնստանտին Պետրոսյանը գործիքավորում է այդ երգերն իր նվագախմբի համար և կատարում։

1970թ. Կոնստանտին Պետրոսյանին իր ավագ ընկերը՝ տաղանդավոր դաշնակահար, կոմպոզիտոր, ջազ-երաժիշտ Մարտին Վարդազարյանը, որպես դաշնակահար և գործիքավորող աշխատանքի է հրավիրում Հայաստանի հեռուստառադիոպետկոմի՝ իր կողմից նորերս կազմակերպվող էստրադային նվագախմբում։ Կոնստանտին Պետրոսյանը վերոնշյալ նվագախմբի համար մեծ ոգևորությամբ գրում է մի շարք օրիգինալ ստեղծագործություններ, այդ թվում՝ լայն ճանաչում ձեռք բերած «Վոկալիզը»։

Իսկ նա ընդամենը կոնսերվատորիայի երրորդ կուրսի ուսանող էր։ Ստեղծագործական ուղու սկզբում նման բազմակողմանի և բուռն գործունեությունը շատ բանի մասին է վկայում։ Նախ՝ բնավորության, ապա՝ ստեղծագործական կյանքը կազմակերպելու ընդունակության մասին, որի շնորհիվ էստրադային երաժշտության և ջազի ոլորտում աշխատանքը չէր խոչընդոտելու կոնսերվատորիայում դասական ոճի յուրացման դասերին։ Բայց երիտասարդ կոմպոզիտորին գրավում էր հենց ստեղծագործական աշխատանքի այդ բազմակողմանիությունը։ Անշուշտ, նա ոգևորվում է իր ավագ գործընկերների՝ Էդուարդ Բաղդասարյանի, Առնո Բաբաջանյանի, Ալեքսանդր Աճեմյանի և Մարտին Վարդազարյանի օրինակով, ովքեր հաջողությամբ աշխատում էին միաժամանակ և՛ ակադեմիական, և՛ էստրադային երաժշտության բնագավառներում։

Բացի այդ՝ ինչպես Մ. Վարդազարյանի, այնպես էլ Կոնստանտին Պետրոսյանի համար ջազն ընտանեկան ավանդույթի շարունակությունն էր, դինաստիական պրոֆեսիոնալ գծի յուրօրինակ ամրապնդումը։ Եվ երբ ԽՍՀՄ Կենտրոնական հեռուստատեսության և Համամիութենական ռադիոյի էստ-

րադային-սիմֆոնիկ նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավար և գլխավոր դիրիժոր Յուրի Սիլանտևը 1960-ականների կեսերին Կոնստանտինի հորը՝ ճանաչված շեփորահար և ջազմեն Հրանտ Պետրոսյանին հրավիրում է Մոսկվա՝ աշխատելու, որդու առջև բացվում է մեծ ջազի աշխարհի հետ ծանոթանալու և ստեղծագործական համագործակցության հեռանկար: Կոնսերվատորիայում ուսումնառության տարիներին Կոնստանտին Պետրոսյանն այդ հանրահայտ նվագախմբի համար կգրի «Մտորումներ» պիեսը՝ սաքսոֆոնի և բիզ-բենդի համար, որը ձայնագրվել է Մոսկվայում՝ Համամիութենական ռադիոյում, հայտնի սաքսոֆոնահար Թովմաս Գևորգյանի կատարմամբ:

Նույն տարիներին Կոնստանտին Պետրոսյանը վոկալ շարքեր կգրի Ավետիք Իսահակյանի և Վահան Տերյանի տեքստերով: Երիտասարդ կոմպոզիտորի համար բուռն և ոգեշնչված զգացմունքների առիթ էր դարձել աշխատանքը բանաստեղծական տեքստի հետ: Համակված պոեզիայի գեղեցկությամբ՝ նա զգում էր բանաստեղծությունից ծնվող մեղեդին, երբ երաժշտական ֆրազները ձեռք էին բերում մեղեդային յուրահատուկ ասերգայնություն: Տարիներ անց կոմպոզիտորը կրկին վերադառնում է ռոմանսի ժանրին և գրում «Բնության լեզվով»՝ բարիտոնի և դաշնամուրի համար (1974, խոսք՝ Գարիկ Բանդուրյանի) և «Կարոտի կանչ»՝ սոպրանոյի և դաշնամուրի համար (1976, խոսք՝ Սիլվա Կապուտիկյանի) վոկալ շարքերը: Այս երգաշարերը բանաստեղծությունից ծնվող երաժշտության զարմանալիորեն ներդաշնակ նմուշներ են, որոնք վկայում են պոեզիայի՝ կոմպոզիտորի նուրբ ընկալման մասին:

ՄՈՒՏՔՆ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԿՅԱՆՔ

1973-ին Կոնստանտին Պետրոսյանն ավարտում է Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիան և ընդլայնում ինչպես ստեղծագործական, այնպես էլ աշխատանքային գործունեության շրջանակը: Իբրև ազատ ստեղծագործող արվեստագետ նա նախընտրում է այն ամենը, ինչն առավել հետաքրքրում է իրեն: Նույն թվականին Կոնստանտին Պետրոսյանն աշխատանքի է անցնում Հայաստանի ժողովրդական ստեղծագործության տանը՝ որպես երաժշտական բաժնի ղեկավար, և պաշտոնավարում մինչև 1976-ը: Նրա աշխատանքի բնույթը հետևյալն էր. շրջել Հայաստանով՝ ինքնագործ կոլեկտիվներին սատարելու և կազմակերպելու նպատակով, ինչին այդ տարիներին մեծ նշանակություն էին տալիս: Նրա առաջադրանքն էր նաև երգի և պարի ֆուլկլորային արժեքավոր նմուշների հավաքման և գրառման աշխա-

տանքների կազմակերպումը, որն իրագործվում էր Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի՝ Մարգո Բրուսյանի ղեկավարած Ժողովրդական ստեղծագործության կաբինետի հետ սերտ համագործակցությամբ:

1976-ին Կոնստանտին Պետրոսյանը ստանձնում է Հայաստանի հեռուստառադիոպետկոմի էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավարի, իսկ 1977-ին՝ դիրիժորի պաշտոնը և պաշտոնավարում մինչև 1980-ը: Այդ շրջանում գրում է շատ հանրաճանաչ դարձած ստեղծագործություններ, այդ թվում՝ «Վարիացիաները ֆյուգելիոնի և նվագախմբի համար», «Բալլադը կիթառի և նվագախմբի համար», նվագախմբային պիեսներ և երգեր՝ հայ բանաստեղծների խոսքերով: Իսկ նրա դաշնամուրային Սյուիտը կատարում է հայ կատարողական արվեստի ծագող աստղ Սվետլանա Նավասարդյանը:

Ի՞նչ բազմակողմանի էին երիտասարդ երաժշտի հետաքրքրությունները. դաշնակահար, կոմպոզիտոր, Հայաստանում ճանաչված ջազմեն և հիանալի ղեկավար, ով կարողանում էր կոլեկտիվում ստեղծել ստեղծագործական բարի և վերին աստիճանի ակտիվ մթնոլորտ՝ հստակ գիտակցելով իր ստեղծագործական հավատամքը. ստեղծագործական գործունեությունը և երաժշտական կյանքի կազմակերպումն իրարից անբաժան են ու փոխլրացնող: Ստեղծագործական կյանքի գլխավոր բովանդակությունն էին կազմում շարունակական շփումներն ունկնդրի և հասարակության հետ, համերգային շրջագայությունները Հայաստանում, ինքնագործ կոլեկտիվների հանդեպ հոգածությունը, անակնկալ հանդիպումներն ավագ սերնդի ժողովրդական երաժիշտների հետ: Իսկ կյանքն իր հերթին հարստացնում էր նրան անգին գիտելիքներով: Կոնստանտին Պետրոսյանն ականջալուր է ունկնդրի բարձր պահանջներին. պահանջկոտ՝ կատարման որակի և զգայուն՝ «ինտոնացիոն ճշմարտության» հանդեպ: «Ժողովրդի հետ պետք է խոսել ճշմարտության լեզվով»՝ այս դրույթն իր տեսության մեջ որպես ստեղծագործության անհրաժեշտ պայման առաջ էր քաշել սովետական ականավոր երաժշտագետ, կոմպոզիտոր Բորիս Ասաֆևը:

Այստեղից էլ՝ ստեղծագործական աշխատանքի և հասարակական գործունեության համադրումը, որը բնորոշ է XX դարի երկրորդ կեսի սովետական կոմպոզիտորներից շատերին: Կոնստանտին Պետրոսյանը ստեղծագործական այդպիսի մոտեցման վառ և տիպիկ օրինակ է:

1976-ին Կոնստանտին Պետրոսյանն ընդունվում է Հայաստանի կոմպոզիտորների միություն: Այստեղ ավելի վառ է արտահայտվում նրա անհատականության դրսևորումներից ևս մեկը՝ հասարակական գործչի տաղանդը: Այդ տարիներին Կոնստանտին Պետրոսյանն իր պարտականություններին ավելացնում է ևս մեկը՝ ձեռնամուխ լինելով տեսական առարկաների դասավանդմանը Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում, որը շարունակում է մինչև 1985-ը: Թվում էր՝ դժվար է համադրել աշխատանքն այդպիսի բազմաբնույթ ոլորտներում, սակայն նրան բնորոշ աշխատասիրությունը, կազմակերպվածությունը և պարտասխանատվության զգացումը հնարավորություն էին ընձեռում լինել օգտակար և արդյունավետ թե՛ կազմակերպական, թե՛ ստեղծագործական և թե՛ հասարակական գործունեության մեջ:

Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունը 1970-ականների կեսերից ծաղկման փուլում էր: Պրոպագանդայի գծով երաժշտական կենտրոնի նախագծերը և նախաձեռնությունները միտված էին ոչ միայն Խորհրդային Միության, այլև եվրոպական երկրների հետ ստեղծագործական կապերի ընդլայնմանը: Ֆրանսիան, որտեղ կար Հայաստանի մշակույթով ակտիվ հետաքրքրվող հայկական մեծ գաղթօջախ, վաղուց էր մասնակցում մշակութային այդ երկխոսությանը: Ֆրանսիայում հաճախ էին ելույթ ունենում հայ երաժշտության կարկառուն ներկայացուցիչները՝ Առնո Բաբաջանյանը, Էդվարդ Միրզոյանը, Ալեքսանդր Հարությունյանը, Ղազարոս Սարյանը, Ադամ Խուդոյանը: «Պրահայի գարուն», «Վարշավայի աշուն», Հարավսլավիայի Դուբրովնիկ քաղաքի հայտնի փառատոները, Բեռլինյան բիենալեն... Այդ հեղինակավոր բեմահարթակներում 1970-80-ականներին հնչում են հայ կոմպոզիտորների՝ Ադամ Խուդոյանի, Լևոն Չաուշյանի, Ավետ Տերտերյանի, Կոնստանտին Պետրոսյանի և այլոց ստեղծագործությունները...

1984-ին Պրահայում կայացած փառատոնի ընթացքում տարվա լավագույն կամերային ստեղծագործություն ճանաչվեց Ադամ Խուդոյանի Սոնատը թավջութակի և դաշնամուրի համար: 1984-ի մայիսին Փարիզում, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ին կից կոմպոզիտորների միջազգային 31-րդ ամբիոնում Լևոն Չաուշյանի N 2 կվարտետը 12 լավագույն ստեղծագործությունների շարքում էր, իսկ 1985թ. Բորդոյի (Ֆրանսիա) միջազգային փառատոնում առաջատարն էր Կոնստանտին Պետրոսյանի Սոնատը շեփորի և դաշնամուրի համար:

Կոնստանտին Պետրոսյանն իր ստեղծագործությունների կատարողներին ընտրելու յուրօրինակ ունակություն ունի: Թեև կատարողական հարցում խստապահանջ է՝ առանց փոխգիշումների, այդուամենայնիվ կատարողները

հետաքրքրվում են նրա երաժշտությամբ և հաճույքով նվագում: Ո՞վ ավելի լավ կներկայացնեն նրա Սոնատը շեփորի և դաշնամուրի համար, քան տաղանդավոր շեփորահար Յուրի Բայանը և վիրտուոզ դաշնակահար Իգոր Յավրյանը, ովքեր հաճախ էին ելույթ ունենում համերգներին: Կամ ու՞մ, եթե ոչ օպերային բեմում փայլող, երաժշտական և գրավիչ երգչուհի Էլլադա Չախոյանի համար պիտի գրվեր «Մենախոսություն» ռոմանտիկ վոկալ շարքը՝ այդ շրջանում Հայաստանի գեղարվեստական հանրության ուշադրության կենտրոնում գտնվող հայ երիտասարդ բանաստեղծ Ռազմիկ Դավոյանի խոսքերով:

Ո՞վ կարող էր ծագող աստղ Սվետլանա Նավասարդյանից լավ կատարել Սյուիտը դաշնամուրի համար: Կոնստանտին Պետրոսյանն այդ հարցում միշտ դիպչում էր նշանակետին, քանի որ նրա կոմպոզիտորական գաղափարն արտացոլվում էր այս կամ այն կատարողական ոճին՝ հանդիսանալով ընտրված կատարողի «դիմանկարը»: Կոնստանտին Պետրոսյանի համար կոմպոզիտոր, կատարող և ունկնդիր դասական շղթան դարձել էր երաժշտական իրականություն և կոմպոզիտորական աշխատանքի անքակտելի մասը: Կոնստանտին Պետրոսյանը զուգահեռներ է անցկացնում գործիքի արտաբերած հնչյուններից ստեղծված և կատարողներից որևէ մեկի կերպարի միջև: Այստեղից ծնվում են բովանդակությունը, ձևի գաղափարը և ոճը:

Նրա ստեղծագործության այդ առանձնահատկությունը ձևավորվել էր դեռևս պատանեկության տարիներին, բացահայտելով իմպրովիզատորի և դաշնակահարի՝ ունկնդրի հետ երկխոսությանը միտված բնավորությունը: Եվ այդ գրույցն ընթանում էր ռոմանտիկ ոգով՝ ստեղծելով բանաստեղծական տրամադրություն:

Այս երևույթը բարձր է գնահատվում, հատկապես, էստրադային և ջազային երաժշտության մեջ: Հաջորդիվ բերվող օրինակը ևս փաստում է Կոնստանտին Պետրոսյանի երաժշտության յուրահատուկ գրավչության մասին:

Կոնստանտին Պետրոսյանը պատմում է. «Հեռավոր 1982-ն էր: Մի օր ինձ զանգահարում է Ռոզա Տեր-Սիմոնյանը (Հայաստանի կոմպոզիտորների միության նախագահի քարտուղարուհին) և ասում. «Ձեզ փնտրում են մեր հյուրերը»: Խոսքը Մոսկվայից և տարբեր երկրներից Երևան ժամանած երաժշտական կազմակերպիչների մասին էր: Միջազգային հանձնաժողովը նրանց հնարավորություն էր տվել ծանոթանալու հայ կոմպոզիտորների ժամանակակից և՛ ակադեմիական, և՛ էստրադային երաժշտությանը: Նրանք հետաքրքրված էին բիզ-բենդի համար գրված իմ ստեղծագործություններով: Նրանց ուշադրությունը գրավեցին իմ «Վարիացիաները ֆյուգելիոոնի և նվա-

գախմբի համար» և «Գառնի» պիեսը՝ բիգ-բենդի համար: Մեր հանդիպումը կայացավ, որի արդյունքում ինձ հրավիրեցին մասնակցելու Ֆինլանդիայի Պորի քաղաքում կայանալիք Միջազգային ջազային փառատոնին: Հետո արդեն ուրիշ պատմություն եղավ... Մոսկվայի վարչական կառույցներից մեկում որոշեցին՝ «Թույլ չտալ»: Հետո ինձ ասացին. «Թույլ կտանք, եթե հանրապետության ղեկավարությունն այդ նպատակով միջոցներ հատկացնի»: Մեկնելու ցանկությունը մեծ էր. ինձ աջակցում էր Հայաստանի կոմպոզիտորների միության ղեկավարությունը: Եվ ահա ես Հայաստանի Մինիստրների սովետի նախագահ Ֆադեյ Սարգսյանի տեղակալ Ռեմա Սվետլովայի մոտ եմ: Նա դիմեց իր ղեկավարին, և նույն պահին հարցը լուծվեց: Ի զարմանս բոլորի, այդ թվում՝ Էդվարդ Միրզոյանի, Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետը որոշում կայացրեց իմ՝ Ֆինլանդիա մեկնելու վերաբերյալ: Այսպիսի հեքիաթային պատմություն:

Ֆինլանդիայում այդ փառատոնին մասնակցում էին ամենահայտնի ջազմենները և նվագախմբերը, այդ թվում՝ Բենի Գուդմենը, Ջերի Մալիգենը և Մոդենո Ջազ կվարտետը: Այդ ամենն ինձ համար չափազանց կարևոր էր: Ես ցնծության մեջ էի՝ միայն հետո գիտակցեցի կյանքիս այդ մեծ իրադարձության նշանակությունը: Փառատոնից հետո ծագեց ձայնի և բիգ-բենդի համար կոնցերտ գրելու գաղափարը, որն իրականացրեցի 1986-ին: Կոնցերտը կատարեցին տաղանդավոր երգչուհի Տաթևիկ Հովհաննիսյանը և Վիկտորիա Ժամանած նվագախումբը՝ Վլադիմիր Չեկասինի ղեկավարությամբ: Ստեղծագործությունը հետագայում ձայնագրվեց խտասալիկի վրա: Կոնցերտը միանգամից ճանաչում գտավ, քանի որ համաշխարհային պրակտիկայում, ինչքանով ես եմ տեղյակ, այդ ժանրի ստեղծագործություն գոյություն չունեի»:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՁԻ ՊԱՇՏՈՆՈՒՄ

1985-ին Հայաստանի կոմպոզիտորների միության ղեկավարության որոշմամբ Կոնստանտին Պետրոսյանը նշանակվում է Երաժշտական լրատվության և պրոպագանդայի կենտրոնի դիրեկտոր: Նրան այդ պաշտոնին նշանակելուց ի վեր Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունում սկսվեց եռանդուն աշխատանք: Իհարկե, դա պայմանավորված էր համախոհ-ընկերների առկայությամբ: Այդ ժամանակաշրջանում Հայաստանի կոմպոզիտորների միության նախագահ Էդվարդ Միրզոյանի տեղակալն էր Կոնստանտին Պետրոսյանի

ընկերը՝ Լևոն Չաուշյանը։ Նրանց համատեղ աշխատանքը նոր շունչ հաղորդեց կազմակերպության գործունեությանը, իսկ նախաձեռնություններին աջակցում էին Միության ղեկավարությունը և Հայաստանի կառավարությունը։ Նրանք միասին աշխատում էին ստեղծագործական մեծ եռանդով՝ այդ գործունեության մեջ ներգրավելով կոմպոզիտորների, կատարողների և բանաստեղծների՝ ընդգրկելով հանրապետության բոլոր երաժշտական կազմակերպություններն ու ամրապնդելով սերտ հարաբերությունները Մոսկվայի և Սովետական Միության մյուս քաղաքների հետ։ Հայ ժամանակակից երաժշտության պրոպագանդան այդ տարիներին ավելի վառ է դրսևորվում։ Երիտասարդ կազմակերպիչներ Լևոն Չաուշյանը և Կոնստանտին Պետրոսյանը ձեռնամուխ եղան ստեղծագործական կապերի ընդլայնմանը՝ ներառելով Արևելյան Եվրոպայի երկրները՝ Չեխոսլովակիան, Հունգարիան, Լեհաստանը, Հարավսլավիան և Գերմանիայի Դեմոկրատական Հանրապետությունը։ Այդ երկրների երաժշտական կենտրոններում անցկացվող հիանալի երաժշտական փառատոներին Եվրոպայի և Խորհրդային Միության երիտասարդ տաղանդավոր կոմպոզիտորների երաժշտության կողքին հնչում էր նաև հայ երաժշտությունը։

Արտասահմանյան երկրների և Խորհրդային Միության հանրապետությունների հետ ստեղծագործական կապերի հաստատման խնդիրները չէին ստվերում տեղական նշանակության հարցերը։ Լևոն Չաուշյանը և Կոնստանտին Պետրոսյանը կազմակերպում էին Հայաստանի բոլոր շրջաններն ընդգրկող երաժշտական տարաբնույթ միջոցառումներ և համերգաշարեր։ Հայաստանի հասարակությանն ակտիվ մշակութային կյանքի մեջ էին ներգրավում կազմակերպվող համերգները, մրցույթները և փառատոները։ Դա լայնամասշտաբ լուսավորչական շարժում էր։ Կոմպոզիտորների միության այդ ակտիվ աշխատանքի շնորհիվ Հայաստանի շրջաններում մեծ հետաքրքրություն առաջացավ դասական երաժշտության, Կոմիտասի և հայ ժամանակակից կոմպոզիտորների ստեղծագործության հանդեպ։ Շրջկենտրոններում բացվում էին երաժշտական դպրոցներ, ավելին՝ երաժշտական ուսումնարաններ, որոնց համար ստեղծվում էին անհրաժեշտ պայմաններ և կառուցվում էին նոր հիանալի շենքեր։ Դրա վառ օրինակն է Կիրովականի (ներկայումս՝ Վանաձոր) երաժշտական ուսումնարանի շենքը։

Հայաստանի երաժշտական կյանքը 1980-ականներին շարունակում էր մնալ վառ և հետաքրքիր։ Երկիրը վերելքի և ծաղկման գագաթնակետում էր, թեև ինտելեկտուալ ռեսուրսն ավելի բարձր էր և առաջադեմ, քան մշակույթի

կառավարման համակարգը: Ղեկավարման բացթողումները դրսևորվեցին կյանքի բոլոր ոլորտներում: Ամենուրեք խոսում էին սովետական տնտեսության կործանման մասին, ամպեր էին կուտակվում ԽՍՀՄ-ի գլխին, բայց ոչ ոք չէր կարծում, թե «մեծ տերությունը» փուլ կգա մեկ ակնթարթում: Դա տեղի ունեցավ 1991-ին:

ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԻՆՔՆ ԻՐ ՀԵՏ

1980-ականները Կոնստանտին Պետրոսյանի համար արդյունավետ էին, հասունության գագաթնակետն էին: Այս շրջափուլին են պատկանում N 2 Կվինտետը փայտյա-փողայինների համար, Սյուփտը՝ ֆլեյտայի և կլառնետի համար, Սոնատը ալտի և դաշնամուրի համար: Միաժամանակ ստեղծվում է ակադեմիական ուղղվածության մի երկ, որը նրան բերելու էր մեծ հաջողություն, նվիրելու էր ընկերներ: Խոսքը ջութակի և թավջութակի համար գրված «Երկխոսություններ»-ի մասին է, որն Օդեսայում կատարեցին Նատալյա Լիտվինովան (ջութակ) և Սերգեյ Շոլցը (թավջութակ), իսկ “Мелодия” ֆիրման թողարկեց ձայնասկավառակը: Ստեղծագործությունը բաղկացած է 5 մասերից, ըստ այդմ՝ երկխոսությունն, ասես, ծավալվում է տարբեր թեմաներով: Զուբակը և թավջութակն ակտիվ քննարկում են դրանք: Գործիքներից յուրաքանչյուրը բարձրացնում է իր ձայնը՝ բացահայտելով իր խառնվածքը, հարստացնելով գրույցի բովանդակությունը:

1984թ. հունիսին Արամ Խաչատրյանի անվան մեծ համերգասրահում տեղի է ունենում կոմպոզիտորներ Կոնստանտին Պետրոսյանի և Ռուսլան Գալստյանի երգարվեստին նվիրված հեղինակային համերգը: Պետք է ասել, որ վերոնշյալ կոմպոզիտորների երգերն այդ շրջանում բավականին հանրահայտ էին: Իսկ հեղինակային համերգ ունենալու հնարավորությունը մեծ պատիվ էր և պատասխանատվություն: Այդ համերգի ընթացքում առաջին անգամ հնչեց Կոնստանտին Պետրոսյանի՝ հետագայում հանրաճանաչ և սիրված դարձած «Հայաստան» երգը՝ գրված Նանսեն Միքայելյանի խոսքերով: Ի դեպ՝ այդ երգը ճանաչվեց տարվա լավագույն հայրենասիրական երգ և արժանացավ Հայաստանի կուլտուրայի մինիստրության հատուկ մրցանակով:

Հեղինակային համերգը, որը կազմակերպվել էր Հայաստանի կոմպոզիտորների միության և Հայաստանի պետական ռադիոյի և հեռուստատեսության աջակցությամբ, կայացավ լեփ-լեցուն դահլիճում և ունեցավ մեծ հաջողություն:

Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործության հասուն շրջանը պարզ վկայությունն էր իր դիրքերից ոչ մեկը չզիջելու մտադրության, որովհետև նրա նոսր-հաուն երաժշտական ոճերի, ավանդույթների, ստեղծագործական և հասարակական գործունեության ձևերի համադրությունն էր: Այսպիսով, մեկը մյուսի հետ համադրելով, տարիների ընթացքում նա հաջորդաբար ստեղծում է սոնատային շարքը, որն ակադեմիական ուղղվածություն ունեցող յուրաքանչյուր կոմպոզիտորի լուրջ աշխատանքի ցուցանիշն է:

Գործիքային դուետների համար են գրվել Կոնստանտին Պետրոսյանի տասը սոնատները, ինչն ընդգծում է սոնատի ժանրի երկխոսային հիմքը: Այսպես, ջութակ և դաշնամուր, տրոմբոն և դաշնամուր, շեփոր և դաշնամուր, ֆագոտ և դաշնամուր, կլառնետ և դաշնամուր, ֆլեյտա և դաշնամուր, հորոյ և դաշնամուր,... Յուրաքանչյուր գործիք ունի իր բնույթը և պատմությունը. սա՛ է այս սոնատների բովանդակությունը: Կոմպոզիտորը նրբորեն զգում է յուրաքանչյուր նվագարանի առանձնահատկությունները: Իսկ փողայիները կոմպոզիտորի համար հատուկ աշխարհ են, քանի որ ոչ միայն դասական, այլև ջազ արվեստի պատմության հերոսներ են: Այստեղից է՝ հարմոնիաների հարուստ հնչողությունը, մեղեդային գծերի ազատ թռիչքը հատկապես շեփորի ու դաշնամուրի, տրոմբոնի ու դաշնամուրի համար գրված սոնատներում:

Կոմպոզիտորն իր անհատականությունն առավել վառ է դրսևորում սոնատ գրելիս, քան որևէ այլ ժանրում ստեղծագործելիս: Ակնհայտ է և՛ ինտելեկտը, և՛ էությունը, և՛ խառնվածքը, և՛ ինքնուրույն ընտրությունը: Հենց այս մտքերն էին այցելում ինձ՝ Կոնստանտին Պետրոսյանի սոնատներն ունկնդրելիս:

Ջութակի և դաշնամուրի համար Առաջին սոնատը կոմպոզիտորը գրել էր 1965-ին. դա երաժշտական ուսումնարանի ավարտական դիպլոմային աշխատանքն էր: Քսան տարի անց՝ 1985-ին, գրեց մենանվագ ջութակի սոնատը, այնուհետև՝ շեփորի և դաշնամուրի (1985), ֆագոտի և դաշնամուրի (1986), կլառնետի և դաշնամուրի (1988), ալտի և դաշնամուրի (1988), գալարափողի և դաշնամուրի (1997), ֆլեյտայի և դաշնամուրի (2004), հորոյի և դաշնամուրի (2006) սոնատները:

Դա ցուցադրական երևույթ է: Տարբեր գործիքների համար և տարբեր կոնֆիգուրացիաներում՝ մենանվագ և նվագակցությամբ, գրված տասներկու սոնատները վկայում են լուրջ պրոֆեսիոնալ կոմպոզիտորական հաջողության մասին: Այսպիսով, հայ երաժշտության մեջ սոնատի ձևի արմատավորման ևս մեկ վառ օրինակի ականատես ենք դարձել: Այսօր ստեղծվող սոնատը յու-

րահատուկ հայացք է կյանքին, նրա հակասական կողմերին և միասնականությանը: Այն աշխարհահայացքի յուրահատուկ, էվոլյուցիոն սկզբունքն է, որն արմատավորում է համերաշխություն, հանդուրժողականություն, և, միևնույն ժամանակ, իրար հակադիր թեզերի անզիջում վերլուծություն: Այնպես, ինչպես արտահայտվել է հայտնի ֆրագում. «Ես բոլորովին Ձեզ հետ համաձայն չեմ, բայց կարող եմ կյանքս տալ հանուն Ձեր սեփական տեսակետը արտահայտելու իրավունքի»...

Սոնատներում երաժշտության հնչյունների միջոցով տեղի է ունենում նույն հակամարտությունը. թեև՝ կոնֆլիկտային և դրամատիկ, սակայն ներդաշնակ համաձայնությամբ ձևակերպված: Այսպիսով, Կոնստանտին Պետրոսյանի նոտակալին միշտ դրված են նոր սոնատի նոտաները: Դրանք համրում են հաղթանակների և պարտությունների, հաջողությունների և անհաջողությունների, կասկածների և համոզմունքների:

ՈՒՂՈՒ ԿԱՆԽԱԶԳԱՑՈՒՄԸ

Յուրաքանչյուր ստեղծագործություն ապագայի մի ծիլ է, սակայն յուրաքանչյուր կոմպոզիտորի երկացանկում կան այնպիսի գործեր, որոնք կանխորոշում են կյանքի ճանապարհի նոր ուղղությունը:

XIX դարի հայ ականավոր բանաստեղծ Պետրոս Դուրյանի խոսքերով Կոնստանտին Պետրոսյանը 1984-ին գրում է «Տաղեր» վոկալ շարքը՝ բարիտոնի, դաշնամուրի, թավջութակի և հարվածայինների համար: Իր երկում կոմպոզիտորը մեկնաբանում է հայ միջնադարյան երգասացությունների ավանդույթները: Այդ ստեղծագործությունը գրելիս Կոնստանտին Պետրոսյանը հատուկ ուշադրություն է դարձնում հայ հոգևոր հիմների աֆորիստականության և սիմվոլիզմի վրա և կատարում արժեքավոր բացահայտում. այդ արտահայտիչ մոնոդիաները համահունչ են մեր ժամանակներին, նրանց բովանդակություններն արդիական են այսօր...

Այդպիսի ինքնուրույն եզրակացության է հանգել յուրաքանչյուր հայ կոմպոզիտոր՝ վերաիմաստավորելով իր մշակույթի կարևորագույն ակունքները: Նոր շրջանի հայ առաջին դասականներից մեկը՝ Հարո Ստեփանյանը, դեռևս 1940-ականներին սիմֆոնիաներ և օպերաներ էր գրում՝ ինտոնացիոն հիմքում, որպես երաժշտաբանաստեղծական մշակույթի մաքուր նմուշներ, նոր քաղաքակրթության զարգացման կարևոր կողմնորոշիչներ ներգրավելով հայ միջնադարյան երգասացությունները:

Ժաննա Զուրաբյանը գրում է. «Կոմպոզիտորը (Հարո Ստեփանյան.- Մ.Ռ.) ազգային ակունքներին է անդրադառնում և՛ մեջքերման եղանակով, և՛ բնօրինակ թեմատիզմով ինտոնացիոն առանձնահատկությունների լայն կիրառումով: ... Առաջին սիմֆոնիայում միջնադարյան «Այսօր ժողովայն» շարականի (հոգևոր հիմն) ներառումը որպես թեմատիկ հատիկ ասվածի վառ օրինակն է»¹:

Իսկ հետագայում՝ ավելին: Հայ կոմպոզիտորները շարականներից, տաղերից, հայկական վերածննդի հոգևոր հիմներից քաղում էին ինտոնացիոն համակարգի անադարտությունը, մտքերի խորությունը, ազգային երաժշտաբանաստեղծական հիմքերի իմաստավորումը: «Որպես թեմատիկ հատիկ» միջնադարյան այդ հիմներն իրենց սիմֆոնիաներում կիրառում էին Էդգար Հովհաննիսյանը, Ավետ Տերտերյանը, Լևոն Աստվածատրյանը, Կոնստանտին Օրբելյանը, Ալեքսանդր Աճեմյանը, Էմին Արիստակեսյանը և այլք: Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործական հետաքրքրություններին նոր իմաստ հաղորդեց «Տաղեր» վոկալ շարքը, որը, կարծես, կանխորոշեց նրա կյանքի հետագա ուղին:

Նրան միշտ գրավում էր կազմակերպական աշխատանքը, պահանջված էր նրա հասարակական տաղանդը, իսկ ճակատագիրը մոտ ապագայում ուղղորդելու էր իրականացնելու հատուկ առաքելություն՝ միտված հայկական մշակութային տարածության ընդլայնմանը:

Ի՞նչ իմանար նա, որ «Տաղեր» շարքը ստեղծելիս հին հայկական անգին նմուշներին դիպչելով մի օր իր առջև բացվելու է դրանց իրական պահոցը, և դա տեղի է ունենալու հեռավոր Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում:

ՋԱԶ, ՋԱԶ, ՋԱԶ

1986 թվականը կոմպոզիտորին բերեց միջազգային ճանաչում: Կոնցերտը ձայնի և բիզ-բենդի համար հաղթական հնչում է Վիլնյուսում և Կաունասում, Ռիգայի, Թբիլիսիի, Ուֆայի և Բիրշտոնասի ջազային փառատոներում, նաև Մոսկվայում՝ ԽՍՀՄ կոմպոզիտորների համագումարին: Հայտա-

¹ **Զուրաբյան Ժ.**, Թեմատիզմի ինտոնացիոն ակունքները և ազգային առանձնահատկությունը (1950-1960թթ. հայ սիմֆոնիկ երաժշտության մեջ), Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2002, էջ 38 (ռուսերեն):

գրում այն անվանել էին «Կոնցերտ ծայնի և նվագախմբի համար», քանի որ ՍՍՀՄ մշակույթի ղեկավարներն այդ տարիներին ջազը չէին խրախուսում:

Կոնցերտը հնչում է Վիլնյուսի կոնսերվատորիայի բիգ-բենդի և երգչուհի Տաթևիկ Հովհաննիսյանի հիանալի կատարմամբ, որն ինչպես ողջ երկրի երաժշտական կյանքում փոփոխության նախագուշակ էր, այնպես էլ Հայաստանում և Մերձբալթյան երկրներում ջազային մշակույթի մեծ ճանաչման վառ ապացույց: Տաղանդավոր երգչուհի Տաթևիկ Հովհաննիսյանի ելույթը ցնցում է հանդիսատեսին: Իրավունք վերապահենք փաստելու, որ Կոնստանտին Պետրոսյանն է բացահայտել նրա ջազ տաղանդը՝ ջազ երգչուհի դառնալու առաքելությունը: Չէ՞ որ Կոնցերտը գրվել էր հատուկ Տաթևիկ Հովհաննիսյանի համար՝ ի նկատի ունենալով, որ նա օժտված էր ջազի յուրահատուկ և բնական ընկալմամբ: Փայլուն պրեմիերայի ընթացքում առանձնացան և՛ Վիլնյուսի ջազային նվագախումբը, և՛ երգչուհին, և՛ կոմպոզիտորը: Իսկ «Мелодия» ֆիրման շուտափույթ թողարկում է ստեղծագործության ծայնասկավառակը: Երկու տարի անց՝ 1988-ին «Советский композитор» հրատարակչությունը լույս է ընծայում Կոնցերտի նոտաները: Նույն թվականին Մոսկվայի արվեստագիտության պետական գիտահետազոտական ինստիտուտի գիտական խորհուրդը հեղինակին հրավիրեց իր նիստին՝ համաշխարհային երաժշտական պրակտիկայում կրկնօրինակը չունեցող ստեղծագործությանն ավելի լավ ծանոթանալու նպատակով: Չեկուցումը և երաժշտության ցուցադրությունն արժանացան բարձր գնահատականի՝ որպես էական ներդրում համաշխարհային երաժշտական գրականության մեջ: Իհարկե, դա կոմպոզիտորի ստեղծագործությանը տրված բարձր գնահատական էր: 2008-ին Ամերիկայում խմբագրվել և թողարկվել է Կոնցերտի խտասալիկը՝ Վիլնյուսի կոնսերվատորիայի նվագախմբի և Տաթևիկ Հովհաննիսյանի կատարմամբ:

Կոնցերտը լսելիս առաջանում է «Ինքնակենսագրություն ջազի ոճում» անվանելու ցանկություն: Այս ջազային ստեղծագործությունը գրվել է դասական գործիքային կոնցերտների ձևում՝ Allegro-Andante-Allegro, որը երկու երաժշտական ավանդույթների՝ դասականի և ջազի, համակցումն է: Ջազ-մունքային և արտասովոր, սակայն միևնույն ժամանակ՝ ռոմանտիկ և խորհրդրդավոր այս ստեղծագործությունը հետաքրքիր էր ինչպես դասական երաժշտության, այնպես էլ ջազ լսարանին: Գրավիչ էր այս երաժշտության անկեղծությունն ու բնականությունը, որը և՛ դասական էր, և՛ իսկական ջազ...

Կոնցերտը ծայնի և բիգ-բենդի համար այսօր էլ հնչում է արդիական և կարելի է ասել՝ շարունակում է «ստեղծագործվել»: Չէ՞ որ ջազային իմպրովի-

զացիայի էներգիան ամեն անգամ, կախված կատարողի խառնվածքից, ստեղծում է հուզական նոր իրավիճակ, իսկ ջազն ազատ երաժշտությամբ զբաղվելու, ազատ հայտնության դրսևորումն է:

Անկասկած, Կոնցերտը ձայնի և բիզ-բենդի համար կոմպոզիտորի ստեղծագործական կյանքում նշանակալից էր:

Ահավասիկ երաժշտագետ Արկադի Պետրովի կարծիքն այս ստեղծագործության վերաբերյալ՝ տպագրված նրա «Джазовые силы» (1996) գրքում. «Առանձնահատուկ պետք է նշել Կոնստանտին Պետրոսյանի Կոնցերտը ձայնի և ջազ նվագախմբի համար (1984): ...Նախկինում պրակտիկ գործունեություն ծավալած ջազ երաժիշտը 1980-ականներին գրեթե ամբողջությամբ տեղափոխվեց սիմֆոնիկ ոլորտ կամ աշխատում էր սիմֆոնիկ երաժշտության, ֆուլկլորի և ջազի սահմանագծում: Կոնցերտը ձայնի և նվագախմբի համար միամաս է: Այն բազմերանգ պաննո է, որում ժամանակակից հարմոնիկ ուղղահայացները համակցվում են ջազային իմպրովիզացիաների և վոկալիստի «ֆուլկլորային» գծի հետ: Ստեղծագործությունը հագեցած է հին հայկական երգասացություններով՝ շարականներով: Այսպիսով, պարտիտուրը կտրուկ դիտոնանսային «պոռթկումներով» երկու հնչյունային շերտերի՝ էպիկական երգասացությունների և ջազային արտահայտչականության միակցման օրինակ է: Երգամասը լիովին արտահայտում է այդ երկակիությունը. նրա որոշ էպիզոդներ կոպիտ են, ատոնալ, մյուսները՝ կենտրոնացված մեղիտատիվ: Անցյալի այդ «խոր ընկղմումներում» պատմության ոգին ժամանակի միջով անցած ճշմարտության՝ դարերի հիշողությունը փոխանցելու փորձն է: Տաթևիկի ձայնը ձայնակցում է կա՛մ շեփոին, կա՛մ էլեկտրոնային ձայների անդրադարձմանը և արձագանքին: Հնչում է հանգիստ և տխուր... Այս ստեղծագործությունն առաջին անգամ կատարեց Լիտվայից ժամանած Բիզ-բենդը. Վիլնյուսի կոնսերվատորիայի ուսանողների նվագախումբը՝ Վլադիմիր Չեկասինի ղեկավարությամբ»²:

Իսկ այժմ ցանկանում եմ կիսվել Կոնցերտի վերաբերյալ իմ տպավորություններով: Ամեն ինչ ընդդեմ մեկի. Փաստորեն՝ ստեղծագործության սյուժետային գիծը կառուցված է այս սկզբունքով: Սա նույնպես ավանդույթ է, որը մեզ

² Պետրով Ա., Ջազային սովետապատկերներ, Մոսկվա, «Մուզիկա» հրատ., 1996, էջ 89 (ոուսերեն):

հայտնի է դասական գործիքային նվագախմբի ձևով: Սակայն ջազային ծայնը առավել է. այն և՛ գործիք է, և՛ անհատականություն՝ իր զգացմունքների ազդեցության տակ: Ջազ վոկալի էներգիան ծայնին թույլ է տալիս ազատ մրցել նվագախմբի հետ: Ո՞վ կհաղթի... Արվեստում երբևէ բազմությունը չի հաղթել. և՛ գեղանկարչության, և՛ գրականության, և՛ երաժշտության մեջ, և՛ պոեզիայում միշտ հաղթել է անհատը՝ միայնակ և ինքնաբավ անհատականությունը: Կոնստանտին Պետրոսյանը հետամուտ եղավ քանիցս բացատրելու արվեստի այդ երևույթը, այն էլ այնպիսի վառ նյութի միջոցով, ինչպիսին կանացի ծայնն է և սիմֆոջազը: Սյուժետային գծի զարգացումը գրավում է ունկնդրին, անհանգստացնում և հաճույք պատճառում: Երբեմն ուժեղ և ազդեցիկ բիգ-բենդի հնչյունային առատությունը ծածկում է երգչուհու հուզված ծայնը և նրա հուսահատված ռեչիտացիան, սակայն ծայնը նորից դուրս է ժայթքում սիմֆոջազի խիտ հնչողությունից և սլանում դեպի վեր՝ ինչպես փյունիկ: Այս հիանալի ստեղծագործության բովանդակությունն էլ կենսական էներգիայի վերածնման անընդհատ շղթան է՝ սիրո, հույսի, հավատի հաստատումով:

Շատ հավանական է, որ Կոնստանտին Պետրոսյանն ակադեմիական լուրջ կրթության շնորհիվ է վաղ գիտակցել ջազի ոչ թե զվարճանք, այլ լուրջ և բազմակողմանի արվեստ լինելու հանգամանքը, ինչը, ունենալով դարավոր և գրավիչ պատմություն, պահանջում է պրոֆեսիոնալ հիմնավոր կրթություն: Սովորաբար, ջազի սիրահարները հիանալի ճանաչում են իրենց կուռքերին և այն ամենը, ինչ կապված է նրանց հետ՝ պատմությունը, ճակատագրերը և սովորությունները՝ ոմանք ավելի շատ և խորը, մյուսները՝ մակերեսորեն: Կոնստանտին Պետրոսյանը պատկանում է առաջիններին: Ջազի աշխարհը նրան հոգեհարազատ էր այնպես, ինչպես դասական երաժշտության աշխարհը և հայ երաժշտության պատմությունը: Դեռևս մանկությունից կոմպոզիտորի ներաշխարհ են ներթափանցում ջազի զարգացման հրապուրիչ պատկերը և այս արվեստի մեծ էներգիան, որն ուղեկցում է նրա հասունացումը: Բնականաբար, երբ կոմպոզիտորը Փրովիդենսի հայ համայնքի կողմից հրավիրվում է պայմանագրով աշխատելու ԱՄՆ-ում՝ ամերիկյան ջազի հին կենտրոն Փրովիդենսում, սերտ շփման մեջ է մտնում այդ աշխարհի հետ:

Այդ իսկ պատճառով՝ մի փոքր անդրադարձ ջազի պատմությանը: 1930-40-50 –ականներին ջազի երկրպագուների և հետևորդների ուշադրության կենտրոնում էին Նոր Օռլեանի ջազ երաժիշտները՝ Քինգ Օլիվերը, Էդվ Հայնսը, Ջեյմ Ռոլ Մորթոնը, աշխարհահռչակ շեփորահար, տրոմբոնահար, երգիչ Լուի

Արմաթրոնգը (1901-1971), ինչպես նաև ամերիկյան ջազ-երաժիշտ, տրոմբոնահար, դիրիժոր, կոմպոզիտոր, գործիքավորող Գլեն Միլլերը (1904-1944) և նրա նվագախումբը, որը ձևավորեց «փափուկ սուինգ» ոճը: Հայաստանի երիտասարդ ջազմենները, մասնավորաբար՝ Կոնստանտին Պետրոսյանի հայրը՝ շեփորահար և գործիքավորող Հրանտ Պետրոսյանը, ինչպես նաև փայլուն պրոֆեսիոնալ, մասնագիտական լայն պրոֆիլ ունեցող կոմպոզիտոր Կոնստանտին Օրբելյանը (երկար տարիներ նրա ղեկավարած Հայաստանի պետական էստրադային նվագախումբը համաշխարհային հռչակ էր վայելում) հետևեցին այս ոճերին և ուղղություններին:

Բնականաբար, ջազը զարգանում էր, փոփոխվում էին ոճերը, երևան էին գալիս նոր ուղղություններ՝ ֆոլկլորի մեծ քանակության առկայությամբ և անգամ ավանգարդ ակադեմիական երաժշտության ազդեցությամբ: Ավանդույթներն այսպես էին փոխազդում և միահյուսվում: Հատկանշական է, որ ակադեմիական երաժշտության ճանապարհով էր բացվում մուտքը դեպի մեծ ջազ: Հայտնի է, որ հանրահռչակ ջազ երաժիշտ Օսկար Փիթերսոնն իր օրը սկսում էր Յ. Ս. Բախի «Լավ տեմպերացված կլավիրի» Պրելյուդները և ֆուգաները նվագելով: Այսօր, երբ ջազն ունի լայն ճյուղավորում և՛ ոճերով, և՛ տեսակներով, ակնհայտ է հետևյալը. բոլոր ջազ ուղղությունները միավորում է ոչ միայն ջազային բրենդը՝ կոլեկտիվ երաժշտությամբ ազատ զբաղվելը, ջազային նախագծի ինքնին կառուցումը, այլև «խիստ ոճի» գաղափարը, որն ի սկզբանե, որպես մեթոդ, պրոֆեսիոնալ կոմպոզիտորական ստեղծագործության հիմքում ընկած էր դեռ մինչբախյան շրջանից: Եվ հակառակ երևույթը, երբ կատարողների, նվագախմբի ավելորդ ազատությունը, կամ այսպես կոչված ջազային հարմոնիաների ավելորդ դիսնանսացումը հեռացնում է իրական ջազի խոր ավանդույթներից՝ տխուր, ողբերգական, խոստովանական, ականջ դնելով ինքն իրեն...

Այսօր մենք տեսնում ենք, թե ինչպես է ջազն ինքնուրույն փոփոխվում, արտացոլում ժամանակը, լցվում նոր բովանդակությամբ՝ լավագույն նմուշներում պահպանելով իրեն. անասելի գրավիչ բաց մթնոլորտը, երաժիշտ-կատարողների էմոցիոնալ շփումն ունկնդիրների հետ, ջերմ խոստովանարանը, որը պահանջում է հսկայական խանդավառություն և նուրբ հոգեկան կազմակերպում:

Կոնստանտին Պետրոսյանին կարելի է վստահ դասել այն երաժիշտների շարքին, ովքեր ստեղծագործաբար վերաիմաստավորել են և՛ ակադեմիական երաժշտության, և՛ ջազի ավանդույթները, վերապրել դրանց պատ-

մությանը, գտել դրանց հատման կետերը և ստեղծել իրենց անհատական ոճը՝ ներառվելով ազգային երաժշտության և համաշխարհային ջազային շարժման պատմության մեջ:

ԿՅԱՆՔԻ ՆՈՐ ՈՒՂԻՆ

1988թ. փետրվարին, Ադրբեջանի Սումգայիթ քաղաքում, անսպասելիորեն, միջազգային կոնֆլիկտ էր բռնկվել և վերափոխվել հայերի կոտորածի: Հայաստանի հանդեպ ստալինյան վաղեմի քաղաքականության խոցերն էին բացվել, իսկ ավելի ստույգ՝ 1920թ. հայկական տարածքների անջատումը և հայերի հետ ոչ բարեկամական հարաբերությունների մեջ գտնվող Ադրբեջանի կազմում ընդգրկումը: Սա դանդաղ գործողության ական էր, որն, ի վերջո, պայթեց: Սումգայիթից հետո ապստամբում է Ղարաբաղը, որը միջազգային իրավունքով պահանջում էր անջատել տարածքը Ադրբեջանի կազմից և ստեղծել անկախ հանրապետություն կամ միավորել Հայաստանին: 1988թ. Դեկտեմբերի 7-ին Հայաստանը ցնցեց Սպիտակի ուժգին երկրաշարժը: Արհավիրքն ավերակ դարձրեց քաղաքներ, գյուղեր՝ իր հետ տանելով ավելի քան 25000 մարդկային կյանքեր, առանց տանիքի թողնելով հազարավոր ընտանիքների, հաշմանդամ և որբ դարձնելով հազարավոր դժբախտների:

1989թ. սկզբին Կոնստանտին Պետրոսյանն արձագանքում է այդ ողբերգական դեպքերին «Հայաստանի երեխաներին» երգով, որը կատարում են Երևանում: Այնուհետև, մեկ տարի անց՝ ողբերգության հերթական տարելիցին, երգը հնչում է ԽՍՀՄ Կենտրոնական հեռուստատեսությամբ: Նույն թվականին Ֆրանսիական «Equilibre Amitié Arménie» կազմակերպությունը դիմում է կոմպոզիտորին՝ Ֆրանսիայում կայանալիք բարեգործական համերգին երգը ներկայացնելու առաջարկով: 1991թ. փետրվարին համերգը կայանում է Փարիզում, իսկ երգը հնչում է Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախմբի նվագակցությամբ: Երգչուհին Double Six of Paris վոկալ անսամբլի մենակատար, անզուգական Քրիստինա Լեգրանն էր՝ կոմպոզիտոր Միշել Լեգրանի քույրը: Նրա կատարմամբ երգը ծայնագրվում է խոսասալիկին, ինչպես նաև հնչում «Mutualite» համերգասրահում: Ի դեպ Կոնստանտին Պետրոսյանի և Լեգրան ընտանիքի միջև ստեղծագործական սերտ շփումներին իր աջակցությունը ցուցաբերեց Կոնստանտինի ընկերը՝ փարիզաբնակ դոկտոր Սեդրակ Կազանջյանը:

1990թ. հոկտեմբերին Կոնստանտին Պետրոսյանը, հայ երաժիշտներից բաղկացած խմբով, մեկնում է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ՝ մասնակցելու հայկական ջազ երաժշտության փառատոնին: «Աշնանային ջազ փառատոնը» կազմակերպել էր Armenian Art Alliance-ը (նախագահ՝ Արաքս Բադալյան): Ծրագրում ներառվել էր փայլուն դաշնակահար և կոմպոզիտոր Դավիթ Ազարյանի ղեկավարած ջազ տրիոն (Գևորգ Գևորգյան - կոնտրաբաս, Գրիգոր Բալազյան - հարվածային գործիքներ), երգչուհի Տաթևիկ Հովհաննիսյանը, դաշնակահար Արմեն Դոնելյանը, կիթառահար Զոն Բաբոյանը: Փառատոնի բացման համերգը Նյու-Յորքի «Կարնեգի հոլ» համերգասրահում էր: Փառատոնային համերգներից մեկում հեղինակային ծրագրով ելույթ է ունենում նաև Կոնստանտին Պետրոսյանը, ինչը նոր էջ է բացում նրա կենսագրության մեջ:

Հայտնվելով ԱՄՆ-ում՝ Կոնստանտին Պետրոսյանը ձգտում է փառատոնի կազմակերպիչների ուշադրությունը հրավիրել հայ երաժշտության վրա և համախոհներ է գտնում: 1991թ. հոկտեմբերին ռուսական դիվանագիտական ծառայության մասնակցությամբ և հայկական սփյուռքի անվանի գործիչների օգնությամբ ՄԱԿ-ի Նյու-Յորքյան գրասենյակում կազմակերպվում է հայ երաժշտության առաջին համերգը, որի զեղարվեստական ղեկավարը Կոնստանտին Պետրոսյանն էր:

Կոնստանտին Պետրոսյանը պատմում է. «Հայաստանը դեռ ՄԱԿ-ի անդամ չէր, սակայն հայ երաժշտությունը հնչեց համաշխարհային այդ կենտրոնի պատերի ներսում և մեծ ուշադրություն բևեռեց իր վրա: ՄԱԿ-ի գրասենյակի՝ «Հին Հայաստանի նոր երաժշտությունը» խորագիրը կրող այդ նշանավոր համերգը տեղի ունեցավ հայտնի երգիչներ Էլլադա Չախոյանի և Պապին Պողոսյանի մասնակցությամբ»:

Դեռևս 1991-ին Կոնստանտին Պետրոսյանը Փրովիդենսի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցում հայտնաբերել էր հայ հոգևոր երաժշտության հարուստ հավաքածու: Շուտով նա տեղեկանում է, որ հոգևոր երաժշտության գրադարանային նմանատիպ բաժիններ կան ԱՄՆ-ի հայկական մյուս եկեղեցիներում ևս: Նա հետաքրքրվում է իբրև կոմպոզիտոր և համակվում այդ անգին գանձերը սովորելու և հատընտիր մոնոդիաների հիմքով խմբերգային մշակումների շարքեր ստեղծելու ցանկությամբ:

1991-ից Կոնստանտին Պետրոսյանն արդեն անսահման հարգում էր Օշական վարդապետ Մինասյանին, ինչպես նաև սերտ համագործակցում նրա «Երևան» նվագախմբի և երգչախմբի հետ: Ուստի խմբերգային մշակումներ ստեղծելու և, առհասարակ, երգչախմբի համար գրելու մտադրությունն իրա-

տեսական է դառնում: Կոնստանտին Պետրոսյանին հրավիրում են մասնակցելու ԱՄՆ-ի հայկական եկեղեցիներին կից գործող հոգևոր երաժշտության հանձնաժողովի աշխատանքներին: Կարճ ժամանակ անց նա այդ հանձնաժողովի անդամն էր, ինչն էլ ավելի է ընդլայնում նրա գործունեության շրջանակը: Կոմպոզիտորի մտքում ծնվում է ԱՄՆ-ի առավել հայաշատ բնակավայրերում՝ Ռոդ Այլենդ և Մասսաչուսեթս նահանգների քաղաքներում, երգչախմբեր ստեղծելու և համերգներ կազմակերպելու գաղափարը:

1990-ականներին, Հայաստանի ժողովրդին բաժին ընկած ազգային ողբերգությունից՝ Սպիտակի երկրաշարժից, և սկսված դարաբաղյան պատերազմից հետո ի՞նչը կարող էր ավելի արդիական լինել, քան ողջ հայ ժողովրդին մշակութային մեկ ընդհանրության մեջ միավորելը:

Կոնստանտին Պետրոսյանը, լինելով Հայաստանի խաղաղության հիմնադրամի նախագահ Էդվարդ Միրզոյանի տեղակալը, Հայ Առաքելական Եկեղեցու ԱՄՆ արևելյան թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Խաթակ արքեպիսկոպոս Պարսամյանի աջակցությամբ 1992թ. ստեղծում է Հայաստանի մշակութային գործիչների նյութական օգնության հիմնադրամ: Այդ ոչ շատ մեծ միջոցները, որոնք ուղղվում էին հայ երաժիշտներին, մի քանի տարի շարունակ մեծ օժանդակություն էին նրանց և նրանց ընտանիքներին:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ ՀԵՌՈՒ

Կոնստանտինը, մտքով մշտապես հայրենիքի, կանգնած նրա վերքերի և անվերջ խնդիրների կողքին, ապրելով և աշխատելով ԱՄՆ-ում, ամեն անգամ պատասխանատվության և անգամ մեղքի զգացում է ունենում: Բայց միևնույն ժամանակ գիտակցում է, որ շատ բան նրա կյանքում կանխորոշված էր, կարծես, առանց իր մասնակցության: Չգիտեր նաև հնագույն երաժշտական նմուշների պահոցների մասին, որոնք հայտնաբերելու էր Փրովիդենսում և ԱՄՆ-ում գործող հայկական մյուս եկեղեցիներում: Կոնստանտին Պետրոսյանի մոտ թերևս զգացողություն էր առաջացել, որ նա դեպի այդ իրադարձությունն էր գնում ողջ կյանքում: Հիշենք 1984-ին XIX դարի ականավոր բանաստեղծ Պ. Դուրյանի խոսքերով բարիտոնի, դաշնամուրի, թավջութակի և հարվածայինների համար «Տաղեր» վոկալ շարքը գրելու պատմությունը, որպեսզի արտաբերենք նվիրական արտահայտությունը՝ պատահական ոչինչ չի լինում...

Միևնույն ժամանակ, ապրելով ԱՄՆ-ում, նա չի խզում իր բարեկամական հարաբերությունները հայկական երաժշտական կենտրոնների հետ: 2014-ից Հայաստանի կոմպոզիտորների միության արտասահմանյան հանձնախմբի համանախագահն է, իսկ Ամերիկայի սփյուռքի և Հայաստանի միջև կապերի ընդլայնմանը միտված նրա ջանքերը տալիս են հիանալի պտուղներ:

Հիացմունք է առաջացնում Կոնստանտին Պետրոսյանի նախագծերի բազմազանությունը: Հարց է ծագում, թե ինչպե՞ս կարող է այս ամենը կատարել մի անձնավորություն: Իհարկե, նա մենակ չէր, սակայն այդ նախագծերի նախաձեռնությունը և կազմակերպումն իրենն է: Նրան հաջողվում էր իր գաղափարներով գրավել նշանավոր մարդկանց ուշադրությունը և դարձնել իր համախոհները: Չէ՞ որ դա նույնպես արվեստ է: Այդուհանդերձ, տիրապետելով երաժշտական մի քանի՝ կոմպոզիտոր, դաշնակահար, ջազմեն, խմբավար, մասնագիտություններին, նա կարող էր կազմակերպել հեղինակային համերգներ, ներկայացնել ինքն իրեն բոլոր այդ դրսևորումներում, կատարել հեղինակային երաժշտությունը, ինչպես նաև ջազային և երգչախմբային մշակումները: Նա վարվում է հենց այդպես: Արագ կողմնորոշվելով ամերիկյան երաժշտական միջավայրում՝ ստեղծում է արտիստական արագաշարժ կոլեկտիվներ, որոնց հետ որպես դաշնակահար, դիրիժոր և կոմպոզիտոր 1990-1995-ին հեղինակային համերգներով ելույթ է ունենում ԱՄՆ-ի տարբեր քաղաքներում:

Ռոդ Ալենդ՝ նահանգի հայ համայնքը հանձին Կոնստանտին Պետրոսյանի ձեռք է բերել մի մարդու, ով ի զորու է նոր մակարդակի բարձրացնել ամերիկահայերի մշակութային կյանքը, ստեղծել երաժշտական և այլ արվեստների կրթական ծրագրեր, ամերիկահայերին ներգրավել գեղարվեստական միջոցառումներում: Հենց դա էր այդ նահանգի մայրաքաղաք Փրովիդենսում նրան մշտական աշխատանքի հրավիրելու շարժառիթը: 1995-ին Կոնստանտին Պետրոսյանը հրամանագրվեց Փրովիդենս քաղաքի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցուն կից գործող Երաժշտական և մշակութային դեպարտամենտի տնօրենի պաշտոնում: Կոնստանտին Պետրոսյանի համար մեծ աջակցություն դարձավ տիկնոջ՝ Ժաննայի դիրքորոշումը, ով վստահում էր և՛ ամուսնուն, և՛ իրեն: Մասնագիտությամբ հյուսվածքաբանն իր մասնագիտական աշխատանքը շարունակեց ԱՄՆ-ում, ինչը վկայում է նրա պրոֆեսիոնալ բարձր մակարդակի մասին:

Ներկայացնենք 1995թ. ապրիլի 22-ին ԱՄՆ-ում պայմանագրով աշխատելու առաջին տարում կայացած նրա համերգներից մեկը: Համերգը, որը

տեղի ունեցավ Փրովիդենս քաղաքի Սբ. Պետրոս և Պողոս մայր տաճարում, նվիրվել էր Օսմանյան կայսրությունում հայոց ցեղասպանության 80-ամյա տարելիցին և կազմակերպվել էր Փրովիդենսի համար արտասովոր մեծ ընդգրկումով: Համերգին մասնակցում էին Ռոդ Ալենդ նահանգի հայկական ազգային երգչախումբը և սիմֆոնիկ նվագախումբը՝ Կոնստանտին Պետրոսյանի ղեկավարությամբ: Երեկոյի ընթացքում հնչեցին ԱՄՆ-ի և Հայաստանի ազգային օրհներգերը, Մակար Եկմայանի «Ով հայոց Աստված» խմբերգը, իսկ ավանդական երաժշտության՝ քամանչայի և նվագախմբի ուղեկցությամբ կարդում էին Սայաթ-Նովայի բանաստեղծությունները: Տոնական բարձր տրամադրություն էին ստեղծում նաև նմանապես կառուցված հաջորդ համարները՝ ռեչիտատիվ, երաժշտություն, երգչախումբ և մենակատարներ: Համերգին հնչեցին Արամ Խաչատրյանի, Մակար Եկմայանի, Կոմիտասի երաժշտությունը, Էդգար Հովհաննիսյանի և Կոնստանտին Պետրոսյանի երգերը, Ավետիք Իսահակյանի բանաստեղծությունները: Համերգը հզոր խթան էր ինչպես Փրովիդենսի, այնպես էլ Ռոդ Ալենդ նահանգի հայերի միավորման համար: Կոնստանտին Պետրոսյանը ցուցադրեց իր հետագա աշխատելաոճը:

Նույն թվականին Կոնստանտին Պետրոսյանն արժանանում է Ռոդ Ալենդ նահանգի «Տարվա մարդ» տիտղոսին: Իհարկե, գաղափարների իրականացման համար Կոնստանտին Պետրոսյանն ուներ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները՝ հիանալի նվագախումբ և երգչախումբ, մեծ քանակությամբ հրաշալի երաժիշտներ, այդ թվում՝ Երևանից դեռ ծանոթ Էլլադա Չախոյանը և Ռազմիկ Պապիկյանը: Նրա համերգների մշտական մասնակիցներն էին բարիտոն-բաս Գարո Նշանյանը, Պապին Պողոսյանը, բարիտոն Վաղարշակ Օհանյանը, սոպրանո Ջոան Մուրադյանը, դաշնակահարուհի Մարի Փանոսյանը: Կոնստանտին Պետրոսյանն իր նախագծերին հրավիրում է նաև առաջին մեծության աստղերին: Այսպես, 1997թ. սեպտեմբերի 27-ին Փրովիդենսում կայացած Հայկական երաժշտական առաջին փառատոնին մասնակցում է Մետրոպոլիտեն օպերայի աստղ Լիլի Չուքասզյանը: Մեկ տարի անց՝ 1998թ. հոկտեմբերի 10-ին Փրովիդենսում, Ռոդ-Ալենդ քոլեջի Roberts hall-ում տեղի ունեցած Gala Autumn համերգին մասնակցում են Մետրոպոլիտեն օպերայի մեներգչուհի, հիանալի երգչուհի, մեցցո-սոպրանո Լուսին Ամարան և տենոր Գևորգ Հունանյանը: Կոնստանտին Պետրոսյանի կատարողների շրջանակը հետզհետե ընդլայնվում է: Համերգների գաղափարները բազմազան էին և արդիական, ինչպես, օրինակ, հունիսի 9-ին Մոնրեալի Օսկար Փիթերսոնի անվան դահլիճում կայացած համերգը, որը կազմակերպել էին Մոնրեալի

(Կանադա) հայ-եգիպտական համայնքը և Մոնրեալի լիբանանահայ համայնքի մշակութային միավորումը: Համերգին մասնակցում էին սուրանո Նունե Կարապետյանը, բարիտոն-բաս Գարո Նշանյանը, դաշնակահար Գրիգորի Շահվերդյանը, ովքեր կատարում էին եվրոպական և հայ դասական վոկալ և դաշնամուրային երաժշտություն, ինչպես նաև Կոնստանտին Պետրոսյանի սրտառույժ «Տիրամայր» ռոմանսը՝ գրված Գերաշնորհ Տ. Ներսես արքեպիսկոպոս Պողոսյանի խոսքերով ...

ՀԱՏՎԵԼՈՎ ԱԼԻՍԻԱ ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆԻ ՊՈԵԶԻԱՅԻ ՀԵՏ

Կոմպոզիտորը պատմում է. «1999 թվական... Առաջին անգամ լսեցի Ալիսիա Կիրակոսյանի խտասալիկին ծայնագրված բանաստեղծություններն իր ընթերցմամբ՝ իմ երաժշտության ուղեկցությամբ: Խտասալիկն ինձ նվիրել էին: Այդ մեղոգեկամացիան կոչվում էր «Սիրո մեկուկես հազարամյակ», որտեղ հնչում էին ջազային ոճով իմ դաշնամուրային գործերը՝ Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային նվագախմբի նվագակցությամբ: Այդպիսի ռոմանտիկ երաժշտություն: Ա. Կիրակոսյանն ինքն էր հայթայթել իմ երաժշտությունը... Նա ապրում էր Լոս-Անջելեսում, և ես զանգահարեցի նրան՝ հանդիպելու և համատեղ համերգներ անցկացնելու առաջարկով... Ալիսիան ընդունեց հրավերը և ժամանեց: Համերգները տեղի ունեցան Բոստոնում, Փրովիդենսում, ինչպես նաև ԱՄՆ-ում ՀՀ դեսպան Ռուբեն Շուգարյանի հրավերով՝ Վաշինգտոնում ՀՀ դեսպանատանը: Մենք բեմում էինք, և երաժշտությունն ու բանաստեղծությունը իմպրովիզացիոն սկզբունքով ստեղծագործվում էին ունկնդրի աչքի առջև: Ալիսիան խորությամբ է ընկալում երաժշտությունը. բանաստեղծությունները կարդալիս լսում էր, պաուզաներ անում, և շարունակում կարդալ... Լիակատար փոխըմբռնման մթնոլորտ էր...»:

Այժմ այդ խտասալիկն ունկնդրելիս հիշում եմ 1968 թվականը, երբ Երևանը ցնցված էր երիտասարդ տաղանդավոր բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսյանի՝ այդ տարիների բնակավայր Արգենտինայից ժամանմամբ: Հայաստանի գրողների միությունում տեղի էին ունենում հանդիպումներ, իսկ թերթերում և ամսագրերում տպագրվում էին բանաստեղծությունները: Դրա հետ մեկտեղ՝ նա գրավիչ էր կանացիությամբ և գեղեցկությամբ: Ա. Կիրակոսյանի Հայաստան կատարած այցի տպավորություններով կիսվելու համար դիմեցի հայ հայտնի բանաստեղծ Գևորգ Էմինին. «Ալիսիա Կիրակոսյանի այցը Հայաստան մեծ հետաքրքրություն առաջացրեց հասարակության՝ բանաստեղծների, նկարիչների, երաժիշտների շրջանում, ովքեր այդ տարիներին սերտ

համագործակցություն և շփումներ ունեին: Նրան ներկայացնում էր հայ դասական բանաստեղծ Վահագն Դավթյանը, ով և՛ լավ ծանոթ էր, և՛ գնահատում էր նրա պոեզիան: Մեր սերնդի համար նրա զգայուն և քնարականությամբ լեցուն պոեզիան հայտնություն էր, որը հուզեց մեզ...»:

Հրաշալի է, որ տարիներ և տասնամյակներ անց Ալիսիա Կիրակոսյանի պոեզիայի և Կոնստանտին Պետրոսյանի երաժշտության միջև հատման կետեր գտնվեցին՝ հայ մշակույթի ևս մեկ ճրագ վառելով աշխարհում...

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

2001թ. սեպտեմբերի 11-ին Նյու-Յորքում տեղի ունեցած սարսափելի ահաբեկչությունը ցնցեց համայն մարդկությանը: Այդ օրվանից աշխարհը կտրուկ փոխվեց: Մենք բոլորս սկսեցինք հաշվել նախքան ահաբեկչությունը և դրանից հետո ընկած ժամանակը: Մարդկությունը ողբում էր, իսկ արվեստը՝ հուզված արձագանքում: 2002թ. Փրովիդենսում Կոնստանտին Պետրոսյանի կազմակերպած համերգը ողբերգության տարելիցին նվիրված այն հազարավոր անմոռանալի միջոցառումներից էր, որտեղ հնչում էին հայ, ամերիկյան և եվրոպական կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները:

2002թ. սեպտեմբերի 9-ին կայացած համերգին մասնակցում էր հայ հրաշալի բաս-բարիտոն Բարսեղ Թումանյանը, ով բարեկամական և կարեկցանքի տողեր գրեց ժամանակակից ԱՄՆ-ի տարեգրության մեջ: Այդուհանդերձ, կյանքը շարունակվում է, և Կոնստանտին Պետրոսյանը Մոնրեալի հայ համայնքի հետ ստեղծագործական սերտ շփում ունենալով, 2007թ. մարտին Հայկական բարեգործական միության (որի նախագահին էր Պերճ Սեդրակյանը) 100-ամյակին նվիրված հոբելյանական մեծ համերգի գեղարվեստական ղեկավար Գարո Նշանյանի կողմից հրավիրվում է տոնական միջոցառման ծրագիրը գործիքավորելու և որպես դիրիժոր ղեկավարելու: Կոնստանտին Պետրոսյանի ղեկավարությամբ Մոնրեալի սիմֆոնիկ նվագախումբը և երգչախումբը «Claude-Champagne» դահլիճում կատարում են Արամ Խաչատրյանի, Առնո Բաբաջանյանի, Արմեն Տիգրանյանի, Ալեքսանդր Աճեմյանի, Ռոբերտ Ամիրխանյանի և Արմեն Սմբատյանի ստեղծագործությունները, Սայաթ-Նովայի երգերը՝ փոխադրված երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար, ինչպես նաև իր և Էդգար Հովհաննիսյանի՝ բոլորի կողմից սիրված և ճանաչված երգերը: Որպես մենակատար ելույթ են ունենում ճանաչված արտիստներ Եղիշե Մանուչարյանը, Նունե Կարապետյանը, Գարո Նշանյանը: Համերգն

անց էր կացվում Հայ Առաքելական Եկեղեցու Կանադայի թեմի առաջնորդ Բագրատ Եպիսկոպոս Գալստանյանի բարձր հովանու ներքո: Համահայկական տոնի վերաձված համերգը շատ վառ ներկայացրեց կոմպոզիտոր և դիրիժոր Կոնստանտին Պետրոսյանի կազմակերպական գործունեության հայեցակարգը:

2008թ. սեպտեմբերին Բոստոնում, ամենահեղինակավոր «Regatta» ջազ ակումբում տեղի է ունենում Ձայնի և քիզ-բենդի համար գրված կոնցերտի ծայնասկավառակի շնորհանդեսը՝ երգչուհի Տաթևիկ Հովհաննիսյանի և Նյու-Յորքի ու Բոստոնի հանրահայտ ջազային երաժիշտներ Բոբ Ալբանեսի (դաշնամուր), Ջո Ֆիցջերալդի (բաս), Դեյվիդ Միդի (հարվածային), Ջոն Բաբոյանի (կիթառ) մասնակցությամբ: Երաժշտական արվեստի մյուս բևեռում՝ ջազում, ևս նա հանդես է գալիս որպես հաղթող:

2003-ին Կոնստանտին Պետրոսյանն անդամակցում է «Հայկական երաժշտական համաժողով» հասարակական կազմակերպությանը և սկսում ակտիվ մասնակցել բեղմնավոր գործունեությանը համախոհների այդ միության, որի կազմում էին կոմպոզիտորներ Լևոն Չաուշյանը, Վահրամ Բաբայանը, Երվանդ Երկանյանը, Ռուբեն Սարգսյանը, Մարտին Վարդազարյանը, երաժշտագետ Մարգարիտա Ռուֆսկյանը, ջութակահար Վիկտոր Խաչատրյանը, ավելի ուշ՝ կոմպոզիտորներ Վարդան Աճեմյանը, Դավիթ Սաքոյանը, Սուրեն Զաքարյանը, Արմենուհի Կարապետյանը, դաշնակահարուհի Անահիտ Ներսիսյանը: Նրա անմիջական մասնակցությամբ և աջակցությամբ ԱՄՆ-ում ծայնագրվել են Համաժողովի կոմպոզիտորների ստեղծագործություններից բաղկացած ծայնասկավառակներ: 2010թ. լույս են տեսել հայ կոմպոզիտորների դաշնամուրային երաժշտության «Accolade» և վոկալ երաժշտության «Vision» ծայնասկավառակները: Այդ խտասալիկներում ներառվեցին Վ. Բաբայանի, Լ. Չաուշյանի, Ռ. Սարգսյանի, Ե. Երկանյանի, Կ. Պետրոսյանի, Մ. Վարդազարյանի, Ա. Կարապետյանի, Ա. Սարգսյանի ստեղծագործությունները, որոնք արժանացան ունկնդիրների ջերմ արձագանքին:

2003-ի հոկտեմբերին Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանում Հայկական երաժշտական համաժողովի նախաձեռնությամբ տեղի ունեցավ Կոնստանտին Պետրոսյանի հեղինակային համերգը: Համերգին առաջին անգամ հնչեց նրա նոր երգչախմբային «Հայրենի դղանջներ» շարքը՝ Երևանի Կոմի-

տասի անվան պետական կոնսերվատորիայի կանանց երգչախմբի կատարմամբ՝ Հովհաննես Միրզոյանի ղեկավարությամբ:

Կոնստանտին Պետրոսյանն իրեն բնորոշ ինտուիցիայի նուրբ զգացումով ներթափանցում է հայկական մելոսի սրբության սրբոցը, որը մոնոդիայում խորհրդավոր թաքցնում է բազմաձայնության և պոլիֆոնիայի ազդակները:

Կոնստանտին Պետրոսյանի խորին համոզմամբ. «Այդ ամենը հարկավոր է ոչ այնքան փոխառելու, որքան վերապրելու համար: Իհարկե, Կոմիտասից կարելի է սովորել ողջ կյանքի ընթացքում և որոշ չափով առաջադիմել, սակայն եթե բազմաձայնությունը չընկալել յուրահատուկ հայկական լսողությամբ, ապա երբեք չես ստեղծի բնական բազմաձայն ֆակտուրա»:

Ինչպես նշում է Էդվարդ Միրզոյանը. «Ժողովրդական երգերի նրբագեղ մշակումներն իրականացվել են կոմիտասական ավանդույթներով, բայց ժամանակակից ստեղծագործական մոտեցմամբ: Այդ շարքը, անկասկած, ունի գեղարվեստական բարձր արժեք և մեր երգչախմբային երաժշտության նշանավոր երևույթներից է»:

Կոմպոզիտորի «Հայրենի ղողանջներ» խմբերգային մշակումների ծայնասկավառակի առաջաբանում հայ հայտնի ֆոլկլորագետ Ալինա Փահլևանյանը բարձր է գնահատել հեղինակի տաղանդավոր աշխատանքը. «Կոնստանտին Պետրոսյանի «Հայրենի ղողանջներ» շարը բաղկացած է տասը ժողովրդական երգերի խմբերգային մշակումներից: Երգերը բազմազան են իրենց բնույթով և տեսակով: ...Նուրբ քնարականությամբ ներծծված այս երգերը Հայաստան երկրի կանչեր են, գյուղական կյանքի գողտրիկ պատկերներ, որոնք՝ հաջորդելով մեկը մյուսին, ունկնդրի հոգուն հաղորդում են հայրենյաց հողի բուրմունք, դառնում կարոտի ղողանջներ»:

Համերգի ընթացքում հնչած կոմպոզիտորի ստեղծագործությունները հետագայում ծայնագրվում են խտասալիկի վրա:

Ձայնասկավառակը պարունակում է Կոնստանտին Պետրոսյանի երեք՝ «Մեր ազգի սիրտ, Արարատ» (խոսք՝ Արշավիր Թորոսյանի), «Տիրամայր» (խոսք՝ Ներսես արքեպիսկոպոս Պողոսյանի) և «Հայաստան» (խոսք՝ Նանսեն Միքայելյանի) երգերը, սոպրանոյի և դաշնամուրի համար գրված «Մենախոսություն» վոկալ շարքը՝ Ռազմիկ Դավոյանի խոսքերով, որոնք հնչում են սոպրանո Ալինա Փահլևանյանի և դաշնակահար Լևոն Զավադյանի կատարմամբ, ինչպես նաև 5 մասից բաղկացած «Սյուիտը դաշնամուրի համար»՝ Արևիկ Խալաթյանի և «Չորս մանրանվագները» լարային կվարտետի համար՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի կվարտետի կա-

տարմամբ: Լարային կվարտետի համար գրված «Չորս մանրանվագները» գրվել են Հայաստանի համար ծանր տարիներին՝ 1990-ին: Երաժշտությունը փոխանցում է վշտից քարացած զգացմունքները, կյանքի վիճակը, որը, կարծես, կանգ է առել և ապրում է լոկ մեկ՝ ողջ մնալու մտքով...Եվ ահա երաժշտության մեջ շարժում է սկսվում, բայց այն, կարծես, հետ է նահանջում, ստիպում է շրջվել, հիշել, աղոթել... Այստեղ յուրաքանչյուր նոտան բխում է սրտից...

Ձայնասկավառակում այդքան տարբեր ոճերի երաժշտության ընդգրկումը վկայում է կոմպոզիտորական բազմակողմանի տաղանդի մասին: Ժողովրդական երգերի հմտորեն կատարված մշակումները Կոնստանտին Պետրոսյանին դասում են այդ ժանրի նրբաճաշակ վարպետների շարքին: Ժողովրդական միաձայն երգերը բազմաձայն երգչախմբի համար փոխադրման այդ ավանդույթը կարելի է համեմատել ադամանդի երեսակման ոսկերչական աշխատանքի հետ: Այստեղ պահանջվում է ոչ միայն խոր ներթափանցել ժողովրդական երգերի տարերք, այլև կոմպոզիտորական բարձր վարպետություն: Հետևելով Կոմիտասի ավանդույթներին, կոմպոզիտորն իր մշակումներում զարմանալիորեն կենսախիճ կերպով բացահայտում է ժողովրդական կերպարները, բնավորությունները, տրամադրությունները, ստեղծում ժանրային տեսարանների գունագեղ ծաղկաբույլ, որը պատմում է ժողովրդական կյանքի բոլոր դրսևորումների՝ վշտի, ուրախության, սիրո և աշխատանքի, մասին:

ԱՄՆ-ում ամենամյա Սուրբ ծննդյան համերգների կազմակերպումը Կոնստանտին Պետրոսյանի մասսայական և հայտնի նախագծերից մեկն է: Սա հիանալի գաղափար էր, որն արտացոլում էր հայ հոգու ներդաշնակության Կոնստանտին Պետրոսյանի ձգտումը քրիստոնյա աշխարհի համար այդքան նշանակալից պահերին՝ կաթոլիկների տոնակատարությունների օրերին: Հայկական օրացույցի համաձայն՝ Քրիստոսի ծնունդը հունվարի 5-ի լույս 6-ի գիշերն է:

Հիմնելով դեկտեմբերի 20-ի շրջակայքում անցկացվող Սուրբ ծննդյան ամենամյա համերգները, Կոնստանտին Պետրոսյանն ինքն իրեն և իր հարենակիցներին ներկայացրեց որպես ամերիկյան (եվրոպական) մշակույթի մի մասնիկ՝ ամերիկյան հասարակության մեջ ստեղծելով հայերի ներկայության ևս մեկ լիակատար օր:

Իմ առջև ծրագիրն է Կոնստանտին Պետրոսյանի՝ 1996թ. Կազմակերպած Սուրբ ծննդյան առաջին համերգի, որը կայացել է դեկտեմբերի 21-ին Փրովիդենս քաղաքի Blessed Sacrament Church-ում: Համերգի ընթացքում հնչում էր Սուրբ ծննդյան օրերի ավանդական երաժշտություն՝ երգչախմբի և մենակատարի կատարմամբ, Կոմիտասի և Եկմայանի հոգևոր ստեղծագործությունները, Կոմիտասի երգերը՝ Ռուբեն Գրիգորյանի երգչախմբային փոխադրումով և հայ կոմպոզիտորների երգերը:

Այս համերգի թաքնված իմաստը հետևյալն է՝ հայկական մշակույթը ներկայացնել որպես քրիստոնեականի փառապանծ մաս: Համերգն ամերիկյան Փրովիդենս քաղաքի մեծ լսարանի, ինչպես նաև ԱՄՆ-ի այդ հրաշալի մշակութային կենտրոնի բոլոր քաղաքացիների համար էր:

Նույն սկզբունքն է կիրառված Սուրբ ծննդյան հաջորդ համերգների ծրագրերում (իմ առջև 1997, 1999, 2000 թվականների ծրագրերն են). ԱՄՆ-ում ընդունված ավանդական Սուրբ ծննդյան երգեր և բարձրակարգ դասականներ՝ Գ. Ֆ. Հենդելի, Վ. Ա. Մոցարտի, ինչպես նաև հայ հոգևոր հիմներ՝ Կոմիտաս, Մ. Եկմայան, և հայ կոմպոզիտորների երգեր:

Օրինակ, 1997-ի Սուրբ ծննդյան համերգին հնչեց այսպիսի ծրագիր. երգչախմբային դրվագ հայ երաժշտության դասական Արմեն Տիգրանյանի «Անուշ» օպերայից, Առնո Բաբաջանյանի երգերը, Էդգար Հովհաննիսյանի «Էրեբունի-Երևան» խմբերգը, և համերգը եզրափակեց Մակար Եկմայանի «Հայր մեր» հոգևոր հիմնը:

Կոնստանտին Պետրոսյանի կազմակերպական աշխատանքում շատ կարևոր տեղ է զբաղեցրել Արևմուտքում շատ տարածված՝ Սուրբ ծննդյան համերգների այս հիանալի ավանդույթը: Նա հստակ գիտակցում է, որ հայ երաժշտության և, ընդհանրապես, հայ արվեստի պրոպագանդան կարող է ընդլայնել ԱՄՆ-ի հայերի և Հայաստանի կապերը, ինչպես նաև հարստացնել ԱՄՆ-ում մշտական բնակություն հաստատած հայերի հոգևոր կյանքը: Սուրբ ծննդյան համերգները դարձել են երկու մշակույթների բնական շփման գազաթնակետը. դրանք ամերիկացիներին հնարավորություն են ընձեռնում ծանոթանալու հայ հին և նոր երաժշտությանը:

1997-ին Կոնստանտին Պետրոսյանն իրականացնում է ևս մեկ հեռանկարային նախագիծ. նա հիմնադրում է Ռոդ Ալլենդ նահանգում գործող «Հայկական երաժշտական փառատոն» հայկական մշակութային կազմակերպությունը, որի գեղարվեստական ղեկավարն է մինչ օրս: Կոնստանտին Պետրոսյանը պատմում է. «Այդ փառատոնը նպատակ ուներ պարբերաբար, կա-

տարողական բարձր մակարդակով ներկայացնել հայ երաժշտությունը, ընդ որում՝ տարբեր ժանրերը: Հետևաբար, նույն թվականին Փրովիդենսի կենտրոնական համերգային դահլիճում, նահանգի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի, հայկական երգչախմբի, հայտնի մենակատարներ՝ Մետրոպոլիտեն օպերայի աստղ Լիլի Չուբասզյանի, Էլլադա Չախոյանի, Ռազմիկ Պապիկյանի, Վաղարշակ Օհանյանի և այլոց մասնակցությամբ մենք իրականացրեցինք «Անուշ» օպերայի համերգային կատարումը»: Օպերայի բեմական կատարման համար կոնցերտային մշակման գործում մեծ օգնություն է ցուցաբերում Կոնստանտինի մերձավոր բարեկամ, ականավոր ռեժիսոր և երգիչ, այդ ժամանակ Երևանի օպերայի և բալետի թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար Տիգրան Լևոնյանը:

Նույն թվականի հոկտեմբերին Նյու-Յորքի Կարնեգի Հոլում Կ. Պետրոսյանը սուպրանո Էլլադա Չախոյանի և ջութակահար Ալեքսան Տոկատյանի կամերային համույթի հետ ներկայացրեց իր վոկալ ստեղծագործությունները:

1999-ին Կոնստանտին Պետրոսյանը կազմակերպել էր «Հայ հանրաճանաչ երաժշտություն» խորագրով համերգ, որտեղ կատարվեցին հայ կոմպոզիտորների երգերը: 2001-ին հաջորդ մեծ համերգն էր՝ նվիրված հայկական խմբերգային երաժշտությանը, իսկ 2006-ին՝ հայկական պարային արվեստին: Սակայն ամենամեծ և նշանակալի իրադարձությունը 2011-ի սեպտեմբերի 10-ին «Ողջույն Հայաստան» խորագրով համերգն էր՝ նվիրված Հայաստանի անկախության 20-ամյակին: Համերգը տեղի ունեցավ նահանգի Մայր տաճարում՝ նահանգի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի, Ռոդ Ալլենդ և Մասսաչուսեթս նահանգների հայկական երգչախմբերի, հայտնի մենակատարների, ինչպես նաև Մետրոպոլիտեն օպերայի մենակատար Եղիշե Մանուչարյանի և այլոց մասնակցությամբ: Առաջին անգամ կատարվեցին Լ. Չաուշյանի, Մ. Վարդազարյանի, Մ. Մամիսակալյանի և Ա. Սմբատյանի ստեղծագործությունները: Հնչեցին Կոմիտասի, Մ. Եկմալյանի, Ա. Տիգրանյանի և Ա. Խաչատրյանի նշանակալից երկերը: Հայաստանի անկախության 20-ամյակին նվիրված համերգը դարձավ ԱՄՆ-ի արևելյան ափի այդ տարվա մշակութային մեծ իրադարձություն:

Կոնստանտին Պետրոսյանի գործունեության կարևորագույն առաքելություններից ևս մեկն էլ ԱՄՆ-ի հայ համայնքի երեխաների երաժշտական դաստիարակությունն է: 2011-ին մեր գրույցի ընթացքում նա պատմեց. «1995-ին ԱՄՆ-ում հիմնեցի հայկական մանկական առաջին երգչախումբը և համագործակցելով Վաշինգտոնից «Նարեկ» զանգակների անսամբլի հետ՝ 2004թ.

խտասալիկի վրա ձայնագրեցի հայկական հոգևոր երաժշտություն: Այս աշխատանքի համար «Նարեկ» անսամբլի ղեկավար Լևոն Խոջա-Էյնաթյանի հետ արժանացա Կոմիտասի անվան մրցանակին և 2005-ի Համահայկական երաժշտական մրցանակին: Այդ մանկական երգչախումբը շարունակում է գործել, ձայնագրում է հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործություններից կազմված խտասալիկներ: Երեխաների հետ աշխատելով համոզվեցի, որ Հայաստանից հեռու ծնված երեխաները հայկական երգերը կատարելով ավելի լավ են ընկալում ոչ միայն հայ երաժշտությունը, այլև՝ լեզուն: Օրինակ, այդ երգչախմբում կան երեխաներ, որոնց ընտանիքներում ոչ ոք հայերեն չի խոսում: Սակայն հայ երգի հետ շփման միջոցով նրանք ոչ միայն հաղորդակցվում են լեզվին ու մշակույթին, այլև դառնում մեր ազգային արժեքների՝ լեզվի և երաժշտության քարոզիչները: Այժմ ես անում եմ ամեն բան, որպեսզի ԱՄՆ-ում ներկայացվի հայ երաժշտության բարձր մակարդակը: Գաղտնիք չէ, որ երկար տարիներ Հայաստանի և Սփյուռքի միջև անդունդ կար, մասնավորաբար մշակույթի և երաժշտության ոլորտում: Հայ երաժշտությունն իր լայն ընդգրկումով Արևմուտքում պատշաճ կերպով հայտնի չէր: Այդ ժամանակներն անցյալում են, և պետք է ներդնել բոլոր հնարավորությունները, որպեսզի Սփյուռքը հաղորդակցվի հայ մշակույթի լայն համայնապատկերին»:

Կոնստանտինին աշխատանքում օգնում է նրա կինը՝ Ժաննան, ում նախաձեռնությամբ 1999-ին բացվում է առաջին «Հայ երեխաների համար արվեստի դպրոցը» ("Arts Education Program"): Դպրոցում դասավանդվում է հայ երաժշտություն, գծանկարչություն, գեղանկարչություն, գործում է նաև «Նազելի» պարային անսամբլը: Դպրոցում այսօր սովորում է մոտավորապես 100 երեխա:

Կոնստանտին Պետրոսյանի լայնամասշտաբ գործունեության մեծ արդյունքն իրեն սպասեցնել չի տալիս. 2006-ին ապրիլի 7-ին Նյու-Յորքի ՄԱԿ-ի գրասենյակում տեղի է ունենում Ռոդ Այլենդի և Վաշինգտոնի երեխաների համատեղ ելույթը՝ "Sounds of Armenian Youths" («Հայաստանի երիտասարդության ձայները») խորագրով: Մասնակցում էր Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցու մանկական երգչախումբը, որը Կոնստանտին Պետրոսյանը ստեղծել էր 1995-ին: Համերգի մյուս մասնակիցը 2002թ. Վաշինգտոնի Սուրբ Մարիամ եկեղեցուն կից գործող Լևոն Խոջա-Էյնաթյանի ղեկավարությամբ ստեղծված մանկական «Նարեկ» զանգակների անսամբլն էր: Ռոդ Այլենդի «Մեր նահանգը» Լրաբերում կարդում ենք. «Համերգը կայացավ ՄԱԿ-ին կից Ռուսական գրքի ակումբի հրավերով, իսկ համերգի կազմակերպիչը Փրովիդենսի

եկեղեցուն կից գործող մշակութային կոմիտեի տնօրեն, մասնատրո Կոնստանտին Պետրոսյանն է»։ Այս հաղորդագրությունը ստորագրված է Նշան Վիրաբյանի կողմից։ Փրովիդենսի մանկական երգչախմբի կատարմամբ հնչեցին հատվածներ «Պատարագից», հայ դասականներ Կոմիտասի, Արամ Խաչատրյանի, Արմեն Տիգրանյանի, ինչպես նաև ժամանակակից կոմպոզիտորներ Կոնստանտին Պետրոսյանի, Արամ Սաթյանի Մելիք Մամիսակալյանի և այլոց երգերը։ Հայ ժողովրդական գործիքների մենակատարներն էին Դավիթ Գևորգյանը (դուդուկ) և Թամարա Մարտիրոսյանը (քանոն)։ Հայտնի երաժշտագետ Գրիգոր Փիտեճյանը «New Life» («Նոր կյանք») շաբաթաթերթում խոստովանել է. «Ես կարծում էի, որ սա դպրոցական մակարդակի համերգ կլինի։ Իրականում ստացվեց երաժշտական լուրջ տոնակատարություն, որը հիացրեց մեր սրտերն ու հոգիները։ Այդ երգերի տպավորիչ կատարումները զարմացրեցին, գրավեցին և հիացրեցին բոլորին...»։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ

Բարի ավանդույթի համաձայն Կոնստանտին Պետրոսյանն իր կնոջ՝ Ժաննայի հետ աշնանն այցելում է Հայաստան։ 2011-ին նրան հանդիպում էր սպասվում «Հայկական երաժշտական համաժողով» հասարակական կազմակերպության (ի դեպ՝ նա այդ կազմակերպության անդամն էր) նախաձեռնությամբ անցկացվող մեծ Փառատոնի կատարողների և ունկնդիրների հետ։ Երևանի պետական կամերային երգչախումբը՝ Հարություն Թոփիկյանի ղեկավարությամբ, համերգներից մեկի ընթացքում կատարեց Կոնստանտին Պետրոսյանի ժողովրդական «Սոնա յար» և «Թամզարա» երգերի մշակումները, իսկ կամերային համերգին հնչեց մենանվագ ալտի համար գրված Սոնատը՝ Յանա Դարյանի կատարմամբ։ Ա. Խաչատրյան համերգասրահի դահլիճում կայացած փառատոնի եզրափակիչ համերգին հնչեց Կոնստանտին Պետրոսյանի նոր՝ «Մեր նոր Հայաստան» երգը (խոսք՝ Արամայիս Սահակյանի), Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախմբի և Հայաստանի ազգային ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի կատարմամբ՝ Էդուարդ Թոփչյանի ղեկավարությամբ։ Սա նրա բենեֆիսն էր՝ արժանի հաջողությունը հայրենի հողում։ Հայկական երաժշտական համաժողովի հինգ համերգային ծրագրերն ունկնդրին ներկայացրեցին տարբեր ժանրերում գրված հիանալի ժամանակակից երաժշտություն։ Ներկայացվել էին և՛ երգչախմբային, և՛ սիմֆոնիկ ստեղծագործություններ, և՛ կամերային-գործիքային երաժշտություն, ինչպես նաև Դավիթ

Սաքոյանի «Վարք հիմարաց» օպերան՝ գրված Հովհաննես Թումանյանի հեքիաթի մոտիվներով, որը կատարեցին «Տաղարան» անսամբլի մենակատարները: Մեծ սիմֆոնիկ համերգին հնչեցին նաև Լևոն Չաուչյանի, Մարտին Վարդազարյանի, Կոնստանտին Պետրոսյանի երգերը՝ գրված երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար: Այս փառատոնը ևս մեկ հաղթանակ էր հայ երաժշտության, որի վառ ներկայացուցիչներից են այսօր Լևոն Չաուչյանը, Մարտին Վարդազարյանը, Վահրամ Բաբայանը, Երվանդ Երկանյանը և ինքը՝ Կոնստանտին Պետրոսյանը: Կոնստանտին Պետրոսյանի անմիջական մասնակցությամբ ՀԵՀ-ը թողարկել է մի քանի խտասալիկ՝ տվյալ կոմպոզիտորների՝ տարբեր ժանրերում գրված ստեղծագործություններով: Ըստ էության, յուրաքանչյուր ծայնասկավառակ թողարկվել է առանձին ժանրերով, որտեղ առկա են և՛ վոկալ, և՛ երգչախմբային, և՛ դաշնամուրային, և՛ ջութակի համար գրված երաժշտություն: Իսկ «OBERTON» խորագրով ծայնասկավառակում ծայնագրվել են Կոնստանտին Պետրոսյանի, Լևոն Չաուչյանի, Երվանդ Երկանյանի, Ռուբեն Սարգսյանի և Վահրամ Բաբայանի կամերային-գործիքային ստեղծագործությունները: Այդ ծայնասկավառակը հաղթող է ճանաչվել Լոս-Անջելեսում կայացած “Armenian Music Awards 2009”-ում (հայկական երաժշտական մրցանակաբաշխություն) «դասական երաժշտություն» անվանակարգում: Մրցանակը Կոնստանտին Պետրոսյանին հանձնեցին Լոս-Անջելեսում կայացած մրցանակաբաշխության հանդիսավոր արարողության ընթացքում:

ՆՈՐ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐ

2009-ին, Օշական վարդապետ Մինասյանի մահից հետո, Կոնստանտին Պետրոսյանին առաջարկում են որպես գեղարվեստական ղեկավար և դիրիժոր ղեկավարել Բոստոնի հայտնի «Երևան» երգչախումբն ու նվագախումբը: Այդ երգչախմբի և նվագախմբի համերգները գրավում են բազմաթիվ ունկնդիրների, իսկ ավանդական Սուրբ ծննդյան համերգները կարելի է դասել ԱՄՆ-ի արևելյան ափի առավել նշանակալից մշակութային միջոցառումների շարքին: Այդ կոլեկտիվի հետ համագործակցում և ելույթ են ունենում Հայաստանի և ԱՄՆ-ի շատ հայտնի մենակատարներ: Կոնստանտին Պետրոսյանը մեծ ուշադրություն է դարձնում հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունների կատարմանը, որոնցից շատերն առաջին անգամ հնչել են հենց այդ կոլեկտիվի կատարմամբ: Շուտով Կոնստանտին Պետրոսյանը Մասաչուսեթս նահանգի Վուստեր քաղաքում հիմնում է հայկական նոր երգչախումբ, որն

ակտիվ ներգրավվում է լուսավորչական գործունեության մեջ: Այդ տարիների ընթացքում նա ստեղծում է հիմնալի ստեղծագործություններ, որոնք կատարվել են տարբեր համերգների ընթացքում և հետագայում ձայնագրվել խտասալիկի վրա:

ՄԱԿ-ում Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչ, դեսպան Կարեն Նազարյանի և «Թեքեյան» մշակութային միության նախաձեռնությամբ 2012-ի ապրիլին Նյու-Յորքի Լինկոլն կենտրոնում տեղի է ունենում տոնական համերգ՝ նվիրված Հայաստանի՝ ՄԱԿ-ին անդամակցության 20-ամյակին: Կոնստանտին Պետրոսյանը ելույթ է ունեցել որպես գեղարվեստական ղեկավար և դիրիժոր: Սա արդեն դիվանագիտական մակարդակում նրա՝ որպես երաժշտի և կազմակերպչի, ճանաչման ուղղակի վկայությունն է: Համերգին մասնակցում էր Ռոդ Ալենդ նահանգի սիմֆոնիկ նվագախումբը, Հայաստանից և ամերիկահայ հայտնի մենակատարներ: Համերգը Կոնստանտին Պետրոսյանի 20 տարիների հայրենասիրական ակտիվ գործունեության վառ գագաթնակետն էր:

2013 թվականի մարտին Կ.Պետրոսյանը ելույթ ունեցավ Նյու-Յորքի Կարնեգի Հոլում՝ երգչուհի Նարինե Օջախյանի (սոպրանո) հետ:

2013-ին մայիսին Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Սերժ Սարգսյանի հրամանագրով Կոնստանտին Պետրոսյանը պարգևատրվում է «Մովսես Խորենացի» մեդալով:

Իսկ 2014թ. հունիսին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, երաժշտական մշակույթի բնագավառում մատուցած մեծ ավանդի և զարգացման համար, նրան շնորհել է «Սուրբ Սահակ – Սուրբ Մեսրոպ» շքանշան:

Հայաստանի կոմպոզիտորների միության նախագահ Արամ Սաթյանի, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության արտասահմանյան հանձնաժողովի համանախագահ Կոնստանտին Պետրոսյանի և Ամերիկայի հայկական թանգարանի (Բոստոն) տնօրեն Պերճ Չեքիջյանի նախաձեռնությամբ 2014-ին Բոստոնում, Նյու-Յորքում և Փրովիդենսում անց է կացվել հայ ժամանակակից կամերային երաժշտության փառատոնը, որի ընթացքում հնչել են հայ կոմպոզիտորների 15 նոր ստեղծագործություններ: Համերգները մեծ հետաքրքրություն էին առաջացրել բոստոնյան լսարանի միջավայրում, և որոշում էր կայացվել համերգների պարբերաբար ու համատեղ կազմակերպման և անցկացման վերաբերյալ: 2014-2017 թվականներին Ամերիկայի հայկական թանգարանում տեղի է ունեցել հայ երաժշտության 14 համատեղ համերգ: Այս

նախաձեռնության ղեկավար Կ.Պետրոսյանի խոսքերով. «Մենք մեծ ծրագրեր ունենք և ցանկություն ունենք այս համերգներին ներգրավել Հայաստանի և Սփյուռքի նշանավոր երաժիշտներին»:

2015 թվականին տարբեր երկրներից ժամանած նվագախմբերի, երգչախմբերի և մենակատարների մասնակցությամբ Կոնստանտին Պետրոսյանը Բոստոնում, Նյու-Յորքում, Փրովիդենսում և Նյու Ջերսիում կազմակերպել է հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին նվիրված մի շարք հանդիսավոր համերգներ:

Իսկ 2016թ. «Կոմիտաս» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Կոնստանտին Պետրոսյանի «Հայրենի ղողանջներ» խմբերգային ժողովածուն, ինչպես նաև ջութակի և թավջութակի համար գրված «Երկխոսություններ» ստեղծագործության նոտաները: Նույն թվականին Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունը հրատարակել է «Հայ կոմպոզիտորների թավջութակի համար գրված ստեղծագործությունները» ժողովածուն, որտեղ ընդգրկված է Կոնստանտին Պետրոսյանի «Վոկալիզ» հիանալի պիեսը: Ստեղծագործությունը նվագախմբի համար փոխադրությամբ հնչել է Արամ Թալալյանի և Հայաստանի պետական երիտասարդական նվագախմբի կատարմամբ՝ Սերգեյ Սմբատյանի ղեկավարությամբ և իր ուրույն տեղը գրավել նրանց նվագացանկում: Այս ստեղծագործության ազնվազարմ մեղեդայնությունը գերում է և՛ կատարողներին, և՛ ունկնդիրներին, ուստի «Վոկալիզը» հնչեց նաև երգչուհի Լիլիթ Համբարձումյանի և Հայաստանի պետական կամերային նվագախմբի կատարմամբ՝ Վահան Մարտիրոսյանի ղեկավարությամբ: Այս ստեղծագործությունը հաստատուն տեղ է գրավել կատարողներից շատերի նվագացանկում: Այն արդեն հնչել է Բոստոնում, Չիկագոյում, Լիսաբոնում...

2017-2018 թվականներին Երևանի «Կոմիտաս» հրատարակչությունը լույս է ընծայում Կոնստանտին Պետրոսյանի կամերային և խմբերգային մի շարք ստեղծագործություններ, որոնք, անկասկած, պահանջված կլինեն ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ նրա սահմաններից դուրս գտնվող կատարողների շրջանում:

2016 թվականի աշնանը Հանրային հեռուստատեսության «Երգ երգոց» հանրահայտ երաժշտական հեռուստահաղորդման շրջանակներում կազմակերպվեց Կոնստանտին Պետրոսյանի հեղինակային համերգը, որի ընթացքում հնչեցին կոմպոզիտորի ինչպես լայնորեն ճանաչված, այնպես էլ նոր երգերը:

Այդ երեկոյի ընթացքում հեղինակի և լարային նվագախմբի կատարմամբ հնչեց «Սոնետ» պիեսը, որի հետ կապված կոմպոզիտորն ունի ռոմանտիկ հիշողություն:

Կոմպոզիտորը պատմում է. «1980-ականների վերջն էր: Մի առավոտ կինս՝ Ժաննան, աշխատանքի գնալիս ասաց. «Ես այսօր, հավանաբար, շուտ կվերադառնամ»: Ինչու՞,- հարցրեցի ես: «Այսօր Մարտի 8-ն է», - ասաց ու գնաց:

Դա այն ժամանակահատվածն էր, երբ խանութներում դատարկություն էր տիրում՝ մթերքներից մինչև արդյունաբերական ապրանքներ: Ինչ անել և որտեղի՞ց նվեր հայթայթել Կանանց տոնի կապակցությամբ, որն այդ ժամանակ հանդիսավոր նշվում էր և՛ ամբողջ հասարակության կողմից, և՛ յուրաքանչյուր ընտանիքում: Երկար չմտորելով մոտեցա դաշնամուրին և սկսեցի ստեղծագործել: Շուտով ծնվեց մեղեդին, որը զարգացնելով ներդաշնակեցի, մտքում գործիքավորեցի և նոտագրեցի: Չանգահարեցի ընկերոջս՝ Ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախմբի ղեկավար Երվանդ Երզնկյանին և հարցրեցի, թե այսօր ստուդիայում ձայնագրության ժամանակ ունի: Դրական պատասխան ստանալուց հետո անմիջապես գրեցի պարտիտուրը լարային նվագախմբի և դաշնամուրի համար: Մեկ ժամ անց արդեն ձայնագրման ստուդիայում էի, որտեղ լարային նվագախմբի նվագակցությամբ դաշնամուրով կատարեցի իմ «Սոնետը»:

Մինչ Ժաննայի՝ աշխատանքից վերադառնալը ես արդեն տանն էի անձնական նվերով՝ նոր ստեղծագործության ձայնագրությամբ, որը ես նվիրեցի կնոջս»:

ՇԻՆԱՐԱՐԸ

Շինարար... Այսպես եմ ուզում անվանել Կոնստանտին Պետրոսյանին՝ Հայաստանի և ԱՄՆ-ի միջև հետևողական և շատ խելացի կամուրջներ գցողին, մերձեցման եզրեր գտնողին, տարբեր մշակույթներում լարվածությունը պարպողին և դրանով իսկ հին և նոր ներգաղթյալներին իրենց ինքնությունը պահպանելուն և ամերիկյան իրականությանը հեշտ ու ճկուն հարմարվելուն օգնողին: Չէ՞ որ միայն սեփական ակունքների իմացությունն է բացում կյանքի հեռանկարը, դաստիարակում հանդուրժողականություն, սրում բնակություն հաստատած երկրի պատմության հանդեպ հետաքրքրություն: ԱՄՆ-ում հայերի համար ստեղծված են իրենց ազգային մշակույթով զբաղվելու բոլոր պայ-

մանները: Ուստի այդքան գնահատելի է այն մարդու գործունեությունը, ով աջակցում է և ղեկավարում այդ գործընթացը:

Կարելի է ասել, որ Ռոդ Ալլենդ նահանգի հայկական համայնքն իր հասարակական կյանքի վիճակահանության երջանիկ տոմսն է շահել՝ ղեկավար ձեռք բերելով հանձին Կոնստանտին Պետրոսյանի: Նա շատ է փոխել և հարստացրել հայերի կյանքի բովանդակությունը Փրովիդենսում, Բոստոնում և արևելյան ԱՄՆ-ի այլ քաղաքներում՝ ամերիկահայերի կյանքում ներմուծելով հայրենիքի ոգու ներկայությունը, ինչն այնքան անհրաժեշտ է ներգաղթյալներին: Միևնույն ժամանակ՝ ամերիկահայ համայնքի մշակութային կյանքը դարձել է ամերիկյան մշակույթի մի մասը:

Հայաստանի և ԱՄՆ-ի միջև իմաստավորված և արդյունավետ կապերի կառուցումը դարձավ Կոնստանտին Պետրոսյանի կյանքի ուղին, որում ներգրավվեց նրա ողջ ընտանիքը: Դուստրը՝ դինավագետ Նարինե Պետրոսյանը, երկար տարիներ աշխատել է Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարությունում, եղել Ռուսաստանում Հայաստանի դեսպանության 3-րդ քարտուղարը, ԱՄՆ-ում Հայաստանի դեսպանի օգնականը: Կոնստանտին Պետրոսյանի փեսան՝ Տեր Հովնան Խոջա-Էյնաթյանը, Իլինոյս նահանգի Էվանստոն քաղաքի Սուրբ Հակոբ հայկական եկեղեցու քահանան է: Թոռնուհին՝ Տաթևիկ Խոջա-Էյնաթյանը, Բալթիմոր քաղաքի Պիբոդի կոնսերվատորիայի շրջանավարտ է, երաժշտագետ և հարվածային գործիքների կատարող: Այժմ դասավանդում է Բալթիմորի սիմֆոնիկ նվագախմբի ծրագրի շրջանակներում գործող արվեստի դպրոցում, ինչպես նաև կատարողական ակտիվ գործունեությամբ զբաղվում ամուսնու՝ Բալթիմորի կոնսերվատորիայի դասախոս Ադամ Ռոզենբլատի հետ: Թոռը՝ միջնակարգ դպրոցի աշակերտ Ալեքսանդր Խոջա-Էյնաթյանը, դպրոցական համերգային նվագախմբի տուբախարն է:

ԱՄՆ-ի Նյու Ջերսի նահանգում է բնակվում Կոնստանտինի եղբայր Վահանը՝ իր ընտանիքով: Երևանում է ապրում Կոնստանտին Պետրոսյանի քույրը՝ եղբոր, նրա ստեղծագործության և գործունեության ջերմ երկրպագու Նորա Պետրոսյանը, ով լինելով մասնագիտությամբ երաժշտագետ և դասավանդելով Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում՝ շարունակում է և զարգացնում ընտանիքի երաժշտական պատմությունը: Իսկ նրա մյուս քրոջ՝ Նելլիի որդին՝ Արման Ավետիսյանը, Հայաստանում և արտասահմանում հայտնի հնչյունային ինժեներ է:

Եվ, իհարկե, կոմպոզիտորի, դիրիժորի, խմբավարի, փառատոների ու համերգների կազմակերպչի և հանրահռչակողի աշխատատար և բազմապիսի

գործունեության մեջ Կոնստանտին Պետրոսյանին անգնահատելի աջակցություն է ցուցաբերում նրա տիկինը՝ մասնագիտությամբ հյուսվածքաբան Ժաննան, ով ԱՄՆ-ում իր ուրույն պրոֆեսիոնալ տեղը զբաղեցրեց, միևնույն ժամանակ ոգևորությամբ իր նպաստը բերելով Փրովիդենս քաղաքում երեխաների երաժշտական դաստիարակության գործին:

Ո՞րն է Կոնստանտին Պետրոսյանի՝ որպես երաժշտի, ինքնատիպությունը: Առաջինը՝ տարբերվում է նրա պրոֆեսիոնալ բազմակողմանիությունը, երկրորդ՝ նա ի սկզբանե ակտիվ էր հասարակական կյանքում, երրորդ՝ նրա սերը դեպի հայրենիք և ստեղծագործական հայրենասիրությունը միավորվում են նրա քաղաքական հասունությամբ, որն արտահայտվում է զարմանալի համբերատարությամբ, բազմաբնույթ և բազմաբովանդակ գործունեությամբ ճիշտ շեշտադրումներով:

Ներկայացնենք մեր նահապետ, կոմպոզիտոր Էդվարդ Միրզոյանի կարծիքը Կոնստանտին Պետրոսյանի մասին, ում հովանավորությամբ էլ սկսել էր հասարակական գործունեությունը. «Կոնստանտին Պետրոսյանը յուրահատուկ երևույթ է: Տաղանդավոր մարդ, անկասկած, տաղանդավոր կոմպոզիտոր, չտեսնված բարեսիրտ և լավագույնը ընտրել կարողացող: Արտասովոր տաղանդավոր ստեղծարար՝ եթե պետք է ինչ-որ բան անել: Մի կողմից՝ շատ զուսպ, մյուս կողմից՝ հանճարեղ կազմակերպիչ: Կոմպոզիտորների միությունում մենք միասին քիչ տարիներ չենք աշխատել, և ես ցանկանում եմ անկեղծ խոստովանել. նա իրեն դրսևորել է բացառապես լավագույն կողմերով և՛ որպես վարչական աշխատող, և՛ որպես կոմպոզիտոր: Նա գրել և գրում է ոչ այնքան շատ, սակայն ես առանձնահատուկ ուրախ եմ, որ նա գրում է հիանալի երաժշտություն: Եվ տարիների ընթացքում Կոտիկը (ես նրան այդպես եմ կոչում) տարբեր տեսանկյուններով ավելի ու ավելի լավն է դառնում: Կոնստանտին Պետրոսյանն ինձ համար ավելին է, քան մտերիմ մարդը: Համատեղ աշխատանքի ընթացքում մենք միմյանց հասկանում էինք կես խոսքից: Նա հիմա ապրում է հեռվում: Սակայն նրա կատարած աշխատանքը ես գնահատում եմ որպես սխրանք: Նա հասցնում է ամեն տեղ և ապշեցնում իր գործունեության մասշտաբով:

Ես հիանում եմ, ուրախ եմ և երջանիկ, որ նա, թեև ժամանակավորապես ապրում է հեռվում, սակայն ինձ համար հարազատ մարդ է: Ուզում եմ, որ վերջապես նա վերադառնա տուն: Վստահ եմ, որ նա հայրենիքում կստեղծի առավելագույնը, ինչն իր հոգուն երջանկություն կբերի»:

Մշակույթն ապրում է և զարգանում ոչ միայն շնորհիվ ամուր ու հաստատուն ավանդույթների, այլև մշակութային միասնության գաղափարներով ոգեշնչված ստեղծագործողների եռանդի: Այդպիսի խանդավառ անձնավորությունները հատկապես անհրաժեշտ են և արժեքավոր դժվարին ժամանակներում: Նրանք իրենց աշխատանքը նյութական արժեքներով չեն գնահատում, այլ նայում են ավելի հեռուն՝ նպաստելով համաշխարհային մշակույթի զարգացմանը: Այդ անհատներից մեկն էլ Կոնստանտին Պետրոսյանն է:

Հավարտ շարադրանքիս. Կոնստանտին Պետրոսյանն իր գործունեությամբ և ճակատագրով ոչ միայն միավորում է երաժշտական Հայաստանն ու Սփյուռքը, այլև մշակութային երկխոսություն ծավալում հասարակական և քաղաքական կառուցվածքով այդչափ հակադիր երկրների միջև: 1990-ականներից սկսած, ԽՍՀՄ-ի փլուզումից հետո, Հայաստանն ապրեց մի քաղաքական կառուցվածքից մյուսին անցնելու բոլոր դժվարությունները: Այլ պետությունների օրինակները, նրանց պատմության, մշակույթի իմացությունը մեծ նշանակություն ունեին Հայաստանի համար կարևոր այդ գործընթացում: Շնորհիվ Կոնստանտին Պետրոսյանի և սփյուռքահայ մյուս ականավոր գործիչների սերտանում են տարբեր երկրների միջև գործնական կապերը, իսկ իրենք էլ մերձենում են Հայաստանին: Սրանում է միջազգային մշակութային-հումանիստական համագործակցության վեհ իմաստը:

ՑԱՆԿ

ԿՈՆՍԱԼՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ Նվազախմբային ստեղծագործություններ

Ստեղծագործության անվանումը, նվիրում	Ստեղծման տարեթիվը	Առաջին կատարման տարեթիվը, վայրը և առաջին կատարողի(ների) անունը	Հրատարակություն
«Մտորումներ» սաքսոֆոնի և բիզ-բենդի համար	1964	1964, Մոսկվա, Կենտրոնական հեռուստատեսության և Համամիութենական ռադիոյի էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Թովմաս Գևորգյան (սաքսոֆոն), Յուրի Սիլանտև (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Գարնանային էսքիզ» շեփորի և նվագախմբի համար	1967	1967, Երևան, «Մոսկվա» կինոթատրոնի էստրադային նվագախումբ, Արմեն Աճեմյան (շեփոր), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
Սիմֆոնիկ պոեմ նվագախմբի համար	1971	-	Ձեռագիր
«Ռեչիտատիվ» սիմֆոնիկ նվագախմբի համար	1972	-	Ձեռագիր
Կոնցերտ լարային նվագախմբի համար	1973	-	Ձեռագիր
«Գառնի» պիես բիզ-բենդի համար	1976	1976, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր

¹ Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործությունների ցանկը կազմել է արվեստագիտության թեկնածու Լիլիթ Արտեմյանը:

«Թերթիկ ալբոմից» պիես նվագախմբի համար	1977	1977, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնստանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Ձարթոնք» պիես նվագախմբի համար	1978	1978, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնստանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Տոթ կեսօր» պիես նվագախմբի համար	1978	1978, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Մելիք Մավիսակալյան (ղիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Տոթ կեսօր, Երիտասարդական էստրադա, ծրագրային ժողովածու գեղարվեստական ինքնագործունեության համար, N6 (228), Մոսկվա, «Մոլոդայա գվարդիա» հրատ., 1981, էջ 89-98 (ռուսերեն)
«Գարուն է կրկին» պիես տրոմբոնի և նվագախմբի համար	1978	1978, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Խոսրով Վարդանյան (տրոմբոն), Կոնստանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
Վարիացիաներ ֆյուգելիոնի և նվագախմբի համար	1979	1979, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Հովհաննես Ազիզյան (ֆյուգելիոն), Կոնստանտին Պետրոսյան	Ձեռագիր

		(դիրիժոր)	
Բալլադ կիթառի և նվագախմբի համար	1980	1981, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Գրիգոր Մեքինյան (կիթառ), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
Պրեյլուդ դաշնամուրի և նվագախմբի համար	1983	1983, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնս- տանտին Պետրոսյան (դաշնամուր), Մելիք Մավիսակալյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
Կոնցերտ ծայնի և բիզ-բենդի համար	1986	1986, Վիլնուս (Լիտվա), Վիլնյուսի կոնսեր- վատորիայի բիզ-բենդ, Տաթևիկ Հովհան- նիսյան (մենակատար), Վլադիմիր Չեկասին (դիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Կոնցերտ ծայնի և բիզ- բենդի համար, Ջազային համերգային ստեղծագործություններ բիզ-բենդի համար, Մոսկվա, «Սովետսկի կոմպոզիտոր» հրատ., 1988, էջ 3-138 (ռուսերեն)
Սոնետ դաշնամուրի և նվագախմբի համար, նվիրվել է «սիրելի տիկնոջը՝ Ժաննային»	1987	1987, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնս- տանտին Պետրոսյան (դաշնամուր), Երվանդ Երզնկյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր

«Երեք պիես» դաշնամուրի և նվագախմբի համար	1990	1990, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնս- տանտին Պետրոսյան (դաշնամուր), Երվանդ Երզնկյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Մտորումներ» դաշնամուրի և նվագախմբի համար	1992	1992, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնս- տանտին Պետրոսյան (դաշնամուր), Երվանդ Երզնկյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Էլեգիա» դաշնամուրի և նվագախմբի համար	1992	1992, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Կոնս- տանտին Պետրոսյան (դաշնամուր), Երվանդ Երզնկյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
Ռապսոդիա լարային նվագախմբի համար	1999	-	Ձեռագիր
Ֆանտազիա կիթառի և լարային նվագախմբի համար	2012	-	Ձեռագիր

«Վոկալիզ» թավջութակի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար	2014	2014, Երևան, Հայաս- տանի պետական երիտասարդական նվագախումբ, Արամ Թալալյան (թավջութակ), Սերգեյ Սմբատյան (դիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Վոկալիզ թավջութակի և դաշնամուրի համար, Հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ թավջութակի և դաշ- նամուրի համար, Երևան, «Արմյուզիք» հրատ., 2016, էջ 30-35: Պետրոսյան Կ., Վոկալիզ սոպրանոյի և դաշնամուրի, թավջու- թակի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, էջ 8-13 (2 էջ ներդիր):
«Գյումրի» պիես ջազ նվագախմբի համար, նվիրվել է Հովհաննես Ավետիսյանին	2018	2018, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Երվանդ Երզնկյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր

Կամերային ստեղծագործություններ

Ստեղծագործության անվանումը, տեքստի հեղինակը, նվիրում	Ստեղծման տարեթիվը	Առաջին կատարման տարեթիվը, վայրը և առաջին կատարո- ղի(ների) անունը	Հրատարակություն
Տրիո ֆլեյտայի, ֆագոտի և դաշնամուրի համար	1964	1965, Երևան, Արմեն Ղասաբյան (ֆլեյտա), Կառլեն Մովսիսյան (ֆագոտ), Կոնստանտին Պետ- րոսյան (դաշնամուր)	Ձեռագիր
Սոնատ ջութակի և դաշնամուրի համար	1965	1965, Երևան, Ալլա Բերբերյան (ջութակ), Ավետիսյան Նավասարդյան (դաշնամուր)	Ձեռագիր

Լարային կվարտետ	1967	-	Ձեռագիր
Փայտյա-փողային կվինտետ N1	1971	1974, Երևան, Ալ. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնի փայտյա-փողային կվինտետ	Պետրոսյան Կ., Փողային կվինտետ, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, 36 էջ (5 ձայն, 12 էջ ներդիր)
«Բնության լեզվով» վոկալ շարք՝ բարիտոնի և դաշնամուրի համար, խոսք՝ Գարիկ Բանդուրյանի	1974	1974, Երևան, Արտաշես Հայրյան (բարիտոն), Մինյոնա Տեր-Սիմոնյան (դաշնամուր)	Ձեռագիր
«Կարոտի կանչ» վոկալ շարք՝ սոպրանոյի և դաշնամուրի համար, խոսք՝ Սիլվա Կապուտիկյանի	1976	1977, Երևան, Ալիսա Հեքիմբաշյան (սոպրանո), Մինյոնա Տեր-Սիմոնյան (դաշնամուր)	Պետրոսյան Կ., Կարոտի կանչ վոկալ շարք, Հայկական ողմաններ, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ., 1984, էջ 129-137
Սոնատ մենանվագ ալտի համար, նվիրվել է Յուրի Մանուկյանին	1978	1978, Երևան, Յուրի Մանուկյան (ալտ)	Պետրոսյան Կ., Սոնատ մենանվագ ալտի համար, Պիեսներ սոլո ալտի համար, Մոսկվա, «Սովետսկի կոմպոզիտոր» հրատ., 1981, էջ 25-31 (ռուսերեն): Պետրոսյան Կ., Սոնատ մենանվագ ալտի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, 8 էջ:
Սյուիտ դաշնամուրի համար	1979	1979, Երևան, Սվետլանա Նավասարդյան (դաշնամուր)	Պետրոսյան Կ., Սյուիտ, Պիեսներ և սոնատներ, դաշնակահարի համերգային ծրագիր, Երևան, «Սովետական գրող» հրատ., 1984, էջ 169-179: Պետրոսյան Կ., Սյուիտ դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ.,

			2018, 12 էջ:
Սոնատ տրոմբոնի և դաշնամուրի համար	1984	-	Ձեռագիր
«Տաղեր» վոկալ շարք՝ բարիտոնի, թավջութակի, դաշնա- մուրի և հարվածայինների համար, խոսք՝ Պետրոս Դուրյանի	1984	1985, Երևան, Արտաշես Հայրյան (բարիտոն), Զավեն Վարդանյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Մենախոսություն» վոկալ շարք՝ սոպրանոյի և դաշնամուրի համար, խոսք՝ Ռազմիկ Դավոյանի	1985	1985, Երևան, Էլլադա Չախոյան (սոպրանո), Գրիգոր Շահվերդյան (դաշնամուր)	Ձեռագիր
Սոնատ շեփորի և դաշնամուրի համար	1985	1986, Մոսկվա, Յուրի Բալյան (շեփոր), Իգոր Յավոյան (դաշնամուր)	Պետրոսյան Կ., Սոնատ, Սկերցո շեփորի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018:
Սոնատ մենանվագ ջութակի համար, նվիրվել է Վիկտոր Խաչատրյանին	1985	1985, Երևան, Վիկտոր Խաչատրյան (ջութակ)	Ձեռագիր
Սոնատ ֆագոտի և դաշնամուրի համար	1986	1986, Երևան, Կառլեն Մովսիսյան (ֆագոտ), Կոնստանտին Պետրոսյան (դաշնամուր)	Պետրոսյան Կ., Սոնատ ֆագոտի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, 28 էջ (8 էջ ներդիր):
Փայտյա-փողային կվինտետ N2	1987	-	Ձեռագիր
«Երկխոսություններ» ջութակի և թավջութակի համար	1987	1987, Օդեսա (Ուկրաի- նա), Նատալյա Լիտվինովա (ջութակ), Սերգեյ Շոլց (թավջութակ)	Պետրոսյան Կ., Երկխոսություններ ջութակի և թավ- ջութակի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2016, 28 էջ:
Սոնատ	1988	1988, Երևան,	Ձեռագիր

կլաոնետի և դաշնամուրի համար		Աբգար Մուրադյան (կլաոնետ), Կոնստանտին Պետրոսյան (դաշնամուր)	
Սոնատ ալտի և դաշնամուրի համար	1988	-	Ձեռագիր
Սյուիտ ֆելետայի և կլաոնետի համար	1989	1989, Երևան, Կոմպոզիտորների միության պլենում, Արմեն Ղասաբյան (ֆելետա), Աբգար Մուրադյան (կլաոնետ)	Ձեռագիր
«Չորս մանրանվագ» լարային կվարտետի համար	1990	1990, Պրահա (Չեխոսլովակիա), «Գյուլբենկյան» լարային քառյակ (Պորտուգալիա)	Ձեռագիր
Սյուիտ կամերային անսամբլի համար	1996	-	Ձեռագիր
Սոնատ գալարափողի և դաշնամուրի համար	1997	-	Ձեռագիր
«Դուետներ» կիթառի և ֆելետայի համար	2000	-	Ձեռագիր
Տրիո ֆելետայի, կլաոնետի և դաշնամուրի համար	2002	-	Ձեռագիր
Սոնատ ֆելետայի և դաշնամուրի համար	2004	-	Պետրոսյան Կ., Սոնատ ֆելետայի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, 28 էջ (8 էջ ներդիր):
Սոնատ հորդի և դաշնամուրի համար	2006	-	Պետրոսյան Կ., Սոնատ, Վոկալիզ հորդի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ.,

			2018, էջ 2-19 (2-5 էջ ներդիր):
Սոնատ մենանվագ ֆլեյտայի համար, նվիրվել է Արտաշես Գրիգորյանին	2014	2016, Երևան, Արտաշես Գրիգորյան (ֆլեյտա)	Պետրոսյան Կ., Սոնատ մենանվագ ֆլեյտայի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, 12 էջ:
Նոկտյուռն ջութակի և դաշնամուրի համար, նվիրվել է Էդուարդ Բաղդասարյանի հիշատակին	2014	2014, Բոստոն (ԱՄՆ), Նունե Մելիք (ջութակ)	Ձեռագիր
«Թամզարա» մարիմբայի համար	2016	-	Ձեռագիր
«Վոկալիզ» հորդյի և դաշնամուրի համար	2016		Պետրոսյան Կ., Սոնատ, Վոկալիզ հորդյի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018 էջ 20-25 (6-7 էջ ներդիր):
Սերենադ թավջութակի և դաշնամուրի համար	2016	2017, Բոստոն (ԱՄՆ), Քեյթ Կայայան (թավջութակ), Սթիվեն Փորթեր (դաշնամուր)	Ձեռագիր
Օկտետ տրոմբոնների համար	2017	2017, Չիկագո (ԱՄՆ), Հյուսիսսարևմտյան համալսարանի տրոմբոնահարների համույթ	Ձեռագիր
«Լիլիթի համար» դաշնամուրի համար, նվիրվել է Լիլիթ Արտեմյանին	2017	-	Ձեռագիր
Սկերցո շեփորի և դաշնամուրի համար	2018	-	Պետրոսյան Կ., Սոնատ, Սկերցո շեփորի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ.,

			2018:
--	--	--	-------

Երգչախմբային ստեղծագործություններ

Ստեղծագործության անվանումը, տեքստի հեղինակը, նվիրում	Ստեղծման տարեթիվը	Առաջին կատարման տարեթիվը, վայրը և առաջին կատարողի(ների) անունը	Հրատարակություն
Չորս ժողովրդական երգ a cappella երգչախմբի համար	1987	1987, Երևան, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի կանանց երգչախումբ, Արթուր Վերանյան (խմբավար)	Ձեռագիր
«Հայրենի դղանջներ» ժողովրդական երգերի շար կանանց երգչախմբի համար, a cappella	2003	2003, Երևան, «Կոմիտաս» երգչախումբ, Հովհաննես Միրզոյան (խմբավար)	Պետրոսյան Կ., «Հայրենի դղանջներ» ժողովրդական երգերի շար կանանց երգչախմբի համար, a cappella, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2016, 100 էջ:
«Մեր նոր Հայաստան» երգչախմբի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Արամայիս Սահակյանի	2011	2011, Երևան, Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախումբ, Հովհաննես Չեքիջյան (խմբավար) և Հայաստանի պետական ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ, Էդուարդ Թովիցյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր

Վոկալ ստեղծագործություններ

Ստեղծագործության անվանումը, տեքստի հեղինակը, նվիրում	Ստեղծման տարեթիվը	Առաջին կատարման տարեթիվը, վայրը և առաջին կատարողի(ների) անունը	Հրատարակություն
«Էքսպրոմտ» ձայնի և նվագախմբի համար	1968	1968, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային նվագախումբ, Տաթևիկ Հովհաննիսյան (մենակատար), Մարտին Վարդազարյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Իմ սերունդ» ձայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Գարիկ Բանդուկյանի	1977	1977, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Զառա Տոնիկյան (մենակատար), Կոնստանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Տիեզերք» ձայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Արամայիս Սահակյանի	1978	1978, Երևան, «Խատուտիկ» վոկալ-գործիքային համույթ, Լեյլա Սարիբեկյան (մենակատար), Արթուր Գրիգորյան (ղեկավար)	Պետրոսյան Կ., Տիեզերք ձայնի և դաշնամուրի համար, Երևան, 2003, 2 էջ:
«Մի կանչիր» ձայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Ռ. Լուսկենների	1978	1978, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Ռաիսա Մկրտչյան (մենակատար), Կոնստանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր

«Իմ գարնան ժամանակն է» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Քրիստափոր Զաքյանի	1978	1978, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Գեորգի Մինասյան (մենակատար), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Սիրո հավատ» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Գարիկ Բանդուրյանի	1978	1978, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Զառա Տոնիկյան (մենակատար), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Սիրո հավատ, Երգեր Նաիրյան, Երևան, «Արմյուզիք» հրատ., 2018, էջ 164-166:
«Կախարդական աշխարհ» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Ալեքսեյ Վասիլենկոյի	1979	1979, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Իրինա Պոնարովսկայա (մենակատար), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Կանաչ մայիս» ծայնի և նվագախմբի համար	1980	1980, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Տաթևիկ Բաբլոյան (մենակատար), Նարինե Շահբազյան (մենակատար), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Իմ Կապան» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Գարիկ Բանդուրյանի	1983	1983, Արտաշատ, «Նարեկ» վոկալ-գործիքային համույթ	Ձեռագիր

«Երագում քեզ չեմ եկել» ձայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Լյուդմիլա Գավրյուշինայի	1983	1983, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Էռնա Յուզբաշյան (մենակա- տար), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր
«Հայաստան» մենակատարի, երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար, խոսք՝ Նանսեն Միքայելյանի	1984	1984, Երևան, Հայֆիլ- հարմոնիայի մեծ համեր- գասրահ, Հայաստանի ռադիոյի և հե- ռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Ռուբեն Մաթևոսյան (մենակատար), Մելիք Մավիսակալյան (դիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Հա- յաստան ձայնի և երգչախմբի համար դաշնամուրի նվա- գակցությամբ, 2003, 10 էջ: Պետրոսյան Կ., Հայաստան ձայնի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, 8 էջ: Պետրոսյան Կ., Հայաստան, Երգեր Նաիրյան, Երևան, «Արմյուզիք» հրատ., 2018, էջ 118-120:
«Խոստովանություն» ձայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Արշավիր Թորոսյանի	1984	1984, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Արա Գևորգյան (մենակա- տար), Ալլա Գևորգյան (մենակատար), Մելիք Մավիսակալյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր

«Երազ իմ սեր» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Արշավիր Թորոսյանի	1984	1984, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Նադեժ- դա Սարգսյան (մենա- կատար), Մելիք Մավիսակալյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Նոր տարի» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Սուրեն Մուրադյանի	1985	1985, Երևան Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության «Արևիկ» մանկական համույթ	Ձեռագիր
«Երկու տոմս» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Միխայիլ Պլյացկովսկու	1988	1988, Մոսկվա, «Օրիզոնտ» վոկալ- գործիքային համույթ, Օլեգ Միլշտեյն (ղեկավար)	Ձեռագիր
«Հայաստանի երեխաներին» մենակատարի, երգչախմբի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Գևորգ Կարապետյանի	1989	1989, Երևան, Հայաս- տանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, կամե- րային երգչախումբ, Զառա Տոնիկյան (մե- նակատար), Աշոտ Ղազարյան (մենակա- տար), Կոնստանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Մոռացված լույս» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Նարինե Հարությունյանի	1990	1990, Բրատիսլավա (Սլովակիա), Բրատիս- լավայի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային նվագա- խումբ, Նարինե Հարու- թյունյան (մենակատար), Հրաչյա Մխիթարյան (մենակատար)	Ձեռագիր

«Տիրամայր» մենակատարի, երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար խոսք՝ Ներսես արքեպիսկոպոս Պողապալյանի	1991	1991, Նյու-Յորք (ԱՄՆ), «Երևան» երգչախումբ- նվագախումբ, Պապին Պողոսյան (մենակա- տար), Օշական վար- դապետ Մինասյան (ղիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Տիրամայր, ծայնի և երգչախմբի համար, դաշնամուրի նվագակցությամբ, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2005, 31 էջ:
«Վարդանանց ասպետներ» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Արշավիր Թորոսյանի	1991	1991, Նյու-Յորք (ԱՄՆ), «Երևան» երգչախումբ- նվագախումբ, Պապին Պողոսյան (մենակա- տար), Օշական վար- դապետ Մինասյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Էջմիածին» ծայնի և դաշնամուրի համար, խոսք՝ Հովհաննես Հովհաննիսյանի	1995	2003, Երևան, Էմանուել քահանա Վարդանյան (բարիտոն), Կոնստան- տին Պետրոսյան (դաշնամուր)	Ձեռագիր
«Մեր ազգի սիրտ, Արարատ» մենակատարի, երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար, խոսք՝ Արշավիր Թորոսյանի	1997	2003, Երևան, Կոմիտաս երգչախումբ, Կարո Նշանյան (բաս-բարիտոն), Հովհաննես Միրզոյան (խմբավար)	Պետրոսյան Կ., Ազգի սիրտ, Երգեր Նաիրյան, Արարատ, Երևան, «Արմյուզիք» հրատ., 2018, էջ 29-30:
«Իրիկնային մեղեդի» մենակատարի, երգչախմբի և սիմֆոնիկ նվագախմբի համար, խոսք՝ Մեսրոպ քահանա Թաշչյանի	1998	2006, Փրովիդենս (ԱՄՆ), Ռոդ Ալլենդի հայկական երգչախումբ, Ջոան Մուրադյան (սոպրանո), Կոնս- տանտին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Ձեռագիր
«Վոկալիզ» ծայնի, երգչախմբի և նվագախմբի համար	2013	2013, Բոստոն (ԱՄՆ), «Երևան» երգչախումբ- նվագախումբ, Վիկ- տորյա Ավետիսյան (սոպրանո), Կոնստան- տին Պետրոսյան (ղիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Վոկալիզ սոպրանոյի և դաշնամուրի, Թավջութակի և դաշնամուրի համար, Երևան, «Կոմիտաս» հրատ., 2018, էջ 2-7:

«Ազգ Հայկազյան» մենակատարների, երգչախմբի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Գևորգ Կարապետյանի	2013	2013, Բոստոն (ԱՄՆ), «Երևան» երգչախումբ-նվագախումբ, Եղիշե Մանուչարյան (տենոր), Վիկտորյա Ավետիսյան (սոպրանո), Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր)	Պետրոսյան Կ., Ազգ Հայկազյան, Երգեր Նաիրյան, Երևան, «Արմյուզիք» հրատ., 2018, էջ 26-28:
«Սիրո հեքիաթ» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Նուշիկ Միքայելյանի	2016	2016, Երևան, Հայաստանի հեռուստատեսության գործիքային համույթ, Աննա Խաչատրյան (մենակատար)	Ձեռագիր
«Արցախի ազատամարտիկներին» ծայնի և նվագախմբի համար, խոսք՝ Արշավիր Թորոսյանի	2017	2017, Երևան, Հայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության էստրադային-սիմֆոնիկ նվագախումբ, Արմեն Ավագյան (մենակատար), Երվանդ Երզնկյան (դիրիժոր)	Ձեռագիր

**Երաժշտություն
Ֆիլմերի և թատերական ներկայացումների համար**

Ֆիլմի, թատերական ներկայացման վերնագիրը, ռեժիսոր	Ստեղծման տարեթիվը	Առաջին ցուցադրության, ներկայացման տարեթիվը, վայրը	Հրատարակություն
վ/ֆ «Տիգրան Պետրոսյան-հեմպիոն»	1963		Ձեռագիր
վ/ֆ «Հայաստան»	1966		Ձեռագիր
«Երկնագույն եղնիկներ» հեռուստատեսային թատերական ներկայացում, ռեժիսոր՝ Քնարիկ Սարգսյան	1986		Ձեռագիր

OVERTURE

“Konstantin Petrossian belongs to the generation of Armenian composers who characterize Armenian contemporary music with their individuality and craftsmanship. His cycle of Armenian folk songs Chimes of the Homeland, which includes graceful instrumentation in the style of Komitas but with a contemporary approach, undoubtedly has high artistic value and is a significant phenomenon in our choral art.”

Edvard Mirzoyan

Dear Reader,

In 2003 during a concert featuring Konstantin Petrossian's works at the Aram Khachaturian House-Museum, the Komitas choir premiered his cycle of folk songs *Chimes of the Homeland*, which was created in the very same year for an a cappella women's choir. In 2006 the vocal cycle was recorded in 2006, and in 2016 the Komitas Publishing House published the work's score¹.

Petrossian's work crosses many genres. He creates not only choral, but also symphonic, chamber, instrumental, and vocal works - many of which have been recorded and published in many different countries - as well as music for film and theatre.²

One can hardly find a person in Armenia who is not familiar with Konstantin Petrossian's song *Hayastan* (Armenia) for soloist, choir, and symphony orchestra, which was written in 1984 based on Nansen Mikaelyan text. *Hayastan* was premiered on June 21, 1984 during a concert at the Armenian Philharmonic Grand Hall featuring the works of Konstantin Petrossian and Ruslan Galstyan. The work was performed by Ruben Matevosyan and the Armenian Radio and TV Variety Orchestra under Melik Mavisakalyan's direction. As the composer states, the idea to write the song was prompted by his old friend and editor of Armenian music for the Armenian Radio - Karine Halajian.

Hayastan was also heard at the end of 1984 during the opening concert of the Soviet Armenian Music Festival - taking place December 11-17 and organized by

¹ **Konstantin Petrossian**, *Chimes of the Homeland*, cycle of folk songs for women's a cappella choir, (Yerevan, Komitas, 2016): 100.

² See Appendix for a complete list of Konstantin Petrossian's works.

the Armenian Composers' Union. The work was performed by the Armenian TV and Radio State Committee's symphonic orchestra (conductor Rafael Mangasaryan), the Armenian Choral Society Choir (director Emma Tsaturyan), and Ruben Matevosyan. *Hayastan* became a regular part of Ruben Matevosyan's repertoire, and in 1985 he won the Republican Prize for the Best Song of the Year.

Indeed, *Hayastan* - with its exquisite tone and patriotic spirit - is the composer's Ode to the Homeland. The song became popular very quickly and today, with its respectable age, it continues to live and soar in Armenia and beyond. To this day Armenian vocalists - both big and small - love to perform the work both in Armenia and the diaspora. I am sure that we all know the song. However, I am also sure that few of us know about the work's composer.

In the history of our music, there are many works that have been so loved by the people that they have "lost" their composers on the path of love. One example of this phenomenon is *The March of the Zeytuncis*, which is known by every Armenian. This song, as an Armenian folk song, has received the attention of both Armenian composers and those from other countries. Makar Yekmalyan wrote *Long Live Zeytun* for male a cappella choir based on the march.³ In 1974, Alexander Harutunian used the march in his *Our Old Songs* for piano, strings, and percussion - as well as other songs, such as *Blblun Avarayri* and *Araksia's Tears* - to create symphonic samples. Grigoriy Kazachenko used the melody of the March in his first *Armenian Suite* for soloist, choir, and symphony orchestra.

Mikhail Ippolitov-Ivanov used the song's melody in 1894 in his *Caucasian Sketches Orchestral Suite No. 1, Op. 10* as the main theme of the *Procession of the Sardar*. Everybody knows the *March of the Zeytuncis*, but few are aware that the song's melody has a composer. The song's composer is Tigran Chukhadjyan. The song came to life in 1862 through the collaboration of the composer and the Zeytun hero and poet Harutyun Chagryan. A similar fate befell the song *Vorskan Akhper*. This song is known to many, but not many know that Avetik Isahakyan penned the poetic text.

In any case, *Hayastan* had the same fate, whose author was Yerevan-based, and now Providence-based, composer, pianist, conductor, educator, musical and public figure Konstantin Petrossian. Who knew that only a few years after composing *Hayastan*, in 1995, he would be invited to work in the United States, and become a member of the league of American composers while remaining a

³ As the title, the composer chose the first two words of the last four verses of the poem text, which is in fact the real climax of the song - its logical emphasis.

member of the Composers' Union of Armenia? How could he know that he was going to perform in New York's Carnegie Hall and Lincoln Center, and direct the first honorary concert at the United Nations Headquarters in dedicated to the independence of Armenia in 1991?

How could Konstantin Petrossian know, having been born exactly 72 years ago on August 12, 1946, that in 1986 he would write the world's first and - to this day - only Concerto for Voice and Big Band, which he would dedicate to the Soviet Union's best jazz vocalist Tatevik Hovhannisyan and which would premiere in the same year in Vilnius by Tatevik Hovhannisyan and the Big Band of the Vilnius Conservatory, under the direction of the famous jazz musician, conductor, composer of many genres of music, saxophonist, and clarinetist Vladimir Chekasin? The Concerto had great success in Vilnius, Kaunas, Riga, and Tbilisi, and was triumphantly heard on April 3, 1986 in Moscow at the All-Union Congress of Soviet Composers, which took place April 1-5, 1986.⁴

One can read the musicologist Lyudas Shaltyanis's opinion on the 1986 *Melodiya* recording of the piece:

The Concerto for Voice and Big band had never before appeared in the Soviet Union's musical literature. This piece has no parallel anywhere in the worldwide practice of jazz. Konstantin Petrossian's - the inventor's - creative struggles were overcome with the help of several factors. First of all, his deep understanding and love of ancient Armenian folklore, especially the art of *sharakans*, which became the basis of the Concerto. Second of all, his experience in working with big bands, which enriched his knowledge in the realm of modern instrumentation, helped him find bright timbral colors, and new features of the band's performance. And the third factor was his collaboration with talented vocalist Tatevik Hovhannisyan. In Tatevik's voice one can hear the echoes of medieval Armenian *sharakans*, as if she is transferring to her ancient country and its people her tenderness and love, and the clarity of her voice can be compared to the clarity of the air in mountainous Armenia.⁵

In addition to Lyudas Shaltyanis's three factors, I must add the fourth - perhaps most important one. The success of the Concerto was based in

⁴ Bulletin of the Composers' Union of Armenia, 1986, 1, (Yerevan, 1986), 3. Composers' Union of Armenia: 10th Congress. From Congress to Congress: 1984-1990 (Yerevan, 1990), 4.

⁵ **Konstantin Petrossian**, Concerto for Voice and Big Band, Tatevik Hovhannisyan and Vladimir Chekasin's Big Band, (Moscow, Melodiya, 1986). Natalia Gomtsyan, We are not using our potential enough. (Golos Armenii, March 29, 2017).

Petrossian's genetics - his father Hrant Petrossian stood at the origins of jazz in Armenia, and the young composer had known jazz his entire life.

In 1987 - a year after the Concerto's debut - the piece reached the faraway land of Cuba, and was performed in Havana. The following year *Sovetskiy Kompozitor* published the Concerto's score in Moscow in 1988. 20 years after that the Concerto was re-recorded in the faraway United States.

And before that...

Before that, Konstantin Petrossian received a brilliant education as the student of Edward Baghdasaryan at the Romanos Melikyan Musical College and as a student of Grigor Yeghiazaryan at the Conservatory. Coincidentally, Edward Baghdasaryan was Grigor Yeghiazaryan's student, and the latter had graduated from Nikolai Myaskovsky's studio at the Moscow Conservatory.

Konstantin Petrossian began his performance career at the young age of 19. He spent the years 1965-1970 as the director of the *Moscow Cinema* Orchestra, and 1976-1980 as the conductor of the Pop and Symphony Orchestra of Radio and Television of Armenia, as well as a member of the Armenian State Radio and Television Artistic Union. Parallel with his performance career he also pursued his career as an educator, teaching at his beloved Romanos Melikyan Musical College from 1976 until 1985.

Petrossian's administrative and organizational skills came to light early on. From 1973 to 1976 he served as the Artistic Director as well as the Deputy Director of the House of Folk Art of the Ministry of Culture of the Armenian Soviet Socialist Republic. Between 1985 and 1990 he directed the Center of Promotion of Music of the Composers' Union of Armenia - the main purpose of which was the promotion of Armenian composers' music through various means: music festivals, seminars, portrait concerts, anniversary evenings, and reviews, as well as the creation of informational catalogs, booklets, and annotations, and the recording of Armenian composers' works on the *Melodiya* label.

From 1990 until 1993 Konstantin Petrossian served as the Deputy Chairman of the Armenian Peace Forum (the Chairman being Edvard Mirzoyan). With his immediate efforts the foundation was able to organize outside financial/material support for Armenian cultural figures as well as stipends for young musicians during these difficult years for the Republic. It was also able to organize the first film festival in independent Armenia (with Harutyun Khachatryan)...

All paths of Petrossian's career are tied together and it's difficult to separate them from each other. He is simultaneously a talented multigenre

composer, a graceful pianist, and a brilliant conductor, a tireless musical and public worker, and skilled educator.

Since the end of the 20th century Petrossian has continued his musical career in the United States - in the state of Rhode Island, specifically in the state's capital of Providence. There he has founded the "Armenian Music Festival" Armenian cultural organization, which he directs to this day. The numerous concerts he has organized in the United States realize the important and appreciated work of promoting contemporary Armenian music. He is the director of the departments of culture and music at the Sts. Sahag and Mesrob Armenian Apostolic Church in Providence. To note, the Sts. Sahag and Mesrob Armenian Apostolic Church is the oldest Armenian Church in Rhode Island, and one of the oldest in the United States.

His Holiness Garegin II, the Catholicos of All Armenians, awarded Konstantin Petrossian with the highest award of the Armenian Apostolic Church the Order of Saints Sahag and Mesrob, "As a token of gratitude for the many years of dedicated service and contribution in the field of culture, music, and the national and ecclesiastical life of the Armenian diaspora in the United States." The award was presented by the Primate of the Diocese of the Armenian Church of America (Eastern) Archbishop Khajag Barsamian during the celebration of the 100th anniversary of the church in Providence.

Konstantin Petrossian is the founder and director of the Armenian choirs in Rhode Island and the Worcester, Massachusetts (he has been awarded the city's honorary key), as well as the director of Boston's well-known Erevan Chorale and Orchestra, and the coordinator of Armenian musical programs at the Armenian Museum in Boston. He has also been awarded the Komitas Prize.

At the same time, his music does not cease to be heard in Armenia. Suffice it to say that his *Vocalise* for cello and orchestra was premiered by Aram Talalyan and the State Youth Orchestra of Armenia under the baton of Sergey Smbatyan in Armenia in October 2014 within the framework of Composers' Union "Music Festival of Contemporary Music."

Petrossian's Sonata for solo flute, which was written in 2014, was premiered by Artashes Grigoryan in April 2016 in Yerevan during the Composers' Union of Armenia "Premiere" Festival. The "Premiere" festival also featured a cappella choir songs from the "Chimes of the Homeland" folk song cycle, including *Tamzara*, *Sona Yar*, and *Esor Urvat Piter*.

The 9th festival of Armenian Compositional Art took place during March 5-9, 2018 under the auspices of then president Serzh Sargsyan. The festival was dedicated to the 110th birthday of Konstantin Petrossian's beloved teacher Grigor

Yeghiazaryan. Naturally, one of the concerts featured Konstantin Petrossian's *Woodwind Quintet*.

The homeland has highly valued its child's merit. Petrossian was awarded the Movses Khorenatsi medal at the decree of then President of the Republic of Armenia Serzh Sargsyan in May 2013.

In recent years the collaboration between the Composers' Union of Armenia and its director of the Foreign Commission Konstantin Petrossian has become considerably more active. This is partly due to the fact that in 2013 Petrossian's classmate, friend, and supporter - talented composer Aram Satian - took on the leadership of the Armenian Composers' Union. Their friendship got its start in 1961, when together they made their first but promising steps in the magical world of composition at the Romanos Melikyan Musical College in the studio of the Honored Artist of the Armenian Soviet Socialist Republic, composer, and master educator Edward Baghdasaryan. Their human and creative friendship has passed through many decades, and today it fosters the promotion of Armenian contemporary music, which is a mission they both serve with selfless love. And, as Aram Satian admits, "Petrossian is doing a great job in the U.S.A. for the promotion of Armenian contemporary music. As an Armenian citizen, he represents the Armenian Composers' Union to the U.S.A., organizing concerts dedicated to the works of Armenian composers, and performing as a conductor".⁶

And although, as we have seen, Konstantin Petrossian has built and continues to build a versatile and multifaceted career that is both musical and social and is centered around composition, performance, and organizing, he has become the ambassador and champion of Armenian music on the American continent. Although articles written about him have been published in various Armenian and American newspapers and magazines (*The New York Times*, *Aravot*, *Novoye Vremya*, *Golos Armenii*, *The Armenian Mirror-Spectator*, *KNAR Cultural News*, *The Armenian Observer*, *The Armenian Reporter Int'l*, *Apaga*, *The Providence Journal*, and so on), there has been no reference in Armenian musicology to the study of his work.

This gap is being filled by this very work by leading researcher at the Institute of Music of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Member of the Scientific Council of the Institute of Art at the Scientific Research Institute of Arts and Sciences of the Republic of Armenia, member of the Dissertation Council of Art Studies of the Supreme Certifying Committee of the Republic of Armenia, Member of the Board of Composers' Union of Armenia,

⁶ From a personal conversation with Aram Satian.

Founding Member of the Armenian Music Forum, Doctor of the Arts Margarita Rukhkyan - a music expert who has devoted her life to the study of contemporary Armenian music⁷.

A trailblazer in Armenian musicology, Margarita Rukhkyan published her first book in 1980 - the Russian-language Armenian Symphony: Investigative Essays (1980)⁸ where she outlines the development of Armenian symphonic music, as well as the origins and roots securing the rise of the genre. With separate essays she has taken the first step in Armenian musicology, presenting the founding stone of Armenian symphonism laid by Aram Khachaturian and the symphonies of Grigor Yeghiazaryan, Jivan Ter-Tadevosyan, Edgar Hovhannisyan, Konstantin Orbelian, and Edvard Mirzoyan. She has studied new trends in Armenian symphonism by observing the symphonies of Emin Aristakesyan, Grigor Hakhinyan, and Levon Astvatsatryan and by focusing on the five symphonies of Avet Terteryan while also touching upon Alexander Ajemyan's symphonic works.

By the decision of the Scientific Council of the Institute of Art of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Margarita Rukhkyan's Russian-language Avet Terteryan: Work and Life⁹ was published in 2002 and received a great response even outside of Armenia. The Russian-language book Portraits published in 2009 by the decision of the Academic Council of the Institute of Art of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia presents in separate essays the creative portraits of composers comprising the core of the Armenian Music Forum which was founded in 1994: Levon Chaushian, Vahram Babayan, Yervand Yerkanyan, Ruben Sargsyan and David Sakoyan.¹⁰

In Margarita Rukhkyan's book Vardan Ajemyan's Sound Theatre published in 2015 by the decision of the Scientific Council of the Institute of Art of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia the author's unique and lively language lifts the curtain for the reader and leads through the pages of the life and work of the composer Vardan Ajemyan.¹¹

Margarita Rukhkyan is the author of numerous scientific articles published

⁷ For more about Dr. Margarita Rukhkyan's life and work, see Bibliography of Armenian Art Critics, N5, Margarita Rukhkyan, preface by Anna Asatryan, (Yerevan, Gitutyun, 2017), 50.

⁸ **Margarita Rukhkyan**, *Armenian Symphony: Investigative Essays*, edited by K. E. Khudabashyan, (Yerevan, Publishing House of the Academy of Sciences of the Armenian Soviet Socialist Republic, 1980), 138.

⁹ **Rukhkyan**, *Avet Terteryan: Work and Life*, edited by A. A. Pakhlevanyan, (Yerevan, Nairi, 2002), 248-255.

¹⁰ **Rukhkyan**, *Portraits of Armenian Composers, Essays*, (Yerevan, Nairi, 2009), 236.

¹¹ **Rukhkyan**, *Vardan Ajemian's Sound Theatre*, (Yerevan, Armots Group, 2015), 86.

in Armenia and abroad. In these articles she has addressed different representatives of the contemporary Armenian school of composition - Aram Khachaturian, Alexander Harutunian, Edvard Mirzoyan, Ghazaros Saryan, Adam Khudoyan, Edgar Hovhannisyan, Jivan Ter-Tadevosyan, Levon Astvatsatryan, Alexey Ekimyan, Geghuni Chitchian, Martin Vardazaryan, Konstantin Petrossian, Eduard Hayrapetyan, Edward Sadoyan, Sofa Aznauryan, and others. She has also addressed the performance careers of conductors Hovhannes Chekijyan, Aram Gharabekian, Vahan Martirosyan, pianists Svetlana Navasardyan, Artur Papazyan, Vardan Mamikonyan, Vahagn Papyan; vocalists Gohar Gasparyan and Jacques Duvalyan; violinist Anahit Tsitsikian; cellists Alexander Chaushian, Medea Abrahamyan, Aram Talalyan; choirmaster Sarina Avtandilyan; as well as non-Armenian conductors Murad Annamamedyan and Valery Gergiev.

With her articles and numerous reviews of different concerts and opera performances Margarita Rukhyan has become the musical chronicler of her time.

It's symbolic that on April 15, 2017, on the semi centennial path of her musicological career, the honored musicologist was recognized as the winner of the competition of the Composers' Union of Armenia "The Best Work of the Year - 2016" in the Musicology category for her articles published in Moscow and St. Petersburg.

It's natural that the first study of Konstantin Petrossian's work is written by her - the musicologist-chronicler of contemporary Armenian music, who has witnessed the entire life and career of the hero of her research. The author has created the image of her hero with love and warmth, presenting to the reader all the multilateral activities of the composer in chronological order. And she has succeeded in this endeavor: the reader keenly follows the life of Konstantin Petrossian as the creative, performance, concertizing, musical-public fruitful paths of the composer and the significant gains of each come alive before him or her. With every paragraph of the book, with each new stroke to the biography of the composer, the image of the Musician becomes more alive, full-blooded, and holistic.

I will add that the monograph has been recommended for printing during the June 14, 2018 session of the Scientific Council of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia.

Margarita Rukhyan has completed her research in her working language: Russian. However, there was the need to publish the book in three languages: Armenian, Russian, and English. This, in my opinion, is quite logical and fair since Konstantin Petrossian is known to many Russian-language readers. By this I mean the music lovers from the Soviet Union - after all, Konstantin Petrossian's works

have been heard not only in Moscow and St. Petersburg but also in Odessa, Sochi, and Kiev. And today, as circumstances have it, Konstantin Petrossian is developing his career in the English-speaking environment while maintaining strong ties with the Motherland.

In this regard, I would like to note the musician who performed the translation of the Russian text into Armenian - who, like the hero of the book, is also a gifted musician. This individual is a senior researcher at the Music Institute of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Member of the Dissertation Council of Art Studies of the Supreme Certifying Committee of the Republic of Armenia, active in the Institute of Arts of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Deputy Director of the Council of Young Art Critics of the Institute of Arts of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, member of the Composers' Union of Armenia, Doctor of Art History, and young researcher Lilit Artemyan who, despite her youth, has achieved remarkable results in the field of musicology. Her monograph Performance Difficulties of Armenian Piano Music of the 20th Century, Written via New Compositional Technologies was published in 2015 within the framework of a support program for young scientists, by the decision of the Scientific Council of the Institute of Art of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, and with the financial support of the Armenian Youth Fund. As a result of the State Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Armenia "Support Program for the Research of Young Scientists - 2016" competition, her research paper "The Musical Culture of the Republic of Armenia (1991-2016)" was recommended to be financed in the Art History category. She has presented her research in both national and international scientific sessions, and has authored her monograph and around 30 scientific articles.

I must also add that simultaneously, or perhaps first and foremost, Lilit is a talented pianist - a laureate of international competitions. She has appeared in dozens of concerts and solo performances in Yerevan, presenting music of different styles, as well as works of contemporary Armenian composers.

An important component of the talented pianist's performance career is the promotion of both classical and contemporary Armenian works for piano. Her contribution in this sphere has been significant, especially in the promotion of the piano works of the founder of Armenian piano music Tigran Chukhadjyan. She is the first in Armenia to have performed a series of Tigran Chukhadjyan's works - including the first Armenian *March funébre* which was written to mark the passing of the Armenian Patriarch in Turkey - 47-year-old Nurses Varjapetyan, as well as *Grand Valse Fantastique*, *Illusions*, and *Mazurka de salon (Mignon)*. Lilit Artemyan

has also premiered foreign composers' works in Armenia, including Giacinto Scelsi's *Four Illustrations* and Marco Capicchioni's *Prelude No. 1*.

The translation of this book's text into English has been completed by Tatevik Khoja-Eynatyan - an active musician and educator driven by her passion to use the arts as a tool for building peace. To date she has facilitated classes and workshops for hundreds of musicians and non-musicians of all ages throughout Armenia, Belgium, and the U.S. She currently teaches in the Baltimore Symphony Orchestra's OrchKids program as well as the Baltimore School for the Arts. As a performer, she is interested in pushing boundaries and exploring gray areas - both musical and social. With her trio QuaQuaQua, she is working on developing new repertoire that explores the ambiguous terrain at the intersection of musical and theatrical performance.

Tatevik was a founding member of Washington DC's award-winning Narek Bell Choir, and performed with the group throughout the East Coast, and in Canada, Austria, France, the UK, and Armenia. In 2012 Tatevik was selected by the Armenian General Benevolent Union (AGBU) to perform in Carnegie Hall as one of the top recipients of AGBU's musician scholarship program.

From the Peabody Institute, she earned a Bachelor's degree and Graduate Performance Diploma in percussion under the instruction of Robert Van Sice, and a Master's degree in Musicology. She has studied peacebuilding and conflict transformation at the School for International Training and completed a Community Workshop Leadership Training with Musicians without Borders. She also has extensive experience in the non-profit sector through her work with international humanitarian and development organizations, including the Fund for Armenian Relief, Ayo!, and FocalChange.

Dear Reader!

All that remains is for me to congratulate our hero Konstantin Petrossian on the occasion of the birth of this book, which was made possible thanks to a team of serious professionals. I must also wish him future success in his comprehensive and multifaceted career dedicated to the development and promotion of Armenian music.

I would especially like to highlight Konstantin Petrossian's two human traits: his devotion to his homeland and his humility, which are qualities that are as necessary in today's world as air and water and which characterize him as a true Human.

Today Konstantin Petrossian continues his creative and multigenre activities with unmatched enthusiasm. He recently completed several piano works, one of

which - *For Lilit* - he dedicated to the first performed of the piece Lilit Artemyan. He is currently working on a Trio for flute, clarinet, and piano. I hope we will soon hear the Trio in Yerevan.

And so, let's flip through the pages of Konstantin Petrossian's life and work.

Anna Asatryan

Deputy Director of the Art Institute of the National Academy of
Sciences of the Republic of Armenia
Director of the Dikran Tchouhadjian Foundation
Honored Worker of Art of the Republic of Armenia
Doctor of Art History, Professor

June 28, 2018

FROM THE AUTHOR

In the wide world of the Armenian music community, Konstantin Petrossian is well known. However, he remains a puzzle, because his biography traces back to a world that no longer exists – Soviet Armenia. And it continues in Providence where within the Armenian diaspora he has created a hotbed of national music and widened its reach to truly American dimensions.

Every year the Armenian International Music Festival of Rhode Island – founded by Konstantin Petrossian in 1997 – opens in a bright and jovial atmosphere. The festival features his dreams of bringing together music and musicians from different countries, giving the opportunity to amateur groups and professionals to participate as equals, creating a space where both folk music and the music of academic tradition, either classical or modern, are performed, where representatives of different countries and nations demonstrate their achievements and where the pieces of his colleagues from Armenia are heard. This festival has become an embodiment of his dreams.

What makes a person popular? Some people may think it is character, others luck or fate, whereas I think it owes to professionalism. Professionalism is the one deciding factor not only of one person's fate, but also of the whole of humankind. There exists the concept of a master. In fact, it lies at the core of art – especially music. Meistersingers, for example. In Europe, these song masters of the Renaissance laid the basis for vocal and ensemble professional art. Similarly, in Armenia, *ashughs* and *gusans* established the traditions of professional folk vocal and instrumental mastery. In the sphere of sacred music, both in the West and in Armenia, the creators of spiritual hymns – Gregorian chorales – set up the principles of reading sacred texts. Later, in the mid-seventeenth century the great tradition of symphonism appeared in Europe. Spreading throughout the world it also shaped its own masters, who established the high standards of professional music.

In all traditions of the art of music – whether in Armenia, the West or the East – there underlies the strife for excellence, beauty and harmony. Over the course of history, music's progression has shaped different artistic strands. On the one hand, it embeds the original traditions. On the other, it provides a larger space for intercultural, reveals new development trends, and differentiates significantly the world of music while at the same time uniting it in this complexity.

Craftsmanship gives a person wings and allows him to grow into himself. This is the exact expression of the creative life of Konstantin Petrossian, who

received an excellent musical education, showed his grit and determination to achieve professionalism and mastery throughout his extensive musical activities. And even with the master's command, he never ceases to learn new things, pursue excellence, learn from the fast-moving world, recognizing himself as the promoter of the best traditions of music. His romanticism coupled with pragmatism, and his disciplined approach towards creative work produces outstanding results. We love his songs, we marvel at his endless energy, we admire his romantic sense of friendship as that of the three musketeers' "one for all, all for one," his genius of being human. Who is he, this modern Armenian constantly searching for ways to spiritually unify his compatriots lost in the vast expanse of America with the citizens of Armenia, he who lives under the American Constitution and remains a patriot of his historical homeland, the one who proves that the influence of music on people's perspectives is huge?

FAMILY, SCHOOL AND TEACHERS

Konstantin Petrossian was born on August 12, 1946 into a family of a famous musician, trumpeter Hrant Petrossian. The elder Petrossian was the soloist of the first Armenian jazz orchestra – the Pop Orchestra of Armenia, led by the legendary artistic director and conductor Artemi Ayvazyan. For him, 1946 marked one year without war, new plans, anticipation and... the birth of a son. Armenia, together with the entire country that won the Great Patriotic War, lived with mixed feelings in the difficult conditions of the post-war years – a sense of triumph and the sorrow of losses. The country was aware again of its historical path within a great multinational power. The post-war period was a time of hope and zeal. Thousands of families were still awaiting news about their loved ones from the front. Millions of people didn't return home. However, everyone was burning with vigor and the country – with its every corner – was being built.

The emotional component of music always most closely reflects the sentiments of society. Those postwar years gave birth to lovely and merry songs, which were sung anywhere one could find a piano, an accordion, a guitar. These songs were heard anywhere one could find a phonograph, a stage, or a hall. It is interesting that in times of war, especially post-war, the world of American jazz was introduced to the Soviet listener through records, radio broadcasts from America, and films which had captured the Soviet screen. The rhythms of jazz and the very image of American jazz spread in the world of art of a large, multinational country as a new elixir of vital energy. Thus, we may assume that young Konstantin, the

son of a renowned jazz musician, grew up during the birth of jazz in Armenia. Despite the fact that his mother, Imsa Petrossian, was an engineer, a profession not only popular but also expected for a son, the family soon knew that Konstantin would be a musician.

Thus, one fine day he found himself in the Sayat-Nova music school, directed by the legendary Pyotr Haykazyan in those days. Konstantin had chosen to study the piano, an instrument close to the history of jazz. His teacher was Ninel Khachatryan, and Konstantin retains the fondest memories of her. The pedagogy in music schools of that period was quite comprehensive. The program involved instrumental performance, music theory, choral singing, and composition, all of which was included in Konstantin's education. He had grown up in a jazz band since his early years. His father took him not only to concerts, but also to rehearsals. Hence, in the company of his father's friends, Konstantin was able to embrace the whole history of Armenian jazz. He held a close ear to interesting conversations, admired the rehearsals under the guidance of the great maestro Artemi Ayyazyan (1902-1975), who had reached his advanced years. At home, Konstantin tried to make jazzy arrangements of his favorite tunes on the piano. A big event for him as a jazz-oriented beginner musician was the arrival of trumpeter Eddie Rosner, conducting the jazz orchestra quite popular in the Soviet Union.

In the very milieu as a pupil of the music school and surrounded by musicians, Konstantin heard many stories about Komitas and Alexander Spendiaryan, the composer of *Almast*, which in those years was in the repertoire of Yerevan's Alexander Spendiaryan Opera and Ballet National Theatre. Once during a symphony concert Konstantin heard Grigor Yeghiazaryan's compositions and was captured by the charming musical imagery. Konstantin never hesitated about his preferences. All the musical impressions of childhood and youth, classical, Armenian folk music, and jazz, merged into one great phenomenon.

After finishing school with distinction, Konstantin Petrossian, already well versed in jazz improvisations, entered the Romanos Melikyan Musical College to specialize in both piano and composition, with a long list of original works under his belt. The works included *The Children's March* for piano, several vocal tunes, and a number of piano pieces.

In college, Konstantin had the once in a lifetime chance to meet his master Edward Baghdasaryan - a talented, versatile, energetic, sympathetic, strict, reasonable, and at the same time warm person, who was able to reveal all the facets of the young man's musical talents. Edward Baghdasaryan was a bright and interesting man with a keen sense of humor. Remaining loyal to the traditions of classical music, he was very responsive to popular music, was an excellent pianist, com-

posed a great deal of music for piano. His cycle 24 Preludes for Piano and his Rhapsody for Violin and Orchestra, composed in the early 1960s, are widely known. The latter is still being performed. Edward Baghdasaryan was in high demand in Armenian cinema. From 1956 to 1966 he served as the artistic director of the State Committee on Radio and Television of the Armenian Socialist Soviet Republic's popular-type Instrumental Quintet, and also composed pop songs. His composition style was marked by his combination of the image of the classical music with the romantic aspect of modern popular music. This amazing pairing imparted a dynamic insight, intonational freshness, and a topicality to his pieces. He finely nuanced the rhythmicity of Armenian folk dances and created 40 works of dance tunes for piano. Edward Baghdasaryan generously conveyed his wide practical and artistic knowledge to his students, who later became great and honorable composers.

In general, the generation of Edward Baghdasaryan acknowledged the high degree of professionalism that opened a gate into the wide world of music – both that of the past centuries and that of the present-day. According to Konstantin's recollections:

Mr. Edward directed the study of composition in a proper way," recalls Konstantin Petrossian. "The first thing he demanded was a detailed analysis of the works of Komitas 'in order to purify one's ear and the musical language,' As he said. He focused our attention on the finesse of musical speech, the natural phrasing, the abundance of harmonic verticality, everything that fascinated him so much in Komitas. We were required to write arrangements of Komitas melodies, folk songs. Meanwhile, we began to recognize the rules of various genres, including larger ones, such as sonatas, quartets, and symphonies.

Konstantin Petrossian was a very receptive and eager student. He began to study with passion, and soon came to compose. One of his first works composed in the class of Edward Baghdasaryan was his Scherzo for Trumpet and Piano obviously dedicated to his father. After listening to it, Hrant Petrossian praised his son and then advised him to get a taste of Avetik Isahakyan's poetry and write a cycle of romances. This was quite wise of him! He stressed that one must learn from the classics and recognize Armenian literature, diving into the depth of poetic speech and national poetry. One should start with the traditional course and then turn to jazz as a new branch of modern Armenian music. Konstantin did indeed write the vocal cycle for Avetik Isahakyan's poems in his conservatory years, but his father's advice immediately came to be his focus as he eagerly began to seek inspiration in poetry.

Youth is often a period of dreams, pursuits, and anticipations when there

are many preferences, options for styles, and admiration for the beautiful music of past centuries – a forever-ideal reality. What, then, is next? Then comes art intermingled with modern times. From Mahler right up to Shostakovich, from Stravinsky to Prokofiev and Khachaturian. These historical routes and zigzags will forever remain for Konstantin Petrossian decisive and will lead to new discoveries.

Nevertheless, the art of jazz continued to magnetize the young composer. Within academic institutions, such preferences were not encouraged. However, Konstantin Petrossian was lucky to have a professor like Edward Baghdasaryan, who was a great expert of jazz and contemporary popular music, whose colleagues and friends, such masters as Arno Babajanyan and Konstantin Orbelian successfully worked in that area.

The class of Edward Baghdasaryan was comprised of talented young people – Tigran Mansuryan, Ashot Zohrabyan, Martun Israelyan, and Aram Satian. It was one of the highest achieving classes at Romanos Melikyan Musical College. The equal opportunities made it possible to develop professional competitiveness, to instill a sense of artistry and burn a true creative enthusiasm. Konstantin Petrossian shares that in the class of Edward Baghdasaryan new works were listened to by the whole class. They were played by the composers themselves or students-performers were invited. It was due to this atmosphere that such qualities as collegiality, and at the same time, ability to stand by one's creative decisions, was formed.

Konstantin Petrossian received deep theoretical knowledge at the College. Professors were real fans, engaging their students in musical science. Edward Pashinyan taught harmony and was known for his new interpretation of the concord system, its origin and development, and even developed the concept of the "universal concord system." Novalis Deroyan taught polyphony and form analysis. He studied philosophy and was a very competent musician. Composer Boris Sakkilari, who was a great expert of world symphonic music, taught instrumentation. The director of the school was Gohar Harutyunyan, a conductor by profession, a person with a high sense of responsibility and devotion to work, music, and the motherland. Such masters were able to instill in their students a true love for music, teaching them to think independently, to master different areas of musical activity, and to grasp the nature of national musical traditions, and to form a sense of devotion towards their nation.

These college years passed very quickly. Konstantin Petrossian composed several works that served as an important starting point for shaping the artist. The works included his Trio for Flute, Bassoon and Piano (1964), which sparked great interest in his circle; the Vocal Cycle based on the words of A. Sagiyan, Vahagn

Davtyan, and Hovhannes Shiraz, and the Sonata for Violin and Piano (1965). The latter became his thesis work and was performed at his final exam by the talented and promising pianist Svetlana Navasardyan and violinist Alla Berberyan. After graduating from college, Konstantin Petrossian entered the Komitas State Conservatory of Yerevan to study composition in the class of Grigor Yeghiazaryan, a recognized classic of Armenian music, whose works were constantly heard on air and during concerts.

In order for one to become a professional in music, one must go through a systemic form of education. Konstantin Petrossian received his education, in fact, directly from the leaders of Armenian music of the twentieth century.

CONSERVATORY. PURSUITS AND ACHIEVEMENTS

“I went to his class and saw this renowned, open and kind person,” reminisces Konstantin Petrossian about Grigoriy Yeghiazaryan. “This first impression persisted throughout all of our further meetings. He was very cordial about his students, imparted his knowledge heartily, and rejoiced at everything like a child.”

Learning was something that came naturally to Konstantin. The responsiveness of the environment, anxieties about creative work, first achievements and first rewards were in harmonious coexistence within the sociable and warm nature of the young man. He was fascinated by the very process of learning, giving him both knowledge and life experience. He still retains a deep sense of gratitude towards his professors - Mikael Teryan, professor of music theory and solfege, Robert Atayan who taught harmony at the Komitas State Conservatory of Yerevan and was a great expert in works of Komitas, conductor Gevorg Budaghyan in score reading class, Gayane Chebotaryan, who insightfully and insistently conducted the course on polyphony, Margarita Harutyunyan and Anna Barsamyan, who lectured on the history of music, and Margo Brutyan – the founder of the Department of Folk Art in the Komitas State Conservatory of Yerevan. The serious study of folk and sacred music brought about speedy creative results. Konstantin Petrossian arranged the famous samples of both folk and sacred music. With the illustrious singer Lusine Zakaryan, who in those years had enchanted Armenia with the soulful performance of Armenian sacred songs, Konstantin Petrossian recorded at the Radio several arrangements of the *sharakans*, accompanied by the organ. As told by Konstantin, he wrote the organ part under the guidance of Robert Atayan, who himself performed it accompanying the singer. Since his young days,

Konstantin Petrossian was already captivated by the beauty of Armenian spiritual monodies that conveyed deep religious feelings. Life would then guide him to discover the richest collection of Armenian sacred songs, held in the library of Saints Sahag and Mesrob Church in Providence (U.S.). As an experienced musician, he would convert those monodies into a polyphonic chorus following the precepts of the great Komitas and the teachings of his professor Robert Atayan, the leading Armenian Komitas scholar.

While still in his youth, the young musician, with growing awareness of his calling, strived to acquire extensive, professional knowledge. He studied the works of Komitas, and over time, they formed a basis for more closely understanding the identity of national music. As he reflected upon the composer-folklore relationship, he focused on its different manifestations, not only in Armenian, but also in European and Russian music. He thus came up with the idea that the path of a composer was in fact the most direct route to the origins, to the knowledge of the roots and traditions of one's national culture. Hence, those insights increased interest in theoretical disciplines. It was clear to him that the knowledge of the pillars of music provided space for practice. He became completely engrossed in the creative work. He embraced the gratifying results of the creative search, working on every phrase and harmonic component, trying variants, striving for the purity of style, for the transparency of texture. Therefore, everything that he wrote during his studies stood out for their exemplary technique. The young man had many ideas, tested always through Grigor Yeghiazaryan's responsiveness, a musician of refined taste. Konstantin never bothered his master, the admirer of Ravel and Debussy, with his passion for jazz; he simply left this topic aside, within the realm of his "self." Instead, the clever and diplomatic young man made it a rule to talk to Yeghiazaryan about things that interested him and thus discovered a wonderful storyteller.

"I have learned a lot from my master, and could have learned even more if I were more observant of his predilections," admits Konstantin Petrossian. The grateful student's ardent admiration of his master's art helped to foster their friendship.

The composers' class of Grigor Yeghiazaryan was a unique fertile arts area that had enriched the new Armenian music for decades. The professionalism and something else inherent only to the Yeghiazaryan class introduced a new line of impressionism in Armenian music. Music that still echoes the breath of nature that conveys the harmony of the visible world in some mysterious way. Grigor Yeghiazaryan's music fascinated everyone. It was often on radio programs and was performed in large symphony concerts. In the 1970s his ballet *Sevan* was

performed at the Alexander Spendiaryan National Opera and Ballet Theatre, and in the mid-1980s the outstanding ballet master Ashot Asatryan staged his ballet *Ara the Beautiful and Shamiram* at the same theater.

It was the living and brilliant history of Armenian music of the second half of the twentieth century. The great importance of Grigor Yeghiazaryan's school, his compositional tradition is seen through his students. At different points in time among them were Edward Baghdasaryan, Alexander Ajemyan, Grigor Hakhinyan, Gagik Hovunts, Vladilen Balyan, Alexander Ohanyan, Vagharshak Kotoyan, Geghuni Chitchyan, Edgar Oganessian, Emin Aristakesyan, Khachatur Martirosyan, David Sakoyan, Martun Israelyan, Ashot Zohrabyan, Edward Hayrapetyan, Yervand Yerkanyan, Vahram Babayan, Robert Petrossian, Emma Mihranyan, Stepan Babatorosyan, Arshak Ililikyan, Nubar Aslanyan, Jenny Asatryan, Narine Zarifyan, and Sofa Aznavourian. Today, Yeghiazaryan's students stand out with their polished and neat phonograms, with their sensitivity to the sounds of nature.

"I first grasped the essence of the orchestra when I heard the ballet suite *Sevan* by Grigor Yeghiazaryan," says David Sakoyan. "He opened a new page in Armenian ballet and ballet music. His colorful orchestra, full of folk songs and folk dance rhythms captivated both professionals and the broad democratic listener," writes Geghuni Chitchyan. "Yeghiazaryan would often end the lessons with the words, 'Composers follow each other's example, who else can they learn from? No one has ever grown into a composer on books,'" recalls Yervand Yerkanyan.

During lessons the master showed his students models worthy of emulation from Mussorgsky, Rimsky-Korsakov, Debussy, and Ravel, as well as those who should not be imitated - like the scores of Schoenberg and Berg, Stravinsky and Webern. Such teachings came from his own his rightful conviction, those of a recognized master.

However, the success of his teaching was based on the fact that he discussed these scores with the students, inviting students to learn from them. Yeghiazaryan believed that the young composers should know as much music as possible. His lessons developed a style and a worldview, conditioned by the attitude of Yeghiazaryan to the surrounding world, to nature. His impressionism was marked by a pathetic agitation for nature, in which, he believed, was the source of all beginnings. He felt as if he were a part of nature himself, and this made him naive, fervent, and a little distracted. He viewed the world through the prism of nature. He may have sometimes left an impression of a somewhat strange person, but it was a natural and beautiful strangeness, and what was more important for him and his students was that this strangeness was permeated with musicality.

What is the exact interpretation of the semantic message of Yeghiazaryan's music, of the credo that he eagerly propagated? I will try to give one, because as a student of the Department of Theory and Composition of the Komitas State Conservatory of Yerevan, I have admired this unique figure and attended his classes on instrumentation. His music was as pure as a spring rivulet. More precisely, it was environmentally friendly.

In the middle of the twentieth century, when the Armenian composition school was formed in its full glory, Grigor Yeghiazaryan was one of the most favorite and widely performed composers of Armenia.

"The main thing I learned in his lessons," Konstantin Petrossian says modestly, "is the competently executed score, in which, according to the master, should not be any extra note." What a concise and at the same time a meaningful acknowledgement! It shows that the young composer controlled his imagination, his temperament, learned to master all the colors of the instrument, and to appreciate and understand the performer. In fact, what is clearly heard in Konstantin Petrossian's music is a polished musical idea, precision of sound, an exact tone color, completeness of harmonic sonority with reasonable use of texture, a sincere excitement, a burst of exhilaration, gripping recitative intonations, and, finally, elation – when the theme and the melody reach the very note or tone that bridges the soul with sound.

While studying at the conservatory Konstantin Petrossian wrote the following compositions: String Quartet No. 1 (1967), Symphonic Poem (1971), Recitative for Symphony Orchestra (1972), Quintet for Woodwind Instruments No. 1 (1971), frequently performed and afterwards issued in 1976 on vinyl by the record label *Melodiya*, vocal cycles for the lyrics of Avetik Isahakyan and Vahan Teryan, Concerto for Chamber Orchestra (1973), which later stood for his thesis work, as well as sonatas for different instruments, romances, and chorales.

It is not difficult to distinguish in these works the image of the composer, the bearer of the traditions of Armenian classical music. He opted for classical genres with roots in Armenian music, which had all but become national – quartet, quintet, concerto for chamber orchestra, symphonic poem...

Deeply involved both in the tradition of academic music and in the field of jazz, Konstantin Petrossian achieved great success in both areas. In 1976 his Quintet No.1 for Wind instruments was recorded by *Melodiya* in Moscow. *Dialogues for Violin and Cello* was composed in 1987 and recorded in the same year by *Melodiya*. *Four Miniatures* for string quartet was written in 1990 and performed in Prague in the same year. Concise in form, with a precise set of emphases on mood, the *Four Miniatures* develops a unique line of Armenian quartet music.

What is the distinctive feature of the string quartet tradition? Of course, the dramaturgy of the quartets of Armenian composers is based on the traditions of classicism, which consists in the change of tempo and mood. However, the key part in Armenian quartets belongs to melos, the melodic contour, melodic progression, which carries the semantic component. The Quartet of Konstantin Petrossian impresses with the expressive melodicism that fits into miniature form and ends with a lively melodic recitation.

Hence, his proficiency is fully revealed in the Quintet for Wind Instruments No. 2 in four parts. Here, each instrument has its own character, an image that participates in a spirited and intriguing musical performance. We grasp in the Quintet the echoes of jazz, which seems to be playing somewhere near, which is quite biographically true for Konstantin Petrossian! As if it's a recording of some moment from his life...

Yes, he is wholly engrossed in jazz. It's not just a passion, it's a calling! While still a first-year student of the Romanos Melikyan Musical College Konstantin played in the jazz ensemble of the Sasuntsi David cinema. After the passing of the composer Hrachya Melik-Muradyan, the director of the Moscow Cinema Pop Orchestra, he replaced him and became the conductor of this popular and highly professional jazz collective. This was in 1965. He held the position of the artistic director and conductor, as well as the arranger, for five years, until 1970. An invaluable experience! The jazz orchestra of the Moscow Cinema in those years attracted a wide audience of cinema- and concertgoers. The jazz orchestra included wonderful musicians and excellent singers focused on the modern jazz style. Once, Avet Terteryan, already famous for his cantata *Motherland* for symphony orchestra and soloists and the opera *Ring of Fire*, visited Konstantin Petrossian, the head of the orchestra. He presented one pop song, and then he brought the second one, then the third one. Konstantin Petrossian arranged them for his orchestra and they were performed to everyone's great pleasure.

In 1970, Konstantin Petrossian received an invitation from his older friend Martin Vardazaryan, a talented pianist, composer, jazzman, who created the pop collective in the Radio and Television Committee of Armenia, to work there as a pianist and arranger. Highly motivated, he wrote a number of original pieces for this orchestra, including the famous *Vocalise*.

At that time, he was still a third-year student in the conservatory! This kind of multifaceted and rich activity at the very beginning of a creative life speaks volumes. First of all, about the character of Konstantin Petrossian, about his ability to organize his creative life in such a way that the work in the field of pop music and jazz wouldn't hinder the studies at the conservatory, where everything was

aimed at mastering the classical style. Even so, this multifaceted creative work attracted the young composer. Of course, he was inspired by the example of senior colleagues who were equally successful in both academic and pop music. They were Edward Baghdasaryan, Arno Babajanyan, Alexander Ajemyan and Martin Vardazaryan.

Moreover, for both Konstantin Petrossian and Martin Vardazaryan, jazz is the continuation of the family tradition, a type of approval of the hereditary professional line. In the mid-1960s Yuri Silantyev, the artistic director and chief conductor of the Pop Symphony Orchestra of the Central TV and Radio Broadcasting Company, invited Konstantin's father Hrant Petrossian, already a widely known trumpeter-jazzman, to work in Moscow. Thus, the big world of jazz opened up for Petrossian junior, which was also marked by a creative cooperation. As a student at the conservatory, Konstantin Petrossian composed the piece *Contemplation* for saxophone and big band for this renowned orchestra, which was recorded at All-Union Radio by the famous saxophonist Tovmas Gevorgyan.

While studying at the conservatory, Konstantin Petrossian composed vocal cycles on poems of Avetik Isahakyan and Vahan Teryan. The practice of working with poetic text turned into an intense and delightful experience for the young composer. He embraced the beauty of poetry, experienced the birth of a melody from the music of a verse, when musical phrases acquire a special melodic recitative. A few years later, he turned to the genre of romance again and wrote the vocal cycles «Բնության լեզվով» (*In the Language of Nature*) for baritone and piano using the poems of Garik Banduryan (1974) and «Կարոտի կանչ» (*The Call of Longing*) for soprano and piano using the poems of Silva Kaputikyan (1976). These vocal cycles represent the wonder of natural birth of music from a poem, and the composer's refined perception of poetry.

STARTING AN INDEPENDENT LIFE

In 1973, Konstantin Petrossian graduated from the Komitas State Conservatory of Yerevan and expanded the scope of his work and creative activity. He was already a free artist then and opted for things of particular interest to him. In the same year, Konstantin Petrossian started to work at the House of Folk Art of Armenia as the head of the music department and held the position until 1976. His work consisted of frequent trips around Armenia for supporting and organizing amateur groups, which held great importance at the time. His task also included the organization of a search in finding the most valuable folklore song and dance

samples; this work was carried out in close cooperation with the Department of Folk Art of the Komitas State Conservatory of Yerevan, headed by Margo Brutyan.

In 1976, Konstantin Petrossian became the artistic director and since 1977 the conductor of the Pop and Symphony Orchestra of Radio and Television of Armenia. He held the position until 1980 and wrote a number of works during this time that became very popular. Among them were *Variations for Flugelhorn and Orchestra*, *A Ballade for Guitar and Orchestra*, and an entire series of orchestral pieces and songs based on the words of Armenian poets. Svetlana Navasardyan, the rising star of Armenian performing arts, played his Suite for piano composed in the same years.

Hence, Konstantin had become a pianist, a composer, a recognized jazzman in Armenia, and a wonderful leader, able to develop fine and highly energetic creative spirit in the team - a young musician with a variety of interests! He clearly apprehended his creed - creativity and organization of musical life were inseparable - they complemented each other. He was in constant communication with the audience, with the people. He had concert tours in Armenia, supported amateur groups, and was acquainted with the oldest folk musicians - all this constituted his creative life. Life, in turn, enhanced his knowledge. He took heed of the high demands of his listeners, which referred to the quality of performance; listeners were sensitive to the "intonational truth" which was distinguished in Soviet music as an emotional-psychological aspect by the outstanding musicologist and composer Boris Asafyev. Speak the truth to people - this was the idea of his theory, and it proved indispensable, the best composers of those post-war years - both the elders and the young - strongly realized the need of that condition while communicating with a wide audience.

Thus came about the combination of creative work with public activities, which was common to many Soviet composers of the second half of the twentieth century. In this respect, Konstantin Petrossian represents a vivid and typical example of such creative behavior. Today he follows the same course - he writes new works in keeping with the most pressing concerns of the Armenian people.

In 1976, Konstantin Petrossian joined the Composers' Union of Armenia, where another aspect of his personality showed up: the talent of a public figure. In the same years, in addition to all his duties Konstantin Petrossian started to teach theory at the Romanos Melikyan Musical College. His teaching experience lasted from 1976 to 1985. It may seem difficult to reconcile the work in such diverse spheres, but his diligence, self-discipline, and sense of responsibility allowed for productivity in his organizational, creative, and social activities.

The Composers' Union of Armenia had been at its peak since the mid-1970s. The projects and initiatives of the Music Center for Propaganda were intended to expand the creative relations not only with the Soviet Union, but also with Europe. France had long been included in this cultural exchange, owing to its large Armenian diaspora, actively interested in the culture of Armenia. Armenian masters - Arno Babajanyan, Edward Mirzoyan, Alexander Harutyunyan, Lazar Saryan, and Adam Khudoyan - often performed in France, as well as Prague Spring, Warsaw Autumn, the famous festivals in Yugoslavia in the city of Dubrovnik, and the Berlin Biennale. The most prestigious venues of the 70s and 80s hosted performances of Armenian composers - Adam Khudoyan, Levon Chaushian, Avet Terteryan, Konstantin Petrossian.

In 1984, in Prague the Sonata for cello and piano of Adam Khudoyan was named the best chamber composition of the year. In May 1984, in Paris, at the 31st International Rostrum of Composers at UNESCO, Levon Chaushian's Quartet No. 2 was named among the best 12 works and in 1985 at the Music Festival in Bordeaux (France). Konstantin Petrossian's Sonata for Trumpet and Piano was celebrated as the best.

Konstantin Petrossian knew how to choose his performers. He was very demanding about performance; he did not make compromises. However, the performers were genuinely interested in his music and played it with pleasure. Who else but the talented trumpeter Yury Balyan and the brilliant pianist Igor Yavryan, who had a busy concert career in those years, could represent his Sonata for Trumpet and Piano better? For whom else but Ellada Chakoian, a musical and charming singer shining brightly on the opera horizon, was it worth writing the romantic vocal cycle *Մենախոսություն* (*Monologue*) based on the words of the young Armenian poet and outstanding artistic figure Razmik Davoyan?

And the Suite for Piano? Who else but Svetlana Navasardyan, a rising star, could have performed it better? Konstantin Petrossian would always arrive at a correct answer in choosing his performers, because the composer's vision was always aimed at a certain performance style. Furthermore, it outlined the image of the chosen performer. He considers the composer-performer relationship to be an integral part of the composer's work. For Konstantin Petrossian this classical chain - composer-performer-listener - is a musical reality that provokes music. He hears a character in the instrument and relates it to some performer. Hence, this produces content, an idea of form, a style. His works possess this individual, character-based projection; they emphasize the artistry in the performer.

This aspect of his work had been formed since his youth, revealing in him the character of an improviser and a performing pianist, who aimed to create a

dialogue with the listener. This dialogue proceeds in a romantic spirit, creating a poetically heightened mood – which is highly appreciated in music, especially in pop music and jazz. Here is one example, demonstrating the distinctive allure of the music of Konstantin Petrossian.

It was in the distant 1982. One day Roza Ter-Simonyan [the secretary of the chairman of the Composers' Union of Armenia] called me and said, 'Our guests are looking for you.' Those were the music managers who came to Yerevan from Moscow and from other countries. The foreign commission had provided an opportunity to be acquainted with the contemporary music of Armenian composers – both academic and pop. They showed interest in my compositions for big band. They paid special attention to my Variations for Flugelhorn and Orchestra and the piece *Garni* for big band. As a result of our meeting I was invited to the International Jazz Festival in Finland, in the city of Pori. Here the story changed its course. 'Refuse entry' was the decision made in some administrative structures in Moscow. Then they told me that I would be allowed to leave if the government of the republic provided funding for it. I really wanted to go. The leadership of the Composers' Union also supported me. Hence, I visited Rema Svetlova, the deputy of Fadey Sargsyan – the Prime Minister of Armenia. She turned to her boss and the question was settled right away. Moreover, to everyone's surprise, including Edvard Mirzoyan, a resolution of the Council of Ministers of the Armenian SSR on my trip to Finland was issued. A marvelous story!

In Finland, the festival hosted the most famous jazzmen and orchestras – Benny Goodman, Gerry Mulligan, and the Modern Jazz Quartet. All this was of key importance to me. I was full of joy, and only later realized the significance of this huge event in my life. After the festival, I had an idea to write a concerto for voice and big band, which I realized in 1986. This concerto was performed by the talented singer Tatevik Hovhannisyan and an orchestra from Vilnius directed by Vladimir Chekasin, and was later recorded on CD. The concerto gained popularity at once, since, as far as I know, there never before existed a work of this genre.

IN THE ROLE OF AN ORGANIZER

In 1985, under the decision of the leadership of the Composers' Union of Armenia, Konstantin Petrossian was appointed the director of the Center for the Promotion of Music. With the coming to this post of Konstantin Petrossian in the Composers' Union of Armenia, the work started to sizzle. Of course, owing to the fact that he had associates – like-minded people. In those years, the deputy of

Edward Mirzoyan, the chairman of the Composers' Union of Armenia, was the composer Levon Chaushian, who was Konstantin Petrossian's friend. Their joint work introduced fresh energy into the organization. Their initiatives were supported by both the leadership of the union and the government. They were up to their elbows with the work involving composers, performers, and poets covering all the music institutions of the republic, maintaining close contact with Moscow and other cities of the Union. The promotion of Armenian modern music was best realized in those years. Thus, the young organizers, namely Levon Chaushian and Konstantin Petrossian, undertook to expand the circle of creative ties and include the countries of Eastern Europe - Czechoslovakia, Hungary, Poland, Yugoslavia, and the GDR. The music centers of those countries hosted wonderful music festivals, which showcased the music of talented young composers of Europe, Russia, and Armenia.

The tasks of establishing creative contacts with foreign countries, with the republics of the Union did not overshadow their responsibilities of local importance. Levon Chaushian and Konstantin Petrossian organized a series of concert tours, covering all regions of Armenia, carrying out various musical events. A whole chain of concerts, competitions, and festivals engaged the population of Armenia in an active cultural life in those years. It was an educational movement of a huge scale. Thanks to such active work on behalf of the Composers' Union, the Armenian provinces' interest in classical music, Komitas, and the works of contemporary Armenian composers saw a considerable increase. Music schools and even music colleges were opened in regional centers. Wonderful tuff buildings were built for them. Those buildings still stand to this day, like the grandiose building of the Kirovakan (now Vanadzor) Music College.

The musical life of Armenia in the 1980s remained bright and interesting. The country was in the peak of its growth and prosperity, although the country's intellectual resources were significantly higher and more advanced than the system of cultural management. The gaps of management had manifested themselves in all spheres of life. The failure of the Soviet economy had become a general topic. Storm clouds were brewing over the USSR. However, no one could ever suppose that the "power" would collapse in an instant. This happened in 1991.

A SOLILOQUY

The 1980s were a fruitful period for Konstantin Petrossian, the peak of compositional maturity. This is when he wrote his *The Quintet No. 2 for Woodwinds*, *Suite for Flute and Clarinet*, and the *Sonata for Viola and Piano*.

Meanwhile, he composed a piece in the academic tradition that graced him with success and new friends. It was the *Dialogues for Violin and Cello*, performed in Odessa by Natalia Litvinova (violin) and Sergey Scholz (cello). In their performance, the work was recorded on vinyl at *Melodiya*, in Moscow. The composition consists of five parts, and the dialogues cover different topics. The violin and cello are actively discussing them. Each instrument reveals its character, enriching the content of the conversation.

In June 1984, the Great Concert Hall named after Aram Khachaturian hosted a concert of songs by composers Konstantin Petrossian and Ruslan Galstyan. The songs of both composers were very popular at the time. Moreover, the opportunity of being featured in a portrait concert was a great honor and responsibility. The concert, organized with the assistance of the Composers' Union and the State Radio and Television of Armenia, was presented to an overflowing hall and was a great success. It featured the premiere of Konstantin Petrossian's *Hayastan* based on the words of Nansen Mikaelyan. To note, this song was recognized as the best patriotic song of the year and was awarded a special prize by the Ministry of Culture of Armenia.

The mature period of Konstantin Petrossian's work clearly indicates that he would not give up any aspects of his expertise - the combination of musical styles and traditions, as well as types of creative and social activity. Hence, this combination gave birth to a sonata cycle - the first indication of a serious work of every composer taking an academic direction.

Ten of Konstantin Petrossian's twelve sonatas are written for instrumental duets, which best highlight the dialogic basis of the sonata genre. Hence, a violin and a piano, a trombone and a piano, a trumpet and a piano, a bassoon and a piano, a clarinet and a piano, a flute and a piano, and an oboe and a piano. Each of the combination has its individual character and its own history comprising the content of these sonatas. The composer is sensitive to the particularities of each instrument. The wind instruments for him are a special world, they represent personae from the classics and the history of jazz. Hence the brutal sonority of harmonies, the float of melodic lines, especially in the Sonata for Trumpet and Piano and the Sonata for Trombone and Piano.

A composer who writes sonatas reveals his individuality in this form more than any other. The sonata form exposes his or her intellect, nature, character, and unique choices. This was made very clear to me as I listened to the sonatas of Konstantin Petrossian.

He composed his first Sonata for Violin and Piano in 1965, as a graduation thesis. Twenty years later he wrote the Sonata for Violin Solo (1985). Next followed

the Sonata for Trombone and Piano (1985), Sonata for Trumpet and Piano (1985), Sonata for Bassoon and Piano (1986), Sonata for Clarinet and Piano (1988), Sonata for Viola and Piano (1988), Sonata for French Horn and Piano (1997), Sonata for Flute and Piano (2004) and Sonata for Oboe and Piano (2006).

An impressive number: twelve sonatas for different instruments in various arrangements with either a solo or an accompaniment represent a significant gain in the composer's professional journey. Another vivid example that shows that the sonata form is deeply rooted in Armenian music. Today the sonata represents a unique view of the controversies and integrity of life, a special evolutionary principle of philosophy that cultivates solidarity, tolerance and is at the completely disagree with what you say, but I am ready to defend to the death your right to say it..."

The disagreement that involves conflict and dramaticism is also present in sonatas, but in a harmonious form. Therefore, in accordance with his character, Konstantin Petrossian always keeps notes of the new sonata on the music stand. They refer to his victories and defeats, successes and failures, fears and convictions.

PREVISION OF THE PATH

Each work is a single brick of the builder, but there also exist works that pave the entire way for a life journey.

In 1984, Konstantin Petrossian composed the vocal cycle *Sunq̄n̄ (Tagher)* for baritone, piano, cello, and percussion based on the words of Petros Duryan, the outstanding Armenian poet of the 19th century. In his work, he interpreted the traditions of Armenian medieval chants. Working on this composition, Konstantin Petrossian emphasized the aphoristic and symbolic nature of the spiritual Armenian hymns and made a very precious discovery: those expressive monodies were consonant with the present; their meanings remained as relevant.

Every Armenian composer has come to his or her very own conclusion when considering the pillars of his culture. In the 1940s, one of the first Armenian classics of the new period, Haro Stepanyan wrote symphonies and operas, involving medieval Armenian chants as an intonational basis, as models of pure musical and poetic culture, as important guidelines for the development of a new civilization. According to musicologist Dr. Janna Zurabyan, "[Haro Stepanyan] turned to the national roots, for both excerpted use and broader application of intonational features in the original themes... A vivid example is the medieval

sharakan (spiritual hymn) *Այսօր ժողովրդի (Aysor Jhoghovyal)* used as a thematic kernel in the First Symphony”¹.

This formed one long chain. From the *sharakans*, *taghs*, and spiritual hymns of the Armenian Renaissance the purity of the original intonation system, the depth of the message, and the comprehension of national musical and poetic pillars. These medieval hymns served as “a thematic kernel” for symphonies of Edgar Oganessian, Avet Terteryan, Levon Astvatsatryan, Konstantin Orbelyan, Alexander Ajemyan, Emin Aristakesyan, and other composers.

Konstantin Petrossian’s vocal cycle *Տաղեր (Tagher)* outlined the new sphere of his creative interests and, more specifically, predetermined the course of his life shaped according to the social temperament of the composer. He always had a keen interest in organizational work, as his social skills were always in demand, and fate soon assigned him a special mission, aimed at expanding the Armenian cultural world. When composing the *Տաղեր (Tagher)* and studying the precious Armenian relics, he couldn’t even imagine that one day he would discover their treasury and that this would happen in far-off America.

JAZZ, JAZZ, JAZZ

In 1986, the composer received international recognition. The Concerto for Voice and Big Band was triumphantly performed in Vilnius and Kaunas, as well as jazz festivals in Riga, Tbilisi, Ufa, and Birstunas, and in Moscow at the All-Union Congress of Soviet Composers. The poster title of it was Concerto for Voice with an Orchestra - jazz in those years was not acceptable in the cultural sector of the USSR.

The Concerto, performed excellently by the Big Band of the Vilnius Conservatory and the singer Tatevik Hovhannisyan, heralded changes in the musical life of the entire country, highlighting the huge popularity of jazz culture in the Baltic states and in Armenia. The performance of the brilliant singer Tatevik Hovhannisyan caused a sensation. The press, musicians, and everyone else recognized her as a new jazz star. We can definitely say that Konstantin Petrossian revealed her talent for jazz, and determined her calling as a jazz singer. After all, he wrote his Concerto especially for her, guided by a singular, natural perception of jazz. The wonderful premiere - in which all artists, including the Vilnius jazz orchestra, the singer, and the composer, distinguished themselves - attracted the

¹ **Zhanna Zurabyan**, Intonational Sources and National Originality of Themes (in Armenian Symphonic Music of 1950-1960), (Yerevan, Komitas, 2002), 38.

attention of the recording studio *Melodiya*, which immediately recorded the Concerto on vinyl. Two years later, in 1988, the publisher *Sovetskiy Kompozitor* (*Soviet Composer*) issued the publication of the Concerto. In the same year the Academic Council of the State Research Institute of Art History in Moscow invited Konstantin Petrossian to one of its sessions in order to learn about the composition, which was the first of its kind in music literature. The presentation of the music and an accompanying report were highly valued as a significant contribution to music literature. This was of course a high mark of the composer's work. Later, in 2008, in America, the Vilnius Conservatory orchestra and Tatevik Hovhannisyan remastered and recorded the concerto on CD.

As I listen to the Concerto, the title *An Autobiography in the Style of Jazz* comes to my mind. This is a jazz composition written in the form of classical instrumental concertos, Allegro - Andante - Allegro, becoming a direct combination of two musical traditions - classical and jazz. Sensuous and whimsical, while also romantic and reflective - this composition was interesting to both admirers of classical music and to connoisseurs of jazz. Everyone was inspired by the authenticity and genuineness of this music – it was both classic and real jazz.

The Concerto for Voice and Big Band has not lost its relevance today, remaining in a continuous process of creation. After all, the energy of jazz improvisation creates a new and unique emotional during each performance – depending on the temperament of the performers. Jazz is a manifestation of the freedom of performance, the freedom of revelation.

Indeed, the Concerto for Voice and Big Band has played an integral role in the composer's creative life. In his book *Jazz Silhouettes* (1996) musicologist Arkadiy Petrov writes:

“The Concerto for Voice and Jazz Orchestra by Konstantin Petrossian (1984) deserves a special mention... A formerly practicing jazz musician has almost completely turned to the symphonic field, or worked on the borderline of symphonic music, folklore, and jazz in the 80s.”

The Concerto for Voice and Orchestra is a one-part composition. This is a multi-color panel, a juxtaposition of modern harmonic verticals with jazz improvisations and the “folkloric” line of the vocalist. The work is imbued with ancient Armenian hymns – *sharakans*. Thus, the score represents a model of a montage of two sound layers – epic chants expressed in the style of jazz and high-pitched discordant “splashes.” The vocal part fully reflects this dichotomy: some of its episodes are sharp and atonal, while others are intensely contemplative. These “deep immersions” into the past are aimed at conveying the spirit of history, the memory of centuries that resisted through the time of truth. Tatevik's voice

constantly resonates either with the solo trumpet or with electronic reverberations and echoes. It sounds quiet and sad. The work was first performed by the big band from Lithuania - the orchestra... of the Vilnius Conservatory directed by Vladimir Cherkasin".²

I also want to convey my own impression of the Concerto. All vs. one: this is in fact what the intrigue of this composition represents. It is a tradition, known to us in the form of a classical instrumental orchestra. However, jazz voice is something more: it is both an instrument and a person in the grip of their emotions. The energy of jazz vocals allows the voice to compete effortlessly with the orchestra. Who will have the victory, who will stand as the winner? Not the masses for sure, for in art - in painting, in literature, in poetry, and in music - the individual, the reserved and self-contained personality, was the one who always won. Hence, Konstantin Petrossian undertook to impart this once again through art by means of a female voice and sympho-jazz. The development of intrigue captures the listener, excites and gratifies him/her. Sometimes the extra sounds of the dominating and powerful big band subdue the agitated voice of the singer, her desperate recitation, but then the voice emerges from the dense sonority of sympho-jazz and rises anew like a phoenix. The constant successive rebirth of vital energy calling for love, faith, and hope is the content of this amazing work.

It may well be that Konstantin Petrossian, owing to his serious academic education, realized early that jazz is not just entertainment, but a serious and multifaceted art form requiring substantial professional training with an age-long and interesting history. Generally, jazz admirers are quite informed about their idols - their history, their fates and their habits - some better and deeper, others fairly cursory. Konstantin Petrossian belonged to the former group. The world of jazz was as close to him as the world of classical music, just as the history of Armenian music. The fascinating landscape of jazz and the fierce energy of this art had deeply woven itself into the world of the composer since childhood and accompanied him to adulthood. Naturally, he came into close contact with this world, already in America, in Providence - the old center of American jazz, where he was invited by the Armenian community of Providence to work on a contract.

Hence, I shall offer a synopsis on the history of jazz. In the 1930s, 1940s and 1950s, the jazz musicians of New Orleans - King Oliver, Earl Hines, Jelly Roll Morton, as well as the world-famous trumpeter, trombonist, and singer Louis Armstrong (1901 -1971), and the American jazz musician, trombonist, conductor, composer, and arranger Glenn Miller (1904 - 1944) and his orchestra, who formed

² Arkadiy Petrov, *Jazz Silhouettes*, (Moscow, Muzyka, 1996), 9.

“soft swing,” stood as the center of attraction for fans and followers of jazz. Those were the styles and directions to which adhered the young jazzmen of Armenia, particularly Konstantin Petrossian’s father Hrant Petrossian, a trumpeter and an arranger, and the brilliant professional and versatile composer Konstantin Orbelian, who received world recognition and was the director of the State Pop Orchestra of Armenia for years.

Naturally, jazz developed and evolved in Armenia, which led to changes in the styles, from folklore influences to those of avant-garde academic music. This was how the traditions interweaved and overlapped. However, the essential point was that the big world of jazz was open only through the world of great academic music. It is known that the renowned jazz pianist Oscar Peterson would start his day with playing preludes and fugues from Bach's *The Well-Tempered Clavier*.

Today, when jazz includes a wide range of styles and types, it has become especially clear that all these jazz directions are united not only under a jazz brand – unrestricted and collective performance, and the spontaneous creation of a jazz form, but also under the idea of a “strict style” which initially represented a core method of the composer’s professional activity representing the period before Bach. On the other hand, the excessive ease of performers, the orchestra, and the excessive dissonance of the so-called jazz harmonies break from the deep traditions of true jazz – sad, tragic, confessional, and self-involved...

Today we are witnessing how jazz is changing on its own, reflecting the current times, how it fills with new content, while retaining itself in its best patterns – the genuinely attractive atmosphere of open, emotional communication of musicians and listeners, the ardent confession, which requires an enormous temperament and a refined spiritual organization.

We can definitely say that Konstantin Petrossian belongs to those musicians who have ingeniously redefined the traditions of both academic music and jazz, who have passed through both of their histories and found the points of their cohesion, while also creating their own individual styles and fitting into the history of their national music and the world jazz movement.

A NEW PHASE OF LIFE

In February 1988, the outbreak of interethnic conflict in the city of Sumgait (Azerbaijan) grew into the slaughter of Armenians. The long-existing ulcers of Stalin's policy towards Armenia were uncovered: the separation of Armenian territories into enclaves in 1920 and their inclusion into newly formed Azerbaijan,

which was hostile to Armenians. This was a delayed-action mine, and it exploded. After the Sumgait massacre, Karabakh erupted, rebelled, demanding secession from Azerbaijan and the establishment of an independent republic – or a unification with Armenia under international human rights law. In February 1988, the Karabakh war broke out, and on December 7, 1988, the massive Spitak earthquake shook Armenia. The disaster devastated cities and villages, claiming the lives of more than 25,000 people and leaving thousands of families homeless. Hundreds and thousands became disabled and were orphaned.

In the beginning of 1989, Konstantin Petrossian responded to the earthquake with the song *To the Children of Armenia*. It was performed in Yerevan, and a year later, while observing the tragic anniversary of the appalling event, the song was broadcast on national TV. In the same year, the French association Equilibre Amitié Arménie requested the composer to present this song in France at a charity concert that was held in Paris in February 1991. The song was performed by the Pop and Symphony Orchestra of Radio and Television of Armenia and the incomparable vocalist Christiane Legrand, soloist of the Double Six of Paris ensemble, and the sister of composer Michel Legrand. She performed and recorded this song in the Maison de la Mutualité. It should be noted that the artistic contact between Konstantin Petrossian and the Legrand family was facilitated by Dr. Sedrak Kazandjian, a close friend of Konstantin living in Paris.

In October 1990, Konstantin Petrossian traveled to the United States of America with a group of Armenian musicians to participate in the Fall Jazz Festival, which celebrated Armenian jazz music. The festival was organized by the Armenian Art Alliance and chairperson Arax Badalian. The program featured the jazz trio under the guidance of the brilliant pianist and composer David Azaryan, the vocalist Tatevik Hovhannisyan, pianist Armen Donelian, and guitarist John Baboian. The first concert of the festival took place in Carnegie Hall, New York City. Konstantin Petrossian represented his authorial program at the festival. This started a new chapter in his life.

In the U.S. Konstantin Petrossian strove to draw the attention of festival organizers to Armenian music and met with success in this endeavor. In October 1991, with the participation of the Russian diplomatic service and with the support of prominent figures of the Armenian diaspora, a concert of Armenian music was organized at the United Nations (UN) Headquarters, New York City. Konstantin Petrossian was the artistic director of this first concert of Armenian music at the UN.

“Armenia was not yet among the UN Member States, but its music sounded within the walls of this world center and attracted wide attention,” says Konstantin

Petrossian. “This momentous concert at the UN Headquarters was named ‘The New Music of Ancient Armenia’ and was held with the participation of famous singers Ellada Chakoian and Papin Poghosyan.”

Back in 1991, in the church of Saints Sahag and Mesrob in Providence, Rhode Island, Konstantin Petrossian discovered a rich collection of Armenian sacred music. Soon he became aware that other Armenian churches of the United States also owned such collections of sacred music. As a composer, he became keenly interested in these treasures and had a burning desire to study them and to create cycles of choral arrangements based on selected monodies.

Since 1991, Konstantin Petrossian had already worked closely with highly respected V. Rev. Fr. Oshagan Minasyan with his *Erevan* Chorale and Orchestra. Hence, his dream to create choral transcriptions and, in general, to compose for choirs became reality. He was invited to participate in the work of the Commission for Sacred Music at the Armenian Churches of the United States; he became a member of this Commission, which further expanded his field of activity. An idea was born to establish choirs in areas densely populated with Armenians, such as cities in Rhode Island and Massachusetts, and to organize concerts.

And what could be more relevant in the Armenia of the 1990s that was dealing with national tragedies - the Spitak earthquake and the Karabakh War - than the unification of the entire Armenian world into one cultural community?!

In 1992, Konstantin Petrossian, serving as the deputy of the chairman of the Armenian Peace Fund Edward Mirzoyan, and with the support of Archbishop Khajag Barsamian, the Primate of the Eastern Diocese of the Armenian Apostolic Church of the United States, organized the Financial Assistance Fund for Armenian Artists. The Fund's modest financial support that was provided to many Armenian musicians for several years were of great help to them and their families.

FAR FROM THE MOTHERLAND...

The recollections of his motherland, her wounds and countless problems, and the fact of working in the United States, filled Konstantin with commitment and even a sense of guilt. On the other hand, he realized that much had been predetermined in his life as if without his participation. He did not know about the treasures of musical relics, which he discovered in Providence and other Armenian churches in America. However, he had a feeling that he had been pursuing this aim all his life! Thus, let us think back to the story of 1984 when he composed the vocal cycle *Tagher* for baritone, piano, cello and percussion

instruments based on the words of Petros Duryan, the outstanding Armenian poet of the 19th century, to pronounce the sacramental words: “Nothing ever happens by chance...”

Though in America, he continues to liaise with Armenian musical centers. Since 2014 he has held the office of the co-chairman of the Foreign Commission of the Composers' Union of Armenia. His efforts in expanding the ties between the Armenian diaspora of the U.S. and Armenia are bearing excellent results.

The range of Konstantin Petrossian's projects is amazing. One may ask, “How can one person do this?” Of course, he has not been alone, but the initiative and organization of all of his projects has belonged to him. He has been able to inspire the right people and win adherents. This, too, is an art. Having mastered the professions of a composer, a pianist, a jazzman and a choirmaster, he was able to organize portrait concerts, and to present himself in all those roles by performing his original music, his jazz and choral arrangements. He quickly became attuned to the American musical environment and created roving artistic groups with which, from 1990 to 1995, he performed portrait concerts in various cities of the United States as a pianist, a conductor, and a composer.

In Konstantin Petrossian, the Armenian diaspora of Rhode Island discovered a person able to raise the cultural life of local Armenians to a new level, create educational programs on music and other arts, and engage the Armenian population in artistic activities. Thus, Konstantin Petrossian was invited to a permanent job in the city of Providence, the capital of this state. In 1995, he was appointed as the director of the Department of Music and Culture at the Armenian church of Saints Sahag and Mesrob in Providence. The encouragement of his Janna, who has been confident both in herself and in her husband, has been a strong support for him. She herself was a histologist and has continued her work in America speaking to her professionalism and expertise.

Thus came about a concert held on April 22, 1995, in Konstantin's first year of contract work in America. The concert organized in Providence covered an uncommon scope for the city. It was held in the Cathedral of Saints Peter and Paul to commemorate the 80th anniversary of the Armenian Genocide in the Ottoman Empire. The participants were the Armenian National Chorus and the Rhode Island Symphony Orchestra conducted by Konstantin Petrossian. The concert included the national anthems of the U.S. and Armenia, Makar Yekmalyan's hymn *Ov Hayots Asdvadz*, and pieces of traditional music – featuring a kamancheh and an orchestra, interspersed with the verses of Sayat-Nova. In all, the concert was an array of recitative, music, chorus, and soloists, creating a grand and solemn atmosphere. The concert included the music of Aram Khachaturian, Makar Yekmalyan,

and Komitas, the songs of Edgar Oganessian and Konstantin Petrossian, and Avetik Isahakyan's poems. This concert was a strong incentive for the unification of the Armenians of Providence, and the entire state of Rhode Island. Konstantin Petrossian revealed his huge potential, and the way he was going to work.

In the same year, he was triumphantly named as the "Person of the Year" in the State of Rhode Island. Certainly, to realize his work, Konstantin had all the necessary factors - a wonderful orchestra and a chorus, a large number of brilliant musicians known to him from Yerevan. Among the former were the famous vocalists Ellada Chakoian and Razmik Papikyan. Garo Nshanian (bass-baritone), Papin Poghosyan, Vagharshak Ohanyan (baritone), Joan Muradyan (soprano), and the pianist Mari Panosyan become regular participants of his concerts.

Konstantin Petrossian also invited celebrities into his projects. Hence, Lili Chookaszian, the star of the Metropolitan Opera, took part in the First Armenian Music Festival, organized by Konstantin Petrossian and held in Providence on September 27, 1997. A year later, on October 10, 1998, the mezzo-soprano, prima donna of the Metropolitan Opera Lucine Amara and tenor, soloist, internationally acclaimed Californian singer Gevorg Hunanyan took part in the Autumn Gala Concert in Roberts Hall of the Rhode Island College in Providence. The number of Petrossian's performers continued to expand. The ideas for concerts were diverse and crucial, like the concert held on June 9, 2000 in the Oscar Peterson Concert Hall, Montreal and organized by the Armenian-Egyptian community of Montreal and the cultural association of the Lebanese-Armenian diaspora of Montreal, Canada. Nune Karapetyan (soprano), Garo Nshanian (bass-baritone), and Grigoriy Shaverdyan (piano) participated in the concert. Classical European and Armenian music - vocal, piano, also the soulful romance of Konstantin Petrossian *Diramayr* with lyrics by Archbishop Nerses Pozapalyan were performed.

INTERSECTING WITH THE POETRY OF ALICIA GHIRAGOSSIAN

"In 1999 ... I heard Alicia Ghiragossian's poems for the first time on CD - recited to my music in her performance," says Konstantin Petrossian. "The CD was a gift to me. This melodeclamation was called 'One and a Half Millennia of Love.' I could hear my piano pieces in the style of jazz, accompanied by the pop orchestra of the Armenian Radio and Television - amazing romantic music was playing. She found my music herself ... I called her - she lived in Los Angeles then - and offered to meet and hold concerts together ... Alicia arrived. The concerts were held in Boston, in Providence, and at the Armenian Embassy in Washington -

at the invitation of Ruben Shugaryan, the Armenian Ambassador to the U.S. She and I, music and poetry, and a complete improvisation onstage. Alicia has deep musical perception. She recited, paused, listened to the music and recited on... There was a full mutual understanding..."

I listen to this CD right now and it takes me back to the year 1968, to a Yerevan excited about the arrival of Alicia Ghiragossian, a young talented poetess from Argentina, where she lived at the time. Meetings in the Writers' Union of Armenia and poems published in newspapers and magazines followed her arrival. She fascinated everyone with her grace and beauty. When I asked the famous Armenian poet Gevorg Emin to describe her visit, he said, "Alicia Ghiragossian's visit aroused widespread interest among poets, artists, and musicians who were in close contact then. Our classic poet Vahagn Davtyan, who had a deep knowledge and appreciation of her poetry, presented her. Her soulful poetry full of lyricism was a discovery for our generation; it impressed and moved us..." And how wonderful it is that after the passing of many years and decades, the poetry of Alicia Ghiragossian and the music of Konstantin Petrossian met each other to illuminate another beacon of Armenian culture in the world.

AMERICA

The heinous terrorist attack of September 11, 2001 in New York shocked all of humanity. The world has changed dramatically since that day. Time has been divided for us into before and after the terrorist attack. The world shared the grief, and art responded with pain. Among the thousands of events in 2002 observing the tragic anniversary was the commemorative concert organized in Providence by Konstantin Petrossian, where works of Armenian, American and European composers were presented. The concert, which took place on September 9, 2002, with the participation of Barsegh Tumanyan, the brilliant Armenian bass-baritone, added a warm and compassionate line in the annals of modern America on behalf of Armenia.

However, life goes on. Being in close creative contact with the Armenian community of Montreal, Konstantin Petrossian was invited by vocalist Garo Nshanian, the artistic director of a monumental concert dedicated to the 100th anniversary of the Armenian General Benevolent Union (chaired by Perch Sedrakyan). In March 2007, Konstantin traveled to Montreal to be the conductor and arranger of the festive program. In the Claude-Champagne hall, the Montreal Symphony Orchestra and a choir under the direction of Konstantin Petrossian

performed the works of Khachaturian, Babajanian, Armen Tigranyan, Alexander Ajemyan, Robert Amirkhanyan, and Armen Smbatyan. The program also featured songs of Sayat-Nova transcribed for choir and symphony orchestra, as well as Edgar Oganessian's popular songs and other works. Soloists were the renowned artists Yeghishe Manucharyan, Nune Karapetyan, and Garo Nshanian. The concert was held under the distinguished patronage of the Primate of the Armenian Apostolic Church of Canada, Bishop Bagrat Galstanyan. This concert conveyed quite clearly the concept of Konstantin Petrossian's organizational work, turning into an all-Armenian celebration.

In September 2008, the most prestigious jazz club of Boston Regatta hosted the CD presentation of Konstantin Petrossian's Concerto for Voice and Big Band featuring Tatevik Hovhannisyanyan and renowned jazz musicians from both New York and Boston - Bob Albanese (piano), Joe Fitzgerald (bass), David Meade (drums), and Boston's own John Baboian (guitar). And here, on an opposite pole of musical art, is jazz - where Konstantin Petrossian once again stands as a victor.

In 2003, Konstantin Petrossian became a member of the Armenian Musical Assembly and became keenly involved in the fruitful activity of this group of dedicated musicians, including composers Levon Chaushian, Vahram Babayan, Yervand Yerkanyan, Ruben Sargsyan, Martin Vardazaryan, musicologist Margarita Rukhkyan, violinist Victor Khachatryan, and later also the composers Vardan Ajemyan, David Sakoyan, Suren Zakaryan, Armenuhi Karapetyan and pianist Anahit Nersesyan.

CDs of music of the composers of the Assembly were recorded in America with Konstantin's direct participation and assistance. In 2010 two CDs featuring works of Armenian composers were released - *Accolade* featuring piano music, and *Vision* - featuring vocal music. They included the works of Vahram Babayan, Levon Chaushian, Ruben Sargsyan, Yervand Yerkanyan, Konstantin Petrossian, Martin Vardazaryan, Armenuhi Karapetyan, and Armen Sargsyan and received positive reviews from listeners.

In October 2003, upon the initiative of the Armenian Musical Assembly, the Aram Khachaturian House-Museum hosted the portrait concert of Konstantin Petrossian. His new choral cycle *Chimes of the Homeland* was performed for the first time by the Yerevan State Komitas Conservatory Women's Chorus named after Hovhannes Mirzoyan. Konstantin Petrossian's music, with its delicate intuitive understanding, entered the inner sanctum, the holiest of holies of the Armenian melodies that covertly kept the impulses of polyphony hidden in monody.

“One must not borrow as much as go through it and experience it oneself,” he asserts. “You can definitely learn from Komitas and devote your whole life to his works and achieve certain success, but, still, if your unique Armenian ear is unable to perceive the polyphony you will never be able to create a harmonious polyphonic texture.”

As observed by Edward Mirzoyan, “[Konstantin Petrossian’s] delicate arrangements of folk songs bear Komitas traditions, but with a modern creative approach. This cycle is undoubtedly of high artistic value and is a significant phenomenon in our choral music.”

The renowned Armenian folklorist Alina Pahlevanyan, in her foreword to the CD of Konstantin Petrossian’s choral works *Armenian Tunes* expressed her deep appreciation of the composer’s brilliant work. Thus, she writes, “*Armenian Tunes* consists of ten choral arrangements of folk songs... They represent various genres and themes. Imbued with lyrics, these unpretentious songs, illustrate the rustic charms of the country lifestyle, and following one another, convey the flavor of the Armenian land and tell about the love for one’s homeland.”

The composer’s works, performed in this concert, were later recorded on CD.

The CD also contains three songs by Konstantin Petrossian “Մեր ազգի սիրտ, Արարատ” (*The Heart of our People, Ararat*) with lyrics by Arshavir Torosyan, “Տիրամայր” (*Diramayr*) with lyrics by Nerses Pozapalyan and “Հայաստան” (*Hayastan*) with lyrics by Nansen Mikaelyan. It also features the vocal cycle *Monologue* with lyrics by Razmik Davoyan for soprano and piano performed by Alina Pahlevanyan (soprano) and Levon Javadyan, as well as the Suite for Piano in Five Parts performed by Arevik Khalatyan and *Four Miniatures* for String Quartet performed by the Komitas State Conservatory of Yerevan String Quartet. *Four Miniatures* for String Quartet was composed in 1990, a most difficult time for Armenia. Music conveys the paralyzed emotions of being numb with grief, the complete standstill of life, which allows only for one thought - to survive... A sudden movement in the music goes backwards, makes one turn, recollects and says a prayer... Here, every note is born deep in the heart.

Konstantin Petrossian’s breadth of recorded CDs featuring a variety of music styles demonstrates vividly the composer’s real genius. The skillful arrangements of folk songs have included Konstantin Petrossian among the most exquisite masters of this genre. This tradition of transcribing a one-part folk song into a polyphonic chorus is like a rough-to-polished diamond transformation. It requires not only a deep perception of folk songs, but also a high compositional skill. Following the traditions of Komitas, the composer in his works reveals the

national images, characters, and moods – creating a colorful cluster of genre scenes, describing the people's life in all of its manifestations – in sorrow, in happiness, in love and in work.

One of the large-scale and popular projects of Konstantin Petrossian has been the holding of annual Christmas concerts in the USA. It has been a great idea. Konstantin Petrossian's initiative demonstrated his fine diplomatic skills and those of a psychologist, striving for harmony in the Armenian soul in the significant moments of the Christian world, the period of celebrations of the Catholic world. The Armenian Church does not celebrate Christmas on December 25. According to the Armenian calendar, Christmas falls on the night of January 5 to January 6.

Having launched the annual Christmas concerts held in December, Konstantin Petrossian represented himself and his compatriots as a part of American (European) culture, creating another day of meaningful presence of Armenians in American society.

A glimpse of the first Christmas concert program, organized by Konstantin Petrossian takes us back to December 21, 1996, to the Church of the Blessed Sacrament in Providence. The program presented pieces of traditional Christmas music performed by the choir and soloists, the spiritual works of Komitas and Yekmalyan, songs by Komitas in the choral interpretation of Ruben Grigoryan, and songs of Armenian composers.

Armenian culture is a major part of Christian culture. This was the silent message of this concert addressed to the wide audience of Providence, to all the citizens of this wonderful cultural center of America.

The programs of the Christmas concerts of 1997, 1999, and 2000 follow the same principle, including traditional Christmas songs widely accepted in America, classical music – Handel and Mozart, Armenian spiritual hymns – Komitas and Yekmalyan – and songs of Armenian composers. For example, the Christmas concert of 1997 included a choral episode from the opera *Anush* by the classic of Armenian music Armen Tigranyan, songs of Arno Babajanyan, the choral song *Erebuni Yerevan* of Edgar Oganessian, and the spiritual hymn “Hayr Mer” by Makar Yekmalyan.

This wonderful tradition of Christmas concerts, very popular in the West, became an important aspect in the organizational work of Konstantin Petrossian. He was completely aware that the promotion of Armenian music, and of Armenian art in general, could expand the ties of Armenians of the U.S. and Armenia, enriching the spiritual life of Armenians residing in America. Those Christmas

concerts were the climax of the harmonious communication of the two cultures. They provided Americans with the opportunity to become acquainted with old and new Armenian music.

In 1997 Konstantin Petrossian carried out another advantageous project - he founded and managed, as an art director, the corporation "Armenian Music Festival of Rhode Island". According to him, "The festival aimed to regularly present Armenian music of different genres at a high performance level. For that reason, in the same year we presented a concert performance of the *Anush* opera with the Rhode Island Philharmonic Orchestra, the Armenian Chorus, and renowned soloists including the Metropolitan Opera star Lili Chookaszian, Ellada Chakoian, Razmik Papikian, Vagharshak Ohanyan, and others in the central concert hall of Providence". Konstantin's close friend Tigran Levonyan, an outstanding director and singer who was serving as the director of the Alexander Speniaryan Opera and Ballet National Theatre, made significant contributions to building a concept for the stage performance of the opera.

In October of the same year K. Petrossian presented his vocal pieces with Ellada Chakhoyan (soprano) and the Chamber Ensemble under direction of violinist Alexander Tokatlyan at Carnegie Hall in New York.

In 1999, Konstantin Petrossian organized a concert called Armenian Popular Music where songs of Armenian composers were performed. The next big concert was held in 2001 dedicated to Armenian choral music, followed by another concert in 2006 dedicated to Armenian dance. However, the major and most significant concert was the one held on September 10, 2011. It was called "A Salute to Armenia" and was dedicated to the 20th anniversary of Armenia's independence. The concert took place in the main cathedral of Rhode Island with the participation of the Rhode Island Philharmonic Orchestra and the Armenian choirs of the states of Rhode Island and Massachusetts, as well as famous soloists, including Metropolitan Opera soloist Yeghishe Manucharyan. The concert featured the premiere of the works of Levon Chaushian, Martin Vardazaryan, Melik Mavisakalyan and Armen Smbatyan, as well as the great works of Komitas, Yekmalyan, Tigranyan and Khachaturian. This concert, dedicated to the 20th anniversary of Armenia's independence, became a major cultural event that year on the east coast of the United States.

Another positive aspect, a bright stream of light in Konstantin Petrossian's activity in the Armenian diaspora of the U.S. is connected with the musical education of children. In a conversation with me in 2011 he shared:

In 1995, I founded the first Armenian children's choir in the U.S. and in 2004 we recorded Armenian spiritual music on CD in collaboration with the Narek Bell Choir from Washington, directed by Leon Khoja-Eynatyan. The recording was awarded the Komitas Prize and the Armenian Music Award of 2005. Today the children's choir continues its activity and records new CDs with the works of Armenian composers. The process of working with children revealed for me that performing Armenian songs allows Armenian children born outside of Armenia to better perceive not only the Armenian music, but also the language of the songs. For instance, there are children in this choir who do not speak Armenian in their family, but after learning the Armenian songs they not only familiarize themselves with the language and culture, but also become the advocates of our national values - language and music.

Presently, I am doing everything to ensure the high level of representation of Armenian music in the Diaspora of the U.S. It is well known that there once existed a long-standing gap between Armenia and its Diasporas, especially in culture and music. The wide range of Armenian music long remained unknown in the West. Those days are gone and we must do everything to have the Diaspora engaged in the large composition of Armenian culture.

Konstantin's wife Janna also supports him in this work. In 1999 she followed her own initiative to create an arts school for Armenian children – called the Arts Education Program – the first of its kind in the area. It offers classes in Armenian music, drawing and painting, and a dance group called “Nazeli.” The school continues to expand and as of today serves 100 children.

As a result of this extensive activity with youth, a joint performance of children from Rhode Island and Washington entitled “Sounds of Armenian Youths” was held at the United Nations Headquarters in New York on April 7, 2006. The concert featured the Children's Choir of the Saints Sahag and Mesrob Church created by Konstantin Petrossian in 1995 and the Narek Bell Choir of St. Mary Armenian Church of Washington, D.C., created in 2002, under the leadership of Leon Khoja-Eynatyan. As we read in the Rhode Island bulletin *Our State*, “The concert was held at the invitation of the UN Russian Book Club, and the organizer of the concert was the cultural director of the Providence Church, maestro Konstantin Petrossian.” The statement was signed by Nishan Virabyan. The children's choir of Providence performed excerpts from the Liturgy of the Armenian Church, songs of Armenian classics - Komitas, Aram Khachaturian, Armen Tigranyan, as well as contemporary composers - Konstantin Petrossian, Melik Mavisakalyan, and others. The Armenian folk instruments were put into the spotlight by soloists by David Gevorgyan (duduk) and Tamara Martirosyan (kanon).

“I thought it would be a school-level concert, writes renowned musicologist Grigor Pitejyan in Nor Gyank – New Life Weekly. “In fact, it proved to be a serious musical celebration that moved our hearts and souls. The impressive performances of those songs surprised, fascinated and delighted everyone.”

MEETINGS IN THE MOTHERLAND

Konstantin Petrossian and his wife Janna have recently made it a tradition to return to Armenia every fall. On such a visit in 2011, he met with the performers and audience of the great festival of the Armenian Musical Assembly (AMA), an NGO where he stands as a member. In one of the concerts, the Yerevan State Chamber Choir conducted by Harutyun Topikyan performed his arrangement of folk songs *Sona Yar* and *Tamzara*, and in the chamber concert his Sonata Solo Viola was performed by Yana Daryan. The final concert of the festival, held in the Aram Khachaturian Hall, featured a new song by Konstantin Petrossian *Mer Nor Hayastan* (Our New Armenia) with lyrics by Aramais Sahakyan performed by the State Chorus and Philharmonic Orchestra conducted by Eduard Topchyan. It was a grand scale spectacle, a well-deserved success in the motherland. Five concert programs of the Armenian Musical Assembly provided the audience with beautiful modern music of different genres - symphonic works, chamber instrumental music, and choral music. They also included David Sakoyan's opera based on the tales of Hovhannes Tumanyan's The Life of the Fools performed by the soloists of the «Տաղարան» (*Tagharan*) ensemble. The large symphony concert featured also the songs by Levon Chaushian, Martin Vardazaryan, and Konstantin Petrossian for choir and symphony orchestra.

Afterwards Armenian music triumphed again with its illustrious representatives - Levon Chaushian, Martin Vardazaryan, Vahram Babayan, Yervand Yerkanyan, and Konstantin Petrossian himself. The AMA released several CDs with their works in different genres with the direct participation of Konstantin Petrossian. The CDs present separate genres, including vocal, choral, piano, and violin music. The CD entitled *OBERTON* featuring the chamber instrumental compositions of Konstantin Petrossian, Levon Chaushian, Yervand Yerkanyan, Ruben Sargsyan, and Vahram Babayan was recorded in Los Angeles and received the Grand Prix at the Armenian Music Award of 2009 in the category of classical music. The prize was given to Konstantin Petrossian in Los Angeles, at the award ceremony at the Nokia Theatre L.A. Live in December 2009.

NEW HORIZONS...

In 2009, when V. Rev. Fr. Oshagan Minasyan passed away, Konstantin Petrossian was invited to act as the artistic director and conductor of the famous Boston Chorale and Orchestra *Erevan*. The concerts of *Erevan* have always attracted wide audiences, and the traditional Christmas concerts have been deemed to be among the most significant cultural events on the east coast of the U.S. Konstantin collaborated with many renowned performers from Armenia and the U.S. in his performances. Konstantin Petrossian accorded great importance to the performance of the works by Armenian composers, many of which were first performed by this ensemble. Soon after assuming his role with the *Erevan* Chorale and Orchestra, Konstantin Petrossian founded a new Armenian choir in the city of Worcester, Massachusetts, which has been actively involved in educational activities. During his work with these ensembles, he has composed a whole series of remarkable works, performed in various concerts, and has had many of them recorded on CDs.

In April 2012 upon the initiative of Ambassador Karen Nazaryan, Permanent Representative of Armenia to the UN, and the Tekeyan Cultural Association, a gala concert was held at the Lincoln Center, New York, dedicated to the 20th anniversary of Armenia's membership in the UN, where Konstantin Petrossian acted as artistic director and conductor. This amply manifested that he was a recognized musician and an organizer – already at a diplomatic level. The Rhode Island Symphony Orchestra, as well as famous soloists from Armenia and the American diaspora participated in the concert. It was the highest point of the great patriotic activity carried out by Konstantin Petrossian for the previous 20 years.

In March 2013 K. Petrossian performed with soprano Narine Ojakhyan at Carnegie Hall in New York.

In May 2013 by the order of Armenian President Serzh Sargsyan he was awarded the Movses Khorenatsi Medal.

In June 2014, for the great contribution to the development of musical culture, he Petrossian was granted the Order of Saint Sahag and Saint Mesrob by the Catholicos of the Holy See of St. Etchmiadzin and All Armenians Karekin II.

Upon the initiative of Aram Satian, the chairman of the Composers' Union of Armenia, Konstantin Petrossian, the co-chairman of the foreign commission of the Composers' Union of Armenia, and Berj Chekijian, the director of the Armenian Museum in Boston, a festival of modern Armenian chamber music was held in Boston, New York and Providence in 2014, featuring new works of 15 Armenian composers. The concerts evoked great interest of the Boston audience

and a decision was made to organize such concerts jointly and regularly. Hence, from 2014 to 2017 the Armenian Museum of Boston hosted 14 joint concerts of Armenian music. “We have big plans,” says Konstantin Petrossian, who is leading the initiative. “Our aim is to invite prominent musicians from Armenia and the Diaspora to participate in such concerts.”

In 2015, in the year of the 100th anniversary of the Armenian Genocide, Konstantin Petrossian organized and conducted a series of gala concerts in Boston, New York, Providence, and New Jersey with orchestras, choirs and soloists from different countries. In addition, in 2016 the *Komitas* publishing house issued a collection of choral works by Konstantin Petrossian entitled *Armenian Tunes* and the score of *Dialogue* for Violin and Cello. In the same year, the Composers’ Union of Armenia published the collection *Works of Armenian Composers for Cello*, including Petrossian’s wonderful piece *Vocalise*. The orchestral transcription of the piece was performed by renowned cellist Aram Talalyan and the State Youth Orchestra conducted by Sergey Smbatyan and is said to have become an integral part of the orchestra’s repertoire. The gentle melodicism of this composition attracts performers and audiences, and has also been performed by vocalist Lilit Hambardzumyan and the State Chamber Orchestra directed by Vahan Martirosyan. This work is included in the fixed repertoire of many performers and has been performed in Boston, Chicago, and Lisbon.

In the years 2017 and 2018 the publisher *Komitas* in Yerevan published many of Konstantin Petrossian’s chamber and choral pieces, which will undoubtedly be in high demand by performers both in Armenia and abroad.

In the fall of 2016 a portrait concert of Konstantin Petrossian’s music was organized on Armenian TV. The popular musical show *Yerg Yergots* (Song of Songs) featured performances of both well-known songs by the composer as well as new ones. During this evening, Petrossian performed his *Sonnet* alongside a string orchestra. The piece evokes a romantic memory for the composer. As he tells us:

It was the end of the 1980s. One morning, my wife Janna goes, “I’ll probably come home early today.” “Why?” I asked. “Today is March 8,” she answered and left.

This was during a time of complete deficit in the stores: from food to industrial goods. What was I to do? Where could I find a present for this holiday, the Women’s Day, which at that time was festively celebrated by the entire society, in each family? Not thinking too long about it, I sat down at the piano and began to improvise. Soon a melody was born, which I developed, harmonized, arranged in my mind, and then wrote down. I called my friend Yervand Yerznkyan, the

director of the Pop and Symphony Orchestra of Radio and Television of Armenia, and asked if there are any openings in the studio that day to make a recording. Receiving an affirmative answer, I immediately wrote the parts for string orchestra and piano. Within an hour, I was at the recording studio, where I played my *Sonnet* on the piano in collaboration with the string orchestra.

When Janna returned from work, I was already home with a personal present: the recording of a new piece, which I dedicated to her.

A BUILDER

A builder... This is what I want to call Konstantin Petrossian: a builder, who establishes bridges between the U.S. and Armenia unswervingly and proficiently, finding the points of convergence, eradicating tensions in cultural differences, and thus helping old and new emigrants to maintain their identity and adapt more flexibly to American reality. After all, only the knowledge of one's roots opens up the perspective of life, fosters tolerance, and heightens interest in the history of the country in which you live. In America, Armenians are provided with every possibility to engage in their national culture. Therefore, the one who promotes it and steers the process holds great importance.

It is fair to say that the Armenian diaspora of Rhode Island is blessed to have Konstantin Petrossian as a cultural leader. This has greatly changed and enriched the lives of Armenians in Providence, Boston, and other cities of the Eastern U.S. Konstantin's leadership has introduced to American-Armenians the presence of the homeland's spirit so indispensable for emigrants. At the same time, the cultural life of the Armenian diaspora has become a part of American culture.

The building of meaningful, fruitful ties between Armenia and the U.S. has become the life work of Konstantin Petrossian, which also encompasses his entire family. His daughter Narine Petrosyan is a career diplomat, who worked for many years in the Armenian Foreign Ministry, serving as the 3rd secretary of the Armenian Embassy in Russia, and as the assistant to the Ambassador of Armenia to the United States. Konstantin Petrossian's son-in-law Fr. Hovhan Khoja-Eynatyan serves as the pastor of St. James Armenian Church in Evanston, Illinois. His granddaughter Tatevik Khoja-Eynatyan, a graduate of the Peabody Institute in Baltimore, is an active musician and educator in Baltimore. Together with her husband and percussionist Adam Rosenbaltt she pursues musical and peacebuilding projects that advocate for social change, notably in Armenia.

Grandson and middle schooler Alexander Khoja-Eynatyan plays the tuba in his school band.

In addition, Konstantin's brother Vahan lives in New Jersey with his family. In Yerevan, Konstantin Petrossian's cousin Nora Petrosyan - an ardent fan of his work and his activity - continues to develop the musical history of the family, being a musicologist and teacher at the Romanos Melikyan Musical College. The son of his other cousin Nelli, Arman Avetisyan, is a sound engineer who is well-known in both Armenia and abroad.

And of course, his wife Janna - a histologist by profession who has found her professional niche in America - is providing invaluable support to Konstantin Petrossian in his laborious and varied activities of composer, conductor, choirmaster, and organizer of festivals and concerts. At the same time, she enthusiastically contributes to the musical education of children in the city of Providence.

What makes Konstantin Petrossian a unique musician? Firstly, it owes to his multi-faceted professional skills. Second, to his active involvement in the life of the society in which he lives. Finally, it owes to his drive from his love for the motherland. His patriotism combined with his political maturity, and is expressed with amazing tolerance and in properly sequenced priorities in his versatile and extremely demanding work.

And here is the opinion of our patriarch and composer Edward Mirzoyan who guided Konstantin Petrossian into his public activity:

Konstantin Petrossian is an unusual phenomenon. A talented person and undoubtedly a talented composer, he is phenomenally genial and very versed at choosing the best. An amazingly talented inventor when the need arises. On the one hand, he is very reserved. On the other, he emerges as a brilliant organizer when there is a need to do something. We worked with him at the Composers' Union for many years and to be honest, he proved exceptional talent both as an administrative worker and as a composer. He does not compose much, but I am glad to state that when he does compose, he composes outstanding music. Over the years, Kotik, as I call him, gets better and better, develops in all respects. It is not a coincidence that Konstantin Petrossian is a close person for me. While working together, we had an excellent rapport with each other. He lives far away now, but his activity is still a feat. He keeps up with everything and continues to surprise me with the scope of his activities.

I am pleased and glad and I do appreciate that he remains a dear person for me even though he lives far away. I wish he would return one day. However, I

admit that in current conditions this could be risky. Risky for the mission to which he has been devoted.

Yet, I want to say, "Dear Kotik, I am sure that whatever difficulties may be at home you will accomplish a great deal and it will gratify your soul."

Culture exists and develops not only due to stable, fundamental traditions, but also thanks to the energy of those who create it, who are stimulated by the concepts of the cultural community. Such advocates are particularly indispensable and appreciated in hard times. They do not weigh their work through material benefits, but look far ahead, contributing to the development of world culture. One such advocate is Konstantin Petrossian.

In conclusion, I would like to make one general observation. Konstantin Petrossian unites not only musical Armenia with its American diaspora through his work and destiny, but also establishes a dialogue between different, sometimes contrasting worlds of social and political order. Since the 1990s, after the collapse of the USSR, Armenia has experienced and still experiences all the difficulties of transition from one political system to another. In this regard, the model of the U.S., the knowledge of its history and its culture plays a huge role for Armenia. Thanks to Konstantin Petrossian and the outstanding figures of the Armenian diaspora, who foster these dynamic and practical relations, the U.S. is getting closer to Armenia. Herein lies the high essence of cultural intercontinental communication.

LIST

OF KONSTANTIN PETROSSIAN'S COMPOSITIONS¹ Orchestral Compositions

Name of the composition, dedication	Date of composition	Date and place of the first performance and name of performer(s)	Edition
Contemplation for Saxophone and Big Band	1964	1964, Moscow, All-Union Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Tovmas Gevorgyan (saxophone), Yuri Silantev (conductor)	Manuscript
Spring Sketch for Trumpet and Orchestra	1967	1967, Yerevan, Moscow Cinema Symphony Jazz Orchestra, Armen Ajemyan (trumpet), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Simphonic Poem for Orchestra	1971	-	Manuscript
Rechitative for Symphony Orchestra	1972	-	Manuscript
Concert for Chamber Orchestra	1973	-	Manuscript
Garni, Piece for Big Band	1976	1976, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Album Leaf, Piece for Orchestra	1977	1977, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript

¹ List of Konstantin Petrossian's compositions to compile Lilit Artemyan, Ph.D. in Arts.

Awakening, Piece for Orchestra	1978	1978, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Hot Afternoon, Piece for Orchestra	1978	1978, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Melik Mavisakalyan (conductor)	Petrossian K., Hot Afternoon, Youth Estrada, Repertoire collection for artistic activities, Moscow, Pub.H. "Molodaya gvardia", N6 (228), 1981, p. 89-98 (in Russian).
Again Spring, Piece for Trombone and Orchestra	1978	1978, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Khosrov Vardanyan (trombone), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Variations for Flugelhorn and Orchestra	1979	1979, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Hovhannes Azizyan (flugelhorn), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Ballad for Guitar and Orchestra	1980	1981, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Grigor Meqinyan (guitar), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Prelude for Piano and Orchestra	1983	1983, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (piano), Melik Mavisakalyan (conductor)	Manuscript
Concert	1986	1986, Vilnius (Lithuania),	Petrossian K., Concert

for Voice and Big Band		Big Band of Vilnius Conservatory, Tatevik Hovhannisyan (soloist), Vladimir Chekasin (conductor)	for Voice and Big Band, Jazz Concert Compositions for Big Band, Concert for Voice and Big Band Moscow, Pub.H. "Sovetski kompozitor", 1988, p. 3-138 (in Russian).
Sonnet for Piano and Orchestra, dedicated to his lovely wife-Janna	1987	1987, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (piano), Yervand Yerznkryan (conductor)	Manuscript
Three Pieces for Piano and Orchestra	1990	1990, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (piano), Yervand Yerznkryan (conductor)	Manuscript
Contemplation for Piano and Orchestra	1992	1990, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (piano), Yervand Yerznkryan (conductor)	Manuscript
Elegy for Piano and Orchestra	1992	1992, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Konstantin Petrossian (piano), Yervand Yerznkryan (conductor)	Manuscript
Rhapsody for String Orchestra	1999	-	Manuscript
Fantasy for Guitar and String Orchestra	2012	-	Manuscript
Vocalise	2014	2014, Yerevan,	Petrossian K., Vocalise

for Cello and Symphony Orchestra		State Youth Orchestra of Armenia, Aram Talalyan (cello), Sergey Smbatyan (conductor)	for Cello and Piano, Armenian Composers Compositions for Cello and Piano, Yerevan, "Armusic" Pub.H. 2016, p. 30-35. Petrosian K., Vocalise for Soprano and Piano, for Cello and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, p. 8-13 (2 p. insert).
Gyumri, Piece for Orchestra, dedicated to Hovhannes Azizyan	2018	2018, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Yervand Yerznkyan (conductor)	Manuscript

Chamber Compositions

Name of the work, author of the lyrics, dedication	Date of composition	Date and place of the first performance and name of performer(s)	Edition
Trio for Flute, Bassoon and Piano	1964	1965, Yerevan, Armen Ghasabyan (flute), Karlen Movsisyan (bassoon), Konstantin Petrossian (piano)	Manuscript
Sonata for Violin and Piano	1965	1965, Yerevan, Alla Berberyan (violin), Svetlana Navasardyan (piano)	Manuscript
String Quartet	1967	-	Manuscript
Woodwind Quintet N1	1971	1974, Yerevan, Woodwind quintet of the A. Spendaryan Opera and Ballet State Academic Theatre	Petrosian K., Wind Quintet, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, 36 p. (5 voices, 12 p. insert).

Sonata for Solo Viola, dedicated to Yuri Manukyan	1978	1978, Yerevan, Yuri Manukyan (viola)	Petrossian K., Sonata for Solo Viola, Pieces for Viola Solo, Moscow, Pub.H. “Sovetski kompozitor”, 1981, p. 25-31 (In Russian). Petrossian K., Sonata for Viola solo, Yerevan, Pub.H. “Komitas”, 2018, 8 p..
In the Language of Nature Vocal Cycle for Bariton and Piano, lyrics by Garik Banduryan	1974	1974, Yerevan, Artashes Hayryan (bariton), Minyona Ter-Simonyan (piano)	Manuscript
The Call of Longing Vocal Cycle for Soprano and Piano, lyrics by Silva Kaputikyan	1976	1977, Yerevan, Alisa Heqimbashyan (soprano), Minyona Ter-Simonyan (piano)	Petrossian K., The Call of Longing Vocal Cycle, Armenian Romances, Yerevan, Pub.H. “Sovetakan grogh”, 1984, p. 129- 137 (in Armenian).
Suite for Piano	1979	1979, Yerevan, Svetlana Navasardyan (piano)	Petrossian K., Suite, Pieces and Sonatas, Pianist's concert repertoire, Yerevan, Pub.H. “Sovetakan grogh”, 1980, p.169-179 (in Armenian). Petrossian K., Suite for Piano, Yerevan, Pub.H. “Komitas”, 2018, 12 p..
Sonata for Trombone and Piano	1984	-	Manuscript
Taghs Vocal cycle for Baritone, Cello, Piano and Percussion instruments, lyrics by Petros Duryan	1984	1985, Yerevan, Artashes Hayryan (baritone), Zaven Vardanyan (conductor)	Manuscript

Monologue Vocal Cycle for Soprano and Piano, lyrics by Razmik Davoyan	1985	1985, Yerevan, Ellada Chakhoyan (soprano), Grigor Shahverdyan (piano)	Manuscript
Sonata for Trumpet and Piano	1985	1986, Moscow, Yuri Balyan (trumpet), Igor Yavryan (piano)	Petrossian K., Sonata, Scherzo for Trumpet and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018.
Sonata for Solo Violin, dedicated to Victor Khachatryan	1985	1985, Yerevan, Victor Khachatryan (violin)	Manuscript
Sonata for Bassoon and Piano	1986	1986, Yerevan, Karlen Movsisyan (bassoon), Konstantin Petrossian (piano)	Petrossian K., Sonata for Bassoon and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, 28 p. (8 p. insert).
Woodwind Quintet N2	1987	-	Manuscript
Dialogues for Violin and Cello	1987	1987, Odessa (Ukraine), Natalia Litvinova (violin), Sergey Sholts (cello)	Petrossian K., Dialogues for Violin and Cello, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2016, 28 p..
Sonata for Clarinet and Piano	1988	1988, Yerevan, Abgar Muradyan (clarinet), Konstantin Petrossian (piano)	Manuscript
Sonata for Viola and Piano	1988	-	Manuscript
Suite for Flute and Clarinet	1989	1989, Yerevan, Congress of Composers Union, Armen Kasabyan (flute), Abgar Muradyan (clarinet)	Manuscript
Four Miniatures for String Quartet	1990	1990, Prague (Czechoslovak), Gulbenkian String Quartet (Portugal)	Manuscript

Siute for Chamber Ensemble	1996	-	Manuscript
Sonata for French Horn and Piano	1997	-	Manuscript
Duets for Guitar and Flutes	2000	-	Manuscript
Trio for Flute, Clarinet and Piano	2002	-	Manuscript
Sonata for Flute and Piano	2004	-	Petrossian K., Sonata for Flute and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, 28 p. (8 p. insert).
Sonata for Oboe and Piano	2006	-	Petrossian K., Sonata, Vocalise for Oboe and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, p. 2-19 (2-5 p. insert).
Sonata for Solo Flute, dedicated to Artashes Grigoryan	2014	2016, Yerevan, Artashes Grigoryan (flute)	Petrossian K., Sonata for Flute Solo, Yere- van, Pub.H. "Komi- tas", 2018, 12 p..
Nocturne for Violin and Piano, dedicated to memory of Edvard Baghdasaryan	2014	2014, Boston (USA), Nune Melik (violin)	Manuscript
Tamzara for Marimba	2016	-	Manuscript
Vocalise for Oboe and Piano	2016		Petrossian K., Sonata, Vocalise for Oboe and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, p. 20-25 (6-7 p. insert).
Serenade for Cello and Piano	2016	2017, Boston (USA), Kate Kayaian (cello), Stephen Porter (piano)	Manuscript

Octet for Trombones	2017	2017, Chicago (USA), Trombones Ensemble of Northwestern University	Manuscript
For Lilit, for Piano, dedicated to Lilit Artemyan	2017	-	Manuscript
Scherzo for Trumpet and Piano	2018	-	Petrossian K., Sonata, Scherzo for Trumpet and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018.

Choral Compositions

Name of the work, author of the lyrics, dedication	Date of composition	Date and place of the first performance and name of performer(s)	Edition
Four Folk Songs for an a Cappella Choir	1987	1987, Yerevan, Women's Choir of the Armenian State Pedagogical Institute after Kh. Abovyan, Artur Veranyan (choirmaster)	Manuscript
Chimes of the Homeland, Cycle of Folk Songs for an a Cappella Women's Choir	2003	2003, Yerevan, "Komitas" Choir, Hovhannes Mirzoyan (choirmaster)	Petrossian K., Chimes of the Homeland, cycle of folk songs for an a cappella women's choir, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2016, 100 p..
Our New Armenia for Choir and Orchestra, lyrics by Aramays Sahakyan	2011	2011, Yerevan, State Academic Choir of Armenia, Ohannes Tchekidjian (choirmaster) and Armenian State Philharmonic Orchestra, Edward Topchyan (conductor)	Manuscript

Vocal Compositions

Name of the work, author of the lyrics, dedication	Date of composition	Date and place of the first performance and name of performer(s)	Edition
Impromptu for Voice and Orchestra	1968	1968, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Tatevik Hovhannisyan (soloist), Martin Vardazaryan (conductor)	Manuscript
My Generation for Voice and Orchestra, lyrics by Garik Banduryan	1977	1977, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Zara Tonikian (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Cosmos for Voice and Orchestra, lyrics by Aramays Sahakyan	1978	1978, Yerevan, Dandelion Vocal-Instrumental Ensemble, Leyla Saribekyan (soloist), Artur Grigoryan (music director)	Petrossian K., Cosmos for Voice and Piano, 2003, 2 p. (in Arm.).
Do not Call for Voice and Orchestra, lyrics by R. Luskene	1978	1978, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Raisa Mkrtchyan (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
It's Time for my Spring for Voice and Orchestra, lyrics by Kristaphor Zakiyan	1978	1978, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Georgy Minassian (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Faith of Love for Voice and Orchestra, lyrics by Garik Banduryan	1978	1978, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Zara Tonikian (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Petrossian K., Faith of Love, Nairian Songs, Yerevan, Pub.H. «Armusic», p. 164- 166.

The Magic World for Voice and Orchestra, lyrics by Alexey Vasilenko	1979	1979, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Irina Ponarovskaya (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Green May for Voice and Orchestra	1980	1980, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Tatevik Babloyan (soloist), Narine Shahbazyan (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
My Kapan for Voice and Orchestra, lyrics by Garik Banduryan	1983	1983, Artashat, Narek Vocal-Instrumental Ensemble	Manuscript
I Rarely Dreamed of you for Voice and Orchestra, lyrics by Lyudmila Govryushina	1983	1983, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Erna Yuzbashyan (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Armenia for Voice, Choir and Orchestra, lyrics by Nansen Mikayelyan	1984	1984, Yerevan, Armenian Philharmonic Hall, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Ruben Matevosyan (soloist), Melik Mavisakalyan (conductor)	Petrossian K., Armenia for Voice, Choral and Piano, 2003, 10 p.. Petrossian K., Armenia for Voice and Piano, Yerevan, Pub. H. "Komitas", 2018, 8 p.. Petrossian K., Armenia, Nairian Songs, Yerevan, Pub.H. «Armusic», p. 118-120.

Confession for Voice and Orchestra, lyrics by Arshavir Torosyan	1984	1984, Yerevan, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Ara Gevorgyan (soloist), Alla Gevorgyan (soloist), Melik Mavisakalyan (conductor)	Manuscript
Dream my Love for Voice and Orchestra, lyrics by Arshavir Torosyan	1984	1984, Yerevan, Armenian Philharmonic hall, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Nadejda Sarkisyan (soloist), Melik Mavisakalyan (conductor)	Manuscript
New Year for Voice and Orchestra, lyrics by Suren Muradyan	1985	1985, Yerevan, Arevik Children's Vocal- Instrumental Ensemble	Manuscript
Two Tickets for Voice and Orchestra, lyrics by Mikhail Plyatskovski	1988	1988, Moscow, Orizont Vocal-Instrumental Ensemble, Oleg Milshtein (music director)	Manuscript
For Armenian Children for Voice, Choir and Orchestra, lyrics by Gevorg Karapetyan	1989	1989, Yerevan, Armenian Philharmonic hall, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Zara Tonikyan (soloist), Ashot Ghazaryan (soloist), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Forgotten Light for Voice and Orchestra, lyrics by Narine Harutyunyan	1990	1990, Bratislava (Slovakia), Bratislava Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Narine Harutyunyan (soloist), Hrachya Mkhitaryan (soloist)	Manuscript
Mother of God for Choir and Symphony Orchestra, lyrics by Archbishop Nerses Pozapalyan	1991	1991, New-York (USA), Erevan Chorale and Orchestra, Papin Poghosyan (soloist), V. Rev. Fr. Oshagan Minasyan (conductor)	Petrossian K., Diramayr for Voice, Chorale and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2005, 31 p..

Knights of Vardanants for Voice and Orchestra, lyrics by Arshavir Torosyan	1991	1991, New-York (USA), Erevan Chorale and Orchestra, Papin Poghosyan (soloist), V. Rev. Fr. Oshagan Minasyan (conductor)	Manuscript
Etchmiadzin for Voice and Piano, lyrics by Hovhannes Hovhannisyan	1995	2003, Yerevan, Rev. Fr. Emmanuel Vardanyan (baritone), Konstantin Petrossian (piano)	Manuscript
Heart of our Nation, Ararat for Voice, Choir and Symphony Orchestra, lyrics by Arshavir Torosyan	1997	2003, Yerevan, Komitas Choir, Garo Nshanian (bass-baritone), Hovhannes Mirzoyan (choirmaster)	Petrossian K., Heart of Nation, Ararat, Nairian Songs, Yerevan, Pub.H. «Armusic», p. 29-30.
Evening Melody for Voice, Choir and Symphony Orchestra, lyrics by Rev. Fr. Mesrop Tashchyan	1998	2006, Providence (USA), Armenian Chorale of Rhode Island, Joan Muradian (soprano), Konstantin Petrossian (conductor)	Manuscript
Vocalise for Voice, Choir and Orchestra	2013	2013, Boston (USA), Erevan Chorale and Orchestra, Victoria Avetisyan (soprano), Konstantin Petrossian (conductor)	Petrossian K., Vocalise for Voice and Piano, for Cello and Piano, Yerevan, Pub.H. "Komitas", 2018, p. 2-7..
Haykazyan Nation for Voice, Choir and Orchestra, lyrics by Gevorg Karapetyan	2013	2013, Boston (USA), Erevan Chorale and Orchestra, Eghishe Manucharyan (tenor), Victoria Avetisyan (soprano), Konstantin Petrossian (conductor)	Petrossian K., Haykazyan Nation, Nairian Songs, Yerevan, Pub.H. «Armusic», p. 26-28..
Love Fairy Tale for Voice and Orchestra, lyrics by Nushik Mikaelyan	2016	2016, Yerevan, Armenian TV Instrumental Ensemble, Anna Khachatryan (soloist)	Manuscript

To the Fighters of Artsakh for Voice and Orchestra, lyrics by Arshavir Torosyan	2017	2017, Yerevan, Armenian Philharmonic hall, Armenian Radio and TV Symphony Jazz Orchestra, Armen Avagyan (soloist), Yervand Yerznkryan (conductor)	Manuscript
---	------	---	------------

**Music
for Movies and Theatrical Presentations**

Name of the movie theatrical presentation, director	Date of composition	Date and place of the first show, presentation	Edition
D/F "Tigran Petrosyan-Champion"	1963		Manuscript
D/F "Armenia"	1966		Manuscript
"Blue Deers" TV Thatrical Presentation, director-Knarik Sargsyan	1986		Manuscript

УВЕРТЮРА

“Константин Петросян принадлежит тому поколению армянских композиторов, которые своей индивидуальностью и мастерством олицетворяют современную армянскую музыку. Его цикл народных песен “Родные перезвоны”, изящные обработки которых осуществлены следуя комитасовским традициям, однако с современным творческим подходом, имеет, несомненно, высокую художественную ценность и является значительным явлением в нашем хоровом искусстве”.

Эдвард МИРЗОЯН

Дорогой читатель!

В 2003 году в Ереване, в Доме-музее Арама Хачатуряна, в рамках авторского концерта Константина Петросяна, состоялась премьера хорового цикла “Родные перезвоны”, написанного в том же 2003 году и олицетворяющего хоровой жанр в творчестве композитора. В 2006 году “Родные перезвоны” были записаны на компактный диск, а в 2016 году издательством “Комитас” были изданы ноты этого произведения.

Творчество Константина Петросяна многожанрово. Он не только автор хоровых, симфонических, камерных, инструментальных и вокальных произведений (многие из которых записаны и изданы в различных странах мира), но и автор киномузыки и музыки к театральным постановкам¹.

Трудно найти кого-либо в Армении, кому незнакома песня К.Петросяна “Армения” (слова Нансена Микаеляна) для солиста, хора и симфонического оркестра. Ее премьера состоялась 21 июня 1984 года в Большом концертном зале Армфилармонии в Ереване, во время авторского концерта композиторов Константина Петросяна и Руслана Галстяна. Причем, как рассказывает сам автор, идею написания этой песни подсказала давний друг К.Петросяна Карине Аладжян, редактор армянской музыки армянского радио. Первыми исполнителями были певец Рубен Матевосян и Эстрадно-симфонический оркестр телевидения и радио Армении под управлением Мелика Мависакаляна. “Армения” прозвучала также в конце 1984 г. на концерте фестиваля армянской музыки, организованного Союзом композиторов Армении. С Рубеном Матевосяном выступили Симфонический оркестр телевидения и радио Армении под управ-

¹ Полный список произведений К.Петросяна смотри в Приложении.

лением Рафаела Мангасаряна и хор Хорового общества Армении под управлением Эммы Цатурян. Эта песня заняла прочное место в репертуаре Р.Матевосяна, а в 1985 году была признана лучшей патриотической песней года. И действительно, благодаря щедрой мелодичности и патриотическому настроению "Армения", ода композитора к Армении, распространилась очень быстро, и в наши дни, несмотря на почтенный возраст, она живет и в Армении, и за рубежом. Сегодня армянские певцы от мала до велика с любовью исполняют ее как в Армении, так и за ее пределами. Я уверена, что все мы хорошо знаем эту песню. Но я также думаю, что очень немногие знают, кто автор этой песни.

В истории нашей музыки есть немало произведений, которые так любимы людьми, что "потеряли" своих авторов. В качестве примера приведу "Марш зейтунцев", который знает каждый армянин. "Марш зейтунцев", как армянская народная песня, привлек внимание армянских и зарубежных композиторов. Мака́р Екмаля́н на основе марша создал "Да здравствует Зейтун" а *sarrella* хоровую партитуру для мужского хора. В 1974 г. Александр Арутюнян в своей Рапсодии "Наши старые песни" для фортепиано, струнного оркестра и ударных наряду с другими песнями ("Блбулн Аварайри", "Слеза Аракса") использовал мелодию марша, создав образец симфонизированных вариаций. Григорий Казаченко использовал мелодию "Марша зейтунцев" в "Армянской сюите", написанной для солиста, хора и симфонического оркестра.

А Михаил Ипполитов-Иванов в 1894 г. использовал мелодию песни в первой оркестровой сюите "Кавказские эскизы" (ор. 10) как главную тему "Шествия Сардара". Но, конечно, мало кто знает, что эта мелодия имеет автора. Автор мелодии – Тигран Чухаджян. "Марш зейтунцев" на слова Арутюна Чагряна был воплощен в жизнь в 1862 г., в связи с боями за Зейтун. Подобная участь постигла также песню "Ворскан ахпер". Все знают эту песню, но не все знают, что автором поэтического текста является Аветик Исаакян.

Такая же судьба постигла и "Армению", автор музыки которой – ереванец, в силу обстоятельств сегодня работающий в Провиденсе, композитор, пианист, дирижер, педагог и музыкально-общественный деятель Константин Петросян.

Кто бы мог знать, что всего через несколько лет после создания "Армении" он в 1995 г. будет приглашен на работу в США и станет членом Лиги американских композиторов, оставаясь членом Союза композиторов Армении. Но

и вдали от родины он продолжает действовать во имя **Армении**, на благо армянской музыки. Как он мог знать, что должен иметь концерты в прославленном “Карнеги холле”, в Линкольн Центре, а в 1991 году – в штаб-квартире Организации Объединенных Наций в Нью-Йорке, стать художественным руководителем торжественного концерта, посвященного провозглашению независимости Армении.

Мог ли предположить родившийся 72 года назад, 12 августа 1946 года, Константин Петросян, что в 1986 году напишет первый и пока единственный в мире Концерт для голоса с джаз-оркестром (посвящен лучшей джазовой певице Советского Союза Татевик Ованесян), премьера которого состоялась в том же году в Вильнюсе в исполнении Татевик Ованесян и биг-бэнда вильнюсской консерватории под управлением известного джазового музыканта, дирижера, автора произведений разных жанров, саксофониста и кларнетиста Владимира Чекакина. “Концерт” имел большой успех, исполнялся в Вильнюсе, Каунасе, Риге и Тбилиси, с успехом прозвучал на концерте всесоюзного съезда Союза композиторов СССР 1-5 апреля 1986 года². На обложке грампластинки, записанной и выпущенной фирмой “Мелодия” в 1986 году, читаем следующий отзыв музыковеда Людаса Шалтяниса: “Жанр концерта для голоса и джаз-оркестра еще не встречался в советской музыкальной литературе, не имеет это произведение аналогов и в мировой джазовой практике. Преодолеть творческие трудности первооткрывателя помогли композитору Константину Петросяну несколько факторов. Первый – его глубокое понимание древнего армянского фольклора и любовь к нему, к искусству шаракана, который стал основой для Концерта. Второй – большая практика работы с биг-бэндом, которая обогатила знания композитора в области современной аранжировки, помогла найти яркие тембровые краски, новые приемы оркестровой игры. И третий фактор – сотрудничество с талантливейшей певицей Татевик Ованесян. В пении Татевик слышны отголоски средневекового армянского пения шараканов, она как бы передает свою нежность, любовь к своей древней земле и ее людям, а чистоту и своеобразие ее голоса можно сравнить с чистотой воздуха

² См.: Вестник Союза композиторов Армении, 1986, 1, Ереван, 1986, стр. 3. Союз композиторов Армении, X съезд. От съезда к съезду: 1984-1990, Ереван, 1990 (на армянском языке), стр. 4.

горной Армении”³.

Мне остается к трем факторам, упомянутым Людасом Шалтянисом, добавить четвертый и, наверное, самый важный: успех “Концерта” был обусловлен “генетикой” Константина Петросяна, т.к. его отец – Грант Петросян стоял у истоков джаза в Армении, и молодой композитор знал джаз со дня своего рождения. Через год после успешного дебюта, в 1987 году, “Концерт” долетел до далекой Кубы, где также прозвучало это произведение. Еще год спустя, в 1988 году “Концерт” был издан в Москве издательством “Советский композитор”. А двадцать лет спустя был выпущен на компактном диске в США.

Все это – потом. А пока...

А пока Константин Петросян получает блестящее образование в Ереване, в музыкальном училище имени Романоса Меликяна, где учился в классе Эдуарда Багдасаряна, а в консерватории – в классе Григора Егиазаряна. Кстати, Эдуард Багдасарян также был учеником Григора Егиазаряна, который окончил Московскую консерваторию в классе Н.Я.Мяковского.

Константин Петросян начал свою концертную деятельность в возрасте 19 лет. В 1965-1970 годах он был художественным руководителем оркестра кинотеатра “Москва” в Ереване, а в 1976-1980 гг. – дирижером эстрадно-симфонического оркестра, а также членом художественного совета радио и телевидения Армении. Параллельно с исполнительской он занимается и педагогической деятельностью, в 1976-1985 гг. преподает теоретические дисциплины в родном музыкальном училище имени Р.Меликяна.

Организаторские способности К.Петросяна проявились рано. В 1973-1976 гг. он был художественным руководителем и заместителем директора Республиканского дома народного творчества. А в 1985-1990 гг. был директором Центра музыкальной информации и пропаганды Союза композиторов Армении, основной целью которого были пропаганда произведений армянских композиторов, организация авторских концертов, юбилейных вечеров, фестивалей музыки, семинаров, а также составление информационных бюллетеней, буклетов, аннотаций, записи произведений армянских композиторов на фирме “Мелодия”. В 1990-1993 гг. К.Петросян был вице-президентом Фонда мира

³ **Константин Петросян**, Концерт для голоса и оркестра, Татевик Оганесян и биг бенд Владимира Чекакина, “Мелодия”, 1986. **Гомцян Наталия**, Мы недостаточно используем свой потенциал, “Голос Армении”, 29 марта, 2017.

Армении (президентом был Эдвард Мирзоян). В эти тяжелые для республики годы его непосредственными усилиями была организована материальная помощь деятелям искусства Армении, молодым музыкантам выделялись стипендии Фонда мира. Был организован первый кинофестиваль в независимой Армении (совместно с Арутюном Хачатряном)...

Направления деятельности К.Петросяна тесно переплетаются, и их трудно разделить. Он одновременно талантливый, многожанровый композитор, одаренный пианист, блестящий дирижер, а также неутомимый музыкально-общественный деятель и квалифицированный педагог.

С конца 20-го века К.Петросян продолжает свою многогранную музыкальную деятельность в штате Род-Айленд в США, в частности – в столице Провиденсе, куда он был приглашен на работу. Он является основателем и бессменным руководителем армянской культурной организации “Армянский музыкальный фестиваль Род-Айленда”. Организованными им концертами он осуществляет пропаганду современной армянской музыки, что является важной и благородной миссией. Он является директором культурного и музыкального департаментов церкви Святых Саака и Месропа, которая является самой старой церковью штата Род-Айленд и одной из старейших на всей территории США.

Его Святейшество Гарегин Второй, Католикос всех армян, “в знак признательности за многолетнюю самоотверженную службу и вклад в области культуры, музыки, а также национальной, церковной жизни армянской диаспоры США” наградил Константина Петросяна высшей наградой Армянской Апостольской Церкви – орденом “Святых Саака и Маштоца”. Награду вручил председатель Восточной Епархии Армянской Апостольской Церкви США архиепископ Хажак Парсамян в дни празднования 100-летия церкви в Провиденсе.

К.Петросян является основателем и дирижером армянских хоров штата Род-Айленд и города Вустер, штат Массачусетс (награжден почетным ключом города), а также музыкальным руководителем известного хора и оркестра “Ереван” в Бостоне, членом совета духовной музыки и координатором музыкальных программ Армянского музея в Бостоне. Награжден премией Комитаса.

В то же время его музыка продолжает звучать и в Армении. Достаточно отметить, что в рамках “Музыкального фестиваля современной армянской музыки”, организованного Союзом композиторов Армении в октябре 2014 года в Ереване, впервые в Армении прозвучал “Вокализ” для виолончели с оркестром К.Петросяна в исполнении Арама Талаляна и Государственного молодеж-

ного оркестра под управлением Сергея Смбадяна.

На фестивале “Премьера”, организованном Союзом композиторов Армении в апреле 2016 года в Ереване, состоялась премьера Сонаты для флейты-соло в исполнении Арташеса Григоряна, написанной в 2014 году, а также прозвучали три хора а cappella – “Тамзара”, “Сона яр”, “Эсор урбат питер” из цикла «Армянские перезвоны» (2003).

Под эгидой президента Армении Сержа Саргсяна 5-9-го марта 2018 года в Армении состоялся IX фестиваль армянского композиторского искусства, посвященный 110-летию со дня рождения Григора Егиазаряна – любимого педагога К.Петросяна. Естественно, что на одном из концертов этого фестиваля прозвучал Квинтет для деревянно-духовых инструментов К.Петросяна.

Родина высоко оценила заслуги К.Петросяна. Указом президента Армении Сержа Саргсяна в 2013 г. он был награжден медалью “Мовсес Хоренац”.

В последние годы заметно окрепло сотрудничество между Союзом композиторов Армении и Константином Петросяном, который является сопредседателем иностранной комиссии Союза композиторов. Это также обусловлено тем, что в 2013 руководителем Союза композиторов стал однокурсник, друг, единомышленник К.Петросяна, талантливый композитор Арам Сатян. Их дружба берет начало в далеком 1961 году, когда в волшебном мире композиции они оба делали свои первые, но перспективные и многообещающие шаги в музыкальном училище имени Р.Меликяна, в классе заслуженного деятеля искусств Армянской ССР, композитора и опытного педагога Эдуарда Багдасаряна. Их человеческая и творческая дружба прошла через десятилетия и сегодня способствует пропаганде современной армянской музыки, которой они служат самоотверженно и с любовью. Как признается Арам Сатян: “Константин Петросян отлично справляется с пропагандой армянской музыки в Соединенных Штатах. Будучи гражданином Армении, он представляет Союз композиторов, организует концерты музыки армянских композиторов, выступая как дирижер”⁴.

И хотя, как мы уже видели, Константин Петросян развивает и продолжает расширять творческую, исполнительскую, концертную и музыкально-общественную многостороннюю и многогранную деятельность, он стал своеобразным послом армянской музыки в Америке. Несмотря на то, что о нем много писали и пишут в армянских и американских газетах и журналах (“The New

⁴ Из беседы с Арамом Сатяном.

York Times”, «Аравот» (на армянском языке), “Новое время”, “Голос Армении”, “The Armenian Mirror-Spectator”, “KNAR Cultural News”, “Observer”, “The Armenian Reporter Int'l”, “Арага”, “The Providence Journal” др.), до сих пор в армянском музыкознании нет специальных и серьезных исследований его творчества.

Этот пробел дополняет данное исследование, автором которого является ведущий научный сотрудник отдела музыки Института искусств Национальной академии наук Республики Армения, заслуженный деятель искусств Армении, член Ученого совета Института искусств НАН РА и диссертационного совета Искусствоведения 016 ВАК РА, действующего в Институте искусств НАН РА, член правления Союза композиторов Армении, член-учредитель Армянской музыкальной ассамблеи, доктор искусствоведения, всю свою научную жизнь посвятившая исследованию современной армянской музыки, музыковед Маргарита Ашотовна Рухкян⁵.

Кстати, в своей первой книге – “Армянская симфония. Исследовательские очерки”⁶, опубликованной в 1980 году, где представлен путь развития армянской симфонической музыки, начиная с ее истоков, делающая в музыкознании первые шаги М.Рухкян отдельными очерками представила Первую симфонию Арама Хачатуряна – краеугольный камень армянского симфонизма, симфонии Григора Егiazаряна, Дживана Тер-Тадевосяна, Эдгара Оганесяна, Константина Орбеляна, Эдварда Мирзояна, исследовала новые тенденции армянского симфонизма, рассматривая симфонии Эмина Аристакесяна, Григора Ахиняна, Левона Аствацатряна, центральное место предоставив автору уже 5 симфоний Авету Тертеряну, обратилась к исследованию симфонического творчества Александра Аджемяна.

По решению Ученого совета Института искусств НАН РА в 2002 году вышла в свет монография М.Рухкян “Авет Тертерян. Творчество и жизнь”⁷, которая нашла широкий отклик и за пределами Армении. А в 2009

⁵ О жизни и деятельности М.Рухкян см.: Биобиблиография армянских искусствоведов, N 5, Маргарита Рухкян, предисловие – Анны Асатрян, Ереван, изд. “Гитутюн” НАН РА, 2017, 50 стр.

⁶ **Рухкян Маргарита.** Армянская симфония. Исследовательские очерки (Отв. ред. К. Э. Худабашян), Ереван, Изд.-во АН Арм. ССР, 1980, 138 стр.

⁷ **Рухкян Маргарита.** Авет Тертерян. Творчество и жизнь (Отв. ред. А. А. Пахлеванян), Ереван, “Наири”, 2002. 248 стр., 8 ст. вкл.

году по решению Ученого совета Института искусств НАН РА, в рамках государственного заказа была издана книга М.Рухкян “Портреты”⁸, где отдельными очерками представлены творческие портреты композиторов, составляющих ядро созданной в 1994 году Армянской музыкальной ассамблеи – Левона Чаушяна, Ваграма Бабаяна, Ерванда Еркяна, Рубена Саркисяна и Давида Сакояна. В книге “Театр звука Вардана Аджемяна”⁹, изданной по решению Ученого совета Института искусств в 2015 году, в рамках государственного заказа, автор со свойственным ей живым языком открывает перед читателем занавес и листает страницы жизни и творчества композитора Вардана Аджемяна.

М.Рухкян – автор многочисленных научных статей, изданных в Армении и за рубежом, в которых она обратилась как к творчеству отдельных представителей современной армянской композиторской школы – Арама Хачатуряна, Александра Арутюняна, Эдварда Мирзояна, Газароса Сарьяна, Адама Худояна, Эдгара Оганесяна, Эдуарда Хагагортына, Дживана Тер-Тадевосяна, Левона Аствацатряна, Алексея Экимяна, Гегуни Чтчян, Мартина Вардазаряна, Константина Петросяна, Эдуарда Айрапетяна, Эдуарда Садояна, Софы Азнаурян и других, так и к творческой деятельности музыкантов-исполнителей – дирижеров Оганеса Чекиджяна, Арама Карабегяна, Ваана Мартиросяна, пианистов Светланы Навасардян, Артура Папазяна, Вардана Мамиконяна, Ваагна Папяна, певцов Гоар Гаспарян, Жака Дюваляна, скрипачки Анаит Цицикян, виолончелистов Александра Чаушяна, Медеи Абраамян, Арама Талаляна, хормейстера Сарины Автандилян, а также дирижеров Мурада Аннамамедова и Валерия Гергиева. Своими статьями и многочисленными рецензиями о разных концертах и оперных спектаклях М.Рухкян стала музыкальным летописцем своего времени.

И символично, что 15 апреля 2017 года, на полувековом пути своей музыковедческой деятельности, за статьи, опубликованные в Москве и Санкт-Петербурге, заслуженный музыковед была признана победителем конкурса Союза композиторов Армении “Лучшее произведение года – 2016” в номинации “Музыковедение”.

Естественно, что первое исследование творчества Константина Пет-

⁸ **Рухкян Маргарита.** Портреты армянских композиторов. Очерки, Ереван, “Наири”, 2009, 236 стр.

⁹ **Рухкян Маргарита.** Театр звука Вардана Аджемяна, Ереван, “Амроц груп”, 2015, 86 стр.

росяна должна была написать именно она – летописец-музыковед современной армянской музыки, перед глазами которой прошла вся жизнь и развернулось творчество героя ее исследования. Автор создал образ своего героя с любовью и теплотой, в хронологическом порядке представив перед читателем всю многостороннюю деятельность композитора. И это у нее получилось: читатель увлеченно следит за жизненным путем К.Петросяна, перед ним встает пройденный композитором творческий, исполнительский, концертный и музыкально-общественный плодотворный путь, проделанная значительная работа. С каждым параграфом книги, с каждым новым штрихом к биографии композитора образ Музыканта становится более живым, полнокровным и целостным.

Добавлю, что монография рекомендована к печати решением Ученого совета Института искусств НАН РА от 14 июня 2018 года.

М.Рухкян изложила свое исследование на своем рабочем языке – по-русски. Но возникла необходимость издать книгу на трех языках: армянском, русском и английском. Это, по-моему, вполне логично и справедливо, так как К.Петросяна знают также русскоязычные читатели. Имею в виду любителей музыки бывшего Советского Союза: ведь в свое время произведения композитора звучали не только в Москве и Ленинграде, но и в Одессе, Сочи, Киеве...

И сегодня, по стечению обстоятельств, К.Петросян разворачивает свою деятельность в англоязычной среде, одновременно сохраняя прочные связи с Родиной.

В этой связи особенно хочу отметить музыканта, выполнившего научный перевод русского текста на армянский язык, кто, подобно герою книги, тоже является одаренным музыкантом. Речь идет о старшем научном сотруднике Отдела музыки Института искусств НАН РА, члене диссертационного совета Искусствоведения 016 ВАК РА, действующего в Институте искусств НАН РА, заместителе председателя Совета молодых искусствоведов Института искусств НАН РА, члене Союза композиторов Аремнии, кандидате искусствоведения, молодом исследователе Лилит Артемян, которая, несмотря на свою молодость, достигла хороших результатов в области музыкознания. В рамках Программы поддержки молодых ученых, по решению Ученого совета Института искусств НАН РА и при финансовом содействии Молодежного фонда Аремнии в 2015 году была издана ее монография «Исполнительские проблемы

армянской фортепианной музыки XX века, сочиненной в новых композиционных технологиях”.

По итогам конкурса “Программа поддержки исследований молодых научных сотрудников - 2016” Комитета по науке Министерства образования и науки РА в номинации “Искусствоведение” была рекомендована к финансированию ее научная тема “Музыкальная культура Республики Армения (1991-2016 гг.)”. Она выступала с докладами на республиканских и международных научных сессиях, является автором монографии и около 30 научных статей.

Следует также сказать, что параллельно с этим, а может быть, в первую очередь, Лилит – талантливая пианистка, лауреат международных конкурсов. Она выступала с десятками концертов и с сольными концертами, представляя музыку разных стилей, в том числе и произведения современных композиторов. Важным направлением исполнительской деятельности талантливой пианистки является пропаганда фортепианных произведений армянских классиков и современных авторов. Значителен вклад Л.Артемьян, в частности, в пропаганде фортепианного творчества основоположника армянской фортепианной музыки Тиграна Чухаджяна. Она – первый исполнитель в Армении ряда пьес Т.Чухаджяна, в том числе – первого армянского “*Marche funèbre*”, сочиненного по поводу смерти армянского патриарха Турции, 47-летнего Нерсеса Варжапетяна, а также “*Grande Valse Fantastique*”, “*Illusions*” и “*Mazurka de salon (Mignon)*”. С другой стороны, впервые в Армении Л.Артемьян исполнила фортепианные сочинения иностранных композиторов. В их числе – “*4 Illustrations*” Дж.Шелси, “*Прелюд N 1*” М.Капичиони и т.д.

Автор английского перевода книги – Татевик Ходжа-Эйнатян, активный музыкант и педагог, вдохновленный идеей построения всеобщего мира посредством искусства. Она – организатор множества семинаров и занятий для сотен музыкантов и немусыкантов всех возрастов в Армении, Бельгии и США. В настоящее время она преподает в программе OrchKids в Балтиморском симфоническом оркестре, а также в Балтиморской школе искусств. Исполнительская деятельность Татевик направлена на расширение границ неисследованных областей – как музыкальных, так и социальных. Со своим трио QuaQuaQua она работает над созданием нового репертуара, основанного на синтезе музыки и театра. Будучи одним из основателей обладателя многих наград - ансамбля колокольчиков “Нарек” в городе Вашингтон, Татевик в составе группы выступала по всему Восточному побережью США, а также в Австрии,

Франции, Великобритании и Армении. В 2012 году Татевик была признана одним из лучших стипендиатов программы Всеармянского Благотворительного Союза (AGBU) для будущих музыкантов и выступила с концертной программой в Карнеги-Холле в Нью-Йорке. Татевик окончила консерваторию Пибоди в Балтиморе по классу ударных инструментов у профессора Роберта Ван Сайза, а также получила степень магистра музыковедения. В Вашингтонской Школе Международного Обучения Татевик прошла курс построения мира и трансформации конфликтов, а также завершила курс подготовки лидеров сообщества музыкантов без границ. Она также имеет большой опыт работы в международных гуманитарных организациях, таких как Фонд помощи Армении, Ayuo!, FocalChange.

Дорогой читатель!

Мне остается сердечно поздравить нашего героя Константина Петросяна в связи с рождением этой книги, над которой работала команда серьезных профессионалов, и пожелать ему дальнейших успехов в его многогранной и плодотворной деятельности во имя прогресса армянской музыки, во благо пропаганды современной армянской музыки...

Хочу особо выделить две важные черты человеческого облика К.Петросяна – преданность Родине и скромность – качества, которые сегодня необходимы нам как воздух и вода, и которые характеризуют его как настоящего Человека.

И сегодня К.Петросян с тем же энтузиазмом продолжает свою многожанровую творческую деятельность. Недавно он сочинил несколько фортепианных пьес, одну из которых (“For Lilit”) посвятил первому исполнителю – Лилит Артемян, а сейчас работает над Трио для флейты, кларнета и фортепиано. Будем надеяться, что вскоре услышим Трио в Ереване.

Итак, дорогой читатель, давайте вместе листать страницы жизни и творчества Константина Петросяна.

АСАТРЯН Анна Григорьевна

Заместитель директора Института искусств НАН РА,
заведующая отделом музыки,
Председатель фонда “Тигран Чухаджян”,
заслуженный деятель искусств Армении,
доктор искусствоведения, профессор

28 июня 2018г.

ОТ АВТОРА

В широком мире армянского музыкального сообщества хорошо известно имя Константина Петросяна. В то же время он остается загадкой, потому что его биография создавалась в том мире, который ныне не существует, – в Советской Армении. А продолжается в Америке, в Провиденсе, где он в рамках армянской диаспоры создал активно действующий очаг национального музыкального искусства и придал ему истинно американский масштаб.

Каждый год в праздничной обстановке открывается Международный Род-айлендский армянский музыкальный фестиваль, основанный Константином Петросяном в 1997 году и соединивший музыку и музыкантов разных стран, когда на равных участвуют и самодеятельные коллективы, и профессионалы, звучит и народная музыка, и музыка академической традиции – классическая и современная, когда демонстрируют свои достижения представители разных стран и народов и обязательно исполняются произведения его коллег из Армении. Этот фестиваль стал воплощением его мечтаний.

Что человека делает востребованным? Одни скажут – характер, другие – удача, судьба, я же считаю, что человека делает востребованным профессионализм. Именно это качество определяет и судьбу человека, и шире – судьбу человечества. Есть такое понятие – мастер. Оно, собственно, и лежит в основе искусства, в частности музыки. Майстерзингеры... В Европе эти мастера пения эпохи Возрождения заложили основы вокального и ансамблевого профессионального искусства; у нас в Армении ашуги, гусаны создали традиции народно-профессионального вокального и инструментального мастерства. В сфере духовной музыки как на Западе, так и в Армении творцы духовных гимнов, григорианских хоралов заложили каноны прочтения священных текстов... Позже, с середины XVII века, в Европе зарождается великая традиция симфонизма, распространившаяся на весь мир. И в ней тоже были и есть свои мастера, утвердившие высокие критерии профессиональной музыки.

Во всех традициях музыкального творчества – и в Армении, и на Западе, и на Востоке – лежит устремление к совершенству, к красоте и гармонии, что попутно, в процессе развития, в ходе истории формирует разные художественные направления; с одной стороны, укореняет самобытные традиции, с другой – расширяет пространство взаимодействия одних культур с другими, обнаруживает новые тенденции развития, сильно дифференцирует музыкаль-

ный мир в своей самобытности и в то же время делает его в этой сложности единым.

Мастерство дает человеку крылья, позволяет взрастить себя. Именно это мы воочию наблюдаем на примере творческой жизни Константина Петросяна, получившего прекрасное музыкальное образование и проявившего характер и волю к обретению профессионализма и мастерства в своей многогранной музыкальной деятельности. Став мастером, он не устает познавать новое, стремиться к совершенству, учиться у стремительно развивающейся жизни, осознавая себя проводником и пропагандистом лучших традиций музыкального искусства. Его романтизм в сочетании с практическим умом и строжайшей дисциплиной творческой работы приносят замечательные плоды. Мы любим его песни, поражаемся его неутомимой энергии, мы покорены его романтическим чувством дружбы в духе трех мушкетеров – “один за всех, все за одного”, талантом быть человеком. Кто же он, этот современный армянин, упорно ищущий путей духовного единения своих соотечественников, затерявшихся в просторах Америки, с гражданами Армении, живущий по законам американской Конституции и являющийся патриотом своей исторической родины, доказывающий всем своим творчеством огромную силу воздействия музыки на мышление людей.

СЕМЬЯ, ШКОЛА, УЧИТЕЛЯ

Константин Петросян родился в 1946 году 12 августа в семье известного музыканта, трубача Гранта Петросяна, солиста Эстрадного оркестра Армении, художественным руководителем и дирижером которого был легендарный Артемий Айвазян. Уже год без войны, новые планы, надежды и ... рождение сына. Армения вместе со всей страной, победившей в Великой Отечественной войне, живет этими смешанными чувствами радости победы и горечи утрат, заново в тяжелых условиях послевоенного времени осознавая свой исторический путь в составе великой многонациональной державы. Послевоенное время – это время надежд и повышенного энтузиазма. Тысячи и тысячи семей еще ждут вестей о своих близких с фронта, миллионы людей не вернулись домой. Но энергия созидания охватила страну, которая строится и строится на каждом ее отдельном участке. Эмоциональная стихия музыки всегда наиболее

точно отражает настроение общества, страны. В эти послевоенные годы в стране рождаются прекрасные светлые песни, которые поются везде, где есть фортепиано, аккордеон, гитара, слушаются везде, где есть патефоны, где есть сцена и зал. Интересно, что военное и особенно послевоенное время открывает советскому слушателю благодаря пластинкам, радиопередачам из Америки, а также трофейным фильмам мир американского джаза, которым оказался заполнен советский экран. Джазовые ритмы и сам образ американского джаза проникают в мир искусства большой многонациональной страны как новый эликсир жизненной энергии. И можно сказать, что маленький Константин, сын известного джазового трубача Гранта Петросяна, солиста первого армянского джазового оркестра растет у самых истоков джазовой музыки в Армении. И, несмотря на то что мать Константина Имса Петросян – инженер по профессии, очень тогда нужной и почетной, и вполне желанной для сына, в семье понимают: Константин будет музыкантом.

И вот в один прекрасный день он оказался в музыкальной школе имени Саят-Нова, директором которой в те годы был легендарный Петр Асатурович Айказян. Константин давно уже выбрал фортепиано, инструмент, близкий к истории джаза. Его учительницей стала Нинель Суреновна Хачатрян, о которой он сохранил самые теплые воспоминания. Педагогическое воспитание в музыкальных школах тогда было очень многосторонним. Учили и игре на инструментах, и теории музыки, и искусству хора, был также класс по композиции. Константин Петросян поступает и в этот класс. Он с раннего детства в джазовом коллективе. Отец водит своего сына не только на концерты, но и на репетиции. Здесь, в кругу друзей отца, Константин постигает всю историю армянского джаза. Он слушает интересные разговоры, восторженно наблюдает за репетициями под руководством великого маэстро Артемия Айвазяна (1902 – 1975), которому уже много лет, дома пытается аранжировать любимые мелодии на фортепиано в стиле джаза. Большим событием для него как начинающего музыканта, уже ориентированного на джаз, стал приезд известного в СССР джаз-оркестра во главе с его руководителем и трубачом Эдди Рознером.

Будучи учеником музыкальной школы, находясь постоянно в среде музыкантов, Константин слушал и запоминал рассказы об Александре Спендиарове, авторе оперы “Алмаст”, которая в те годы была в репертуаре Ереванского государственного академического театра оперы и балета им. А. Спендиаряна, о Комитасе. Однажды на симфоническом концерте он услышал сочи-

нения Григория Егиазаряна, и эта романтическая звукопись захватила его. Константин не задавался вопросом, что ему нравится больше. Все музыкальные впечатления детства и юности – и классика, и армянская народная музыка, и джаз сливались в одно большое и прекрасное явление.

Окончив школу с отличием и даже прославившись среди своих сверстников умением легко импровизировать в стиле джаза, Константин Петросян поступает в Музыкальное училище имени Романоса Меликяна сразу по двум специальностям – фортепиано и композиции с целым списком собственных работ. Это “Детский марш” для фортепиано, несколько песенных мелодий и несколько фортепианных пьес.

В училище Константин встретит педагога, о котором можно было только мечтать, – талантливого, многогранного, активного и участливого, в меру строгого и в то же время дружелюбного Эдуарда Багдасаряна, сумевшего раскрыть все грани музыкального таланта юноши. Эдуард Багдасарян был ярким и интересным человеком с обостренным чувством юмора. Верный традициям классического музыкального искусства, он чувствовал и любил эстрадную музыку, был прекрасным пианистом, писал много музыки для фортепиано. Широко известен его цикл “24 прелюдии для фортепиано”, известна и исполняема до сих пор его “Рапсодия для скрипки и оркестра”, написанная в начале 1960-х. Эдуард Багдасарян был очень востребован в армянском кино, с 1956 по 1966 годы был художественным руководителем Инструментального квартета Комитета радио и телевидения Арм. ССР, и это был квартет эстрадного типа; Багдасарян писал и эстрадные песни. Его композиторский стиль как раз и был отмечен этой гранью, соединяющей образ классики и романтическое настроение современной эстрадной музыки. Это удивительное сочетание придавало его сочинениям живую информативность, интонационную свежесть, сюжетную актуальность. Он тонко чувствовал ритмическую пластику народных армянских танцев и создал 40 обработок танцевальных мелодий для фортепиано. Эти широкие практические знания Эдуард Багдасарян щедро передавал своим ученикам, из которых выросли прекрасные авторитетные композиторы.

Вообще поколение Эдуарда Багдасаряна исповедовало тот высокий профессионализм, который открывал окно в широкий мир музыки и прошлых веков, и сегодняшнего дня. “Эдуард Иванович правильно направлял занятия по композиции, – вспоминает Константин Петросян. – Первое, что он требо-

вал, это доскональное штудирование произведений Комитаса для того, чтобы, как он говорил, “очистить свой слух, свой музыкальный язык”. Он обращал наше внимание на утонченность музыкальной речи, четкость фразировки, сочность гармонической вертикали – все то, что так восхищало его в Комитасе. Мы в обязательном порядке делали обработки мелодий Комитаса, народных песен и одновременно приобщались к законам различных жанров, в том числе и крупных – сонат, квартетов, симфоний”.

Константин Петросян оказался очень восприимчивым и заинтересованным учеником. Он с жаром стал учиться и сочинять. Одно из первых его произведений, написанных в классе Эдуарда Багдасаряна – Скерцо для трубы и фортепиано. Ясно было, что оно посвящено отцу. В свою очередь Грант Петросян посоветовал сыну обратиться к поэзии Аветика Исаакяна и написать цикл романсов. Как мудро! Тем самым он подчеркнул, что нужно учиться у классиков, знать армянскую литературу, погрузиться в стихию поэтической речи, национальную поэзию, идти вначале по традиционному руслу, а потом уже обращаться к джазу как новой ветви современной армянской музыки. Вокальный цикл на стихи Аветика Исаакяна Константин напишет позже, уже в консерватории, но предложение отца стало для него пищей для размышлений и он с огромным интересом стал искать вдохновение в поэзии.

Юные годы... Мечтания, поиски и надежды. Нравится и то и другое, увлекает и один стиль, и другой. Прекрасная музыка прошлых веков не перестает восхищать, завораживать. Это данность, которая навсегда останется идеалом. А что дальше? А дальше искусство, сомкнувшееся с современной эпохой. От Малера недалеко до Шостаковича, от Стравинского – до Прокофьева и Хачатуряна. Эти исторические линии и зигзаги навсегда останутся для Константина Петросяна пищей для размышлений и новых открытий.

Но тяготение к искусству джаза не оставляет молодого композитора. В рамках академического образования эти увлечения не поощряются. Но Константину Петросяну повезло с учителем, поскольку Эдуард Багдасарян сам прекрасный знаток джаза и современной эстрадной музыки, к тому же в этой области с успехом работают его коллеги и друзья, такие мастера, как Арно Бабаджанян и Константин Орбелян.

В классе Эдуарда Багдасаряна собралась талантливая молодежь – Тигран Мансурян, Ашот Зограбян, Мартун Израелян, Арам Сатян. Это был один из самых сильных классов в училище им. Романоса Меликяна. Благодаря их

равноценным возможностям вырабатывалась профессиональная соревновательность, прививалось чувство артистизма, внушалось настоящее творческое горение. Константин Петросян рассказывает, что в классе Эдуарда Багдасаряна новые произведения прослушивались всем классом, их играли сами же композиторы, или приглашались студенты-исполнители. Именно эта атмосфера формировала такие качества, как коллегиальность и одновременно умение защищать свои творческие решения.

Здесь же, в училище, Константин Петросян получает прочные теоретические знания. Педагоги – истинные фанаты, увлекающие своих учеников музыкальной наукой. Эдуард Пашинян преподавал гармонию и известен был новой точкой зрения на ладовую систему, ее происхождение и развитие и даже разработал концепцию “универсальной ладовой системы”. Новалис Дероян, который вел курс полифонии и анализа форм, был очень образованным музыкантом и серьезно увлекался философией. Композитор Борис Саккилари, большой знаток мировой симфонической музыки, преподавал инструментовку. Директором училища была Гоар Арутюнян, дирижер по специальности, человек высочайшего чувства ответственности, преданная работе, музыке, родине. Такие педагоги прививали своим ученикам настоящую любовь к музыкальному искусству, учили самостоятельно мыслить, осваивать разные сферы музыкальной деятельности, осознавать сущность национальных музыкальных традиций, проникаться чувством служения своему народу.

Годы учебы в училище пролетают незаметно. И вот уже Константин Петросян – автор нескольких сочинений, с которых начинается серьезная пора его творческого становления. Это – Трио для флейты, фагота и фортепиано (1964), вызвавшее большой интерес в его окружении, вокальные циклы на слова А. Сагияна, В. Давтяна, О. Шираза, Соната для скрипки и фортепиано (1965), которая стала его дипломной работой и была исполнена на выпускном экзамене талантливой, многообещающей пианисткой Светланой Навасардян и скрипачкой Аллой Берберян. Окончив училище, Константин Петросян поступает в Ереванскую консерваторию в класс композиции Григория Ильича Егиазаряна, тогда уже признанного классика армянской музыки, произведения которого в те годы постоянно звучали в эфире, в концертах.

Профессиональный уровень в музыкальном искусстве дает школа как системная форма обучения. Константин Петросян получил такую школу фактически из первых рук лидеров армянской музыки XX века.

КОНСЕРВАТОРИЯ. ПОИСКИ И ОБРЕТЕНИЯ

– Я зашел к нему в класс и увидел его, знаменитого, доступного и доброго человека, вспоминает Константин Петросян о Григории Егиазаряне. – Это первое впечатление подтверждалось с каждой нашей встречей. Он очень сердечно относился к своим ученикам, преподавал увлеченно, радуясь всему, как ребенок.

Учение Константину давалось легко. Отзывчивость окружения, волнующие мечты о творчестве, первые успехи, первые поощрения – все гармонично сочеталось с общительным, теплым характером юноши. Он увлечен самим процессом учебы, дарящим ему и знания, и жизненный опыт. Он и сегодня бесконечно благодарен своим учителям – Микаелу Терьяну, педагогу по теории музыки и сольфеджио, Роберту Атаяну, который вел в Ереванской государственной консерватории им. Комитаса курс “Гармонии” и был авторитетным знатоком творчества Комитаса; Геворку Будагяну, дирижеру по классу “Чтения симфонических партитур”, Гаяне Чеботарян, которая со всей требовательностью преподавала курс “Полифонии”, Маргарите Арутюнян, Анне Барсамян, читающим лекции по “Истории музыки”, Марго Брутян, основательнице кабинета народного творчества в Ереванской государственной консерватории им. Комитаса. Серьезное изучение народной и духовной музыки тут же приносило творческие результаты. Константин Петросян делает обработки известных образцов как народной, так и духовной музыки. С известной в те годы певицей Лусине Закарян, покоровшей Армению проникновенным исполнением армянских духовных песен, Константин Петросян записывает на радио несколько обработок шараканов в сопровождении органа. Константин рассказывает, что партию органа он писал под руководством Роберта Атаяна, который сам же исполнил ее, аккомпанируя певице. Уже в юности Константина Петросяна захватывает красота армянских духовных монодий, выражающих глубокие религиозные чувства. Впоследствии судьба предоставит ему возможность знакомства с богатейшим собранием армянских духовных песен, сосредоточенным в библиотеке церкви Святых Саака и Месропа в Провиденсе (США), и он, уже опытный музыкант, переводя эти монодии в многоголосный хор, будет следовать заветам великого Комитаса.

А пока, в юности, молодой музыкант, все яснее осознавая свое призвание, стремится к приобретению глубоких профессиональных знаний. Он изучает творчество Комитаса, постепенно обретая в нем опору, через него постигая многое в самобытности национальной музыки. Он размышляет над связью композитора с фольклором, обращая внимание на разные проявления этой связи, и не только в армянской музыке, но и в европейской, русской, и однажды его пронзает мысль – а ведь путь композитора – это, по существу, путь к истокам, к познанию корней и традиций своей национальной культуры... Подобные озарения рождают повышенный интерес к теоретическим дисциплинам. Для него ясно, что знание фундаментальных основ музыкального творчества открывает простор в творчестве. Он начинает постигать трудоемкость творчества, особую прелесть творческого поиска, когда работаешь над каждой фразой, над гармонической ситуацией, пробуя варианты, стремясь к чистоте стиля, к прозрачности фактуры. Поэтому все, что написано им в годы учебы, оставляет впечатление образцово выполненной работы. Идей у юноши много, но он всегда проверяет их на реакцию Григория Егиазаряна, почувствовав в нем музыканта утонченного вкуса. Константин не напрягает своего учителя, поклонника Равеля и Дебюсси, своим увлечением джазом, он просто оставляет эту тему в стороне, в сфере своего “я”. Зато умный и дипломатичный юноша берет за правило разговаривать с Г. Егиазаряном о том, что того интересует. И какого же замечательного рассказчика он обретает тогда!

– Сколько я узнал от своего педагога и как много еще мог узнать, будь я еще более внимателен к его пристрастиям! – признается Константин Петросян. К тому же благодарный ученик был горячим поклонником творчества своего учителя, и это еще более укрепляло их дружбу.

Композиторский класс Григория Егиазаряна, эта уникальная по своей плодотворности творческая мастерская на протяжении десятилетий обогащала новую армянскую музыку. Профессионализм и еще нечто присущее только егиазаряновскому классу, внесло в армянскую музыку самобытную линию импрессионизма. Музыка, в которой слышалось и слышится до сих пор дыхание природы, в которой каким-то таинственным образом передается гармония видимого мира! Музыкой Григория Егиазаряна восхищались все. Она в свое время часто звучала в радиопередачах, исполнялась в больших симфонических концертах, в Государственном академическом театре оперы и балета

им. А. Спендиаряна шел в 1970-е его балет “Севан”, а в середине 1980-х на сцене Государственного академического театра оперы и балета им. Спендиаряна был поставлен высокоталантливым балетмейстером Ашотом Асатуряном балет Егиазаряна “Ара Прекрасный и Шамирам”...

Это была живая и прекрасная история армянской музыки второй половины XX века. И если перечислить учеников Григория Егиазаряна, то можно представить себе огромное значение его школы, его композиторской традиции. Учениками Григория Егиазаряна в разное время были Эдуард Багдасарян, Александр Аджемян, Григорий Ахинян, Гагик Овунц, Владилен Баян, Александр Оганян, Вагаршак Котоян, Гегуни Читчян, Эдгар Оганесян, Эмин Аристакесян, Хачатур Мартиросян, Давид Сакоян, Мартун Израелян, Ашот Зограбян, Эдуард Айрапетян, Ерванд Еркянян, Ваграм Бабаян, Роберт Петросян, Эмма Мигранян, Степан Бабаторосян, Аршак Икиликян, Нубар Асланян, Дженни Асатрян, Нарине Зарифян, Софа Азнавурян. И сегодня учеников Г. Егиазаряна можно безошибочно узнать по тонкой и бережной звукописи, по слуху, сосредоточенному на звуках природы.

“Я впервые понял, что такое оркестр, услышав балетную сюиту “Севан” Григория Егиазаряна”, – рассказывает Давид Сакоян.

“Он открыл новую страницу в армянском балете и балетной музыке, – писала впоследствии Гегуни Читчян, – а его красочный оркестр с его насыщенной народной песенностью, народными танцевальными ритмами пленял и профессионалов, и широкого демократического слушателя”.

“Как часто Егиазарян заканчивал уроки словами – “композиторы берут пример друг у друга, у кого же еще им учиться?! Еще ни один композитор не стал композитором по книгам”, – вспоминает Ерванд Еркянян.

А на уроках учитель демонстрировал своим ученикам примеры, которым следует подражать, – из музыки М. П. Мусоргского, Н. А. Римского-Корсакова, К. Дебюсси и М. Равеля, а также те, которым подражать нельзя: партитуры А. Шенберга и А. Берга, И. Стравинского и А. Веберна... Он так считал, и это было его право, право признанного мастера.

Но плодотворность его преподавания заключалась в том, что он обсуждал эти партитуры с учениками, давал им возможность учиться по ним. Г. Егиазарян считал, что молодой композитор должен узнать как можно больше музыки. Его уроки вырабатывали стиль и мировоззрение, обусловленные отношением Егиазаряна к окружающему миру, к природе. Его имп-

рессионизм был пронизан патетическим восхвалением природы, в которой он видел начало всех начал. Он и себя ощущал частью природы, что делало его наивным, восторженным, немного рассеянным. Он относился к миру сквозь призму природы. Конечно, он иногда оставлял впечатление несколько странного человека, но это была естественная и прекрасная странность, и что важно было для него и его учеников – эта странность была пронизана музыкальностью.

Как же точнее определить смысловой посыл музыки Г. Егиазаряна, то кредо, которое он страстно пропагандировал?.. Я, будучи студенткой кафедры теоретико-композиторского факультета Ереванской государственной консерватории им. Комитаса, посещала его уроки по инструментовке и восхищалась самобытностью этого композитора. Его музыка была чиста как родниковый ручей, а еще точнее – она была экологична.

В середине XX века, собственно, тогда, когда сформировалась во всем своем блеске армянская композиторская школа, Григорий Егиазарян был одним из самых любимых и исполняемых композиторов Армении.

“Главное, что я усвоил на его уроках, – скромно отмечает Константин Петросян, – это грамотно выполненная партитура, в которой, по определению учителя, не должно быть ни одной лишней ноты”. Какое лаконичное и вместе с тем многозначительное признание! Оно свидетельствует о том, что молодой композитор контролировал свою фантазию, свой темперамент, учился владеть красками инструмента, ценить и понимать исполнителя. Именно это – отточенность музыкальной идеи, корректность звучания, точно найденный тембровый колорит, полнота гармонической звучности при экономном использовании текстуры, искренняя взволнованность, порыв воодушевления, волнующая слух речитативность интонаций, наконец, обретение крыльев, когда тема, мелодия достигают той самой ноты, того тона, который передает контакт души и звука, – мы слышим в музыке Константина Петросяна.

В консерватории Константин Петросян напишет Струнный квартет (1967), Симфоническую поэму (1971), *Rechitativ* для симфонического оркестра (1972), Квинтет для деревянно-духовых инструментов N1 (1971), многократно исполненный и в 1976 году записанный на диск в фирмой “Мелодия”, вокальные циклы на слова Ав. Исаакяна и В. Теряна, Концерт для камерного оркестра (1973), который станет его дипломной работой, сонаты для разных инструментов, романсы, хоры...

Нетрудно углядеть во всем этом образ композитора, верного традициям армянской классической музыки. Он избирает классические жанры, укорененные в армянской музыке, ставшие фактически национальными, – квартет, квинтет, концерт для камерного оркестра, симфоническую поэму...

Работая с одинаковым интересом в традиции академической музыки и в области джаза, Константин Петросян достигает и в той и в другой сфере больших успехов. Его Квинтет для духовых N1 в 1976 году был записан на пластинку фирмой “Мелодия” (Москва). “Диалоги” для скрипки и виолончели, написанные в 1987 году, в том же году также были записаны на пластинку фирмой “Мелодия”, а “Четыре миниатюры” для струнного квартета был создан в 1990 году и в том же году исполнен в Праге. По форме компактный, с четко расставленными акцентами настроений, “Четыре миниатюры” развивает самобытную линию армянской квартетной музыки.

В чем же самобытность этой традиции? Конечно, драматургия квартетов армянских композиторов базируется на традициях классицизма – это смена темпов и настроений, но в армянских квартетах огромную роль играет мелос, линия мелодического контура, мелодического развертывания, которая несет в себе смысловую составляющую. Именно таким выразительным мелодизмом впечатляет квартет Константина Петросяна, который компактно укладывается в миниатюрную форму и завершается живой мелодической речитацией.

А вот и мастерски написанный Квинтет для духовых N 2 в 4-х частях. Здесь каждый инструмент – характер, образ, участвующий в живом и интригующем музыкальном спектакле. Мы улавливаем в Квинтете отголоски джаза, который, кажется, играет где-то рядом, и это так биографически точно для Константина Петросяна! Словно запись какого-то момента его жизни...

Да, джаз ни на минуту не оставляет его, и это не только увлечение, это захватывающая работа! Еще будучи студентом первого курса Музыкального училища им. Романоса Меликяна, Константин играет в джазовом ансамбле кинотеатра “Давид Сасунский”. А вскоре, после кончины композитора Грачья Мелик-Мурадяна, руководителя эстрадного оркестра кинотеатра “Москва”, заменяет его и становится во главе этого популярного и очень профессионального джазового коллектива. Это было в 1965 году. На этом посту художественного руководителя и дирижера, а также аранжировщика он проработает целых пять лет – до 1970 года. Неоценимый опыт! Джаз-оркестр кинотеатра “Москва” в те годы привлекал широкую аудиторию, в кино ходили как

на концерт. В джаз-оркестре играли прекрасные музыканты, пели совсем неплохие певцы и певицы, все ориентировались на современный джазовый стиль. Однажды к Константину Петросяну как руководителю оркестра пришел композитор Авет Тертерян, уже прославившийся своей кантатой “Родина” для симфонического оркестра и солистов и оперой “Огненное кольцо”. Он предложил одну эстрадную песню, потом принес вторую, третью. Константин Петросян инструментовал их для своего оркестра и они исполнялись, к всеобщему удовольствию.

В 1970 году Константин Петросян получает приглашение от своего старшего друга Мартына Вартазаряна, талантливого пианиста, композитора, джазмена, решившего организовать эстрадный коллектив в Комитете радио и телевидения Армении, работать в его коллективе пианистом и аранжировщиком. Это воодушевляет его. Он пишет для этого оркестра ряд оригинальных сочинений, в том числе получивший известность “Вокализ”.

А между тем он еще на третьем курсе консерватории! Такая многогранная и бурная деятельность в самом начале творческого пути о многом говорит. Прежде всего о характере Константина Петросяна, о способности организовать свою творческую жизнь так, чтобы работа в сфере эстрадной музыки и джаза не мешала учебе в консерватории, нацеленной на овладение классическим стилем. Но именно эта многогранность творческой работы привлекает молодого композитора. Безусловно, он вдохновляется примером старших коллег, одинаково успешно работающих и в сфере академической музыки, и в области эстрады. Это Эдуард Багдасарян, Арно Бабаджанян, Александр Аджемян и Мартын Вартазарян.

Кроме того, для Константина Петросяна, кстати, так же, как и для Мартына Вартазаряна джаз – это продолжение семейной традиции, своего рода утверждение династической профессиональной линии. И когда отца Константина, уже широко известного трубача-джазмена Гранта Петросяна в середине 1960-х приглашает на работу в Москву Юрий Силантьев, художественный руководитель и главный дирижер Эстрадно-симфонического оркестра Центрального ТВ и радиовещания, для младшего Петросяна открывается перспектива знакомства с миром большого джаза. И более того – творческого сотрудничества. Будучи студентом консерватории, Константин Петросян напишет для этого знаменитого оркестра пьесу “Размышление” для саксофона и биг-бенда,

которая будет записана на Всесоюзном радио известным саксофонистом Тов-масом Геворкяном.

В годы консерваторской учебы Константин Петросян напишет вокальные циклы на стихи Аветика Исаакяна и Ваана Теряна. Работа с поэтическим текстом станет для юного композитора сильным и радостным переживанием. Он проникнется красотой поэзии, прочувствует рождение мелодии из музыки стиха, когда музыкальные фразы обретают особую мелодическую речитативность. Спустя несколько лет он вновь обратится к жанру романса и напишет вокальные циклы «Բնութային լեզվով» (“Языком природы”) на стихи Гарика Бандуряна для баритона и фортепиано (1974) и «Կարոտի Լիակ» (“Зов тоски”) для сопрано и фортепиано (1976) на стихи Сильвы Капутикян. Эти вокальные циклы – пример удивительно органичного рождения музыки из стиха, что говорит о тонком восприятии композитором поэзии.

ВСТУПЛЕНИЕ В САМОСТОЯТЕЛЬНУЮ ЖИЗНЬ

В 1973 году Константин Петросян заканчивает учебу в Ереванской государственной консерватории им. Комитса и расширяет сферу своей трудовой и творческой деятельности. Он уже свободный художник и отдает предпочтение тому, что считает для себя особенно интересным. В том же году Константин Петросян начинает работать в Доме народного творчества Армении в качестве заведующего музыкальным отделом (он проработает на этой должности вплоть до 1976 года). Его работа состояла в постоянных поездках по Армении с целью поддержки и организации самодеятельных коллективов, чему тогда придавали огромное значение. В его задачу входила также организация поиска ценнейших фольклорных образцов песни и танца, и эта работа велась в тесном контакте с кабинетом народного творчества Ереванской государственной консерватории им. Комитса, который тогда возглавляла Марго Брутян.

В 1976 году Константин Петросян становится художественным руководителем, а с 1977-го дирижером эстрадно-симфонического оркестра телевидения и радио Армении. На этом посту он проработает до 1980-го и за это время напишет целый ряд произведений, ставших очень популярными. Среди них “Вариации для флюгельгорна с оркестром”, “Баллада для гитары с

оркестром”, целый ряд оркестровых пьес и песни на слова армянских поэтов. А его “Сюиту для фортепиано”, сочиненную в эти же годы, исполнит восходящая звезда армянского исполнительского искусства Светлана Навасардян.

Но как многогранны интересы молодого музыканта – пианиста, композитора, признанного в Армении джазмена и прекрасного руководителя, умеющего создавать в коллективе добрую и в высшей степени активную творческую атмосферу! Он осознает свое кредо – творчество и организация музыкальной жизни неотделимы друг от друга. Для него одно дополняет другое. Он постоянно в общении со слушателем, с народом, концертные поездки по Армении, опека над самостоятельными коллективами, неожиданные знакомства со старейшими народными музыкантами составляют главное содержание его творческой жизни. А жизнь в свою очередь обогащает его бесценными знаниями. Он прислушивается к высоким запросам своего слушателя, требовательного к качеству исполнения, чуткого к “интонационной правде”. “С народом следует говорить на языке правды” – этот тезис своей теории как необходимое условие творчества выдвинул выдающийся советский музыковед, композитор Борис Асафьев.

Отсюда и сочетание творческой работы с общественной деятельностью, что было присуще многим советским композиторам второй половины XX века. Константин Петросян в этом плане яркий и типичный пример именно такого творческого подхода.

В 1976 году Константин Петросян поступает в Союз композиторов Армении. Здесь ярко высветилась еще одна грань его личности – талант общественного деятеля. В те же годы Константин Петросян помимо всех своих обязанностей работает в качестве педагога теоретических дисциплин в Музыкальном училище имени Романоса Меликяна (его преподавательская деятельность продлится с 1976 по 1985 годы). Казалось бы, трудно совмещать работу в таких разноплановых сферах, но свойственные ему трудолюбие, организованность, чувство ответственности позволили Константину Петросяну быть одинаково полезным и результативным и в организационной, и в творческой, и в общественной деятельности.

Союз композиторов Армении с середины 1970-х переживал свой расцвет. Проекты и инициативы Музыкального центра по пропаганде были рассчитаны на расширение творческих связей не только с Советским Союзом, но и с Европой. Франция давно была включена в этот культурный обмен, по-

сколько там была большая армянская диаспора, активно интересующаяся культурой Армении. Во Франции часто выступали армянские мэтры – Арно Бабаджанян, Эдвард Мирзоян, Александр Арутюнян, Лазарь Сарьян, Адам Худоян. Пражская весна, Варшавская осень, знаменитые фестивали в Югославии в городе Дубровнике, Берлинские биеннале,... На этих престижных площадках в 70-80-е годы звучали произведения и армянских композиторов – Адама Худояна, Левона Чаушяна, Авета Тертеряна, Константина Петросяна и других...

В 1984 году на фестивале в Праге лучшим камерным сочинением года была названа Соната для виолончели и фортепиано Адама Худояна. В мае 1984-го в Париже на 31-й Международной трибуне композиторов при ЮНЕСКО Квартет N2 Левона Чаушяна был назван лучшим среди 12 сочинений, а на Музыкальном фестивале в Бордо (Франция) в 1985 году лидировала Соната для трубы и фортепиано Константина Петросяна.

Константин Петросян умел, как никто, выбирать своих исполнителей. Он предъявлял к исполнению самые высокие требования, на компромиссы не шел. Но и исполнители тоже интересовались его музыкой и с удовольствием ее играли. Кто бы представил его Сонату для трубы и фортепиано лучше, чем талантливый трубач Юрий Баян и виртуозный пианист Игорь Яврян, часто выступающие в те годы в концертах? Или для кого, как не для Эллады Чахоян, музыкальной и обаятельной певицы, ярко блеснувшей на оперном горизонте, стоило написать романтический вокальный цикл «Անհայտ լիակամ» (“Монолог”) на слова Размика Давояна, молодого армянского поэта, находящегося тогда в центре внимания художественной общественности Армении?

А Сюита для фортепиано? Кто, как не восходящая звезда Светлана Навасардян, должна была исполнить ее? У Константина Петросяна композиторская идея всегда находилась в проекции того или иного исполнительского стиля, более того, являлась даже портретной зарисовкой избранного исполнителя. Классическая цепочка композитор – исполнитель – слушатель для Константина Петросяна стала музыкальной реальностью, неотъемлемой частью композиторской работы. В инструменте он слышит характер, который соотносит с тем или иным исполнителем. Отсюда рождается содержание, идея формы, стиль.

Эта особенность его творчества формировалась с юности, выявляя в нем характер импровизатора, музицирующего пианиста, нацеленного на беседу со слушателем. И беседа эта велась в романтическом духе, создавая поэтически приподнятое настроение.

В музыке это высоко ценится, особенно в эстрадной, джазовой. Вот пример, свидетельствующий об особой привлекательности музыки Константина Петросяна.

“Это было в далеком 1982 году, – рассказывает он. – Однажды звонит мне Роза Тер-Симонян (секретарша председателя СК Армении) – “Вас ищут наши гости” – а это были музыкальные менеджеры, приехавшие в Ереван из Москвы и разных стран. Иностранная комиссия предоставила им возможность ознакомиться с современной музыкой армянских композиторов – и академической, и эстрадной. Они заинтересовались моими сочинениями для биг-бенда. Их внимание привлекли мои “Вариации для флюгельгорна с оркестром” и пьеса “Гарни” для биг-бенда. Моя встреча с ними состоялась, и в результате меня пригласили на Международный джазовый фестиваль в Финляндию, город Пори. Но дальше была уже другая история.... “Не пускать” – такое решение приняли в Москве, в каких-то административных структурах. Потом мне сказали – “Пустим, если руководство республики выделит на это средства”. Я очень хотел поехать, меня поддерживало и руководство нашего Союза композиторов. И вот я у Ремы Светловой, заместителя премьер-министра Армении Фаддея Саркисяна. Она обратилась к своему шефу, и вопрос был тут же решен. И, к удивлению всех, в том числе и Эдварда Мирзояна, вышло постановление Совета Министров Армянской ССР о моей поездке в Финляндию. Такая невероятная история.

В Финляндии в этом фестивале участвовали самые знаменитые джазмены и оркестры – Бени Гудмен, Джерри Маллигэн, “Модерн Джаз квинтет”. Все это было для меня чрезвычайно важно, я ликовал, но только потом осознал значение этого огромного события в моей жизни. После этого фестиваля у меня зародилась идея написать концерт для голоса и биг-бенда, которую я и осуществил в 1986 году. Этот концерт был исполнен талантливой певицей Татевик Оганесян и оркестром из Вильнюса п/у Владимира Чекакина и впоследствии записан на CD. Концерт стал сразу очень популярным, потому что в мировой практике, насколько мне известно, не существовало произведения такого жанра”.

НА ПОСТУ ОРГАНИЗАТОРА

В 1985 году по решению руководства СК Армении Константин Петросян назначается директором Центра музыкальной информации и пропаганды. С приходом на этот пост Константина Петросяна в Союзе композиторов Армении развернулась кипучая деятельность. Конечно, во многом благодаря тому, что у него были коллеги-единомышленники. В те годы заместителем председателя СК Армении Эдварда Мирзояна был друг Константина Петросяна, композитор Левон Чаушян. Их совместная работа привнесла в деятельность организации молодую неустойчивую энергию. Их инициативы поддерживало и руководство союза, и правительство. Они работали вместе с невероятной энергией, привлекая к этой деятельности композиторов, исполнителей и поэтов, охватывая все музыкальные учреждения республики, поддерживая тесный контакт с Москвой и другими городами Союза. Пропаганда армянской современной музыки в эти годы получает наиболее яркое воплощение. И вот молодые организаторы в лице Левона Чаушяна и Константина Петросяна взялись за расширение круга творческих связей и включили в него страны Восточной Европы – Чехословакию, Венгрию, Польшу, Югославию, ГДР. В музыкальных центрах этих стран проводились музыкальные фестивали, на которых звучала музыка талантливых молодых композиторов Европы и России, а теперь и Армении.

Задачи по установлению творческих контактов с зарубежными странами, с республиками Союза не заслоняли для них задач местного значения. Левон Чаушян и Константин Петросян организуют выездные концерты, охватывая все районы Армении, проводят разного рода музыкальные мероприятия. Концерты, конкурсы, фестивали вовлекали в те годы население Армении в активную культурную жизнь. Это было просветительское движение огромного масштаба. Благодаря такой активной работе Союза композиторов в армянских провинциях возрос интерес к классической музыке, к Комитасу, к творчеству современных армянских композиторов. В каждом районном центре создавались музыкальные школы и даже музыкальные училища, для них создавались необходимые условия, строились прекрасные новые здания, как например здание Музыкального училища в Кировакане (ныне – Ванадзор).

Музыкальная жизнь Армении в 1980-е годы продолжает быть яркой и интересной. Страна переживает пик своего расцвета, хотя интеллектуальный потенциал в стране намного выше, чем система управления культурой. Недостатки управления проявлялись во всех сферах жизни. Тучи сгущались над СССР. Но никто не думал, что “великая держава” распадется в одночасье. Это случилось в 1991 году.

ДИАЛОГ С САМИМ СОБОЙ

1980-е для Константина Петросяна были плодотворным периодом, пиком зрелости. Написан Квintет для деревянно-духовых N 2, Сюита для флейты и кларнета, Соната для альты и фортепиано. Одновременно в академическом направлении появляется сочинение, которое принесет ему успех, подарит новых друзей. Это “Диалоги” для скрипки и виолончели, исполненные в Одессе Натальей Литвиновой (скрипка) и Сергеем Шольцем (виолончель). В их же исполнении произведение было записано на пластинку фирмой Melodia (Moscow). Сочинение состоит из пяти частей – диалог ведется как бы на разные темы. Скрипка и виолончель активно обсуждают их. Каждый инструмент подает свой голос выявляя свой характер, обогащая содержание беседы.

В июне 1984 года в Большом концертном зале им. А. Хачатуряна состоялся авторский концерт композиторов Константина Петросяна и Руслана Галстяна, посвященный их песенному творчеству. Надо сказать, что песни обоих композиторов были тогда очень популярными. А получить возможность авторского концерта – большая честь и ответственность. На этом концерте впервые прозвучала, ставшая в последствии широко популярной и любимой, песня Константин Петросяна “Айастан”, на слова Нансена Микаеляна. Кстати, эта песня была признана лучшей патриотической песней года, и отмечена специальной премией Министерства культуры Армении.

Авторский концерт, организованный при содействии Союза композиторов и Гостелерадио Армении, прошел при переполненном зале и с большим успехом.

Зрелый период творчества Константина Петросяна ясно свидетельствовал, что он и не думает сдавать ни одну из своих позиций, что его ноу-хау состоит именно в сочетании музыкальных стилей, традиций, видов творческой

и общественной деятельности. Так, сочетая и то, и другое, и третье, он последовательно в течение нескольких лет создает своего рода сонатный цикл – показатель серьезной работы каждого композитора академического направления.

Десять сонат Константина Петросяна написаны для инструментальных дуэтов, что подчеркивает диалогическую основу жанра сонаты. Итак, скрипка и фортепиано, тромбон и фортепиано, труба и фортепиано, фагот и фортепиано, кларнет и фортепиано, флейта и фортепиано, гобой и фортепиано... У каждого инструмента свой характер, своя история – таково содержание этих сонат. Композитор тонко чувствует специфику каждого инструмента. А духовые инструменты для него особый мир, они для него образы не только из классики, но также из истории джаза. Отсюда брутальная звучность гармоний, свободный полет мелодических линий, особенно в Сонате для трубы и фортепиано и Сонате для тромбона и фортепиано.

Композитор, пишущий сонату, выявляет себя как индивидуальность больше, чем в каком – либо другом жанре. Здесь на виду и интеллект, и натура, и характер, и самостоятельный выбор. Именно эти мысли посещали меня при прослушивании сонат Константина Петросяна.

Свою первую Сонату для скрипки и фортепиано он сочинил в 1965 году – как дипломную работу по окончании музыкального училища. Спустя двадцать лет – Сонату для скрипки соло (1985). Далее сочинил Сонату для трубы и фортепиано (1985), Сонату для фагота и фортепиано (1986), Сонату для кларнета и фортепиано (1988), Сонату для альты и фортепиано (1988), Сонату для волторны и фортепиано (1997), Сонату для флейты и фортепиано (2004) и Сонату для гобоя и фортепиано (2006).

Это показательно. Двенадцать сонат для разных инструментов и в разных конфигурациях – соло и с сопровождением – это серьезный профессиональный композиторский успех. И здесь мы видим еще один яркий пример укорененности формы сонаты в армянской музыке. Соната, которая пишется сегодня – это особый взгляд на жизнь, на ее противоречивые стороны и ее цельность. Это особый, эволюционный принцип мировоззрения, культивирующего солидарность, толерантность, и в то же время бескомпромиссный анализ тезисов, противоположных друг другу. Это то, что было высказано в известной фразе – “Я совершенно с вами не согласна, но я готова положить голову за ваше право высказывать свою точку зрения”...

В сонатах происходит то же противоборство, но, призванное самой природой музыки пусть к конфликтному, драматическому, но гармонически оформленному соглашению.

Константин Петросян всегда держит на пюпитре ноты с новой сонатой. Они – отсчеты его побед и поражений, удач и неудач, сомнений и убеждений.

ПРЕДЧУВСТВИЕ ПУТИ

Каждое сочинение – росток в будущее, но есть такие произведения в творчестве каждого композитора, которые выстраивают новую линию жизненного пути.

В 1984 году Константин Петросян создает вокальный цикл «Տաղեր» (“Тагер”) для баритона, фортепиано, виолончели и ударных на слова выдающего армянского поэта XIX века Петроса Дуряна. В своем сочинении он интерпретирует традиции армянских средневековых песнопений. Работая над этим сочинением, Константин Петросян обращает особое внимание на афористичность и символизм духовных армянских гимнов и делает для себя чрезвычайно ценное открытие – эти выразительные монодии созвучны современности, их смыслы актуальны сегодня...

К такому выводу приходил каждый армянский композитор, и приходил самостоятельно, через осмысление корневых основ своей культуры. Еще в 1940-х один из первых армянских классиков нового периода, Аро Степанян пишет симфонии, оперы, привлекая в качестве интонационной основы средневековые армянские песнопения как образцы чистой музыкально-поэтической культуры, как важные ориентиры в развитии новой цивилизации. “К национальным истокам композитор (Аро Степанян – М.Р.) обращается и с использованием цитат, и широким применением интонационных особенностей в оригинальном тематизме, – пишет Ж. Зурабян. – ... Ярким примером может служить проведение средневекового шаракана (духовного гимна) “Այսօր յօգյալ” в качестве тематического зерна в Первой симфонии”¹.

Дальше – больше. Армянские композиторы черпали в шараканах, тагах, духовных гимнах армянского Ренессанса чистоту самобытной интонационной

¹ **Зурабян Ж.** Интонационные истоки и национальное своеобразие тематизма (в армянской симфонической музыке 1950-1960 гг.), Ереван, изд. “Комитас”, 2002, стр. 38.

системы, глубину мысли, осознание национальных музыкально-поэтических основ. “В качестве тематического зерна” эти средневековые гимны выстраивали симфонии Эдгара Оганесяна, Авета Тертеряна, Левона Аствацатуряна, Константина Орбеляна, Александра Ажемяна, Эмина Аристакесяна и других композиторов.

Работа Константина Петросяна над вокальным циклом “Тагер” обозначила новую сферу его творческих интересов и, что особенно примечательно, как бы предопределила его дальнейший жизненный путь. Его всегда влекла организационная работа, его талант общественного деятеля был всегда востребован, и вскоре судьба призвет его осуществить особую миссию, рассчитанную на расширение армянского культурного пространства.

Знал ли он, сочиняя “Тагер”, прикасаясь к бесценным памятникам армянской старины, что однажды перед ним откроется неисчерпаемая кладовая этих памятников и это произойдет в далекой Америке?

ДЖАЗ, ДЖАЗ, ДЖАЗ

1986-й год принес композитору международное признание. Концерт для голоса и биг-бенда триумфально прозвучал в Вильнюсе, Каунасе, на джазовых фестивалях в Риге, Тбилиси, Уфе, Бирштонесе, а также в Москве на съезде композиторов СССР. В афише именовалось: “Концерт для голоса с оркестром” – джаз в те годы не был в чести у руководителей культуры СССР.

Концерт, прекрасно исполненный биг-бендом Вильнюсской консерватории и певицей Татевик Оганесян, прозвучал как предвестник перемен в музыкальной жизни всей страны, как яркое свидетельство огромной популярности культуры джаза в странах Прибалтики и Армении. Выступление талантливой певицы Татевик Оганесян стало сенсацией. Пресса, музыканты – все признали в ней новую звезду джаза. Можно сказать, что Константин Петросян раскрыл ее джазовый талант, тем самым определив призвание быть джазовой певицей. Ведь свой Концерт он писал специально для нее, ориентируясь на особенное, естественное восприятие джаза. Блеск этой премьеры, в которой выделились все – и Вильнюсский джазовый оркестр, и певица, и композитор, привлек внимание фирмы “Мелодия”, которая тут же записала Концерт на пластинку. Спустя два года, в 1988 году, вышли ноты Концерта в

издательстве “Советский композитор”. В том же году ученный совет Государственного научно-исследовательского института искусствоведения в Москве, пригласил автора на свое заседание, с целью глубокого ознакомления с произведением, не имеющей аналогов в мировой музыкальной практике. Показ музыки и доклад были высоко оценены, как существенный вклад в мировую музыкальную литературу. Конечно, это было высокой оценкой творчества композитора. В 2008 году Концерт для голоса и биг-бенда Константина Петросяна в исполнении оркестра Вильнюсской консерватории и Татевик Оганесян был отредактирован и записан в США на CD.

Слушая Концерт, так хочется назвать это сочинение “Автобиографией в стиле джаза”. Дело в том, что это джазовое сочинение написано в форме классических инструментальных концертов *Allegro – Andante – Allegro*, сочетающих в себе две музыкальные традиции – классику и джаз. Чувственное и эксцентричное, в то же время романтическое и размышляющее – это сочинение было интересно и аудитории классической музыки, и ценителям джаза. Всех покорила искренность и естественность этой музыки, это была и классика, и настоящий джаз...

Концерт для голоса и биг-бенда и сегодня звучит актуально, как бы продолжая “твориться”. Ведь энергия джазовой импровизации каждый раз создает новую эмоциональную ситуацию в зависимости от темперамента исполнителей, ведь джаз – это проявление свободы музицирования, свободы откровений.

Безусловно, Концерт для голоса и биг-бенда сыграл в творческой жизни композитора очень большую роль.

Вот как передал свое впечатление об этом сочинении музыковед Аркадий Петров в своей книге “Джазовые силуэты” (1996).

“Отмечу особо “Концерт для голоса и джаз-оркестра” Константина Петросяна (1984). ...В прошлом практикующий джазовый музыкант, в 80-е годы он почти полностью перешел в симфоническую сферу, либо работал на пограничье симфонической музыки, фольклора и джаза. “Концерт для голоса и оркестра” одночастен. Это многоцветное панно, сочетающее современные гармонические вертикали с джазовыми импровизациями и “фольклорной” линией вокалистки. Сочинение пронизано древнеармянскими песнопениями – шараканами. Таким образом, партитура являет собой пример монтажа двух звуковых пластов – эпических песнопений с джазовой экспрессией, резкими

диссонирующими “всплесками”. Вокальная партия в полной мере отражает эту двойственность: одни ее эпизоды жестки, атональны, другие сосредоточенно медитативны. В этих глубинных погружениях в прошлое – попытка передать дух истории, память веков, отстоявшиеся во времени истины. Голос Татевик перекликается то с солирующей трубой, то с электронными отзвуками и эхом. Звучит спокойно и печально... Первыми исполнителями этого сочинения стал биг-бенд из Литвы – оркестр студентов Вильнюсской консерватории под управлением Владимира Чекакина”².

А вот мое впечатление от концерта. Все против одного – так фактически выглядит интрига этого произведения. Это тоже традиция, известная нам по форме классического инструментального оркестра. Но джазовый голос – это нечто большее, это и инструмент, и личность во власти своих чувств. Энергия джазового вокала позволяет голосу свободно соревноваться с оркестром. Кто победит?... Но никогда еще в искусстве не побеждали массы. Всегда в искусстве – и в живописи, и в литературе, и в поэзии, и в музыке побеждал индивидуум, одинокая, самодостаточная личность. И Константин Петросян взялся это объяснить – в который раз в искусстве! – на таком ярком материале, как женский голос и симфоджаз. Развитие интриги захватывает слушателя, волнует, доставляет наслаждение. Порой звуковые излишества сильного и властного биг-бенда подавляют взволнованный голос певицы, ее отчаянную речитацию, но вот голос вновь вырывается из плотной звучности симфоджаза и устремляется ввысь, как птица Феникс. Вот эта постоянная цепь возрождений жизненной энергии в утверждении любви, веры, надежды и есть содержание этого замечательного произведения.

Вполне возможно, что именно благодаря серьезному академическому образованию Константин Петросян рано понял, что джаз – это не увлечение, а серьезное и многогранное искусство, требующее основательной профессиональной выучки, имеющее к тому же вековую и увлекательную историю. Обычно любители джаза прекрасно знают своих идолов и все, что известно о них, – их историю, их судьбы, их привычки. Одни больше и глубже, другие – более поверхностно. Так вот, Константин Петросян принадлежал к первым. Мир джаза ему был так же близок, как и мир классической музыки, как история армянской музыки. Увлекательная картина развития джаза, брутальная

² Петров А. Джазовые силуэты, Москва, изд. “Музыка”, 1996, стр. 89.

энергия этого искусства глубоко проникают в мир композитора с детских лет, сопровождают взросление и, естественно, выливаются в тесное общение с этим миром – уже в Америке, в Провиденсе, старом центре американского джаза, куда он приглашается на работу по контракту – Армянской общиной Провиденса.

А потому немного об истории джаза. Центром притяжения поклонников и последователей джаза в 1930-40-50-е годы были музыканты новоорлеанского джаза – это Кинг Оливер, Эрл Хайнс, Джелли Ролл Мортон, как и всемирно известный трубач, тромбонист, певец Луи Армстронг (1901–1971), а также известный американский джазовый музыкант, тромбонист, дирижер, композитор, аранжировщик Гленн Миллер (1904–1944) и его оркестр, сформировавший стиль “мягкого суинга”. Именно этим стилям и направлениям следовали молодые джазмены Армении, и в частности отец Константина Петросяна, трубач и аранжировщик Грант Петросян, как и блистательный профессионал, композитор широкого профиля Константин Орбелян, долгие годы руководивший Государственным эстрадным оркестром Армении, получившим мировое признание.

Естественно, джаз развивался, менялись стили, появились новые джазовые направления, в которых было больше фольклора и даже влияний авангардной академической музыки. Так соприкасались, переплетались традиции. Но что характерно – всегда в большой джаз приходили только из мира большой академической музыки. Известно, что знаменитый джазовый пианист Оскар Питерсон начинал свой день с проигрывания Прелюдий и фуг из “Хорошо темперированного клавирина” Баха. Сегодня, когда джаз получил столь широкое разветвление по стилям и видам, стало особенно ясно, что все эти джазовые направления объединяет не только джазовый бренд – свободное коллективное музицирование, спонтанное построение джазового проекта, но и та идея “строгого стиля”, которая изначально как метод лежала в основе профессионального композиторского творчества еще с добаховских времен. И наоборот, излишняя раскованность исполнителей, оркестра или излишнее диссонирование так называемых джазовых гармоний отдаляет от глубоких традиций истинного джаза – печального, трагического, исповедального, прислушивающегося к самому себе...

Сегодня мы видим, как джаз меняется сам по себе, отражая время, как он наполняется новым содержанием и как он при этом в лучших своих образ-

цах сохраняет себя – ту невыразимо привлекательную атмосферу открытого эмоционального общения музыкантов-исполнителей со слушателями, ту горячую исповедальность, которая требует колоссального темперамента и тонкой душевной организации.

Константина Петросяна можно смело отнести к тем музыкантам, которые творчески переосмыслили традиции и академической музыки, и джаза, пережили их историю, нашли точки их сопрокосновения и создали свой индивидуальный стиль, вписавшись в историю своей национальной музыки и мирового джазового движения.

НОВАЯ ЛИНИЯ ЖИЗНИ

В феврале 1988 года неожиданно разразился межнациональный конфликт в городе Сумгаит (Азербайджан), переросший в резню армян. Вскрылись давнишние язвы сталинской политики в отношении Армении, а именно: отделение в 1920 году армянских территорий в анклав, включенные в состав образовавшего недружественного к армянам Азербайджана. Это было задумано как мина замедленного действия. Вот она и взорвалась. После Сумгаита Карабах вспыхнул, восстал, требуя по международным правам отделения от Азербайджана и создания независимой республики или присоединения к Армении. 7 декабря 1988 года Армению потрясло сильнейшее Спитакское землетрясение. Стихия разрушила города, села, унесла более 25000 жизней, оставила без крова тысячи семей, сделала инвалидами, калеками и сиротами сотни и тысячи несчастных.

В начале 1989 года Константин Петросян откликается на это страшное событие песней “Детям Армении”. Ее исполняют в Ереване, а спустя год, в очередную годовщину трагедии, песня звучит по ЦТ. В том же году французская организация “Equilibre Amitié Arménie” обратилась к композитору с предложением представить эту песню во Франции на благотворительном концерте, который состоялся в Париже в феврале 1991 года. Песня звучала в сопровождении эстрадно-симфонического оркестра армянского радио и телевидения. Певицей была несравненная Кристиана Легран, солистка вокального ансамбля Double Six of Paris, сестра композитора Мишеля Леграна. Она исполнила эту песню в зале Mutualite. Эта песня в ее исполнении была запи-

сана на CD. Кстати, становлению творческого контакта между К.Петросяном и семьей Лиграна способствовал близкий друг Константина доктор Седрак Казанджян, проживающий в Париже.

В октябре 1990 года Константин Петросян с группой армянских музыкантов вылетел на Фестиваль армянской джазовой музыки в Америку. “Осенний джаз фестиваль” был организован Armenian Art Alliance (председатель Аракс Бадалян). В программу были включены джазовое трио под руководством блистательного пианиста и композитора Давида Азаряна (Геворг Геворкян-контрабас, Григорий Балагян-ударные инструменты), певица Татевик Ованесян, пианист Армен Донелян, гитарист Джон Бабоян. Первый концерт фестиваля состоялся в Нью-Йоркском зале “Карнеги-холл”. С авторской программой на фестивале выступал и Константин Петросян. Так открылась новая страница в его жизни.

Оказавшись в США, Константин Петросян стремится привлечь внимание организаторов фестиваля к армянской музыке. Он нашел заинтересованных в этом людей. В октябре 1991 года с участием российской дипломатической службы и при содействии видных деятелей армянской диаспоры был организован Концерт армянской музыки в штаб-квартире ООН в Нью-Йорке. Константин Петросян был художественным руководителем этого первого в истории концерта армянской музыки в ООН.

“Армения еще не была членом ООН, но музыка ее зазвучала в стенах этого всемирного центра и привлекла к себе большое внимание,- рассказывает Константин Петросян. – Этот знаменательный концерт в штаб-квартире ООН был назван “Новая музыка древней Армении” и прошел с участием известных певцов – Эллады Чахоян и Папина Погосяна”.

Еще в 1991 году в Провиденсе в церкви Святых Саака и Месропа Константин Петросян обнаружил богатое собрание армянской духовной музыки. Вскоре ему стало известно, что такие библиотечные отделы духовной музыки есть и в других армянских церквях США. Это очень заинтересовало его как композитора. Он загорелся желанием изучить эти бесценные сокровища и на основе избранных монодий создать циклы хоровых обработок.

С 1991 года Константин Петросян уже тесно сотрудничает с вардапетом Ошаканом Минасяном, которого бесконечно уважал, с его оркестром и хором “Ереван”, окончательно укрепляется в намерении создавать хоровые обработки и вообще писать для хора. Его приглашают к участию в работе Комис-

сии духовной музыки при Армянских церквях США, он становится членом этой комиссии, что еще более расширяет его поле деятельности. Возникает идея создавать хоры в местах тесного заселения армян, в городах штатов Род-Айленд и Массачусетс, организовывать концерты.

А что могло быть более актуальным в Армении 1990-х годов после обрушившейся на народ национальной трагедии – Спитакского землетрясения, и начавшейся Карабахской войны, чем объединение всего армянского мира в одну культурную общность?!

Являясь заместителем председателя Фонда мира Армении Эдварда Мирзояна, при содействии главы восточной епархии Армянской Апостольской церкви США архиепископа Хажака Парсамяна, Константин Петросян в 1992 году организовал Фонд материальной помощи деятелям культуры Армении. Эти средства, которые выдавались многим армянским музыкантам на протяжении нескольких лет, были для них и их семей большим подспорьем.

ВДАЛИ ОТ РОДИНЫ...

Мысленно обращаясь к своей родине, к ее ранам и бесконечным проблемам, Константин, живя и работая в Америке, каждый раз испытывает чувство ответственности и даже вины. Но в то же время понимает, что многое оказалось предопределено в его жизни. Он и не знал о хранилищах памятников музыкальной старины, которые обнаружил в Провиденсе и других действующих армянских храмах Америки. Но у него было ощущение, будто он шел к этому событию всю свою жизнь! Вспомним историю с написанием в 1984 году вокального цикла “Тагер” для баритона, фортепиано, виолончели и ударных на слова выдающего армянского поэта XIX века П. Дуряна, чтобы сказать сакраментальную фразу – ничего не бывает случайным...

Кроме того, находясь в Америке, он не порывает ни с одним из армянских музыкальных центров. С 2014 года он сопредседатель иностранной комиссии Союза композиторов Армении, его усилия по расширению связей американской диаспоры армян и Армении приносят замечательные плоды.

Разнообразие проектов Константина Петросяна поражает воображение. Задаешься вопросом – как это все мог сделать один человек? Конечно, он был не один, но инициатива и организация всех этих проектов принадлежала ему.

Он умел увлечь своей идеей нужных людей, сделать их своими единомышленниками. Это тоже искусство. Кроме того, владея несколькими музыкальными профессиями – он и композитор, и пианист, и джазмен, и хормейстер, он мог устраивать авторские концерты, представляя себя во всех этих ипостасях, исполняя свою оригинальную музыку, свои джазовые и хоровые обработки. Он так и делает. Он быстро ориентируется в американской музыкальной среде и создает мобильные артистические коллективы, с которыми начиная с 1990-го по 1995-й выступает с авторскими концертами в различных городах США как пианист, дирижер, композитор.

Армянская диаспора штата Род-Айленд обрела в лице Константина Петросяна человека, способного поднять на новый уровень культурную жизнь местных армян, создать образовательные программы по музыке и другим искусствам, привлечь армянское население к участию в художественных акциях. Это и послужило поводом пригласить его на постоянную работу в город Провиденс – столицу этого штата. В 1995 году Константин Петросян был утвержден на посту директора Музыкального и культурного департамента при церкви Святых Саака и Месропа города Провиденса. Большой поддержкой для Константина Петросяна стала позиция его жены, Жанны, уверенной в нем так же, как в себе. Гистолог по образованию, она продолжила в Америке свою работу по специальности, что свидетельствовало о ее высоком профессиональном уровне.

Вот один из концертов, состоявшийся 22 апреля 1995 года, в первый год его работы по контракту в Америке. Концерт был организован с невиданным для Провиденса размахом. Он прошел в кафедральном соборе Святых Петра и Павла в городе Провиденсе и был посвящен 80-й годовщине Геноцида армян в Османской империи. Участвовали Армянский национальный хор и симфонический оркестр штата Род-Айленд под управлением Константина Петросяна. Прозвучали национальные гимны Америки и Армении, гимническая песня Макара Екмаляна “Ов Айоц Аствац” и традиционная музыка – каманча и оркестр, на фоне которых читались стихи Саят-Новы. Так же выстраивались и следующие номера – речитатив, музыка, хор, солисты, что создавало возвышенное, торжественное настроение. В концерте прозвучала музыка Арама Хачатуряна, Макара Екмаляна, Комитаса, песни Эдгара Оганесяна и Константина Петросяна, звучали стихи Аветика Исаакяна. Этот концерт был мощным стимулом к объединению армян Провиденса, да и всего штата Род-

Айленд. Константин Петросян показал свой размах – то, как он умеет и собирается работать.

В том же году Константин Петросян был торжественно провозглашен “Человеком года” штата Род Айленд. Конечно, для осуществления своих идей у него было все необходимое – замечательный оркестр и хор, большое количество прекрасных музыкантов, причем знакомых еще из Еревана, в числе которых известные вокалисты Эллада Чахоян и Размик Папикиан. Постоянными участниками его концертов становятся баритон-бас Гаро Ншанян, Папин Погосян, баритон Вагаршак Оганян, сопрано Джоан Мурадян, пианистка Мари Паносян. Константин Петросян приглашает в свои проекты и звезд первой величины. Так, звезда Метрополитен опера Лили Чуказян приняла участие в Первом армянском музыкальном фестивале, организованном Константином Петросяном и прошедшем в Провиденсе 27 сентября 1997 года. А спустя год, 10 октября 1998 года в Roberts halle Род-Айленд колледжа в Провиденсе состоялся Gala Autumn концерт, в котором приняли участие замечательная певица, солистка Метрополитен опера меццо-сопрано Люсин Амара и тенор, солист International Singer from California Геворк Унанян. Круг его исполнителей расширяется. Идеи концертов разнообразны и актуальны, например, концерт, который состоялся 9 июня 2000 года в Монреале в зале имени Оскара Петерсона и был организован армяно-египетской общиной Монреаля и культурным объединением ливано – армянской диаспоры Монреаля, Канады. Участвовали в концерте Нуне Карапетян – сопрано, Гаро Ншанян – баритон-бас и Григорий Шавердян – фортепиано. Звучала классическая европейская и армянская музыка – вокальная, фортепианная, прозвучал также проникновенный романс Константина Петросяна “Тирамайр” на стихи Архиепископа Нерсеса Позапаляна.

ПЕРЕСЕЧЕНИЕ С ПОЭЗИЕЙ АЛИСИИ КИРАКОСЯН

Композитор рассказывает: “1999 год... Я впервые услышал стихи Алисии Киракосян в ее исполнении на CD, которые она читала под мою музыку. Мне это CD подарили. Называлась эта мелодекламация “Полторы тысячелетия любви”. Звучали мои фортепианные музицирования в стиле джаза в сопровождении Эстрадного оркестра Армянского радио и телевидения – такая романтическая музыка. Она сама нашла мою музыку... Я позвонил ей –

она жила в Лос-Анджелесе, – предложил встретиться и провести вместе концерты... Алисия приехала. Концерты состоялись в Бостоне, Провиденсе и по приглашению посла Армении в США Рубена Шугаряна, в Посольстве Армении в Вашингтоне. Я и она на сцене. Музыка и стихи творились на глазах в режиме полной импровизации. Алисия глубоко чувствует музыку; она читала стихи, делала паузы, слушая музыку, и продолжала читать дальше... Было полное взаимопонимание...”

Это CD сейчас слушаю и я. И вспоминаю 1968 год, когда Ереван был взволнован приездом молодой талантливой поэтессы из Аргентины – там тогда жила Алисия Киракосян. Состоялись встречи с ней в Союзе писателей Армении, в газетах и журналах печатались ее стихи. К тому же она покорила всех своей женственностью и красотой. Вот как вспоминает ее появление в Армении известный армянский поэт Геворк Эмин, которого я попросила поделиться впечатлением: “Приезд Алисии Киракосян в Армению вызвал большой интерес общественности – поэтов, художников, музыкантов. Тогда все очень тесно общались. Ее представлял наш классик, поэт Ваагн Давтян, который хорошо знал и ценил ее поэзию. Для нашего поколения ее чувственная, полная лиризма поэзия стала открытием, взволновала нас...”

И как прекрасно, что прошли годы, десятилетия, и нашлись точки соприкосновения поэзии Алисии Киракосян и музыки Константина Петросяна и как бы зажглась в мире еще одна свеча армянской культуры...

США

Чудовищный теракт, совершенный в Нью-Йорке 11 сентября 2001 года, потряс все человечество. Мир с этого дня резко изменился. Мы все стали отсчитывать время до и после теракта. Человечество скорбело, искусство взволнованно откликалось. Среди тысяч памятных мероприятий, прошедших в 2002 году в годовщину трагедии, был и концерт, организованный Константином Петросяном в Провиденсе, в котором звучали произведения армянских, американских и европейских композиторов.

Концерт, состоявшийся 9 сентября 2002 года, в котором принял участие великолепный армянский бас-баритон Барсег Туманян, вписал свою дружественную и сочувствующую строку в летопись современной Америки. Но жизнь продолжается. Находясь в тесном творческом контакте с армянской

общиной Монреаля, Константин Петросян в марте 2007 года был приглашен Гаро Ншаняном, художественным руководителем большого юбилейного концерта, посвященного 100-летию существования Армянского благотворительного союза (председателем которого был Перч Седракян) в качестве дирижера и аранжировщика праздничной программы. В зале Claude-Champagne Монреальский симфонический оркестр и хор под управлением Константина Петросяна исполняют произведения А. Хачатуряна, А. Бабаджаняна, А. Тиграняна, А. Аджемяна, Р. Амирханяна, А. Смбатяна, песни Саят-Новы в переложении для хора и симфонического оркестра, а также любимые всеми и популярные песни Эдгара Оганесяна и свои собственные. Солистами выступают широко известные артисты – Егише Манучарян, Нуне Карапетян, Гаро Ншанян. Концерт проходил под высоким покровительством главы Армянской Апостольской церкви Канады епископа Баграта Галстаняна. Этот концерт, вылившийся во всеармянский праздник, очень ярко продемонстрировал концепцию организаторской деятельности композитора, дирижера и вместе с тем талантливого организатора Константина Петросяна.

В сентябре 2008 года в Бостоне, в самом престижном джаз-клубе Regatta проходит презентация CD его Концерта для голоса с биг-бендом с участием певицы Татевик Ованесян и известных джазовых музыкантов Нью-Йорка и Бостона – пианиста Боба Албанезе, басиста Джо Фитцджералда, ударника Дэвида Мида, и гитариста Джона Бабояна. И здесь, уже на другом полюсе музыкального искусства – в джазе, он также победитель.

В 2003 году Константин Петросян становится членом армянской музыкальной ассамблеи и начинает активно участвовать в плодотворной деятельности этого композиторского объединения единомышленников, в котором состояли композиторы Левон Чаушян, Ваграм Бабаян, Ерванд Еркянян, Рубен Саркисян, Мартын Вартазарян, музыковед Маргарита Рухкян, скрипач Виктор Хачатрян, позже композиторы Вардан Аджемян, Давид Сакоян, Сурен Закарян, Арменуи Карапетян, пианистка Анаит Нерсисян.

При его непосредственном участии и содействии в Америке записаны диски с музыкой композиторов ассамблеи. В 2010 году вышли CD “Accolade” – фортепианная музыка армянских композиторов и “Vision” – вокальная музыка. В этих CD нашли место произведения В. Бабаяна, Л. Чаушяна,

Р. Саркисяна, Е. Еркяна, К. Петросяна, М. Вартазаряна, А. Карапетяна, А. Саркисян, которые получили большой отклик у слушателей.

По инициативе Армянской музыкальной ассамблеи в октябре 2003 года в Доме-музее Арама Хачатуряна состоялся авторский концерт Константина Петросяна. В концерте впервые прозвучал его новый хоровой цикл “Родные перезвоны” в исполнении женского хора Ереванской государственной консерватории им. Комитаса п/у Ованеса Мирзояна.

С присущим ему тонким чувством интуиции Константин Петросян проникает в святая святых армянского мелоса, таинственно скрывающего в монодии импульсы многоголосия и полифонии.

“Это все надо не столько заимствовать, сколько пережить, – утверждает он. – Конечно, можно учиться у Комитаса всю жизнь и в известной мере преуспеть, но если многоголосие не воспринимаешь своим особым армянским слухом, то никогда не создашь органичную многоголосную фактуру”.

Как отмечает Эдвард Мирзоян, “изящные обработки народных песен осуществлены по комитасовским традициям, но с современным творческим подходом. Этот цикл, несомненно, имеет высокую художественную ценность и является значительным явлением в нашей хоровой музыке.”

Известный армянский фольклорист Алина Пахлеванян в предисловии к CD хоровых обработок “Родные перезвоны” Константина Петросяна высоко оценивает талантливую работу композитора. Она пишет: “Цикл Константина Петросяна “Родные перезвоны” состоит из 10 народных песен в хоровом переложении.... Они разнообразны по настроению и содержанию. Пронизанные лирикой, эти непритязательные песни, как сценки из крестьянской жизни, следуя друг за другом, передают слушателю аромат армянской земли, рассказывают о любви к отчизне”.

Произведения композитора, прозвучавшие в этом концерте, впоследствии были записаны на CD.

CD содержит также три песни Константина Петросяна – “Мер азги сирт, Арарат” на слова Аршавира Торосяна, “Тирамайр” на слова Нерсеса Позапаляна и “Айастан” на слова Нансена Микаеляна, а также вокальный цикл “Монолог” на слова Размика Давояна для сопрано и фортепиано в исполнении сопрано Алины Пахлеванян и Левона Джавадяна, а также “Сюиту для фортепиано” в пяти частях, которую играет Аревик Халатян, и “Четыре миниатюры” для струнного квартета в исполнении Квартета Ереванской госу-

дарственной консерватории им. Комитаса. “Четыре миниатюры” для струнного квартета написаны в тяжелейшее для Армении время, в 1990 году. Музыка передает окаменелость эмоций от горя, состояние жизни, которая словно остановилась, и живет лишь одна мысль – выжить... Но вот в музыке началось движение, но оно, словно, идет вспять, назад, заставляет обернуться, вспомнить, произнести молитву... Здесь каждая нота пронесена сквозь сердце...

Собрание на CD столь разной по стилю музыки – яркое свидетельство многогранности композиторского таланта. Мастерски сделанные обработки народных песен ставят Константина Петросяна в один ряд с самыми изысканными мастерами этого жанра. Ту традицию переложения одnogолосной народной песни в многоголосный хор можно сравнить с ювелирной работой по огранке бриллиантов. Здесь требуется не только глубокое проникновение в народную песенную стихию, но и высокое композиторское мастерство. Следуя традициям Комитаса, композитор в своих обработках удивительно живо раскрывает народные образы, характеры, настроения, создавая красочное соцветие жанровых сцен, повествующих о народной жизни во всех ее проявлениях – в горестях, в радости, в любви и в труде.

Одним из массовых и популярных проектов Константина Петросяна стало проведение ежегодных рождественских концертов в США. Это была замечательная идея, отразившая стремление К. Петросяна к гармоничному состоянию армянской души в столь значительные для христианского мира моменты, в дни торжеств католического мира. По армянскому календарю Рождество Христово приходится в ночь с 5 на 6 января.

И основав ежегодные рождественские концерты, которые проходят в 20-х числах декабря, Константин Петросян персонифицировал и себя, и своих соотечественников как часть американской (европейской) культуры, создав еще один день полноценного присутствия армян в американском обществе.

Передо мной программа первого рождественского концерта 1996 года, организованного Константином Петросяном. Концерт состоялся 21 декабря в Blessed Sacrament Church в городе Провиденсе. Звучала традиционная рождественская музыка в исполнении хора и солистов, духовные произведения Комитаса и Екмаяна, песни Комитаса в хоровой обработке Рубена Григоряна, песни армянских композиторов.

Армянская культура – величественная часть христианской: таков негласный посыл этого концерта. Концерт был обращен к массовой аудитории американского города Провиденса, ко всем горожанам этого замечательного культурного центра Америки.

В программах следующих Рождественских концертов, а передо мной программы 1997 года, 1999-го, 2000-го, тот же принцип: традиционные рождественские песни, принятые в Америке и высокая классика – Гендель, Моцарт, а также армянские духовные гимны – Комитас, Екмалян и песни армянских композиторов.

В 1997 году, например, в Рождественском концерте прозвучала такая программа: хоровой эпизод из оперы классика армянской музыки Армена Тиграняна “Ануш”, песни Арно Бабаджаняна, хоровая песня “Эребуни-Ереван” Эдгара Оганесяна и в финале духовный гимн Макара Екмаляна *Науг Мер* (Отче наш).

Эта замечательная традиция Рождественских концертов, очень популярная на Западе, заняла в организаторской деятельности Константина Петросяна очень важное место. Он понимал, что пропаганда армянской музыки и армянского искусства вообще, может расширить связи армян Америки и Армении, обогатить духовную жизнь армян, постоянно живущих в Америке. И эти Рождественские концерты стали кульминационной точкой такого органичного взаимодействия двух культур, дали возможность коренным американцам познакомиться с армянской старой и новой музыкой.

В 1997 году Константин Петросян осуществляет еще один перспективный проект – он создает и возглавляет как художественный руководитель корпорацию “Армянский музыкальный фестиваль Род-Айленд”. “Идея этого фестиваля,- рассказывает Константин Петросян,- заключалась в том, чтобы периодически представлять армянскую музыку на высоком исполнительском уровне, причем музыку разных жанров. Поэтому в том же году мы организовали концертное исполнение оперы “Ануш” с филармоническим оркестром штата, армянским хором, известными солистами – звездой Метрополитен опера Лили Чукасян, Элладой Чахоян, Размиком Папикианом, Вагаршаком Оганяном и другими в Центральном концертном зале Провиденса”. Большую помощь в выстраивании концепции сценического исполнения оперы оказал близкий друг Константина, выдающийся режиссер и певец, тогда директор ереванского Театра оперы и балета Тигран Левонян.

В октябре того же года К.Петросян представил свои вокальные произведения в Нью-Йоркском Карнеги холле с Элладой Чахоян (сопрано) и камерным ансамблем скрипача Алексана Токатляна.

В 1999 году К. Петросян организовал концерт под названием “Армянская популярная музыка”, где исполнялись песни армянских композиторов. Следующий большой концерт в 2001 был посвящен армянской хоровой музыке, а в 2006-м – армянскому танцевальному искусству. Но самым большим и значительным событием стал концерт, состоявшийся 10 сентября 2011 года. Он назывался “Салют Армении” и был посвящен 20-летию независимости Армении. Концерт прошел в главном кафедральном соборе штата с участием филармонического оркестра штата, армянских хоров штатов Род-Айленд и Массачусетс а также известных солистов, среди которых были солист Метрополитен опера – Егише Манучарян и другие. Впервые были исполнены произведения Л. Чаусяна, М. Вартазаряна, М. Мависакаляна и А. Смбатяна. Прозвучали великие творения Комитаса, Екмаляна, Армена Тиграняна, Арама Хачатуряна. Этот концерт, приуроченный к этой знаменательной дате 20-летия независимости Армении стал большим культурным событием этого года на восточном побережье США”.

Еще один важнейший аспект деятельности Константина Петросяна в армянской диаспоре Америки связана с музыкальным воспитанием детей. В 2011 году в беседе со мной, он рассказывал: “Я основал в 1995 году первый в Америке армянский детский хор и в содружестве с ансамблем колокольчиков “Нарек” из Вашингтона в 2004 году записал на CD армянскую духовную музыку”. Вместе с руководителем ансамбля “Нарек” Леоном Ходжа-Эйнатяном К. Петросян был удостоен за эту работу премии им. Комитаса и Всеармянской музыкальной премии 2005 года. Этот детский хор существует, продолжает работать, записывает новые CD из произведений армянских композиторов. “Работая с детьми, – продолжает Константин Петросян, – я убедился, что армянские дети, родившиеся вне Армении, исполняя армянские песни, лучше воспринимают не только армянскую музыку, но и язык. Например, в этом хоре есть дети, в семье которых никто не говорит по-армянски, Но в общении с армянской песней они не только приобщаются к языку, к культуре, но и становятся проповедниками наших национальных ценностей – языка и музы-

ки. Вот сейчас я делаю все, чтобы именно высокий уровень армянской музыки был представлен в диаспоре Америки. Не секрет, что многие годы существовала пропасть между Арменией и ее диаспорами, в частности в сфере культуры, музыки. Армянская музыка в ее широкой палитре не была должным образом известна на Западе. Эти времена прошли, и надо делать все, чтобы диаспора приобщилась к широкой картине армянской культуры”.

В работе Константину помогает и его жена, Жанна. По своей инициативе в 1999 году она создает здесь первую “Школу искусств для армянских детей” – Arts Education Program, где преподается армянская музыка, рисунок, живопись, где есть танцевальный ансамбль “Назели”. Школа есть и сегодня, в ней учится около 100 детей.

И вот результат этой большой деятельности: 7 апреля 2006 года в штаб-квартире ООН в Нью-Йорке состоялось совместное выступление детей из Род-Айленда и Вашингтона под названием Sounds of Armenian Youths, в котором участвовал детский хор церкви Святых Саака и Месропа, созданный Константином Петросяном еще в 1995 году. Другой участник концерта – детский ансамбль колокольчиков “Нарек”, созданный в 2002 году при армянской церкви Святой Марии в Вашингтоне п/у Леона Ходжа-Эйнатяна. “Концерт состоялся по приглашению Русского книжного клуба при ООН, а организатором концерта являлся директор культурного комитета при церкви Провиденса маэстро Константин Петросян”, – читаем мы в вестнике Род-Айленда “Наш штат”. Эта информация подписана Ншаном Вирабяном. В исполнении детского хора Провиденса звучали отрывки из литургии армянской церкви, песни армянских классиков – Комитаса, Арама Хачатуряна, Армена Тиграняна, а также современных композиторов – Константина Петросяна, Арама Сатяна, Мелика Мависакаляна и других. На армянских народных инструментах солировали Давид Геворкян (дудук) и Тамара Мартиросян (канон). “Я полагал, что это будет концерт школьного уровня. На самом деле он оказался серьезным музыкальным празднеством, которое очаровало наши сердца и души, – признался известный музыковед Григор Питеджян в еженедельнике “Нор кянк – New Life”. – Впечатляющее исполнение этих песен удивило, привлекло и восхитило всех...”.

ВСТРЕЧИ НА РОДИНЕ

Как всегда, осенью Константин Петросян приезжает с женой в Армению. В 2011 году его ждала встреча с исполнителями и слушателями большого фестиваля Армянской музыкальной ассамблеи, общественной организации, членом которой он является. В одном из концертов Ереванский государственный камерный хор под управлением Арутюна Топикяна исполнил его обработки народных песен “Сона яр” и “Тамзара”, а в камерном концерте прозвучала его Соната для альт-соло, которую исполнила Яна Дарян. В заключительном концерте фестиваля, проходившем в зале имени Арама Хачатуряна прозвучала новая песня Константина Петросяна “Мер Нор Айастан” (Наша новая Армения) на слова Арамаиса Саакяна в исполнении Государственной капеллы и филармонического оркестра под управлением Эдуарда Топчяна. Это был его бенефис, его заслуженный успех на родной земле. Пять концертных программ Армянской музыкальной ассамблеи представили слушателям прекрасную современную музыку, написанную в разных жанрах, – здесь были и симфонические произведения, и камерно-инструментальная музыка, и хоровая, была и опера Давида Сакояна, написанная по мотивам сказок Ованнеса Туманяна “Житие дураков”, исполненная солистами ансамбля “Տաղաշիրի”. В большом симфоническом концерте прозвучали также песни Левона Чаушяна, Мартына Вартазаряна и Константина Петросяна, написанные для хора и симфонического оркестра. Этот фестиваль был еще одной общей победой армянской музыки, яркими представителями которой сегодня являются Левон Чаушян, Мартын Вартазарян, Ваграм Бабалян, Ерванд Еркянян и сам Константин Петросян. При самом непосредственном участии Константина Петросяна организация АМА выпустила несколько дисков с произведениями этих композиторов, написанными в разных жанрах. Собственно, каждое CD собрано по отдельным жанрам – здесь есть и вокальная музыка, и хоровая, фортепианная, и скрипичная. А CD, носящее лого OBERTON, на котором записаны камерно-инструментальные сочинения Константина Петросяна, Левона Чаушяна, Ерванда Еркяняна, Рубена Саркисяна и Ваграма Бабаляна, в Лос-Анджелесе на конкурсе Armenian musik awards – 2009 в номинации “классическая музыка” было отмечено главной премией. Эта премия была вручена Константину Петросяну в Лос-Анджелесе в день торжественного вручения премий.

НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ...

В 2009 году, после кончины вардапета Ошакана Минасяна, Константин Петросяну предложили возглавить в качестве художественного руководителя и дирижера известный Бостонский хор и оркестр “Ереван”. Концерты этого хора и оркестра привлекают многочисленных слушателей, а традиционные рождественские концерты можно причислить к наиболее значимым культурным мероприятиям на восточном побережье США. С ним сотрудничают и выступают многие известные исполнители из Армении и Америки. Константин Петросян уделяет большое внимание исполнению произведений армянских композиторов, многие из которых впервые прозвучали в исполнении этого коллектива. Вскоре Константин Петросян основывает новый Армянский хор в городе Вустер штата Массачусетс, который активно включается в просветительскую деятельность. За эти годы он создает целую серию замечательных произведений, исполненных в различных концертах и вскоре записанных на CD.

По инициативе постоянного представителя Армении в ООН посла Карена Назаряна и культурной ассоциации “Текеян” в апреле 2012 года в Линкольн Центре Нью-Йорка состоялся торжественный концерт, посвященный 20-летию членства Армении в ООН. Художественным руководителем и дирижером выступил Константин Петросян. Это прямое свидетельство его признания как музыканта и организатора уже на дипломатическом уровне. В концерте участвовал симфонический оркестр штата Род-Айленд, известные солисты из Армении и американской диаспоры. Этот концерт стал яркой кульминацией той большой патриотической деятельности, которую на протяжении 20 лет активно демонстрирует Константин Петросян.

В марте 2013 года К.Петросян выступил в Карнеги холле (Нью-Йорк) с сопрано Нарине Оджахан.

В мае 2013 года указом президента Армении С.Саргсяна он был удостоен медали “Мовсес Хоренаци”.

А в июне 2014-го за большой вклад в развитие музыкальной культуры Католикос Всех Армян Гарегин Второй удостоил К. Петросяна ордена “Святых Саака и Месропа”.

По инициативе Арама Сатяна, председателя Союза композиторов Армении, сопредседателя иностранной комиссии Союза композиторов Армении

Константина Петросяна и директора Армянского музея в Бостоне Перча Чекиджяна в 2014 году в Бостоне, Нью-Йорке и Провиденсе прошел фестиваль современной армянской камерной музыки, в котором прозвучали новые сочинения 15 армянских композиторов. Концерты вызвали большой интерес бостонской аудитории, и было решено периодически устраивать подобные концерты совместно. Так, с 2014 по 2017 г.г. в Армянском музее Бостона состоялось 14 совместных концертов армянской музыки. “У нас большие планы, – говорит руководитель этой акции Константин Петросян. – Мы хотим приглашать к участию в таких концертах видных музыкантов Армении и Диаспоры”.

В 2015 году в год 100-летия Геноцида армян Константином Петросяном был организован и проведен ряд торжественных концертов в Бостоне, Нью-Йорке, Провиденсе, в Нью-Джерси с участием оркестров, хоров и солистов из разных стран.

А в 2016 году в издательстве “Комитас” вышел в свет сборник хоров Константина Петросяна “Родные перезвоны”, а также “Диалоги” для скрипки и виолончели. В тот же год Союзом композиторов Армении был опубликован сборник “Произведения для виолончели армянских композиторов”, в числе которых была замечательная пьеса Петросяна “Вокализ”, которая в переложении для оркестра прозвучала в исполнении Арама Талальяна и Государственного молодежного оркестра под управлением Сергея Смбатяна и, прочно вошла в их репертуар. Благородный мелодизм этого сочинения привлекает и исполнителей, и слушателей, поэтому мы услышали “Вокализ” также в исполнении Государственного камерного оркестра под управлением Ваана Мартиросяна и певицы Лилит Амбарцумян. Это произведение прочно входит в репертуар многих исполнителей. Оно уже звучало в Бостоне, Чикаго, Лиссабоне...

В 2017-2018 годах издательство “Комитас” в Ереване издает целый ряд камерных и хоровых произведений Константина Петросяна, которые, несомненно, будут востребованы исполнителями как в Армении, так и за рубежом.

Осенью 2016 года на армянском телевидении в рамках популярной музыкальной передачи “Ерг ергоц” (“Песня песней”) был организован авторский концерт Константина Петросяна, на котором исполнялись уже широко известные, а также новые песни композитора.

В этот вечер в исполнении автора и струнного оркестра прозвучало его сочинение – пьеса “Сонет”, с которым композитора связывало одно романтическое воспоминание.

Композитор рассказывает: “Это был конец 1980-ых. В одно утро моя супруга Жанна, собираясь на работу сказала: “Сегодня, наверное, вернусь рано”. “Почему?”, – спросил я. “А сегодня Восьмое марта”, – ответила она и ушла.

Это было время, когда в магазинах был полный дефицит, начиная с продуктов, кончая промтоварами. Что делать, откуда найти подарок к этой дате, Женскому дню, который в то время торжественно отмечался и всем обществом, и в каждой семье? Долго не раздумывая, я сел за фортепиано и начал импровизировать. Вскоре родилась мелодия, которую я развил, гармонизовал, мысленно инструментовал и перенес на ноты. Позвонил своему другу Ерванду Ерзинкяну, руководителю Эстрадно-симфонического оркестра радио и телевидения и спросил, – есть ли у него сегодня время для записи на студии? Получив утвердительный ответ, тут же написал партитуру для струнного оркестра и фортепиано и уже через час был в студии звукозаписи, где под аккомпанемент струнного оркестра сыграл на рояле мой “Сонет”.

К возвращению Жанны с работы я был уже дома с персональным подарком – записью нового произведения, которое я посвятил своей жене”.

СТРОИТЕЛЬ

Строитель... Так хочется назвать Константина Петросяна, последовательно и продуманно строящего мосты между Америкой и Арменией, находящего точки сближения, снимающего напряженность в различии культур и таким образом помогающего старым и новым эмигрантам сохранять свою идентичность и легче, адаптироваться к американской реальности. Ведь только знание своих корней открывает перспективу жизни, воспитывает толерантность, обостряет интерес к истории страны, в которой ты живешь. В Америке армянам даны все возможности заниматься своей национальной культурой, поэтому так неоценим вклад того, кто способствует этому, кто руководит этим процессом.

Можно сказать, что армянская диаспора штата Род-Айленд выиграла

счастливый билет в лотерее своей общественной жизни, приобретя талантливого руководителя всей сферой культуры в лице Константина Петросяна. Это очень изменило, обогатило содержание жизни армян в Провиденсе, в Бостоне и других городах восточной Америки, привнесло в жизнь американских армян дух родины, что так необходимо эмигрантам. В то же время культурная жизнь армянской диаспоры стала частью американской культуры.

Выстраивание осмысленных, плодотворных связей между Арменией и США стало линией жизни Константина Петросяна, в которую вписалась вся его семья. Дочь, Нарине Петросян, карьерный дипломат, долгие годы работала в МИД Армении, была 3-им секретарем Посольства Армении в России, помощником Посла Армении в США. Зять Константина Петросяна, - о.Ован (Ходжа-Эйнатян), священник церкви св. Акопа в городе Эванстон, штат Иллинойс. Внучка, - Татевик Ходжа - Эйнатян выпускница консерватории Пибоди в городе Балтиморе, музыковед и исполнительница на ударных инструментах. Ныне преподает в школе искусств в рамках программы Балтиморского Симфонического оркестра, а также занимается активной исполнительской деятельностью вместе с супругом Адамом Розенблатом, преподавателем консерватории в Балтиморе. Внук, - Александр Ходжа-Эйнатян, учащийся средней школы, исполнитель на трубе в школьном концертном оркестре.

В Нью-Джерси живет брат Константина - Ваган со своей семьей. В Ереване живет сестра Константина Петросяна, Нора Петросян, горячая поклонница брата, его творчества и его деятельности, которая продолжает и развивает музыкальную историю семьи, являясь дипломированным музыковедом и преподавателем музыкального училища имени Романоса Меликяна. А сын его другой сестры Нелли, Арман Аветисян, известный в Армении и за рубежом саунд инженер.

И конечно, неоценимую поддержку Константину Петросяну в его трудоемкой и разнообразной деятельности композитора, дирижера, хормейстера, пропагандиста и организатора фестивалей и концертов, оказывает его жена Жанна, гистолог по профессии, нашедшая в Америке свою профессиональную нишу, и, в то же время, с увлечением вносящая свою лепту в музыкальное воспитание детей в городе Провиденс.

В чем самобытность Константина Петросяна как музыканта? Во – первых, он уникален в своей профессиональной многогранности; во-вторых – он беспримерно активен в общественной жизни, в-третьих, – его любовь к

родине, и патриотичность его творчества соединяются в нем с политической зрелостью, выраженной в удивительной толерантности, в правильно расставленных акцентах в его многообразной и чрезвычайно насыщенной деятельности.

А вот мнение нашего патриарха, композитора Эдварда Мирзояна, под покровительством которого Константин Петросян начинал свою общественную деятельность: “Константин Петросян – явление необыкновенное. Талантливый человек, необыкновенный добряк, несомненно талантливый композитор, и очень хорошо умеющий выбирать все лучшее. Необыкновенно талантливый изобретатель, если надо что-то сделать. С одной стороны, очень сдержанный, с другой – гениальный организатор. Мы с ним работали в СК немало лет, и я хочу искренне признаться – он проявил себя исключительно с лучшей стороны и как административный работник, и как композитор. Он писал и пишет не так много, но я особенно рад, что пишет он замечательную музыку. И с годами, Котик, как называю его я, становится все лучше и лучше в разных аспектах. Константин Петросян для меня более чем не случайно близкий человек. Во время совместной работы мы понимали друг друга с полуслова. Он сейчас живет далеко. Но то, что он делает, расцениваю как подвиг. Он успевает везде и поражает масштабом своей деятельности.

Я восхищаюсь, я рад и счастлив тому, что он хоть и живет временно далеко, остается для меня родным человеком. Хотел бы, чтобы в конце концов он вернулся домой. Уверен, что и на родине он сделает очень многое и для его души это будет счастьем”.

Культура живет и развивается не только благодаря крепким, фундаментальным традициям, но и энергии тех, кто творит ее в данный момент, кто вдохновлен идеями культурного сообщества. Такие энтузиасты особенно нужны и ценны в трудные времена. Они не измеряют свою работу материальными благами, а смотрят далеко вперед, способствуя развитию мировой культуры. Один из них – Константин Петросян.

И последнее – Константин Петросян своей деятельностью, своей судьбой объединяет не только музыкальную Армению с диаспорой, но ведет ДИАЛОГ культур стран подчас контрастного общественного и политического устройства. Начиная с 1990-х Армения после распада СССР переживала все

трудности перехода одной политической системы в другую. Пример других стран, знание их истории и культуры играют в этом важном для Армении процессе огромную роль. Благодаря Константину Петросяну и выдающимся деятелям армянской диаспоры, способствующим этой живой практической связи разных стран, они и для Армении становятся ближе. В этом-то и состоит высокий смысл международного культурно-гуманистического сотрудничества.

СПИСОК

ПРОИЗВЕДЕНИЙ КОНСТАНТИНА ПЕТРОСЯНА¹ Оркестровые произведения

Название произведения, посвящение	Время написания	Дата и место первого исполнения, имя первого исполнителя (ей)	Издание
“Размышления”, для саксофона и биг-бэнда	1964	1964, Москва, Эстрадно-симфонический оркестр Центрального телевидения и Всесоюзного радио, Товмас Геворкян (саксофон), Юрий Силантьев (дирижер)	Рукопись
“Весенний эскиз”, для трубы и оркестра	1967	1967, Ереван, Эстрадный оркестр кинотеатра “Москва”, Армен Аджемян (труба), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
Симфоническая поэма, для оркестра	1971	-	Рукопись
“Речитатив”, для симфонического оркестра	1972	-	Рукопись
Концерт, для камерного оркестра	1973	-	Рукопись
“Гарни”, пьеса для биг-бэнда	1976	1976, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Константин Петросян (дирижер)	Рукопись

¹ Список произведений Константина Петросяна составила кандидат искусствоведения Лилит Артемян.

“Листок из альбома”, пьеса для оркестра	1977	1977, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Пробуждение”, пьеса для оркестра	1978	1978, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Знойный полдень”, пьеса для оркестра	1978	1978, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Мелик Мави- сакалян (дирижер)	Петросян К., Знойный полдень, Молодежная эстрада, репертуарный сборник для художественной самостоятельности, №6 (228), Москва, изд. «Молодая гвардия», 1981, стр. 89-98
“Снова пришла весна”, пьеса для тромбона и оркестра	1978	1978, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Хосров Варданян (тромбон), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
Вариации, для флюгельгорна и оркестра	1979	1979, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Ованнес Азизян (флюгельгорн), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
Баллада, для гитары и оркестра	1980	1981, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Григор Мекинян (гитара), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись

Прелюдия, для фортепиано и оркестра	1983	1983, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (форте- пиано), Мелик Мависакалян (дирижер)	Рукопись
Концерт, для голоса и биг-бэнда	1986	1986, Вильнюс (Литва), Биг-бэнд Вильнюсской консерватории, Татевик Оганесян (солист), Владимир Чекасин (дирижер)	Петросян К., Концерт для голоса и биг-бэнда, Джазовые концертные композиции для биг- бэнда, Выпуск 5, партитура, Москва, изд. "Советский композитор", 1988, стр. 3-138.
Сонет, для фортепиано и оркестра, посв. любимой супруге-Жанне	1987	1987, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (форте- пиано), Ерванд Ерзнкян (дирижер)	Рукопись
"Три пьесы", для фортепиано и оркестра	1990	1990, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (форте- пиано), Ерванд Ерзнкян (дирижер)	Рукопись
"Размышления", для фортепиано и оркестра	1992	1992, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (форте- пиано), Ерванд	Рукопись

		Ерзнкян (дирижер)	
“Элегия”, для фортепиано и оркестра	1992	1992, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостелерадио Арме- нии, Константин Петросян (фор- тепиано), Ерванд Ерзнкян (дирижер)	Рукопись
Равсодия для струнного оркестра	1999	-	Рукопись
Фантазия для гитары и струнного оркестра	2012	-	Рукопись
“Вокализ”, для виолончели и симфонического оркестра	2014	2014, Ереван, Молодежный государственный оркестр Армении, Арам Талалян (виолончель), Сергей Смбатян (дирижер)	Петросян К., Вокализ для виолончели и фортепиано, Произведения армянских композиторов для вио- лончели и фортепиано, Ереван, изд. «Армюзик», 2016, стр. 30-35 (на арм. и англ.). Петросян К., Вокализ для сопрано и фортепиано, для вио- лончели и фортепиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, стр. 8-13 (2 стр. вкладыш) (на арм. и англ.).
“Гюмри”, пьеса для джаз оркестра, посв. Ованнесу Аветисяну	2018	2018, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Госте- лерадио Армении, Ерванд Ерзнкян (дирижер)	Рукопись

Камерные произведения

Название произведения, автор	Время написания	Дата и место первого исполнения, имя	Издание
---------------------------------	-----------------	---	---------

текста, посвящение		первого исполнителя (ей)	
Трио, для флейты, фагота и фортепиано	1964	1965, Ереван, Армен Касабян (флейта), Карлен Мовсисян (фагот), Константин Петросян (фортепиано)	Рукопись
Соната, для скрипки и фортепиано	1965	1965, Ереван, Алла Берберян (скрипка), Светлана Навасардян (фортепиано)	Рукопись
Струнный квартет	1967	-	Рукопись
Квintет N1, для деревянно-духовых	1971	1974, Ереван, Деревянно-духовой квintет Государст- венного академического театра оперы и балета им. А. Спендиаряна	Петросян К., Духовой квintет, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, 36 стр. (5 голоса, 12 стр. вкладыш) (на арм. и англ.).
“Языком природы”, вокальный цикл, для баритона и фортепиано, слова Гарика Бандуряна	1974	1974, Ереван, Арташес Айрян (баритон), Минена Тер- Симонян (фортепиано)	Рукопись
“Зов тоски”, вокальный цикл, для сопрано и фортепиано, слова Сильвы Капутикян	1976	1977, Ереван, Алиса Экимбашян (сопрано), Минена Тер-Симонян (фортепиано)	Петросян К., Зов тоски, вокальный цикл, Армянские романсы, Ереван, изд. “Советакан грох”, 1984, стр. 129- 137 (на арм.)
Соната, для альт-соло, посв. Юрию Манукяну	1978	1978, Ереван, Юрий Манукян (альт)	Петросян К., Соната для альт-соло, Пьесы для альт- соло, выпуск 2, Москва, изд. “Совет- ский композитор”, 1981, стр. 25-31. Петросян К., Соната для альт-соло, Ереван, изд. “Коми- тас”, 2018, 8 стр. (на арм. и англ.).
Сюита,	1979	1979, Ереван,	Петросян К., Сюита,

для фортепиано		Светлана Навасардян (фортепиано)	Пьесы и Сонаты, Ереван, изд. “Советакан грох”, 1984, стр. 169-179 (на арм.). Петросян К., Сюита для форте- пиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, 12 стр. (на арм. и англ.).
Соната, для тромбона и фортепиано	1984	-	Рукопись
“Таги”, вокальный цикл для баритона, виолончели, фортепиано и ударных инструментов, слова Петроса Дуряна	1984	1985, Ереван, Арташес Айрян (баритон), Завен Варданян (дирижер)	Рукопись
“Монолог”, вокальный цикл, для сопрано и фортепиано, слова Размика Давояна	1985	1985, Ереван, Эллада Чахоян (сопрано), Григор Шагвердян (фортепиано)	Рукопись
Соната, для трубы и фортепиано	1985	1986, Москва, Юрий Баян (труба), Игорь Яврян (фортепиано)	Петросян К., Соната, Скерцо для трубы и фортепиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, (на арм. и англ.).
Соната, для скрипки соло, посв. Виктору Хачатряну	1985	1985, Ереван, Виктор Хачатрян (скрипка)	Рукопись
Соната, для фагота и фортепиано	1986	1986, Ереван, Карлен Мовсисян (фагот), Константин Петросян (фортепиано)	Петросян К., Соната для фагота и форте- пиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, 28 стр. (8 стр. вкла- дыш). (на арм. и англ.).
Квintет N2 для деревянно-духовых	1987	-	Рукопись
“Диалоги”,	1987	1987, Одесса (Украина),	Петросян К., Диалоги

для скрипки и виолончели		Наталья Литвинова (скрипка), Сергей Шольц (виолончель)	для скрипки и виолончели, Ереван, изд. "Комитас", 2016, 28 стр. (на арм. и англ.).
Соната, для кларнета и фортепиано	1988	1988, Ереван, Абгар Мурадян (кларнет), Константин Петросян (фортепиано)	Рукопись
Соната, для альта и фортепиано	1988	-	Рукопись
Сюита, для флейты и кларнета	1989	1989, Ереван, Пленум союза композиторов, Армен Касабян (флейта), Абгар Мурадян (кларнет)	Рукопись
"Четыре миниатюры", для струнного квартета	1990	1990, Прага (Чехословакия), струнный квинтет "Гюлбенкян" (Португалия)	Рукопись
Сюита, для камерного ансамбля	1996	-	Рукопись
Соната, для волторны и фортепиано	1997	-	Рукопись
Дуэты, для гитары и флейты	2000	-	Рукопись
Трио для флейты, кларнета и фортепиано	2002	-	Рукопись
Соната, для флейты и фортепиано	2004	-	Петросян К., Соната для флейты и фортепиано, Ереван, изд. "Комитас", 2018, 28 стр. (8 стр. вкладыш) (на арм. и англ.).
Соната, для гобоя и фортепиано	2006	-	Петросян К., Соната, Вокализ для гобоя и фортепиано, Ереван, изд. "Комитас", 2018, стр. 2-19 (2-5 вкладыш) (на арм. и

			англ.).
Соната, для флейты соло, посв. Арташесу Григоряну	2014	2016, Ереван, Арташес Григорян (флейта)	Петросян К., Соната для флейты соло, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, 12 стр. (на арм. и англ.).
Ноктюрн, для скрипки и фортепиано, посв. памяти Эдуарда Багдасаряна	2014	2014, Бостон (США), Нуне Мелик (скрипка)	Рукопись
“Тамзара”, для маримбы	2016	-	Рукопись
“Вокализ”, для гобоя и фортепиано	2016		Петросян К., Соната, Вокализ для гобоя и фортепиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, стр. 20-25 (6-7 вкла- дыш) (на арм. и англ.).
Серенада для виолончели и фортепиано	2016	2017, Бостон (США), Кейт Кайян (виолон- чель), Стивен Портер (фортепиано)	Рукопись
Октет для тромбонов	2017	2017, Чикаго (США), Ансамбль тромбонистов Северо-Западного университета	Рукопись
“Для Лилит”, для фортепиано, посв. Лилит Артемян	2017	-	Рукопись
Скерцо для трубы и фортепиано	2018	-	Петросян К., Соната, Скерцо для трубы и фортепиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, (на арм. и англ.).

Хоровые произведения

Название произведения, автор текста, посвящение	Время написания	Дата и место первого исполнения, имя первого исполнителя(ей)	Издание
Четыре народные песни для женского хора a cappella	1987	1987, Ереван, Женский хор Армянского государственного педагогического института им. Х. Абовяна, Артур Веранян (хормейстер)	Рукопись
“Родные перезвоны”, цикл народных песен для женского хора a cappella	2003	2003, Ереван, Хор “Комитас”, Оганес Мирзоян (хормейстер)	Петросян К., Родные перезвоны, цикл народных песен, для женского хора a cappella, Ереван, изд. “Комитас”, 2016, 100 стр. (на арм. и англ.).
“Наша новая Армения”, для хора и оркестра, слова Арамаиса Саакяна	2011	2011, Ереван, Государственный академический хор Армении, Оганес Чекиджян (хормейстер), Государственный филармонический оркестр Армении, Эдуард Топчян (дирижер)	Рукопись

Вокальные произведения

Название произведения, автор текста, посвящение	Время написания	Дата и место первого исполнения, имя первого исполнителя (ей)	Издание
Экспромт для голоса и оркестра	1968	1968, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Татевик Ованнисян (солист), Мартин Вардазарян (дирижер)	Рукопись

“Мое поколение”, для голоса и оркестра, слова Гарика Бандуряна	1977	1977, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Зара Тоникян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Космос”, для голоса и оркестра, слова Арамаиса Саакяна	1978	1978, Ереван, Вокально-инструментальный ансамбль “Одуванчик”, Лейла Сарибекян (солист), Артур Григорян (руководитель)	Петросян К., Космос для голоса и фортепиано, 2003, 2 стр. (на арм.).
“Не зови”, для голоса и оркестра, слова Р. Лускене	1978	1978, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Раиса Мкртчян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Пора весны моей”, для голоса и оркестра, слова Христафора Закияна	1978	1978, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Георгий Минасян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Вера в любовь”, для голоса и оркестра, слова Гарика Бандуряна	1978	1978, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Зара Тоникян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Петросян К., Вера в любовь, Наирийские песни, Ереван, изд. «Армюзик», 2018, стр. 164-166 (на арм. и англ.).
“Волшебный мир”, для голоса и оркестра, слова Алексея Василенко	1979	1979, Ереван, Эстрадно-симфонический оркестр Гостелерадио Армении, Ирина Понаровская (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись

“Зеленый май”, для голоса и оркестра	1980	1980, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, Татевик Баблоян (солист), Нарине Шагбазян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Мой Капан”, для голоса и оркестра, слова Гарика Бандуряна	1983	1983, Арташат, Вокально-инстру- ментальный ансамбль “Нарек”	Рукопись
“Тебе я редко снилась”, для голоса и оркестра, слова Людмилы Говрюшиной	1983	1983, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, Эрна Юзбашян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Армения”, для солиста, хора и оркестра, слова Нансена Микаеляна	1984	1984, Ереван, Большой зал Арм. филармонии, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, Рубен Матевосян (солист), Мелик Мависакалян (дирижер)	Петросян К., Арме- ния для голоса, хора и фортепиано, 2003, 10 стр. (на арм. и англ.). Петросян К., Арме- ния для голоса и фортепиано, Ере- ван, изд. “Комитас”, 2018, 8 стр. (на арм. и англ.). Петросян К., Армения, Наирийские песни, Ереван, изд. «Арм- юзик», 2018, стр. 118-120 (на арм. и англ.).

“Признание”, для голоса и оркестра, слова Аршавира Торосяна	1984	1984, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, Ара Геворгян (солист), Алла Геворгян (солист), Мелик Мависакалян (дирижер)	Рукопись
“Мечта моя любовь”, для голоса и оркестра, слова Аршавира Торосяна	1984	1984, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, Надежда Саркисян (солист), Мелик Мависакалян (дирижер)	Рукопись
“Новый год”, для голоса и оркестра, слова Сурена Мурадяна	1985	1985, Ереван, Детский вокально- инструментальный ансамбль “Аревик”	Рукопись
“Два билета”, для голоса и оркестра, слова Михаила Пляцковского	1988	1988, Москва, Вокально-инстру- ментальный ансамбль “Оризон”, Олег Миль- штейн (руководитель)	Рукопись
“Детям Армении”, для солиста, хора и оркестра, слова Геворга Карапetyана	1989	1989, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, камер- ный хор, Зара Тоникян (солист), Ашот Газарян (солист), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
“Забывтый свет”, для голоса и оркестра, слова Нарине Арутюнян	1990	1990, Братислава (Словакия), Эстрадно- симфонический оркестр Гостелерадио Брати- славы, Нарине Арутюнян (солист), Грачья Мхи- тарян (солист)	Рукопись
“Богоматерь”, для солиста, хора и симфонического оркестра,	1991	1991, Нью-Йорк (США), Хор-оркестр “Ереван”, Папин Погосян (солист), Ошакан вардапет	Петросян К., Тира- майр для голоса хора и фортепиано, Ереван, изд.

слова Архиепископа Нерсеса Позапаляна		Минасян (дирижер)	“Комитас”, 2005, 31стр. (на арм. и англ.).
“Рыцари Вардананц” для голоса и оркестра, слова Аршавира Торосяна	1991	1991, Нью-Йорк (США), Хор-оркестр “Ереван”, Папин Погосян (солист), Ошакан вардапет Минасян (дирижер)	Рукопись
“Эчмиадзин” для голоса и фортепиано, слова Ованнеса Ованнисяна	2003	2003, Ереван, Св.о. Эмануэль Варданян (баритон), Константин Петросян (фортепиано)	Рукопись
“Сердце нашей нации, Арарат”, для солиста, хора и симфонического оркестра, слова Аршавира Торосяна	1997	2003, Ереван, Хор “Комитас”, Каро Ншанян (бас-баритон), Ованнес Мирзоян (хормейстер)	Петросян К., Сердце нации, Арарат, Наирийские песни, Ереван, изд. «Армюзик», 2018, стр. 29-30 (на арм. и англ.).
“Вечерняя мелодия”, для голоса, хора и симфонического оркестра, слова Св.о. Месропа Ташчяна	1998	2006, Провиденс (США), Армянский хор Род Айленда, Джоан Мурадян (сопрано), Константин Петросян (дирижер)	Рукопись
Вокализ, для голоса, хора и оркестра	2013	2013, Бостон (США), Хор-оркестр “Ереван”, Виктория Аветисян (сопрано), Константин Петросян (дирижер)	Петросян К., Вокализ для сопрано и фортепиано, виолончели и фортепиано, Ереван, изд. “Комитас”, 2018, стр. 2-7 (на арм. и англ.).
“Нация Айказян”, для солистов, хора и оркестра, слова Геворка Карапетяна	2013	2013, Бостон (США), Хор-оркестр “Ереван”, Егише Манучарян (тенор), Виктория Аветисян (сопрано), Константин Петросян (дирижер)	Петросян К., Нация Айказян, Наирийские песни, Ереван, изд. «Армюзик», 2018, стр. 26-28 (на арм. и англ.).
“Сказка любви”, для голоса и оркестра,	2016	2016, Ереван, Инструментальный	Рукопись

слова Нушик Микаелян		ансамбль телевидения Армении, Анна Хачатрян (солист)	
“Борцам Арцаха”, для голоса и оркестра, слова Аршавира Торосяна	2017	2017, Ереван, Эстрадно-симфони- ческий оркестр Гостеле- радио Армении, Армен Авагян (солист), Ерванд Ерзнкян (дирижер)	Рукопись

Музыка
для кинофильмов и театральных спектаклей

Название кинофильма, театрального спектакля, режиссер	Время написания	Дата и место первого показа, представления	Издание
д/ф “Тигран Петросян- чемпион”	1963		Рукопись
д/ф “Армения”	1966		Рукопись
“Голубые олени” телевизионный театральный спектакль, режиссер- Кнарик Саргсян	1986		Рукопись

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՍԱՏՐՅԱՆ Աննա. Նախերգանք	5
Հեղինակի կողմից	18
Ընտանիքը, դպրոցը, ուսուցիչները	19
Կոնսերվատորիա: Որոնումներ և ձեռքբերումներ	25
Մուտքն ինքնուրույն կյանք	32
Կազմակերպչի պաշտոնում	36
Երկխոսություն ինքն իր հետ	38
Ուղու կանխազգացումը	40
Ջազ, ջազ, ջազ	41
Կյանքի նոր ուղին	46
Հայրենիքից հեռու	48
Հատվելով Ալիսիա Կիրակոսյանի պոեզիայի հետ	51
Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ	52
Հանդիպումներ հայրենիքում	59
Նոր հորիզոններ	60
Շինարարը	63
ՑԱՆԿ Կոնստանտին Պետրոսյանի ստեղծագործությունների	67
Նվագախմբային ստեղծագործություններ	67
Կամերային ստեղծագործություններ	71
Երգչախմբային ստեղծագործություններ	76
Վոկալ ստեղծագործություններ	77
Երաժշտություն ֆիլմերի և թատերական ներկայացումների համար	82

CONTENTS

ASATRYAN Anna. Overture	83
From the author	94
Family, school and teachers	95
Conservatory. Pursuits and achievements	99
Starting an independent life	104
In the role of an organizer.....	107
A soliloquy.....	108
Prevision of the path.....	110
Jazz, jazz, jazz	111
A new phase of life	114

Far from the motherland...	116
Intersecting with the poetry of Alicia Ghiragossian	118
America	119
Meetings in the motherland	125
New horizons...	126
A builder	128
List Of Konstantin Petrossian's compositions	131
Orchestral Compositions	131
Chamber Compositions	134
Choral Compositions	138
Vocal Compositions	139
Music for Movies and Theatrical Presentations	143

СОДЕРЖАНИЕ

АСАТРЯН Анна. Увертюра	144
От автора	155
Семья, школа, учителя	156
Консерватория. Поиски и обретения	161
Вступление в самостоятельную жизнь	167
На посту организатора	171
Диалог с самим собой	172
Предчувствие пути	174
Джаз, джаз, джаз	175
Новая линия жизни	179
Вдали от родины...	181
Пересечение с поэзией Алисии Киракосян	183
США	184
Встречи на родине	191
Новые горизонты...	192
Строитель	194
СПИСОК произведений Константина Петросяна	198
Оркестровые произведения	198
Камерные произведения	201
Хоровые произведения	206
Вокальные произведения	206
Музыка для кинофильмов и театральных спектаклей	211

**ՄԱՐԳԱՐԻՏԱ ՌՈՒԽԿՅԱՆ
ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ**

**MARGARITA RUKHKYAN
THE WORLD OF KONSTANTIN PETROSSIAN**

**МАРГАРИТА РУХКЯН
МИР КОНСТАНТИНА ПЕТРОСЯНА**

Համակարգչային էջադրումը՝ Վերա Պապյանի
Կազմի ձևավորումը՝ արվեստագիտության թեկնածու
Մարտին Հարությունյանի

Հրատ. պատվեր № 903
Ստորագրված է տպագրության՝ 2018թ.:
Չափսը՝ 60 x 84 ¹/₁₆, 13,5 տպագր. մամուլ:
Տպաքանակը՝ 400 օրինակ:
Գինը՝ պայմանագրային:

Ծնողների հետ
Սանկտ Պետերբուրգ (Լենինգրադ), Ռուսաստան, 1953

With parents
Saint Petersburg (Leningrad), Russia, 1953

С родителями
Санкт Петербург (Ленинград), Россия, 1953

Հրանտ Պետրոսյան, կոմպոզիտորի հայրը

Hrant Petrosyan, composer's father

Грант Петросян, отец композитора

Իմսա Պետրոսյան, կոմպոզիտորի մայրը

Imsa Petrosyan, composer's mother

Имса Петросян, мать композитора

Պրոֆեսոր Էդուարդ Բաղդասարյան

Professor Eduard Baghdasaryan

Профессор Эдуард Багдасарян

Պրոֆեսոր Գրիգոր Եղիազարյանն իր նախկին ուսանող-կոմպոզիտորների հետ:
 Առաջին շարք, ծախից՝ Խաչատուր Մարտիրոսյան, Վահրամ Բաբայան, Էմմա Միհրանյան, Երվանդ Երկանյան, Էդուարդ Հայրապետյան: Երկրորդ շարք՝ Ռոբերտ Պետրոսյան, Գեղունի Չիթչյան, պրոֆ. Գրիգոր Եղիազարյան, Նարինե Ջարիֆյան,
 Վաղարշակ Կոտոյան: Երրորդ շարք՝ Ստեփան Բաբաթորոսյան, Վլադիլեն Բալյան, Գևորգ Արմենյան, Գրիգոր Հախինյան, Արշակ Իկիլիկյան, Նուբար Ասլանյան:
 Չորրորդ շարք՝ Հայկ Վարդանյան, Վարդ Մանուկյան, Կոնստանտին Պետրոսյան,
 Մարտուն Իսրայելյան, Անահիտ Պալյան, Ռուբեն Ղազարյան:
 Երևան, Հայաստան, հոկտեմբեր, 1988

Professor Grigor Yeghiazaryan with his former students - composers.
 First row, from left: Khachatur Martirosyan, Vahram Babayan, Emma Mihranyan, Yervand Yerkanyan, Eduard Hayrapetyan. Second row: Robert Petrosyan, Geghuni Chitchyan, prof. Grigor Yeghiazaryan, Narine Zarifyan, Vagharshak Kotoyan. Third row: Stepan Babatorosyan, Vladilen Balyan, Gevorg Armenyan, Grigor Hakhinyan, Noubar Aslanyan. Fourth row: Hayk Vardanyan, Vard Manukyan, Konstantin Petrossian, Martun Israelyan, Anahit Palyan, Ruben Ghazaryan. Yerevan, Armenia, October, 1988

Профессор Григор Егиазарян со своими бывшими студентами - композиторами.
 Первый ряд, слева: Хачатур Мартиросян, Ваграм Бабаян, Эмма Мигранян, Ерванд Ерканыян, Эдуард Айрапетян. Второй ряд: Роберт Петросян, Гегуни Читчян, проф. Григорий Егиазарян, Нарине Зарифян, Вагаршак Котоян. Третий ряд: Степан Бабаторосян, Владилен Балян, Геворг Арменян, Григор Ахинян, Нубар Асланыян. Четвертый ряд: Айк Варданыян, Вард Манукян, Константин Петросян, Мартун Израелян, Анаит Палян, Рубен Казарян. Ереван, Армения, октябрь, 1988

Ծայրագույն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգեն Առաջինի հետ:
 Ձախից՝ կոմպոզիտոր Ղազարոս Սարյան, նկարիչ Գրիգոր Խանջյան, կոմպոզիտոր
 Էդվարդ Միրզոյան, Կաթողիկոս Վազգեն Առաջին, կոմպոզիտորներ
 Ալեքսանդր Հարությունյան, Կոնստանտին Պետրոսյան:
 Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Հայաստան, նոյեմբեր, 1993

With Vazgen I, Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians.
 From left: composer Ghazaros Saryan, artist Grigor Khanjyan, composer Edward Mirzoyan,
 Catholicos Vazgen I, composers Alexander Harutyunyan, Konstantin Petrossian.
 Mother See of Holy Etchmiadzin, Armenia, November, 1993

С Вазгеном Первым, Верховным Патриархом и Католикосом Всех Армян.
 Слева: композитор Газарос Сарьян, художник Григор Ханджян, композитор Эдвард
 Мирзоян, Католикос Вазген Первый, композиторы Александр Арутюнян,
 Константин Петросян.
 Кафедральный Собор Святой Эчмиадзин, Армения, ноябрь, 1993

Հայկական երաժշտական համաժողով:

Առաջին շարք, ծախից՝ կոմպոզիտորներ Վահրամ Բաբայան, Լևոն Չաուշյան,
Ռուբեն Սարգսյան, երաժշտագետ Մարգարիտա Ռուֆսկյան, կոմպոզիտոր
Արմենուհի Կարապետյան,
Երկրորդ շարք՝ կոմպոզիտորներ Երվանդ Երկանյան, Կոնստանտին
Պետրոսյան, Դավիթ Սաքոյան, Մարտին Վարդազարյան:

Armenian Musical Assembly.

First row, from left: composers Vahram Babayan, Levon Chaushyan, Rouben Sargsyan,
musicologist Margarit Rukhkyan, composer Armenuhi Karapetyan

Second row: composers Yervand Yerkanyan, Konstantin Petrossian, David Sakoyan,
Martin Vardazaryan.

Армянская музыкальная ассамблея.

В первом ряду, слева: композиторы Ваграм Бабаян, Левон Чаушян, Рубен Саркисян,
музыковед Маргарита Рухкян, композитор Арменуи Карапетян

Во втором ряду: композиторы Ерванд Еркян, Константин Петросян, Давид Сакоян,
Мартин Вардазарян.

Ալեք Մանուկյանի հետ:
Նյու Յորք, ԱՄՆ, 1992

With Alex Manoogian.
New York, USA, 1992

С Алексом Манукяном.
Нью - Йорк, США, 1992

Եվրախորհրդի նախագահ Դոնալդ Տուսկի հետ:
Նյու Յորք, ԱՄՆ, 2018

With Donald Tusk, President of European Council.
New York, USA, 2018

С Дональдом Туском, Президентом Европейского Совета.
Нью - Йорк, США, 2018

Աջից՝ գրող Պերժ Չեյտունցյան, Պերժուհի Սիմոնյան (Հրաչիկ Սիմոնյանի տիկինը), ակադեմիկոս Հրաչիկ Սիմոնյան, Կոնստանտին Պետրոսյան, Լիլի Չեյտունցյան (Պերժ Չեյտունցյանի տիկինը):
Կ.Պետրոսյանի ստեղծագործական երեկո:
Երևան, Հայաստան, 2003

From right: writer Perch Zeytuntsyan, Mrs. Perchuhi Simonyan (Hrachik Simonyan's wife), academician Hrachik Simonyan, Konstantin Petrossian, Mrs. Lily Zeytuntsyan (Perch Zeytuntsyan's wife). Creative evening of K. Petrossian.
Yerevan, Armenia, 2003

Справа: писатель Перч Зейтунцян, Перчуи Симонян (супруга Г.Симоняна), академик Грачик Симонян, Константин Петросян, Лили Зейтунцян (супруга П.Зейтунцяна).
Творческий вечер К.Петросяна.
Ереван, Армения, 2003

«Տարվա մարդը», Ռոդ Այլենդ նահանգ, 1996

"Armenian of the Year", State of Rhode Island, 1996

"Человек года", штат Род Айленд, 1996

Կոնստանտինը և Ժաննան

Konstantin and Janna

Константин и Жанна

Ռոդ Այլենդի առաջին հայկական երաժշտական փառատոն:
 Բեմում՝ Նահանգի ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ,
 Ռոդ Այլենդի հայկական երգչախումբ, ծախից՝ մենակատարներ Ռազմիկ
 Պապիկյան (տենոր), Էլլադա Չախոյան (սոպրանո), Լիլի Չոօքասյան (ալտ),
 Ջոան Մուրադյան (սոպրանո), Վաղարշակ Օհանյան (բարիտոն):
 Գեղարվեստական ղեկավար և դիրիժոր՝ Կոնստանտին Պետրոսյան:
 Փրովիդենս, ԱՄՆ, սեպտեմբեր, 1997

First Armenian Music Festival of Rhode Island.
 On the stage: State Philharmonic Orchestra, Armenian Chorale of RI,
 Soloists from left: Razmik Papikyan (tenor), Ellada Chakoian (soprano), Lili Chookaszian
 (alto), Joanne Mouradjian (soprano), Vagharshak Ohanyan (bariton).
 Konstantin Petrossian, Artistic Director and Conductor.
 Providence, USA, September, 1997

Первый армянский музыкальный фестиваль в Род Айленде.
 На сцене: Филармонический оркестр штата, Армянский хор Род Айленда.
 Солисты, слева: Размик Папикян (тенор), Эллада Чахоян (сопрано), Лили Чукасян
 (альт), Джоан Мурадян (сопрано), Вагаршак Оганян (баритон).
 Константин Петросян, художественный руководитель и дирижер.
 Провиденс, США, сентябрь, 1997

Մետրոպոլիտեն օպերայի աստղ Լիլի Չուքասզյանի հետ:
 Ձախսից՝ Հայր Արեն Ջեբեջյան, Կոնստանտին Պետրոսյան,
 Լիլի Չուքասզյան, օպերային երգչուհի Էլլադա Չախոյան,
 Կոնստանտինի տիկինը՝ Ժաննա Գեղամյան:
 Նյու Յորք, 1996

With Metropolitan opera star Lili Chookaszian.
 From left: Very Rev. Fr. Aren Jebejian, Konstantin Petrossian, Lili Chookaszian,
 opera singer Ellada Chakoian, Konstantin's wife - Janna Guegamian.
 New York, 1996

С звездой Метрополитен опера Лили Чукасзян,
 Слева: Св.о. Арен Чебеджян, Константин Петросян, Лили Чукасзян, оперная певица
 Эллада Чахоян, супруга Константина - Жанна Гегамян.
 Нью-Йорк, 1996

Մետրոպոլիտեն օպերայի աստղ Լուսին Ամարայի հետ:
Փրովիդենս, ԱՄՆ, 1998

With Metropolitan Opera star Lucine Amara.
Providence, USA, 1998

Со звездой Метрополитен опера Лусин Амара.
Провиденс, США, 1998

Համերգ՝ նվիրված ՀԲԸՄ 100-ամյակին, դիրիժոր Կ.Պետրոսյան:
Մոնրեալ, Կանադա, 2007

Concert dedicated 100 anniversary AGBU, conductor K.Petrossian.
Montreal, Canada, 2007

Концерт, посвященный 100-летию ВАБС, дирижер К.Петросян.
Монреаль, Канада, 2007

Պարգևատրում Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ շքանշանով:
 Զախից՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցու Ամերիկայի Արևելյան թեմի առաջնորդ,
 Գերաշնորհ Տ. Խաժակ արքեպիսկոպոս Պարսամյան, Փրովիդենսի Սուրբ Սահակ-
 Մեսրոպ հայկական առաքելական եկեղեցու հովիվ Շնորհք Քըն. Սյուին:
 Փրովիդենս, ԱՄՆ, հունիս, 2014

Awarding the Order of Saints Sahag and Mesrob,
 From left: Archbishop Khajak Barsamian, Primate Eastern Diocese of the Armenian Church
 of America, Rev. Fr. Shnorh Souin, Pastor of Sts. Sahag and Mesrob Armenian Church,
 Providence.
 Providence, USA, June, 2014

Награждение орденом Святых Саака-Месропа
 Слева: Архиепископ Хажак Парсамян, Глава Восточной епархии Армянской апостольской
 церкви в США, Св. О. Шнорк Сюин, Пастор церкви Святых Саака-Месропа в
 Провиденсе.
 Провиденс, США, июнь, 2014

Պորի
ջազ փառատոն:
Ֆինլանդիա, հուլիս,
1982

Pori jazz festival.
Finland, July, 1982

Пори джаз фестиваль.
Финляндия, июль,
1982

Հայտնի ջազ սաքսոֆոնահար Ջերի Մալիգանի հետ:
Պորի ջազ փառատոն
Ֆինլանդիա, 1982

With Gerry Mulligan, world renowned jazz saxophonist, composer.
Pori jazz festival
Finland, 1982

Со всемирно известным джаз саксофонистом Джерри Маллигэном.
Пори джаз фестиваль
Финляндия, 1982

Կոմպոզիտոր Միշել Լեգրանի հետ:
Բոստոն, ԱՄՆ, 2011

With composer Michel Legrand.
Boston, USA, 2011

С композитором Мишелем Леграном.
Бостон, США, 2011

Երգչուհի Քրիստիան Լեգրանի հետ:
 Առջևում՝ դոկտոր Սեդրակ Կազանջյան
 Ձախից՝ Ժաննա, Կոնստանտին, Քրիստիան Լեգրան,
 նրա ամուսինը՝ պրոդյուսեր Պիեր Ֆատոս, Էվելին Կազանջյան (Սեդրակ
 Կազանջյանի տիկինը), նկարիչ Շահե Կազանջյան և նրա տիկինը՝ Ժանին:
 Փարիզ, Ֆրանսիա, 1996

With singer Christian Legrand.
 On the front: Doctor Setrak Kazandjian
 From left: Janna, Konstantin, Christiane Legrand, her husband - producer Piere Fatos, Evelin
 Kazandjian (Setrak Kazandjian's wife), artist Shahe Kazandjian and his wife – Janine.
 Paris, France, 1996

С певицей Кристиан Легран
 На переднем плане: Доктор Седрак Казанджян
 Слева: Жанна, Константин, Кристиана Легран, ее супруг, продюсер Пьер Фатос,
 Эвелин Казанджян (супруга Седрака Казанджяна), художник
 Шаге Казанджян и его супруга – Жанин.
 Париж, Франция, 1996

Անվանի բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսյանի
 և Կոնստանտին Պետրոսյանի՝
 ԱՄՆ-ում ՀՀ դեսպանատանը կայացած
 համատեղ ստեղծագործական երեկոյի հայտագիրը:
 Վաշինգտոն, ԱՄՆ, 1999

Poster of creative evening of renowned poetessa Alicia Ghiragossian and composer
 Konstantin Petrossian in Embassy of Armenia to the USA.
 Washington DC, USA, 1999

Афиша творческого вечера известной поэтессы Алисии Киракосян и композитора
 Константина Петросяна в Посольстве Республики Армения в США.
 Вашингтон, США, 1999

Ձախից՝ Կոնստանտին Պետրոսյան (դիրիժոր), Գևորգ Հունանյան
(տենոր), Լուսին Ամարա (սոպրանո),
Ջոան Մուրադյան (սոպրանո) և Ռոդ Այլենդի հայկական երգչախումբ
Փրովիդենս, ԱՄՆ, 2000

From left: Konstantin Petrossian (conductor), Gevork Hunanian (tenor), Lucine Amara
(soprano), Joanne Mouradjian (soprano) and Armenian Chorale of RI
Providence, USA, 2000

Слева: Константин Петросян (дирижер), Геворк Унанян (тенор), Лусин Амара (сопрано),
Джоан Мурадян (сопрано) и Армянский хор Род Айленда
Провиденс, США, 2000

Տիգրան Լևոնյան, հայ հայտնի տենոր

Tigran Levonyan, renown armenian tenor

Тигран Левонян, известный армянский тенор

Հայ անվանի երգիչ Հովհաննես Բադալյանի հետ:
 Ձախից՝ Կոնստանտինի տիկինը՝ Ժաննան, դաշնակահար
 Նաթելլա Պողոսյան-Աճեմյանը, Հովհաննես Բադալյանը,
 Կոնստանտին Պետրոսյանը:
 Փրովիդենս, ԱՄՆ, 1996

With renowned armenian singer Hovhannes Badalian.
 From left: Konstantin's wife - Janna, pianist Natella Pogosyan - Adjemyan, Hovhannes
 Badalian, Konstantin Petrossian.
 Providence, USA, 1996

С известным армянским певцом Ованесом Бадалян.
 Слева: супруга Константина - Жанна, пианистка Нателла Погосян - Аджемян, Ованес
 Бадалян, Константин Петросян.
 Провиденс, США, 1996

Կարնեգի Հոլի համերգից առաջ:
Աջից՝ կոմպոզիտոր և դաշնակահար Դավիթ Ազարյան, Կոնստանտին Պետրոսյան,
թմբկահար Գրեգորի Բալագյան, կոնտրաբասահար Գևորգ Գևորգյան
Նյու Յորք, ԱՄՆ, հոկտեմբեր, 1990

Before the concert on Carnegie Hall.
From right: composer and pianist David Azarian, Konstantin Petrossian, drummer Gregory
Balagian, double bassist Gevork Gevorkian
New York, USA, October, 1990

Перед концертом в Карнеги Холле.
Справа: композитор и пианист Давид Азарян, Константин Петросян, ударник Григорий
Балаган, контрабасист Геворк Геворкян
Нью-Йорк, США, октябрь, 1990

Համերգ Լինքոլն Կենտրոնում
Նյու Յորք, ԱՄՆ, ապրիլ, 2012

Concert in Lincoln Center
New York, USA, April, 2012

Концерт в Линкольн Центре
Нью-Йорк, США, апрель, 2012

Հայր Օշական Վարդապետ Մինասյան

Very Rev. Fr. Oshagan Minassian

Св.о. Ошакан Минасян

«Երևան» երգչախումբ և նվագախումբ, Կ.Պետրոսյան (ղեկիժոր),
Սուրբ Երրորդություն հայկական եկեղեցի
Քեմբրիջ, ԱՄՆ

"Yerevan" chorale and orchestra, K.Petrossian (conductor),
Holy Trinity armenian church
Cambridge, USA

"Ереван" хор и оркестр, К.Петросян (дирижер),
армянская церковь Святой Троицы
Кембридж, США

Ներսես արքեպիսկոպոս Պոզապալյան
(Ներսես Վանական, բանաստեղծ)

Archbishop Nerses Pozapalian (Nerses Vanagan, poet)

Архиепископ Нерсес Позапалян (Нерсес Ванаган, поэт).

Զախից՝ կոմպոզիտոր Արամ
Սաթյան, Քեմբրիջի Սուրբ
Երրորդություն հայկական
եկեղեցու հովիվ
Վազգեն Քահանա
Կուզոյան և Կոնստանտին
Պետրոսյան:
Բոստոն, ԱՄՆ, 2014

From left: composer Aram Satian,
Pastor of Holy Trinity Armenian
Church Rev.Fr. Vasken Kouzouian,
and Konstantin Petrossian.
Boston, USA, 2014

Слева: композитор Арам Сатян,
Пастор армянской церкви
Святой Троицы в Кембридже
Св.о. Вазген Кузоян и
Константин Петросян.
Бостон, США, 2014

Դոկտոր, պրոֆեսոր Արշավիր Թորոսյան

Doctor, professor Arshavir Torosyan

Доктор, профессор Аршавир Торосян

«Մենախոսություն» վոկալ շարքի կատարումից հետո:
Առաջին շարք, ծախից՝ սոպրանո Ալինա Փախլևանյան,
դաշնակահար Լևոն Զավադյան
Երկրորդ շարք, ծախից՝ պոետ Ռազմիկ Դավոյան, Կոնստանտին Պետրոսյան:
Երևան, Հայաստան, 2003

After performance of vocal cycle "Monologue".
First row, from left: soprano Alina Pahlevanyan, pianist Levon Javadyan
Second row: poet Razmik Davoyan, Konstantin Petrossian.
Yerevan, Armenia, 2003

После исполнения вокального цикла "Монолог".
Первый ряд, слева: сопрано Алина Пахлеванян, пианист Левон Джавадян.
Во втором ряду: поэт Размик Давоян, Константин Петросян.
Ереван, Армения, 2003

Ձախից՝ կոմպոզիտոր Երվանդ Երկանյան, դիրիժորներ Էդուարդ Թոփչյան,
Հովհաննես Չեքիժյան, կոմպոզիտորներ Կոնստանտին Պետրոսյան, Լևոն
Չաուշյան, Մարտին Վարդազարյան:
Երևան, Հայաստան, 2011

From left: composer Yervand Yerkanyan, conductors Edward Topchyan, Ohannes
Tchekidjian, composers Konstantin Petrossian, Levon Chaushyan,
Martin Vardazaryan
Yerevan, Armenia, 2011

Слева: композитор Ерванд Ерканян, дирижеры Эдуард Топчян, Оганес Чекиджян,
композиторы Константин Петросян, Левон Чаушян,
Мартин Вардазарян
Ереван, Армения, 2011

Համերգ՝ նվիրված Հայոց Ցեղասպանության 100 – ամյակին,
Կ.Պետրոսյան (ղիրիժոր):
Ռոդ Այլենդ, ԱՄՆ, 2015

Concert, dedicated to 100 anniversary of the Armenian Genocide,
K.Petrossian (conductor).
Rhode Island, USA, 2015

Концерт, посвященный 100 - летию Геноцида Армян,
К.Петросян (дирижер).
Род Айленд, США, 2015

Կոնստանտինը և նրա տիկինը՝ Ժաննան, ԱՄՆ-ում ՀՀ առաջին դեսպան Ռուբեն Շուգարյանի և նրա տիկնոջ՝ Լիլիթ Շուգարյան-Կարապետյանի հետ:

Konstantin and his wife – Janna with First Armenian Ambassador to the USA Rouben Shougarian and his wife – Lilit Shougarian-Karapetian.

Константин и его супруга - Жанна, с первым посолом РА в США Рубеном Шугаряном и его супругой – Лилит Шугарян-Карапетян.

Էդվարդ Միրզոյանի հետ:
Երևան, Հայաստան, նոյեմբեր, 2011

With Edward Mirzoyan.
Yerevan, Armenia, November, 2011

С Эдвардом Мирзояном.
Ереван, Армения, ноябрь, 2011

Կոնստանտինը և Ժաննան

Konstantin and Janna

Константин и Жанна

Կոմպոզիտոր Օլեգ Միլշտեյնի հետ
Նյուրնբերգ, Գերմանիա, 2005

With composer Oleg Milstein
Nuremberg, Germany, 2005

С композитором Олегом Мильштейном
Нюрнберг, Германия, 2005

Հարազատների հետ:
Ձախից՝ Կոնստանտինը, դուստրը՝ Նարինեն,
թոռնիկը՝ Ալեքսանդրը, Նարինեի ամուսինը՝ Տեր Հովհանը (Լեոն) և
նրա մայրը՝ Անահիդան, Ժաննան:
Չիկագո, ԱՄՆ, մայիս, 2017

With the family.
From left: Konstantin, his daughter Narine, Son in law Fr. Hovhan (Leon),
his mother Anaida and Janna.
Chicago, USA, May, 2017

С родными.
слева: Констатин, дочь Нарине, внук Александр, о. Ован (Леон) и его
мать Анаида, Жанна.
Чикаго, США, май, 2017

Կոնստանտինը և Ժաննան թողնուիսի՝ Տաթևիկի և
նրա ամուսնու՝ Ադամի հետ
Նյու Յորք, ԱՄՆ, 2015

Konstantin and Janna with granddaughter Tatevik and her husband – Adam
New York, USA, 2015

Константин и Жанна с внучкой Татевик и ее супругом - Адамом
Нью-Йорк, США, 2015

Կոնստանտինը և ժաննան հարազատների և բարեկամների հետ:
Երևան, Հայաստան, սեպտեմբերի 24, 2016

Konstantin and Janna with relatives and friends.
Yerevan, Armenia, September 24, 2016

Константин и Жанна с родственниками и друзьями.
Ереван, Армения, 24 сентября, 2016

Կոնստանտին Պետրոսյանը համերգի փորձի ժամանակ:
Փրովիդենս, ԱՄՆ, ապրիլ, 2015

Konstantin Petrossian at the rehearsal of the concert.
Providence, USA, April, 2015

Константин Петросян на репетиции концерта.
Провиденс, США, апрель, 2015

